

**Районове козацьке товариство
«Миргородський полк Українського козацтва»**

ЛЮДМИЛА РОЗСОХА

МИРГОРОДСЬКА ПОВІНЬ

**(МИРГОРОДЩИНА В УКРАЇНСЬКІЙ РЕВОЛЮЦІЇ
1917 – 1921 РОКІВ)**

**До 100-річчя Миргородського повстання
1919 року під проводом Сергія Дубчака**

Миргород-2019

УДК 94(477)"1917/1921"
ББК 63.3(4Укр4Мир)613
Р 64

Р 64

Розсоха Л.О.

Миргородська повінь: Миргородщина в Українській революції 1917 – 1921 років / Л.Розсоха. –Миргород: ТОВ Видавництво «Миргород», 2019. –186 с.

У виданні на основі новознайдених матеріалів, архівних і музейних документів, спогадів, родинних архівів та інших джерел досліджується одна з мало вивчених сторінок історії Миргородщини – доба Української революції 1917 – 1921 років, повстанський рух та суспільно-політичне життя краю тих років. Пропонуються початки до біобібліографічного довідника діячів національно-визвольних змагань, пов'язаних із Миргородщиною.

Для істориків, краєзнавців, шкільництва й усіх зацікавлених українською минувиною.

УДК 94(477)"1917/1921"
ББК 63.3(4Укр4Мир)613

© Розсоха Л.О. 2019
© РКТ «Миргородський полк
Українського козацтва» 2019

ISBN 978-617-7451-41-8

**Коли ви вмирали, вам дзвони не грали.
Із пісні.**

**Я бачу вас, святі могили,
Без написів, імен, хрестів,
Лише квітки в степах вас вкрили
Під тихий, тихий плач дощів.**

**Хто в них? Чиї тіла гарячі?
Хто назве лицарів, борців?
Хто втрати нації оплаче,
Коли поховано співців?**

**Благословенні будьте нині,
І присно, і во вік віків!
Світить, як зорі, Україні,
На помсту кличте юнаків!**

О.Олесь

ВІД АВТОРКИ

Минуло століття від важливої віхи в історії нашої держави – Української революції 1917 – 1921 років.

Позбувшись ідеологічних пут диктаторського комуністичного режиму, українська історична наука за років незалежності стала стрімко розвиватися в річищі дослідження маловідомих і заборонених раніше тем. Одна з таких тем – діяльність українських патріотів доби Української революції на Миргородщині. Як тільки їх не називала комуністична ідеологія: бандитами, петлюрівцями (певна річ, із стабільно негативним відтінком), зрадниками, українськими буржуазно-націоналістичними контрреволюціонерами, ворогами народу. Протягом багатьох десятиліть панування радянсько-комуністичної політичної системи про них було заборонено навіть згадувати, не те що писати в позитивному плані. В сім'ях боялися розповідати нащадкам про цих героїчних українських патріотів, аби не накликати лиха на родину, знищувалися документи, світлини.

Здавалося б, через стільки десятиліть жорстокого інформаційного терору й замовчування все мало б зовсім забутися, зітертися з пам'яті народу. Однак навіть бездушній ідеологічно-партійній машині не вдалося зовсім викоренити з українського життя й свідомості пам'ять про борців за волю України. В родинних архівах, переказах, розповідях предків, спогадах сучасників тих подій, у неопублікованих матеріалах, закритих фондах державних архівів усе-таки зберігалася правдива інформація.

Події Української революції 1918 – 1921 років на Миргородщині, національно-патріотичні прагнення й дії миргородців, боротьба наших земляків проти більшовицької політики до сьогодні залишаються мало вивченою цариною. За років радянської влади дозволялося писати лише про «героїчні подвиги комуністів» та «борців за радянську владу». Неначе й не існувало людей, яким була дорога своя рідна Україна, а не принесена на червоних багнетах ідея всесвітнього комуністичного єднання.

На жаль, тисячі українських героїв, подвижників національно-визвольних змагань, залишилися невідомими, безіменними, ще не знайдено їхніх портретів, не досліджено біографій. Але навіть ті окрушини, які збереглися від величезного маловідомого огрому – боротьби українців за свою самостійність, незалежність, – дають уявлення про велич патріотичного рушення й спонукають до подальших поглиблених пошуків.

На Миргородщині діяв потужний селянський повстанський рух (понад

п'ять десятків більших і менших загонів), сотні людей брали участь у античекістському повстанні під проводом Сергія Дубчака 1919 року, діяло антикомуністичне підпілля 20-х –30-х років, чинили національно-духовний спротив діячі «Просвіти», УАПЦ, члени партій небільшовицького спрямування, представники національної культури й літератури, зокрема, кобзарі. Все це ще має бути глибше досліджене в майбутньому.

Нині ми пропонуємо читачеві розвідку про події на Миргородщині часів Української революції 1917 – 1921 років та початки до біобібліографічного довідника діячів (уродженців нашого краю й осіб, пов'язаних із цим регіоном), котрі були учасниками тих буремних подій.

Джерельну базу нашого дослідження становлять праці й публікації перших десятиліть ХХ ст., архівні джерела, матеріали фондів та наукового архіву Миргородського краєзнавчого музею. Цінний фактаж надали неопубліковані матеріали – мемуарні нотатки й листи учасників подій 1917 – 1923 рр. на Миргородщині; при критичному аналізі відомостей, почерпнутих зі спогадів колишніх більшовицьких і комсомольських діячів, нам удалось реконструювати чимало реальних фактів тієї історичної доби. З такими ж методичними підходами використані матеріали миргородської преси радянського часу, яка, надто напередодні ювілейних років так званого «Великого Жовтня», публікувала чимало спогадів та інших матеріалів, у яких «ганьбила українських буржуазних націоналістів» – справжніх борців проти комуністично-більшовицького засилля. Серед зібрань наукового архіву Миргородського краєзнавчого музею помітну вагу становлять матеріали, знайдені колишнім науковим співробітником музею М.Марченком. Залучено особистий архів авторки: листування з нащадками й родичами нескорених українських діячів у нашій країні й за кордоном, записи авторкою спогадів і свідчень нинішніх жителів міста й району, матеріали іменної картотеки, яка збиралася протягом кількох десятиліть. Ми з удячністю використали дані родинних архівів жителів Миргорода й Миргородського району. Нашу розвідку доповнили сьогочасні історичні джерела, дослідницькі праці українських істориків останніх десятиліть (тут особливо варто відзначити книжки й публікації полтавського вченого В.Ревеука), інтернет-ресурси, епіграфічні джерела тощо.

Сподіваємося, що запропонована праця хоч на децицію поповнить знання наших сучасників про історію рідного краю за тих уже відданих, але досі таких болючих, трагічних і величних часів – боротьби за волю України.

ПОЧАТОК РЕВОЛЮЦІЇ

ЛЮТНЕВА революція 1917 року в Росії завершила падіння монархії: 2 березня цар Микола II відрікся від престолу. Ці події відлунували в Україні рішенням про створення Української Центральної Ради на чолі з М.Грушевським. Хвиля неспокою прокотилася по всіх навіть віддалених повітах. У Миргороді й Великих Сорочинцях відбувалися масові демонстрації з червоними і жовто-блакитними прапорами. Особливо активно була молодь. Українську Центральну Раду та автономію України підтримали культурно-просвітні товариства «Просвіти» і «Юнацькі спілки».

На початок 1917 року на Миргородщині найсильнішим осередком з-поміж усіх політичних партій були українські соціал-демократи, значна частина яких зосереджувалася в повітовій земській управі. У Миргороді було створено Тимчасовий комітет, який підкорявся Тимчасовому урядові. Головою комітету став Георгій Миколайович Лаппо-Данилевський, голова Миргородської повітової земської управи, яка стала органом Української Центральної Ради й підтримувала її політику. Миргородська міська дума теж стояла на таких позиціях.

За спогадами миргородців, з нагоди зречення царя від престолу в Миргороді на Соборній площі було влаштовано маніфестацію й молебні «за даровану свободу», які правили на спеціально влаштованих помостах і православні священики, і равини біля сусідньої синагоги [46, с. 204].

На Миргородщині спалахнуло українське національне життя. Активно проявила себе миргородська молодь, яка в своїй більшості мала національно-демократичні переконання. У червні 1917 р. було створене повітове бюро «Просвіт». На той час на Миргородщині діяло 25 місцевих осередків цієї культурно-просвітницької організації, куди входило понад 2 тисячі осіб. Дієво працювали «Просвіти» в Великих Сорочинцях, Комишні, Хомутці, Устивиці, Шишаках, Яреськах та інших волосних центрах, при них створювалися бібліотеки й читальні, діяли хори, драматичні гуртки, які тоді називалися театрами. Повітове земство підтримувало діяльність цих організацій, виділяло їм кошти на придбання книжок, декорацій, костюмів тощо.

У серпні 1917 року в місті було створено Миргородську повітову раду селянських і вояцьких депутатів, у складі якої переважали соціал-

демократи (меншовики) й українські есери. Першим головою ради став Петро Назаренко, поранений фронтовик, родом із В.Сорочинців. Цей представницький орган визнав рішення Української Центральної Ради. 8 серпня до складу Української ЦР було обрано від Миргородського повіту Якова Куличенка [19, с. 213]. У вересні того самого року його обрали головою повітових земських зборів. За жодного більшовика на цих зборах не проголосували; перемогу здобув блок українських есерів і Селянської Спілки. 16 листопада Яків Куличенко був на посаді миргородського міського голови [96]. Більшовицькі ідеї на Миргородщині 1917 року не мали великої популярності.

Неспокійні події в Росії відлунювали й на миргородських теренах. Вільнолюбні українці не сприйняли заколоту генерала Л.Корнілова наприкінці серпня 1917 року, спрямованого нібито на «наведення порядку в державі», бо бачили в ньому повернення до монархії й встановлення військової диктатури, посягання на демократичні цінності. 27 вересня в Миргороді було створено найвищий орган повітової влади – об'єднаний комітет, що являв собою своєрідний конгломерат із рад робітничих, вояцьких і селянських депутатів та соціалістичних партій і громадських організацій.

Молодь теж не стояла осторонь бурхливих подій. Ще в січні 1917 р. в Миргороді було створено загін у складі 16 осіб, який мав намір енергійно боротися з більшовиками [69]. 6 вересня в місті утворилася організація Вільного козацтва, її осередки діяли у Великих Сорочинцях і Багаччі. До їхнього складу входили молоді чоловіки від 18 до 30 років, студенти, гімназисти, інколи навіть дівчата, як от у В.Сорочинцях [222, с. 88].

Після жовтневого перевороту в Петрограді на Миргородщині утворилася ситуація невизначеності, безладдя й розбрату. Зростали ціни на хліб і промислові товари. Ширилася зневіра до Тимчасового уряду, населення все більше схилялося до Української Центральної Ради як національного державного органу. Більшовики закликали селян відбирати й ділити поміщицькі землі, інвентар, хліб. Під їхнім впливом у Миргородському повіті були експропрійовані землі великих землевласників Бориса Вульфферта (с. Кибинці, осінь 1917 р.), Миколи Ковалевського (Миргород, 9 грудня 1917 р.), Олексія Малинки (с. В.Сорочинці), Петра Малинки (с. Верхня Будаківка), Георгія Лаппо-Данилевського (с. Шахворостівка), Костянтина Лук'яновича (с. Мар'янське), Василя Яковлева (м-ко Яресь-

ки), Георгія Гартинга (с. Хомутець), Дмитра Граббе (х. Грабщина), Дмитра Комарецького (с. Зуївці) та багатьох інших. Миргородський повітовий земельний комітет на чолі з українським соціал-демократом М.Кропивним, намагаючись унормувати некеровані дії селянства, запровадив оренду землі в поміщиків і значних землевласників.

Військові частини, які стояли в Миргороді на той час, були або деморалізовані, або швидко українізувалися й переходили на бік УНР. У грудні 1917 року в Миргороді було створено Перший український інженерний полк. В той же час саперний батальйон у місті піддався впливові більшовицької агітації. За умов хаосу й бешкетів кінця 1917 року в місті діяв комітет із охорони громадського спокою, якому земська управа допомагала коштами на утримання міліції. Стали створюватися різноманітні загони самооборони. Саме такий Гайдамацький козацький загін створив у Миргороді місцевий житель козак Павло Ксьонзенко. Загін діяв до 1918 р., а потім влився до 2-го Запорізького полку під орудою Петра Болбочана [92].

Вночі з 15 на 16 грудня 1917 р. війська Центральної Ради взяли владу в Полтаві, а до Миргорода ввійшов загін Січових Стрільців [195].

Комуністична пропаганда 20-их – 80-их років ХХ ст. й підпорядкована їй фальшива радянська історична наука постійно намагалася довести, що більшовики завжди мали «одностайну підтримку» з боку українського народу й тодішніх рад. Проте це було зовсім не так. Коли на початку грудня 1917 року більшовики планували провести в Києві I всеукраїнський з'їзд рад, Миргородська рада селянських і вояцьких депутатів висловила категоричний протест проти «вражої руки, яка заноситься над справжньою заступницею інтересів трудового народу Української Народної Республіки – Центральною Українською Радою» [33; 227]. У листопаді 1917 р. Миргородська міська дума ухвалила відкрити в місті середню сільськогосподарську й ремісничу школу в честь оголошення Української Народної Республіки [47].

6 січня 1918 року загонами Червоної гвардії на чолі з україноненависником М.Муравйовим була захоплена Полтава. 10 січня загін Червоної гвардії під орудою більшовика І.В.Войнова витіснив із Миргорода військову частину Української Центральної Ради. Далі кілька ешелонів червоних пішли залізницею на Київ. У Миргороді було проголошено більшовицьку владу, першим її органом став тимчасовий військово-

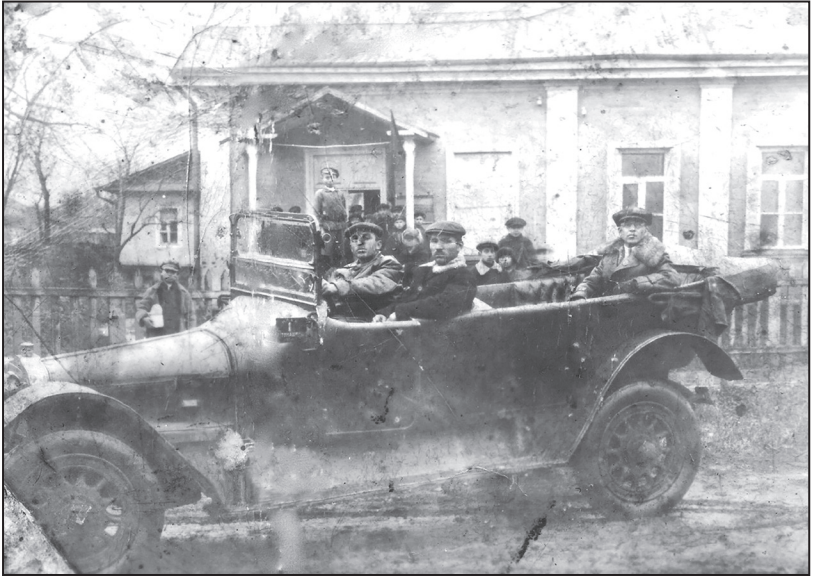
Миргородська міська управа. 27 лютого 1918 р.

революційний комітет, яким керували більшовики Михайло Чайка і Григорій Радченко.

Михайло Чайка змолоду був харківським робітником-більшовиком. На початку 1918 р. його було прислано в команду Войнова з Харкова до Миргорода як командира особливого пролетарського загону Харківського паровозобудівного заводу. 24 січня цей командир червоного загону розігнав комітет з охорони Миргорода, змусив Миргородське повітове земство провести засідання надзвичайного повітового земського зібрання й передати його повноваження військово-революційному комітетові, який він сам очолив. Загін Чайки на Миргородщині самі комуністи

Михайло Чайка – голова Миргородського ревкому.

Михайло Чайка (на задньому сидінні). 1920 р.

називали «червоним козацтвом», але місцеве населення сприймало його як бандитський, деморалізований загін, а самого керівника – як надзвичайно жорстоку особистість і кривавого ватажка. (Пізніше, у 20-их роках, у Харкові його виключили з партії більшовиків як украй розбещену й користолюбну особу) [98, с. 30]. Чайка став начальником штабу, організатором загонів і частин для боротьби з «контрреволюцією».

Григорій Радченко служив земським лікарем у с. Великих Сорочинцях, а після жовтневого перевороту 1917 р. став одним із більшовицьких лідерів і фактичним керівником повіту.

Згодом М.Чайка очолив також Миргородську раду селянських і вояцьких депутатів (відтоді до назви ради додалося ще й слово «робітничих»).

***Григорій Радченко.
Світлина 1930-их
років.***

Проте до середини лютого 1918 р. водночас із цим органом повноцінно діяв інститут Української Центральної Ради – земська повітова управа – й міська дума, яка підтримувала Центральну Раду. Лише 15 лютого 1918 р. більшовицька рада оголосила, що бере всю владу в Миргороді до своїх рук. Ревком встановив жорсткий режим, при якому будь-які дії, що суперечили політиці «керівної сили – пролетаріату» розглядалися як злочин проти революції й каралися за законами «військово-революційного часу».

Більшовики та їхні прихильники, відчувши владу і власну безкарність, чинили жорстокий терор щодо місцевого населення, яке мало багаті статки, й навіть щодо середняків. Так більшовицький активіст Антон Кандьор самоправно розстріляв у Миргороді, на кутку Стадні, місцевого середняка Івана Панащатенка з дружиною Тетяною й немовлям, а в їхній хаті згодом розмістилася Стаднянська сільська рада [29].

На початку березня 1918 р. Українське Військо разом із союзницькими німецькими військами почало наступ із Києва на Лівобережжя.

***Похорон Тетяни Панащатенко, убитої радянським активістом.
Миргород, Личанка, 1918 р.***

Запорізький загін у складі Богданівського полку під орудою полковника Петра Болбочана йшов із боями проти більшовиків та їхніх союзників чехословаків. 8 березня запоріжці звільнили вузлову станцію Гребінку, 17 – зайняли Лубни. Степан Лазуренко, полковник Армії УНР писав про ці події: «Большевики чинили сильний опір захопленню вузлової станції Ромодан, де скупчилися чехословацькі відділи та 3 бронетяги. Особливо сильні бої розгорілись у районі села Яблуново. 22 березня Запорізький загін із переможним боєм увійшов на ст. Ромодан, де захоплено багато трофеїв: санітарний потяг, кілька ешелонів із пограбованим большевиками майном. Далі без боїв зайнято Миргород, Великі Сорочинці, Баранівку, Шишаки, Яреськи» [86, с. 11].

**Полковник
Степан Лазуренко.**

А ось погляд на бій під Ромоданом 22 березня з протилежного, ворожого боку. Згадував червоноармієць І.Чудан: «Снігу вже не було. Зайняли ми позицію біля роз'їзду, який всього за 12 кілометрів від Ромодана. Тут були не тільки ромоданівський, а й інші загони. На світанку вороги почали наступ, зав'язалася перестрілка. І в цей момент з горища будинку на роз'їзді застрочив по нас кулемет. Прозвучала команда цепом: «Повзком відходити!». Ми відступили до Ореховського цукрозаводу. Відходили ми організовано, кожний проклинав знахабнілих ворогів і мріяв про ті часи, коли буде в нас велика, добре організована армія. Окопалися біля цукрозаводу. Тут наші сили зросли, навіть з'явилися дві тридьюмові гармати. Та сили, звичайно, були нерівними. Під час рушнично-кулеметної та гарматної перестрілки обидві гармати вийшли з ладу. Відступили ми тоді в Ромодан. Звідти вночі вийшли останні частини червоногвардійців» [231, с. 3].

Про бій під Ромоданом у березні 1918 р. писав і наш земляк поет Михайль Семенко, уродженець сусіднього села Кибинців, у поезофільмі «Степ»:

*Затупало, зататакало біля Ромодану,
Затихало пізно увечері,
Кулемети похапливо й старанно
Виводили благодаючи речі, –
І так вирішалась доля,
І мовчали сніги на нивах,
Повівало горілим з поля,
І день усміхався криво.*

Миргородський ревком і червона частина під командуванням Чайки ще заздалегідь покинули Миргород, виїхавши кількома ешелонами з майном і боеприпасами. Згодом на залізничну станцію прибули два їхні бронепотяги й матроси, які мали чинити опір. Але вони відступили під натиском союзницьких сил та остерігаючись оточення.

Сучасні дослідники історії визвольних змагань стверджують, що частина війська УНР 23 березня увійшла до Миргорода з боку с. Ромодану з боєм [115, с. 54]. Ця версія дещо відрізняється від даних, зведених учасником подій Степаном Лазуренком: «Переночувавши спокійно в теплих вагонах, ми вирушили 23 березня на Миргород. Проїхали село Кибенці... На цьому шляху большевиків не було. Перед Миргородом, на р. Хорол, большевики зірвали залізничний міст. Тому ми вивантажилися з вагонів і вирушили походним порядком на Миргород – колишне полкове місто Миргородського полку, – де большевики приготували оборонну позицію, але залишили її без бою, бо загрожувало їм оточення їхнього лівого крила з боку Хорола – Решетилівки. Тут перевели свої операції Гордієнківський полк. В обідню пору богданівці були вже у Миргороді. Населення його щиро вітало нас та висловлювало свій жаль та обурення про жадливе поводження большевиків. Після кількогодинного відпочинку ми сіли на мобілізовані підводи і вирушили на Великі Сорочинці...» [86]. Австро-німецьке військо теж увійшло до Миргорода з боку залізниці, гренадери рухалися на конях, із драгунськими списами.

У березні 1918 р. з фронтів Першої світової війни до Миргорода повернулося багато вояків зі зброєю в руках. Вони створили свою окрему спілку фронтовиків, яка на той час мала значний вплив на миргородців. У ній переважали українські есери, ліві есери, були й анархісти. Ця спільнота виокремлювалася власним баченням ситуації й фронтовою

солідарністю. Напередодні вступу до Миргорода Богданівського полку в самому місті червоних військових уже не було, лише в'язниці на протилежній околиці міста охороняла харківська караульна рота в складі 20 чоловік. У в'язниці на той час сиділи кілька заарештованих більшовиками офіцерів старої царської армії, учасників Першої світової війни. Серед них був і штабс-капітан Ковалевський, родичі якого дворяни Ковалевські жили в Миргороді. Поширилися чутки, що більшовики мають намір таємно стратити цих офіцерів. Тоді фронтовики вирішили звільнити заарештованих. Тридцятьоро колишніх солдатів, добре озброєних, на чолі з прапорщиком Ткаленком, миргородцем із вулиці Дворянської, втілили свій задум, перебивши червону караульну роту [212].

Коли 27 березня було звільнено Полтаву, Запорізький загін, що визволяв Миргород, розгорнувся в дивізію, а Богданівський полк – у 3-й Запорізький полк імені гетьмана Б.Хмельницького. Командиром полку був Олександр Шаповал. Саме одним із загонів під керівництвом Шаповала у квітні 1918 року у Великих Сорочинцях було розстріляно Євгена Нероновича – народного комісара військових справ більшовицького уряду. То була досить суперечлива особистість (як, утім, багато що було суперечливим за тих складних і бурхливих часів), людина непростой долі. Неронович, у недавньому минулому український соціал-демократ, протягом деякого часу жив у

Олександр Шаповал.

Миргороді, до 1914 року очолював місцеве таємне Українське робітниче товариство. Підтримував ідею створення незалежної української держави, в 1917 – 1918 роках був членом Української Центральної Ради від військовиків. Але згодом він змінив свої переконання, покинув членство в УСДРП, став на бік більшовиків, ввійшов до складу їхнього уряду. Коли ж побачив, як російські війська Муравйова чинили криваву шовіністичну розправу над українцями в Києві, він покинув більшовицький уряд, а коли Київ зайняли війська Центральної Ради, поїхав до Сорочинців, звідки була родом його дружина – донька священика Павловського. Там його заарештувала сотня богданівців, вивела на піски за село, де Не-

роновича було застрелено при спробі втечі [98, с. 31]. За місцевим переказом, саме його тесть і вказав загонові Шаповала, де переховувався Євген Неронович.

За часів Центральної Ради в Миргороді тривала українізація громадського життя. Незважаючи на тривожні часи, в місті й повіті активно працювали культурно-просвітницькі осередки «Просвіти», в Миргороді діяло видавництво «Просвіта» [103, с. 20]. Вивіски російською мовою були змінені на україномовні, викладання в навчальних закладах, різні заходи велися мовою більшості корінного населення, що дуже позитивно сприймалося, особливо молоддю. Старше ж покоління чиновників і частина міської інтелігенції досить часто ставилися до нових віянь насторожено й скептично, а то й із неприязню [46, с. 209].

Євген Неронович.

ГЕТЬМАНЩИНА

НАПРИКІНЦІ квітня 1918 р. до влади в Україні прийшов гетьман Павло Скоропадський, якого було обрано за підтримки з'їзду хліборобів-власників. Влада від Центральної Ради перейшла до гетьманату – Української Держави. Якщо Центральну Раду на Миргородщині підтримувала більшість населення, то політика Скоропадського не була сприйнята на Миргородщині ні селянами, ні національно-патріотичними силами, ні комуністами; певна річ, кожна з цих суспільних груп мала свої причини для несприйняття. Селяни вороже поставилися до того, що гетьманом був запроваджений режим сприяння великим землевласникам і поміщицтву. Комуністи не сприймали заходів гетьманату в українізації держави й армії. Верстви населення, які підтримували УНР і Центральну Раду, не вибачали Скоропадському авторитарних методів правління й кадрової політики, за якої до влади на місцях часто приходили прихильники колишнього дореволюційного соціально-економічного ладу. Особливо гостро не сприймалися більшістю населення введення до України союзницьких німецько-австрійських військ та діяльність каральних загонів.

З перших днів влади гетьмана в Миргороді розпочався черговий з'їзд повітової Спілки хліборобів-власників, яка підтримувала П.Скоропадського, але з'їзд не завершив своєї роботи, бо в приміщення, де він проходив, червоні партизани кинули бомбу [144, с. 375].

Про тяжкі події й складні, суперечливі стосунки між різними українськими силами тих часів згадував і Павло Ксьонзенко, тодішній керівник Гайдамацького козацького загону в Миргороді: «Прийшлося бачити ріжних малоросів («якось воно буде»); немало пішло на ворожий бік. З стійкими, непохитними духом в 1918 році [ми] прилучилися до 20-го Запорізького полку, яким керував великий патріот український отаман (полковник) Петро Болбочан. Промаршував всю Україну. Здобули Крим... Бачив австріяк, горе-січовиків на чолі з австрійським командуванням...» [92].

У Миргороді Комітет спілки фронтників вирішив: вони не підуть ні за червоними, ні за Центральною Радою, але німців при можливості битимуть [212].

Німецька влада зі властивою їй пристрастю до чіткості швидко заходила наводити порядок у місті й повіті. Чинилося це жорсткими методами, діяли каральні загони. Наприкінці весни й на початку літа 1918 року гетьманська влада посиляла каральні експедиції до кількох волостей повіту – Великосорочинської, Баранівської й Устивицької. Невдовзі гетьманським каральним загonom під орудою ротмістра Єлагіна із Миргорода за підтримки німецьких солдатів було придушене антигетьманське заворушення в містечку Шишаках [153, с. 217]. Примітно, що лідери цього повстання українські ліві есери Шаруда, Колесник, Тронеvський та інші через кілька місяців, у квітні 1919 року, діяльно підтримали миргородське повстання під проводом С. Дубчака проти чекістів і більшовиків.

Як реакція на жорстокі дії гетьманців та їхніх союзників у деяких селах, а надто в лісових районах (Бакумівка, Попівка, В. Сорочинці) стали формуватися загони, які мали на меті боротися проти австро-німецьких військ. Деякі з цих загонів були створені більшовиками. Петлюрівські сили, які, зі свого боку, теж не мирилися з гетьманською владою, розпочали потайки, ночами, збирати сили й формувати невеликі повстанські загони гайдамаків. В Миргороді вони мали підтримку з боку повітового комісара УНР Іщенка, який не схвалював дій німецьких окупаційних військ і «був гарячим прихильником Центральної Ради (а може, й її членом)» [98, с. 28].

***Партизанський загін. Миргородщина, 1918 р.
Світлина з «Полтавіки».***

Владу в Миргороді за часів гетьманського правління очолював повітовий староста, функції поліції виконувала повітова варта, яка, зокрема, суворо контролювала, щоб ніхто не ухилявся від військової мобілізації. Протягом деякого часу миргородським повітовим старостою служив Г. Лаппо-Данилевський, але, очевидно, недовго. Гетьманський режим був дуже неперебірливий у кадрових питаннях, і часто до місцевої влади приходили люди, ворожі всьому українському. Таким був староста Миргородського повіту Юрій Юрійович Левенстам (у Миргороді його називали по-різному – Левестам, Левістан, навіть Левітан). Він протягом кількох попередніх років служив інспектором і викладачем Миргородської чоловічої гімназії [126, с. 467]. За свідченням учительки К.І.Зубковської, то була «бездарна особистість», деспот, надзвичайно суворий, похмурий і жорстокий щодо учнів, яких карав кількогадинним карцером, сів ворожнечу між учнями – євреями й українцями. «Посміхався Левенстам тільки тоді, коли знущався над якимось слабким учнем за його помилки в російській мові (Левенстам

викладав російську мову)» [120]. Навесні 1918 р., з приходом до влади гетьмана Скоропадського, Левенстам покинув гімназію й був призначений на посаду миргородського повітового старости, обов'язки якого виконував особливо запопадливо [197]. Він очолював повітову варту, проявляючи жорстокість ще більшу, ніж у гімназії. Після падіння гетьманської влади втік на Кавказ, де його 1923 року випадково упізнав один із його колишніх миргородських учнів. Левенстам був заарештований і привезений до Миргорода для суду, засуджений до смертної кари, яку, однак, йому було замінено 10 роками ув'язнення.

Заступником повітового старости був Микола Тимченко, заможний селянин із с. Петрівців. (Згодом, після повернення більшовиків наприкінці 1918 р., він керував загonom, який боровся проти їхньої влади в районі сіл Петрівців і Кибинців). Гетьманці знищували чекістів, які не встигли евакуюватися, зокрема, було розстріляно кількох чекістів із с. Федунки. Ці та інші факти діяльності гетьманців (деякі їхні проукраїнські дії, козацька військова атрибутика тощо) викликали симпатії в місцевих українців. Але непомірна жорстокість і наявність в Україні чужинських німецьких військ викликала в людей «реакцію відторгнення».

Лихої слави зажив собі через жорстокість Кирпота (Кирпотенко), колишній штабс-капітан. Він із 29 квітня 1918 р. став начальником миргородської повітової варту, потім комендантом Миргорода, здійснював жорстокі каральні операції, керуючи загonom, який діяв на Миргородщині й у сусідніх повітах. Його помічником був К.Балковий. Штаб Кирпоти дислокувався в будинках службовців залізничного вокзалу Миргорода. Неподалік від штабу велися розстріли кількох десятків противників гетьманського режиму. Був серед них і Дмитро Самойлович, учень Миргородської художньо-промислової школи, художник-карикатурист, поет-аматор, автор сатиричних віршів, розстріляний у листопаді 1918 р. із наказу коменданта Кирпотенка за розповсюдження протигетьманських листівок. Там таки 10 грудня 1918 р. був жорстоко закатований Григорій П'явка – отаман повстанського антигетьманського загону [155, с. 218]. Ще одним каральним загonom на Миргородщині командував генерал князь Черкаський, який знищував повстанські загани в лісах у районі сіл Попівки й Комишні.

Для потреб австрійсько-німецького війська посилено реквізувалися провіант, фураж тощо, накладалися нові податки. Відчуваючи хисткість

свого політично-військового становища, гетьман Скоропадський восени 1918 року оголосив у Полтавській губернії воєнний стан. Режим став зовсім нестерпним. Влітку 1918 року, коли розпочався загальний страйк залізничників, невдоволених вивезенням німецькими військами майна з України, миргородські залізничники долучилися до цього страйку. Чинили спротив Селянські спілки, через що їхня діяльність була заборонена режимом.

Гетьмансько-німецьке військо протрималося в Миргороді до 4 грудня 1918 року, коли внаслідок дій партизанських загонів і повстанців його влада в місті була ліквідована. Прихильники Скоропадського відступили з Миргорода до Ромодану.

ЗА ЧАСІВ ДИРЕКТОРІЇ. «ДВОВЛАДДЯ» В МИРГОРОДІ

ПІСЛЯ падіння гетьманського правління національно-визвольний рух українців очолила Директорія Української Народної Республіки, керована Володимиром Винниченком, згодом – Симоном Петлюрою.

Після 4 грудня ще тривали бої на підступах до Ромодану між 2-им Запорізьким полком (петлюрівцями), який наступав із Полтави в напрямку Києва, і гетьманцями, які контролювали позицію перед Ромоданом і успішно відбивалися. Перед запоріжцями стояло завдання: звільнити від гетьманського війська залізницю Кременчук – Ромодан. Під м. Хоролом гетьманці одержали підкріплення від донських козаків і, відчувши підтримку, 7 грудня вперто чинили опір. Звільнивши Хорол, Запорізький полк поповнив свої сили добровольцями (це були в'язні Скоропадського, яких запоріжці випустили з хорольської тюрми). Через кілька днів після Хоролу, 11 грудня 1918 року петлюрівці із боєм узяли станцію Ромодан, яка була надзвичайно важливим в стратегічному плані пунктом, і рушили далі на Київ [185, с. 219, 236]. Про ці події стисло записав у своєму щоденнику сучасник подій, полтавський лікар О.О.Несвіцький: «11 грудня 1918 р. Чутка, що петлюрівці оточили Київ і хочуть взяти його осадою. Під Ромоданом був бій, перемогли петлюрівці» [118, с. 76].

Настав нетривалий складний період своєрідного двовладдя, коли в місті й повіті діяли одночасно й сили УНР, і більшовики. У грудні 1918 р. миргородським повітовим комендантом від Директорії УНР залишався

Іщенко. Частина петлюрівського війська розташувалася в Миргороді, зайнявши територію на правобережжі міста, де традиційно розміщалися військові гарнізони, а також частина вояків розселилася в сусідніх приміщеннях, зокрема, в чоловічій гімназії та в так званій школі Данилевського. Комендант Іщенко ініціював розслідування вбивств, які чинилися в Миргороді за часів перебування австро-німецького війська. В місті в ті дні діяв військовий стан, на час якого Іщенко надавав право арешту командирам сотень Миргородського загону, а також начальникам повітової, міської й районної міліції [104]. Невдовзі влада перейшла до місцевих рад. Із 29 грудня 1918 р. в місті стала виходити газета «Миргородське життя» – орган місцевого самоврядування.

У Миргороді в той час досить потужною і впливовою політичною силою була Українська партія лівих соціалістів-революціонерів (УПЛСР), або, як її ще називали, партія «боротьбистів». Вона на перших порах відстоювала владу Директорії УНР, виступала проти союзу з більшовицькою Росією, проти диктатури пролетаріату, проти існування в Україні Надзвичайної Комісії (усталена в народі абревіатура – ЧК). Місцеве населення, яке в своїй масі було, здебільшого, селянським, підтримувало Директорію й ішло за боротьбистами. В селах повіту стали відновлюватися Селянські Спілки, які за часів гетьманщини занепали через заборону їхньої діяльності.

Більшовицька ж партійна організація в Миргороді на той час була не надто численною – близько 40 чоловік, а у волостях повіту – ще менше: в В.Сорочинській – близько 30 членів, у Комишнянській і Шишацькій – по 10, в Устивицькій – 8, Багачанській – 7, у Баранівській – 5, в Остапівській – 2 [197].

Меншовицька фракція РСДРП теж була в Миргороді досить слабкою, вона мала популярність, здебільшого, серед інтелігенції, зокрема, її прихильником був миргородський лікар Володимир Гнатович Фединський.

Після ліквідації гетьманської влади миргородські комуністи розпочали в повіті репресії щодо членів Спілки хліборобів-власників (інституції дуже неоднорідної за соціальним і політичним складом), яка підтримувала Скоропадського, а надто щодо тієї її частини, яка стояла на державницьких позиціях. Усього було заарештовано близько 180 чоловік, репресовано верхівку Спілки хліборобів-власників – Маковецького і Глобу. Деякі з активістів Спілки покінчили життя самогубством, як, приміром,

вчинив 12 лютого 1919 р. 52-річний міщанин с. Гаркушинців, власник 18 десятин землі Григорій Ізмайлович Рубан [46, с. 118], організатор Спілки хліборобів-власників на Миргородщині, котрий вважав за краще піти з життя, ніж бути закатованим чекістами. Саме на хліборобів-власників покладалося виконання найбільших повинностей, як от транспортні роботи, перевезення військовополонених тощо. Житель с. Портянків Костянтин Царенко, заможний селянин, який мав 53 десятини землі [194, с. 1 – 6], зазнавав постійних утисків, згодом був позбавлений виборчих прав за те, що входив до Спілки хліборобів-власників.

Був вистежений і розстріляний миргородськими чекістами колишній повітовий комендант Кирпота. В місцевій газеті «Вісник...» (6.03.1919) з'явилося звітлення: «Недавно в хуторі Балашівка Миргородського повіту у своїй своячниці на горищі було затримано колишнього миргородського коменданта Кирпотенка, котрим за часи гетьманського панування забито багато невинних людей». Кирпотенко був засуджений і розстріляний влітку або восени 1919 р. в Миргороді за єврейським цвинтарем.

17 січня 1919 року в Миргороді відбувся повітовий з'їзд селян для вибору депутатів до Трудового конгресу України – найвищого тимчасового законодавчого органу УНР часів Директорії. З'їздом були делеговані до Києва Михайло Проскура, повітовий комісар, член Української партії соціалістів-революціонерів, і від селянства – Кіндрат Шелудченко й Кузьма Кривченко, прихильники Селянської Спілки [105]. Селянські Спілки рішуче протистояли політиці більшовиків силоміць вивозити хліб із України іншим губерніям.

У другій половині січня 1919 р. на залізничній станції Миргород стояли ешелони військових частин ударної групи Січових Стрільців – військового з'єднання в складі Армії УНР – і вели бої з більшовиками, які наступали на сили Директорії. Газета «Миргородське життя», що в той час видавалася Миргородською радою робітничих, селянських і вояцьких депутатів і не надто прихильно ставилася до Січових Стрільців, зазначала, що ті причетні до бешкетів у місті, однак не приховувала, що керівник цієї ударної групи Захарченко суворо припинив безчинство своїх вояків [105].

Коли наприкінці січня 1919 року на станції Яреськах сталися грабунки єврейського населення вояками з ешелонів, які проходили там, го-

ловний отаман військ УНР С.Петлюра надіслав телеграму комендантові станції Миргород з суворим наказом розслідувати цю справу, а надалі чинити карне переслідування винних у подібних ексцесах [186].

У складі 1-ї Української дивізії діяв Миргородський курінь. У січні 1919 р., за часів масових грабунків, миргородська влада залучала козаків куреня до нічного патрулювання на вулицях міста [105]. Вони ж запобігали єврейським погромам у місті, тимчасом як у Ромодані внаслідок погрому загинуло 11 євреїв [153, с. 235].

Чимало патріотично налаштованих миргородців, а надто молодих, пішло тоді до Війська УНР, як от юний Анатолій Бакало з кутка Ведмедівки, нещодавній випускник Миргородської чоловічої гімназії, який став служити в корпусі Січових Стрільців.

Дієвою рушійною силою суспільного життя в Миргородському повіті були національні культурно-просвітницькі організації «Просвіти», які несли до місцевої людності багаторічні традиції української культури, театрального мистецтва, літератури. На території повіту їх налічувалося кілька десятків. У Миргороді осередки «Просвіти» діяли на Мочарі, Ведмедівці, в Почапцях та інших кутках міста.

У 1918 – на початку 1919 року в Миргороді стали створюватися перші молодіжні угруповання військово-політичного напрямку. Одним із перших постав осередок військово-спортивної організації «Січ», ініціатором якої був місцевий адвокат Самойлович [122, с. 1], людина українських національних переконань. Ним було зібрано в приміщенні вищої початкової школи понад 100 миргородських юнаків, із яких близько 30 зголосилися вступити до «Січі», здебільшого, це були діти з патріотично налаштованих родин. Згодом організація була озброєна револьверами, брала участь у охороні міста в нічний час і навіть у бойових діях.

В цей самий час у місті виник іще один кількісно невеликий гурток лівоесерівської молоді. «Цей гурток був створений з ініціативи знаного в той час есера-інтернаціоналіста лікаря Бараша, який протягом деякого часу видавав у Миргороді свою газету. Молодіжний гурток есерів налічував усього 7 чоловік (зокрема, самого Бараша і його сина Олександра). Жодного значення цей гурток не мав і незабаром розпався», – згадував один із перших миргородських комсомольців [122]. Є також відомості про «Спілку соціалістичної молоді», куди входило кілька десятків юнаків [68]. Вона орієнтувалася на українських соціалістів-рево-

люціонерів, мала національно-патріотичне спрямування, до її складу входила, здебільшого, міська молодь із середніх прошарків населення.

Директорія УНР не змогла взяти під контроль усю військово-політичну ситуацію в Україні. Молода Українська держава була в оточенні ворогів – більшовиків, армії Денікіна та військ Антанти. Поступово набирала силу комуністична партія Росії, яка не хотіла визнавати Україну як самостійну державу. Дедалі потужнішою ставала більшовицька диктатура, яка мала велику опору в органах Надзвичайної Комісії (ЧК) і Червоній армії.

4 лютого 1919 р. в Миргороді стався перший повітовий з'їзд Рад, головував на ньому голова ревкому Григорій Радченко. З'їзд проходив у будинку художньо-промислової школи ім. М.В.Гоголя. З'їзд розділився на 2 фракції: із 400 делегатів більшість (250 осіб) становили боротьбисти, меншу частину (150 осіб) – комуністи та їхні прибічники. Представник Полтавського губревкому Драпалюк на ньому поставив головне завдання: мобілізацію всіх більшовиків та їхніх прихильників на боротьбу за хліб, який мав бути відправлений для Червоної армії, Москви, Петрограда і промислових районів Радянської Росії [197]. Гаслом місцевих комуністів стало: «Боротьба за хліб – боротьба за владу рад». Миргородці згадували: «Радченко бігав по сцені з маузером і змушував голосувати за радянську владу» [204, с. 3]. На з'їзді було обрано повітовий виконавчий комітет у складі 22 осіб – порівну комуністів і боротьбистів. До комуністичної фракції ввійшли Григорій Радченко, Василь Волощенко, Олексій Нехворосний, Михайло Копоть, Іван Бабиш, Пахом Власенко, Анатолій Литвин та інші. Від боротьбистів до виконкому ввійшли Михайло Проскура, В.Легкий, Наум Калюжний, М. Березовець, Іван Бойко, П. Зубко та безпартійні прихильники. Головою повітвиконкому став Григорій Радченко, а секретарем Олексій Нехворосний.

Відтоді комуністична частина повітвиконкому разом із більшовицькою партійною організацією й співробітниками Надзвичайної Комісії невідкладно стали втілювати в життя жорстоку політику комуністичної верхівки з викачування в населення продовольства.

Першим наказом Миргородської ЧК від 9 березня 1919 року були встановлені суворі вимоги: всім жителям Миргорода здати всю зброю; здати всі друкарські машинки; заборона продажу спиртових напоїв; телефоністи не мають права покидати місця служби; за невиконання наказу загрожував розстріл [129, с. 3].

Повітовим продкомісаром було призначено М.Копотя. Йому на підмогу прислали московських робітників-комуністів: С.Романов став членом продколегії, П.Іванов – начальником бюро продзагонів, З.Євдокимов – начальником одного з продзагонів. До повіту негайно було послано 10 озброєних продзагонів, яким було поставлене завдання: до кінця 1919 року зібрати в повіті 1,5 мільйона пудів хліба. Виконання завдання велося надзвичайно жорсткими й жорстокими методами. За добу збирали й вивозили до 10 вагонів хліба. Комуністичні організації займалися тільки одним – заготівлею хліба [197].

Ще в січні 1919 р. на Миргородщині було сформовано так званий радянський полк. Його ядро склав загін Андрія П'явки, створений із груп, що протистояли гетьманському правлінню в районі с. Комишні. П'явка й став командиром новосформованого полку, який згодом називався 14-им, а ще пізніше 29-им Миргородським полком у складі Червоної армії. Заступником командира на перших порах був Степан Ксьонзенко, начальник полкової кулеметної команди.

Незважаючи на те, що гетьманська влада вже не діяла, Полтавщиною ще блукали озброєні загони, які підтримували гетьмана Скоропадського й не хотіли коритися ні більшовикам, ні Директорії УНР. Про один із таких загонів згадував колишній заступник командира 14-го радянського Миргородського полку С.Ксьонзенко. В перші ж дні створення полку з Полтави до Миргорода прибув якийсь козацький полк і просив надати йому можливість відпочити 2 чи 3 дні, щоб потім вирушити походом на Київ. Командир А.П'явка згодився розквартирувати цих козаків, але своїм бійцям наказав негайно вчинити розвідку й з'ясувати, що це за полк і які його завдання. Виявилося, що полк цей – гетьманський, і воювати на боці більшовиків він не має наміру. Козаків розмістили для відпочинку, але тут таки П'явка зібрав секретну нараду своїх командирів і наказав уночі обеззброїти гостей, що й було виконано. Внаслідок цього Миргородський радянський полк одержав дуже багато різноманітної зброї, зокрема, німецького виробництва, коней і навіть автомашин [200].

18 лютого місцева миргородська влада влаштувала урочисте виряджання радянського полку на фронт. На площі, що навпроти тодішнього мистецько-промислового інституту ім. М.В.Гоголя, з промовами виступали представники різних політичних сил: комуністи А.П'явка і Г.Рад-

ченко та українські есери – заступник голови виконкому, комісар Миргородської земельної управи М.Проскура й член виконкому Чумак. Прикметно, що на мітингу музика грала по черзі й гімн більшовиків «Марсельєзу», і гімн національних сил «Ще не вмерла Україна» [20, с. 4]. Полк під командуванням А.П'явки вирушив із Миргорода на Ромодан, а далі на фронт, де воював у складі дивізії Миколи Щорса.

Із 20 лютого 1919 р. у місті став виходити часопис «Вісник Миргородської повітової Ради робітничих, селянських та вояцьких депутатів». Редакція газети розміщалася в приміщенні колишньої земської повітової управи (ще раніше будинок дворян Шершевицьких) на правобережжі міста. Першим редактором «Вісника» став Наум Калюжний (Шайтельман) – український есер-боротьбист, в минулому приватний учитель і керівник «Просвіти» в Хомутці. (Згодом він став радянським політичним діячем, дипломатом; репресований 1937 року).

Надзвичайна Комісія (ЧК), наділена більшовицькою владою особливими повноваженнями, діяла безпрецедентно суворо й безкарно. 1919 року миргородськими чекістами був замордований 18-літній киянин Микола Некрасов. Виходець із інтелігентної родини, він мав добрі мистецькі задатки як художник, актор і літератор, навчався в Швейцарії й Франції. 1919 року рідня відправила юного Миколу з голодного Києва до Миргорода, де жив їхній родич, відомий лікар Сергій Миколайович Фон-Ерн. Юнака влаштували до миргородського санаторію, до туберкульозного відділення, де хворих харчували краще, ніж деінде. Хлопець розмовляв французькою мовою, носив накрохмалені комірці й манжети. Це було дивним і незвичним за часів злиденної радянщини, тому його сприйняли за французького шпигуна й заарештували прямо в санаторії. При обшукові знайшли його французькі книжки. Миколу забрали до миргородської ЧК, жорстоко допитували протягом двох діб, урешті забили шомполами до смерті й викинули в річку [22].

Більшовики дедалі більше набирали сили, насаджуючи радянську владу всіма можливими й неможливими методами. Уряд більшовиків запровадив політику продрозверстки й воєнного комунізму. Селянство просто відверто грабувалося місцевою владою. Це викликало бурхливий спротив українського населення. Вже на початку березня 1919 р. селянство перейшло до збройних сутичок із продзагонами. В Комишні було вбито двох продармійців і місцевого комуніста Бориса Лупандіна – кра-

маренка, колишнього вихованця Сорочинської учительської семінарії, абсолютно байдужого до українського національного відродження [98, с. 27]. У Попівській, Хомутецькій, Шишацькій, Устивицькій волостях селяни вбивали продармійців і більшовицький актив. У другій половині березня 1919 р. противники більшовицької політики стали масово поширювати листівки: «Геть продрозверстку, геть чрезвычайку!», «Геть ЧК!», «Хай живе радянська влада без комуністів і жидів», «Геть кацапів і жидів з України!». Останні гасла з'явилися, зокрема, з тієї причини, що серед комуністів і комсомольців великий відсоток становили євреї.

Наприкінці березня 1919 року в Миргороді стояла червона військова частина, що мала назву Миргородський охоронний батальйон. Серед його солдатів був лише один комуніст і 24 червоноармійці, які нібито співчували більшовикам, основна ж маса особового складу була індиферентною. Більшість солдатів мала низький рівень освіти: малоосвічених – 54 чоловіки, з початковою освітою – 213, із незакінченою середньою освітою – 7, із закінченою – жодного [124].

Комуністи розгорнули шалену агітацію серед вояків і місцевого населення. Агітаційно-просвітницьким відділом Полтавського губвоєнкому для кожного конкретного населеного пункту були визначені спеціальні дні для агітаційних мітингів. Для Миргорода це було 21-е число щомісяця, в цей день із центру присилали досвідчених радянських агітаторів. Завідувач агітпросвітвідділу Полтавського губвоєнкому 29 березня телеграфував до Харкова, до інформвідділу Політуправління наркомату військових справ про стан агітаційної роботи в Миргороді: «Работа города налажена. Комячейки есть в каждой сотне. Открыт Красноармейский клуб имени Свердлова, при клубе библиотека, читальня, оркестр...»; «требуют двух-трех агитаторов, из них хотя бы один владеющий украинским языком» [216]. Червоноармійський клуб був урочисто відкритий 23 березня 1919 року в колишньому приміщенні Народного Дому в правобережній частині міста. Невдовзі відкрили політичну школу. Однак прихильників комуністичних ідей було небагато: навесні 1919 року в повіті налічувалося всього кілька десятків членів партії й тих, хто їм співчував.

Проведенням продрозверстки в Миргородському повіті керував Митрофан Шастун, уродженець села Бакумівки, він же став командиром комуністичного загону по боротьбі з «бандитизмом» (під цей термін

Митрофан Шастун.
Світлина 1930 р.

підпадали й угруповання ідеологічних борців із більшовизмом, і селянські повстанські загони, й кримінальні утворення) [211]. Член ВКП(б) з 1919 року, фанатично відданий ідеї створення на багнетах революції «всесвітнього комуністичного братерства», Шастун не задумувався над тим, якими методами слід досягати своєї мети. Тож було задіяно всі засоби, а надто коли йшлося про хліб. Жителі Миргородщини свідчили, що «борці» з загону Шастуна, крім визначених їм владою функцій, ще й на власний розсуд змушували населення навколишніх сіл сплачувати їм «контрибуцію» – свиней, телят, баранів. Сп'янілі від горілки й уседозволеності, вони давали волю своїм далеко не позитивним емоціям, грабували й мордували людей, а

надто тих, хто був у опозиції до радянської влади, наприклад, «давали чиньби» жителям села Семереньків, батькам Олександра Даценка, який служив ад'ютантом у Симона Петлюри [70, с. 4].

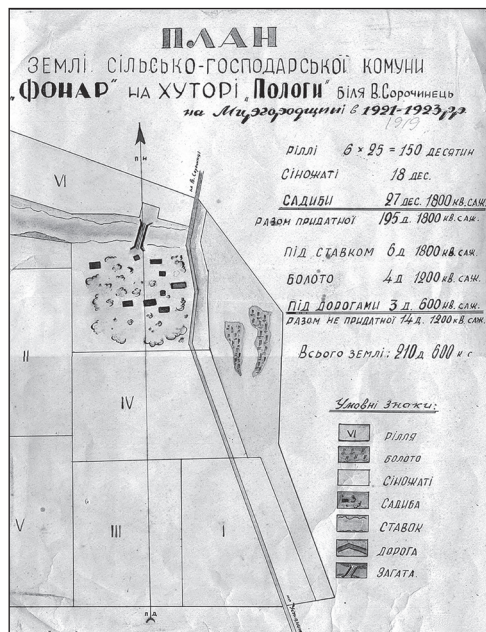
Про те, якими методами влітку 1919 р. комуністи добували хліб для зміцнення радянської влади, розповідав житель с. Хомутця, прихильник більшовиків (згодом комісар ескадрону дивізії М.Щорса) Антон Чорноморець. Того літа для виконання завдань із заготівлі хліба до с. Довгалівки Хомутецької волості було послано «двох енергійних більшовиків». На загальних зборах вони домагалися здачі хліба згідно з продрозверсткою. Багато селян бурхливо й рішуче протестували: «Хліба в нас нема, самим їсти нічого!». На цій протестній ноті збори надовго затягнулися. Тоді «енергійний» «військовий товариш повільно підвівся над столом, демонстративно відстебнув від пояса гранату, вдарив по столі і, піднісши руку з гранатою вгору, спокійно, впевнено і голосно сказав: «Хліб буде!» І дійсно, того ж таки дня хліб було відправлено в Миргород» [230].

КОМУНИ

НА ПОЧАТКУ 1919 року, за умов політики воєнного комунізму в селах повіту, здебільшого на базі колишніх поміщицьких економій (великих господарчих дворів), більшовики стали створювати сільськогосподарські комуні – перші форми виробничих одиниць комуністичного типу. На думку більшовицьких ідеологів, це мали бути зразкові господарства з високопродуктивними колективними формами організації праці й співжиття. Але на ділі це дуже рідко вдавалося здійснити, бо колективна безвідповідальність приводила до занепаду новостворених комун. Так, наприклад, у хуторі поміщика, лікаря-мецената Сергія Фон-Ерна в Комишнянській волості на початку ХХ ст. на кількох сотнях десятин землі діяло велике, добре організоване приватне господарство, де були зразково оброблені плантації сільськогосподарських культур, великий садок, ягідники, виноградники, пасіка (весь цей комплекс люди називали за прізвиськом власника «Геренів садок»). Близько 1919 року на базі хутора Ерна створили так звану «Геренівську комуну», її першим головою став Сергій Зубенко. Розкішний садок невдовзі було сплюндровано, садибу Ерна спалено [99, с. 66, 70]. За місцевим переказом, комунари не надто прагнули до праці, «ні біса не робили», через те злидарювали, навіть одяг шили з мішків [30]. У 1932 – 1933 роках більшість членів комуні вимерли з голоду, вдалося врятувати тільки дітей [60].

Одна з комун була створена в Сорочинській волості, в хуторі Юр'ївці, де до 1917 року діяла економія сорочинського поміщика Олексія Малинки. Він був убитий у Сорочинцях 1918 року: місцеві більшовики прив'язали його до коня й волочили вулицями села, доки не помер, а потім викинули на купу гною; за даними ж художника О.Сластьона, після знущань над Малинкою він був «застрелений сорочинськими дядьками». На основі економії, де зберігся численний реманент, колишні наймані працівники Малинки створили комуну, яка, однак, проіснувала недовго [64].

У хуторі Пологах, що на південь від В.Сорочинців, діяла сільськогосподарська комуні «Червоний Маяк» (згодом мала назву «Фонар»). Вона стала базою для новітніх ідеологічних експериментів більшовицької влади. Дорослі члени колективу жили в комуні, а їхні діти мали отри-

**План землі комуни «Фонар»
на х. Пологах.**

мувати комуністичне виховання окремо, в дитбудинку, який було створено в колишній садибі все того ж таки поміщика О.Малинки у В.Сорочинцях, де створили спартаківську організацію [4].

В 1919 – 1921 роках створилися комуни також у колишніх поміщицьких економіях у інших селах: «Червона зірка» – на базі господарства поміщика Г. Лаппо-Данилевського в с. Шахворостівці, комуна «Ліхтар» – у с. Великому Байраці, «Зірка» – в с. Кибинцях, «Червоні Тополі» – на землях поміщиків Комарецьких у х. Тополях поблизу с. Зуївців, «Червона поляна» – в маєтку барона

Фон-дер-Остен-Дрізена в с. Стефанівщині, «Червона нива» – в маєтку графа Д.Граббе поблизу с. Озніці, «Червоний юнак» – у с. Бузовій, комуна в маєтку дідачки Марії Яковлевої в Яреськах та інші.

Трохи пізніше було створено комуну в х. Заїр, що за 3 кілометри від с. Бакумівки. Історично ці землі й господарство належали полковницько-гетьманській родині Апостолів, а згодом – її нащадкові поміщиків Сергієві Смагину. До 1918 р. там працювали, зокрема, гуральня, пивний завод, був ставок, садок, приміщення для худоби й інвентарю, діяв водогін. Після жовтневого перевороту Бакумівка стала осередком пробільшовицьких сил на Миргородщині, тому саме на Заїр як центр нової комуни й випав вибір місцевих керівних більшовиків. Комуна в Заїрі стала підсобним господарством для червоноармійських частин Миргорода та базою для життя їх відставників, на якій вони самі й пра-

цювали. Комунари навіть у побуті зодягалися в шинелі й будьонівки, вели воєнізований спосіб життя, проводили комуністичну агітацію серед населення [176, с. 224 – 227].

Існували комуні і в інших селах повіту, й у самому Миргороді (на вулиці Гоголівській, біля колишнього млина купця Виноградова), але більшість із них через свою неефективність діяли недовго. Більшовики змушували всі створені по селах комуні й комбіді (комітети бідноти) до виконання політики продрозверстки – непомірних економічних санкцій, примусового вилучення в селян «лишків» хліба на користь політичного режиму, запроваджененого комуністами радянської Росії.

Керівні комуністи Миргородщини протягом кількох років продовжували політику своєї партії щодо створення комун як нових і, на їхню думку, прогресивних форм суспільної життєдіяльності. Хоча на місцях, у селах рядові комуністи не з надто великим ентузіазмом сприймали такі новації. Про це свідчить лист секретаря парткому Миргородського повіту Павла Нечеса, людини з дуже жорстокою вдачею, до низових парторганізацій – волосних парткомів і бюро сільських осередків – від 30 червня 1922 року: «Упарком категорически и в последний раз предлагает повести работу по вовлечению всех коммунистов в коллективы-коммуны, ибо плох тот коммунист, который только проповедует коллективизм, а сам ведет индивидуально свое хозяйство. Волпаркомам надлежит принять все меры и заставить коммунистов ввойти в коллективы. Секретарь упаркома Нечес» [111].

ПОВСТАННЯ ПІД ПРОВОДОМ С.ДУБЧАКА

ТЕРОР і насильство з боку більшовицької влади, масові вбивства з мотивів «революційної доцільності», грабунки «іменем революції», беззаконня, хабарництво, безкарна садистська жорстокість щодо «класових ворогів», до яких відносили й заможних селян і навіть середняків, – усе це викликало масовий спротив місцевого населення. Головний політичний каральний орган радянської влади – Надзвичайна Комісія (ЧК) самою лише назвою навіював жах на людей. Саме під прикриттям ЧК діяли численні продзагони, головною метою яких було викачування будь-якими засобами хліба й продовольства з місцевого населення для потреб великих промислових центрів Росії.

Чимало миргородців, які спочатку сприйняли жовтневий переворот як символ звільнення від соціального й національного гніту царської Росії, невдовзі позбулися ілюзій, зрозумівши суть терористичної диктатури більшовизму. На Миргородщині дедалі наростала кількість повстанських загонів. Збільшувалося невдоволення і в червоноармійських частинах.

У Миргороді на початку 1919 року був розміщений гарнізон Червоної армії, завданням якого було забезпечувати безперерйне вивезення продовольства з повіту. Але порядні, патріотично налаштовані офіцери-українці не могли йти проти свого народу. Одним із таких був Сергій Устимович Дубчак, помічник командира батальйону, петлюрівець за переконаннями. Він мав за плечима досвід офіцера ще старої царської армії.

Значна частина особового складу батальйону перебувала під впливом миргородських есерів-боротьбистів, керівником партійного осередку яких був В.С.Легкий [205]. 4 лютого 1919 р. Легкий увійшов до складу Миргородського повітвиконкому. Боротьбисти вели агітацію за усунення Надзвичайної Комісії з Миргорода, тому схвалили й підтримали повстання Дубчака.

Підготовку повстання проти ЧК С.Дубчак розпочав у Миргороді в середині березня 1919 року. Армійських офіцерів підтримало й молоде офіцерство Миргородської повітової міліції. Такі повстання готувалися і в інших регіонах України. Миргородські повстанці налагоджували зв'язки зі штабом Головного отамана Армії Української Народної Республіки Симона Петлюри. В підготовці повстання надавав допомогу представник полтавських патріотичних сил Григорій Несевра. Він у листопаді 1918 р. очолював петлюрівське з'єднання, яке складалося з селян села Стасів та інших сіл Полтавського і Зіньківського повітів [87, с. 3]. Несевра служив у Полтавському гарнізоні, був членом і інструктором Полтавського підпільного губернського комітету Української партії соціалістів-революціонерів (правих есерів-боротьбистів). Під час повстання Дубчака Несевра був надісланий із Полтави для підтримки миргородських повстанців.

Гаслом повсталих дубчаківців було: «Хай живе вільна Україна і Центральна Рада!». Події розгорнулися несподівано стрімко. В миргородських казармах було неспокійно, червоноармійців обурювали грабіж-

ницькі дії більшовицької влади. Розвиток ситуації прискорився ще й завдяки такому моментові. Офіцери червоноармійського батальйону в Миргороді спілкувалися українською мовою, а присланий на посаду командира батальйону комуніст Боуффало зневажливо назвав українську мову «гусиным языком». Це додало оливи до вогню, обурення перелюпувало через край. В цей час одна із рот миргородського гарнізону роззброяла загін продармійців. С.Дубчак скликав термінове таємне засідання повстанського штабу, де було вирішено в ніч із 2 на 3 квітня розігнати ЧК [197].

Кулеметна команда під керівництвом Сліпченка й кіннотники повітової міліції захопили приміщення ЧК, розміщеної в будинку Харечка на вулиці Сорочинській [79, с. 6]. Було заарештовано миргородських чекістів, які відзначалися особливою жорстокістю й безкомпромісністю: це голова миргородської ЧК Анатолій Литвин, його заступник Іван Бабич, співробітник ЧК Лазар Дорочинський, заступник військового комісара Пахом Власенко, інші працівники «чрезвычайки» і комуністи.

Працівників ЧК і комуністів-продкомівців було відправлено до в'язниці, а комуністів – членів повітвиконкому під вартою привели на терміново скликане засідання виконавчого комітету. Члени фракції боротьбистів у складі виконкому на чолі зі своїм лідером В.С.Легким підтримували позицію повстанців, вважаючи, що причиною бунту стала невдала політика комуністів, їхні методи «продрозверстки», арешти, нехтування національних почуттів. Фракція ж більшовиків вимагала від дубчаківців негайно скласти зброю [11, с. 133 – 134].

Повсталі відвели комуністів до арештантського приміщення при повітовій міліції, звідки тим уночі вдалося втекти. Великою невдачею для повстанців стало також те, що комуністи перед арештом устигли дати телеграфне повідомлення про миргородський бунт.

На вулиці Дворянській (нині Незалежності, біля сучасного музею Д.Гурамішвілі) встановили кулеметну точку, яка контролювала підходи до ЧК і повстанського штабу, що розміщався неподалік у міській поліклініці [207]. Прибічники Дубчака зайняли телефонну станцію, телеграф, тюрму, нейтралізували повітвиконком, роззброяли штаб резервного полку, з якого на бік Дубчака перейшли рядові червоноармійці. Повсталі взяли під свій контроль залізничні під'їзди до Миргорода. 2 квітня було оголошено про те, що влада в місті перейшла до Директорії

Української Народної Республіки. Діяли під гаслом вільної Української держави та відновлення влади Центральної Ради.

У повіті найактивнішу підтримку дубчаківці здобули в містечку Шишаках. Десятки молодих шишацьких селян попрямували на допомогу повсталим миргородцям. У Ярьськах Дубчака теж підтримувала молодь: старшокласники української гімназії, ярьськівські міліціонери, вчителі, інша патріотична інтелігенція. Вони, як і молоді герої Крут, стали на захист української незалежності, проти більшовицького терору. В розпал подій Г.Несевра разом із місцевим українським патріотом Устимом Шарудюю мобілізував у Шишаках і Ярьськах загін, який мав підтримати повстання [35].

2 квітня повстанці розстріляли найбільш запеклих комуністів і чекістів. Керівник миргородських комуністів Анатолій Литвин, його брат Петро – чекіст із Полтави, члени миргородської ЧК Марголін, Мовшович і Лазар Деручинський, комісар-чекіст Семен Заславський, керівники російських продзагонів П.Іванов, М.Орлов і З.Євдокимов були розстріляні повсталими. Сталося це на єврейському цвинтарі [46, с. 205]. Уранці 4 квітня містом поширилася відозва з закликом боротися проти більшовиків, які принесли в Україну багато лиха, й підтримувати Центральну Раду

Бунтівники в Миргороді не змогли скоординувати свої дії з іншими регіонами, через що опинилися в ізоляції. Це й вирішило долю повстання. Каральну експедицію проти дубчаківців очолив сам нарком внутрішніх справ Клим Ворошилов, який проводив на Полтавщині наради з ліквідації «націоналістичних банд». Проти миргородців було спрямовано спеціальний потяг, панцерник, полк «інтернаціоналістів» під командуванням угорського комуніста Рудольфа Фекете, загін чекістів із Полтави, кавалерійський ескадрон, 2 піхотних батальйони. Допомогали в придушенні повстання Лохвицький, Лубенський і Хорольський червоні загони [205], а також Сорочинський більшовицький озброєний загін [195].

Рудольф Фекете.

4 квітня до полудня штаб повстанців, що засідав у приміщенні пові-

тового військового комісаріату, був оточений і невдовзі, незважаючи на збройний опір, розгромлений. Сергія Дубчака і дванадцятьох членів штабу було взято під варту силами каральної експедиції. Несевра був убитий при спробі втекти, коли чекістами було заарештовано штаб Дубчака. Проте інші повстанці ще продовжували боротьбу, зокрема, за межами Миргорода, в районі залізниці між станціями Сагайдаком і Яреськами. Надвечір 4 квітня опір повсталих миргородців було остаточно придушено. Дубчаку та іншим учинили допит.

Повстання зазнало поразки через недостатньо узгоджені дії з іншими проукраїнськими організаціями та через нерішучість деяких його керівників. Півтори сотні повстанців зазнали репресій. Терміново скликаний надзвичайний військово-революційний трибунал 8 квітня виніс вирок: розстріляти 10 найактивніших керівників і учасників квітневих подій у Миргороді. Вирок було виконано негайно.

Нижче подаємо фрагмент листа голови Полтавської губернської Надзвичайної Комісії І.П.Барсукова, написаного в Миргородській повітовій Надзвичайній Комісії, до редакції газети «Миргородський вістник» (правовис оригіналу збережено).

Миргородская уездная чрезвычайная комиссия.

Апреля 10 дня 1919 г.

В РЕДАКЦИЮ ГАЗЕТЫ «МИРГОРОДСКИЙ ВІСТНИК»

Прошу напечатать в первом выходящем номере Вашей газеты следующее объявление:

«По постановлению Чрезвычайного военно-революционного трибунала от 8-го апреля сего года за активное участие в руководстве контр-революционным восстанием в Миргороде с 1-го по 2-е апреля, расстреляны следующие лица: 1. Витюгов-Невежин Николай. 2. Пазенко Исаак Иосифович. 3. Тронеvский Варфоломей Михайлович. 4. Лысенко Григорий. 5. Дубовик Григорий Карпович. 6. Кириленко Григорий Евсеевич. 7. Сальский Константин Константинович и 8. Дубчак Сергей Устинович.

По постановлению Чрезвычайной Комиссии, учрежденной высшей военной инспекцией Реввоенсоветом и Всеукраинской Чeka по ликвидации контр-революции на Полтавщине за активное участие в расстреле членов Чрезвычайной комиссии расстреляны следующие лица:

Долгополов Александр Васильевич и Процун Григорий Самсонович.

По постановлению Военно-революционного трибунала за активное участие в контр-революционном выступлении в Миргороде приговорены нижеуказанные лица к следующим наказаниям:

1. Бочаров Николай Павлович к лишению навсегда прав занимать командные должности и принуждению на два года к общественным принудительным работам, в случае честного и хорошего поведения освобождается от работ.

2. Ляшок Константин Игнатьевич к лишению права работать в советских военных и гражданских учреждениях и к трем годам общественных принудительных работ, если по истечению шести месяцев поведение будет достойно бедняка-крестьянина, он подлежит полному освобождению.

3. Сердюк Аким Андреевич приговаривается к смертной казни через расстрел как безземельный крестьянин изменивший делу трудового народа, но учитывая его темноту и невежество его наказание смягчается до 5 лет принудительных работ, если же по истечении одного года гражданин Сердюк будет вести как достойно бедного крестьянина – он подлежит полному освобождению.

4. Кононец Иван Григорьевич военрук уездвоенкома: считая обвинение доказанным и квалифицируя его как крайне тяжелое нарушение служебного долга, особенно недопустимое со стороны коммуниста Кононец Иван приговаривается к смертной казни через расстрел, но принимая во внимание, что поведение его не вылилось в активное действие против Советской власти Ч.В.Р.Т. находит возможным смягчить приговор и заменить смертную казнь принудительными работами сроком на один год и лишением права навсегда на всякую Советскую и общественную работу...»

Председатель Полтавской Губернской Чрезвычайной Комиссии (Підпис). [110].

Окрім того, різних репресивно-каральних заходів зазнали також Семен Захарович Таненко, Василь Павлович Криворучко, два члени миргородського виконкому з однаковим прізвищем Чумак (обидва есери), Антон Іванович Євдак та інші [114].

До складу штабу під час повстання входив також Сергій Пасішниченко [207], український соціал-демократ, громадський діяч Миргорода ще

від початку століття; після поразки повстання чекісти затримували його, але чомусь відпустили.

Стратили дубчаківців за православним цвинтарем на Вільхівщині, поховали там таки – «в дворі Вільхівщини на кладовищі по Комишнянській» [143]. Вільхівщиною за тих років називалася місцина на північній околиці Миргорода – за поворотом із вулиці Гоголя на вулицю Комишнянську, за старим цвинтарем, на північний схід. 1919 року там розміщався господарчий двір – власне Вільхівщина. (Колись, ще до 1917 року, то був маєток одного з миргородських поміщиків, либонь, Ольховського, звідки й назва).

Із перших днів свого приходу до влади миргородські більшовики обрали цю місцину між Вільхівщиною і краєм цвинтаря для своїх розправ над супротивниками. Розстрілювали також біля єврейського цвинтаря. Жителька Миргорода розповідала: «Там зараз стоять будинки, вони збудовані на людських кістках. Скількох нещасних там було розстріляно! Мій батько розказував: оце, було, дивимосся, везуть на санях якихось зв'язаних людей, а за кілька хвилин уже чути постріли. У них там була спеціальна стіна, до якої ставили людей, – «тир» називалася. Там усе полите кров'ю» [56].

Саме на Вільхівщині більшовики й привели десь між 8 і 10 квітня 1919 року Сергія Дубчака та його сподвижників. Миргородцям запам'яталися ті події. Їхні розповіді додають нових подробиць і уточнення до трагічної загибелі українських героїв, а надто отамана Дубчака. На розі перед цвинтарем розкинувся пустир. Цвинтар тоді був лише в глибині – там, де збереглися старовинні поховання. Коли Дубчака вели на розстріл, на вулиці стояли люди, дивилися на все це. Він ішов у офіцерському кітелі, зі зв'язаними за спиною руками, але з гордою поставою, високо піднявши голову. До людей, які стояли віддалік, вигукнув, що Україна все одно буде вільною, самостійною. Виконавці вироку приготувалися до розстрілу. Дубчака пильно стерегли. Двоє вартових тримали його за руки, третій готувався стріляти. Сергій Дубчак рвучко, з силою виривався, побіг у північному напрямку до рову, який відділяв цвинтар від господарчого двору. Йому навперейми вискочив кіннотник, Дубчак у рові спіткнувся, пошкодив ногу, через що далі бігти не зміг. Вершник наскочив коршаком і зарубав його шаблею. Інших повстанців було розстріляно. Страта діялася на очах у миргородців [55].

Вир дубчаківського повстання закрутив навколо себе близько 7 тисяч людей з Миргородського повіту. Сьогодні нам відомі імена всього лише кількох десятків учасників тих подій. Після розгрому повстання, коли почалися репресії, більшість людей приховували свою участь у ньому. Частина непримиренних пішла до селянських повстанських загонів, у ліси Миргородщини.

ПЕРЕХІД МИРГОРОДЦІВ НА БІК АРМІЇ УНР

ТИМЧАСОМ 14-ий Миргородський радянський полк під командою Андрія П'явки підійшов у район важливого стратегічного вузла – станції Шепетівки (нині Хмельницької області), де у квітні 1919 р. велися жорстокі бої між російсько-більшовицькими військами й корпусом Січових Стрільців, що діяв у складі Армії УНР. Під час маршу в назві полку відбулися зміни: він став іменуватися 29-им Миргородським радянським полком.

Миргородський полк був занадто неоднорідний за політичними поглядами. Заступник командира полку С.Ксьонзенко згадував, що в 1918 – 1919 роках серед населення Миргородщини орієнтація була різна: «Одни были за бывшую Центральную Раду, другие – за Петлюру и самостийну Украину, третьи – за гетьмана Скоропадского и немецких оккупантов, четвертые за самостийну Украину вместе с богатеями и кулаками-националистами; пятые за Советы рабочих, солдатских и крестьянских депутатов. Единого устойчивого фронта борьбы за власть советов тогда не было. Среди командиров нашего полка тоже единой платформы не было» [200].

Перекоханими самостійниками в Миргородському радянському полку було чимало офіцерів, лідерами серед них стали Тимофій Виборний, до 1917 року офіцер царської армії, й брати-миргородці Павло і Володимир Пасішниченки, теж офіцери. За час рейду більшість миргородських командирів остаточно упевнилися в тому, що Червона армія – це не та сила, яка принесе добро українському народові. Їм зокнайбільше імпонувала позиція Головного отамана Армії Української Народної Республіки Симона Петлюри, спрямована в річище української державності. Вибір визрів. Свідомі офіцери-українці готували в полку антибільшовицьке повстання. Ймовірно, вплинув ще й той фактор, що 1 – 4 квітня 1919

року в Миргороді прихильники С.Петлюри під керівництвом офіцера Сергія Дубчака вчинили збройний виступ проти ЧК.

Отож, рано-вранці 18 квітня 1919 року поблизу передової лінії фронту до двору лісництва, де були розквартировані бійці-миргородці, увійшли шестеро командирів 29-го Миргородського полку – командир 1-го батальйону Тиміш Виборний (із с. Комишні), командир 2-го батальйону Горбань (односелець Виборного), командир 3-го батальйону миргородець Павло Пасішниченко, командири рот Володимир Пасішниченко (брат Павла), Калениченко (з Попівки), Павло Єщенко (з Березової Луки). Всі вони були в мокрому, зарошеному одязі – видно було по всьому, вночі не спали. Очолював усю групу Тимофій Виборний, який дав команду своїм підлеглим і ординарцям швидко збиратися й виїздити. І офіцери, і їхні ординарці, й рядові виїхали в напрямку передової, але потім повернули до розташування петлюрівського війська [210, с. 4]. Ця надзвичайна подія дуже стривожила командира полку А.П'явку, і він удався по допомогу до сусідніх червоних частин.

Група офіцерів під орудою Тимофія Виборного, яка знала план оборони більшовицьких частин, допомогла українському війську скорегувати артилерійський вогонь по спеціальній комендантській роті, що прибула з Херсона для «наведення порядку», по штабові полку, по розташуванні резервів та інших важливих позиціях червоних. Більша половина 29-го Миргородського радянського полку перейшла на бік Армії УНР. Це й вирішило результат бою. Петлюрівці прорвали фронт оборони, корпус Січових Стрільців пішов у наступ. Залишки червоних полків відступили на схід під Шепетівку [223, с. 107-110]. Було взято в полон близько сотні червоноармійців, чимало гармат і кулеметів. Під час цих подій знайшли убитим затятого більшовика, командира полку А.П'явку, який загинув за нез'ясованих обставин.

Ті з миргородців, хто не пішов за Тимофієм Виборним до Українського війська, потрапили в оточення, а коли вибралися з нього, то перейшли в розпорядження Московського загону (командир Ільїн, начштабу Васильєв). Цей загін нападав уздовж залізниці на петлюрівські панцерники, брав участь у боях. Згодом солдати і командири, які не перейшли на бік С.Петлюри, влилися до 392-го Таращанського радянського стрілецького полку [200; 210].

Яка ж доля тих миргородських офіцерів, що перейшли до Армії УНР?

Керівництво Січових Стрільців у Шепетівці. 1919 р.

Т.Виборний із весни 1919 року по 1920 рік командував 6-м Миргородським Січовим піхотним полком у Корпусі Січових Стрільців, який був під орудою Є.Коновальця. Командир одного з полків Січових Стрільців Василь Кучабський підкреслював «значну бойову вартість» Миргородського полку, хоча той і «не любив одностайності в одягах, канцелярщини й ціпкої військової організації... Стрілецьке командування не могло надати йому одностайного вигляду з іншими своїми полками, бо цей полк сформувався в другій половині квітня 1919 року, коли стрілецьтво весь час вело безугавні бої, і весь час був на фронті в боях. Але 6-ий полк бував у боях дуже впертий і спокійний. Щоб підкреслити «автономні права» цього полку, йому залишено назву Миргородського полку. Командував ним один із кращих бойових старшин тогочасного Січового Стрілецьтва, давній командир Миргородського Куреня Тиміш Виборний. До найкращих старшин 6-го пішого полку належали Павло Пасішниченко і Яків Луценко» [84, с. 242].

6 грудня 1919 р. рада командирів частин Групи Січових Стрільців прийняла рішення про самодемобілізацію [39, с. 762]. Деякі з вояків пішли до інших частин Армії УНР. А Тимофій Виборний повернувся на Миргородщину. З кінця 1919 й протягом 1920 років очолений ним селянський повстанський загін рішуче боровся з більшовиками у районі його рідного містечка Комишні [211].

Близько 1921 – 1922 рр. у Миргородському повіті проти більшовицької влади діяв також селянський повстанський загін на чолі з Андрієм Калениченком, одноступцем і соратником Тимофія Виборного з Миргородського полку. Нерозлучні брати Павло й Володимир Пасішніченки до загину билися в 6-му Миргородському полку Січових Стрільців і, за свідченням їхніх сусідів-миргородців, обоє були зарубані червоними в одному з жорстоких боїв [50].

СЕЛЯНСЬКІ ПОВСТАНСЬКІ ЗАГОНИ

ОКРЕМИЙ величезний пласт історії визвольної боротьби українців за свою волю й незалежність становлять події, пов'язані з діяльністю селянських повстанських загонів протягом 1918 – 1923 років.

На Полтавщині в 1919 – 1920 роках налічувалося 159 селянських повстанських загонів (за деякими даними, понад 200). Із них 48 загонів підтримували УНР, 22 мали махновсько-анархічне спрямування, 89 не мали сталого політичного забарвлення (43). Але всі вони виступали проти російсько-більшовицької влади. За нашими дослідженнями, в Миргородському повіті діяли понад 50 різноманітних озброєних угруповань і загонів (до цього числа не ввійшли чисто кримінальні банди, яких теж було чимало).

Головними керівними й координаційними центрами в боротьбі з повстанськими загонами на Миргородщині були миргородський повітовий комітет КП(б)У, повітовий військовий комісаріат і повітова Надзвичайна Комісія (ЧК).

Повстанські загони ідеологічної мотивації, які не сприйняли російсько-більшовицької влади, повели масовану організовану боротьбу проти неї. Нерідко ці загони, основу яких складало середнє селянство, об'єднувалися для спільних військових дій. Вони робили наскоки на сільради, повітові воєнкомати, волосні управи, комуністичні осередки, ор-

гани ЧК, залізниці, продзагони, усували особливо активних більшовиків, які відзначалися своєю жорстокістю щодо українського селянства. Повстанський рух був настільки потужним і масовим, що нагадував нестримну весняну повінь, яка змивала з української землі всю нечисть.

Перші збройні формування із селян, невдоволених політикою більшовицької влади, з'явилися в Миргородському повіті 1918 року. Так у районі сіл Петрівців і Кибинців проти радянської влади боровся, як стверджувала місцева комуністична преса, «карний загін під командуванням петрівцівського куркуля Тимченка» [228]. За часів гетьмана П.Скоропадського якийсь Микола Тимченко був заступником миргородського повітового старости, тож не виключено, що це одна й та сама особа.

Щонайпотужнішим був повстанський рух у північній частині Миргородського повіту – в районі Попівки, Комишні, Бакумівки, Черевків, Зуївців, Грем'ячої та прилеглих до них сіл і хуторів. Це пояснюється, зокрема, наявністю в тих місцях значних лісових масивів. Із січня по серпень 1919 р. в районі Комишнянських лісів діяв селянський загін петлюрівського спрямування отамана Чорненка (Черненка) [94]. Власне, на його чолі стояло двоє – це були жителі с. Черевків колишній учитель **Дмитро Чорненко** й селянин **Савка Гошко**. Дія загону поширювалася не тільки на територію Миргородщини, а й сягала сусідніх повітів. Загін часто робив наскоки на с. Бакумівку, де був найбільший осередок комуністичних сил. Спочатку повстанцям Чорненка й Гошка протистояв тільки комуністичний бакумівський загін під командуванням Митрофана Шастуна. Але згодом за розпорядженням повітового воєнкома Василя Волощенка на підмогу були викликані й інші більшовицькі загони з Миргорода й Великих Сорочинців (числом 40 чоловік). Очолив об'єднаний загін червоних усе той таки М.Шастун. Спільними зусиллями їм удалося витіснити чорненківців із Бакумівки. Загін Чорненка й Гошка через нерівні сили змушений був відступити під Черевки. Невдовзі туди на допомогу Шастуніві прибув ще й так званий військово-революційний інтернаціональний Башкирський полк. Зміцнілі більшовицькі сили заходилися ретельно перевіряти навколишні ліси, внаслідок чого 12 серпня 1919 р. загін Чорненка й Гошка було ліквідовано в лісі між Черевками й Бакумівкою [205; 206].

Червона армія і більшовицька влада намагалися забезпечувати загін

Інтернаціональний Башкирський полк.

Шастуна зброєю, здебільшого, російськими гвинтівками. Повстанці ж роздобували зброю переважно в боях. А от одяг у тих і в інших був різномасний: «той у піджаку, а той у свитці, а хто в кожуху, а хто в чому прийшов» [206]].

За даними дослідника В.Ревеґука, в Миргороді навесні 1920 року діяла протибільшовицька підпільна організація, до якої входили молоді міліціонери, гімназисти, навіть представники радянських органів і комуністи. Ця організація мала повстанські завдання з метою ліквідації більшовицької верхівки міста, але невдовзі вона була розгромлена полтавською губернською ЧК. Після цього на Полтавщині створилася підпільно-повстанська організація (дивізія) ім. Т.Шевченка, в якій налічувалося півтори тисячі бійців і штаб якої розміщався біля с. Попівки Миргородського повіту [156, с. 283 – 284].

Велику загрозу більшовицькій владі становили селянські повстанські загони, що дислокувалися в лісах у районі сіл Комишні й Попівки. Спершу це були невеликі, сказати б, «родинні» групи представників опору режимові – Степана **Москаленка**, **Охріменка** та заможних селянських і

дрібнодворянських родин **Козельських, Котляревських, Марковських** [76; 77]. На цих самих теренах «гуляв» також загін отамана **Дінця**.

У Попівському лісі ще 1918 р., за часів гетьманщини, як протистояння цьому режимові утворився загін, на чолі якого став український патріот Дмитро **Пищалка**, колишній офіцер царської армії. Цей загін відновив свою діяльність після повстання Дубчака, дієвим учасником якого був Дмитро. Часто разом із загоном Леонтія Христового та повстанськими групами Миргородщини, очолюваними **В.Наливайком, М.Яценком і В.Яровим** (два останніх теж були дубчаківцями), він завадав ударів по військових силах червоних. Спільними зусиллями вони в 1919 – 1920 роках зривали виконання продрозверстки, знищували зайд-продзагонівців. Загін Пищалки був ліквідований силами спецгрупи М.Шастуна в районі с. Попівки [181, с. 145 – 146].

У 1918 – 1919 рр. у Миргороді та його околицях діяв загін **Корнія Паська**, котрий воював як проти гетьманців, так і проти комуністів.

Розпал боротьби між більшовиками й повстанцями припадав на квітень – травень 1920 року. Навесні й улітку активізувалися повстанські селянські загони **Христового, Мусієнка, Левченка, Черкеса, Мельченка, Глиняного** та інших. (Детальніше про цих та інших отаманів див. нижче та в біобібліографічному довіднику).

Найбільше страху на більшовиків наводив повстанський отаман Леонтій Христовий із села Лютенки Гадяцького повіту, чималий загін якого з літа 1920 року діяв на території Гадяцького, Зіньківського й частково Миргородського повітів. У серпні 1920 року загін Христового зненацька, о 4 годині ранку вчинив наскок на сильну комуністичну позицію села Бакумівки, загін якої складався з 70 чоловік. «Лісовики» відібрали у вартового зброю і взяли його в полон [21]. Далі вони відтіснили до лісу одну частину комуністичного загону, яким керував М.Шастун, але на підмогу тому приспіла друга частина загону з іншого краю села. За час боїв загинули семеро червоних і було поранено двох українських повстанців. Загін Христового розділився надвое: одні пішли на Бакумівку, інші – на Хомутець, де в коморі селянина Захарченка оточили кількох бійців із бакумівського загону і знешкодили їх. За наказом повітового військового комісара В.Волощенка з Миргорода на допомогу бакумівцям було прислано військову частину під командою М.Шелепи. Підійшли також більшовицькі сили з В.Сорочинців та інших сіл. Загін Христового змуше-

**Отаман
Леонтій Христовий.**

ний був відступити в напрямку Попівського лісу. Об'єднані комуністичні загони захопили Хомутець, стали переслідувати загін Христового, в якого не було іншого виходу, як лісом пробиратися до села Черевків, а потім піти в напрямку сіл Рашівки й Лютецьки, де був штаб Христового. Відступали з боєм, утратили трьох бійців, на шляху ліквідовували весь радянсько-більшовицький актив. Червоні загони переслідували повстанців до Рашівки, але далі не пішли, бо там уже були терени Христового, де він мав масову незламну підтримку селян [206].

Удруге загін Леонтія Христового зробив наскок 6 вересня 1920 року на Великі Сорочинці, але був відбитий сорочинським червоним загonom, тому пішов на Савинці, далі на хутір Кошовий, села Черевки, Комишню,

Остапівку. Його переслідували з'єднані сорочинський і бакумівський загони. З Миргорода голова повітвиконкому О.Нехворосний і військовий комісар В. Волощенко теж терміново «вишкребли» всі сили, які тільки змогли – міський загін і охоронну сотню, навіть самі прибули до Остапівки. 7 вересня об'єднані гадяцький, миргородський, сорочинський і бакумівський загони повели наступ на Христового. Їхні сили переважали. В хуторі Панченках поблизу Остапівки в бою загинув побратим Христового **Олексій Дмитренко**, керівник повстанського загону, який приєднався до головних сил отамана. Під час бою біля Остапівки було вбито 23 повстанці, серед них і сестру Леонтія. Хлопці Христового втрапили близько 20 підвід, 2 тачанки з кулеметами «Максим» і «Кольт», коней, гвинтівки, набої тощо. То була дуже вагома поразка, отаман відступив на північ, до села Верхньої Будаківки й далі до села Петрівки Роменського повіту. В ньому для Христового постала нова загроза – регулярні військові частини Червоної армії. Але на поміч отаманові прийшли махновці, які дали йому хоч і невелику, а все-таки підмогу – 15 вершників-кавалеристів, які вдарили в тил червоних; троє махновців у бою загинули. Ця підтримка дала можливість загоні Христового по-

вернутися через Зуївці до Бакумівки. Але там його вже чекала невдача: більшовицькі загони були сповіщені про наступ отамана й відповідним чином підготувалися. Христовий більше не заходив на Миргородщину, а діяв у Лютенці, Бірках і Романівці [206]. Спільно із загоном Христового 1920 року на північних теренах Миргородського повіту діяв також загін отамана **Борисенка**.

В середині липня 1921 року загін Христового постійно заходив на територію Савинської волості, дезорганізуючи місцеву радянську владу, а Сорочинську волость дедалі більше контролював загін Антоненків. Брати **Потоп і Семен Антоненки**, родом із с. Ковалівки, в 1920 – 1921 рр. керували селянським повстанським загоном, який діяв у районі сіл Ковалівки, Романівки, Загрунівки, Сорочинців, Семереньків, Олефірівки. Свої дії вони координували з загонами отаманів Л.Христового, М.Мандика й С.Лугового. У сусідніх селах загони Антоненків і Христового мали значну підтримку, тамтешні селяни надавали повстанцям коней, сідла, харчі й усе необхідне. В цих селах Христовий і Антоненко мали можливість безперешкодно поповнювати свої загони бійцями й навчати їх військової справи та методів партизанської боротьби. За даними більшовицької розвідки, на липень 1921 року в загоні Христового налічувалося 60 штиків і 25 шабель (тобто, піхотинців і вершників), а в Антоненка – 30 штиків. Комуністична військова влада вислала до сусідніх Гадяцького й Зіньківського повітів загін особливого призначення на чолі з військовим комісаром Миргородського повіту комуністом-латишем Ляком. До загону додавалася також «надзвичайно-революційна трійка» в складі все того ж Ляка, завполітбюро Горбенка і представника повітового партійного комітету П.Нечеса. Спецзагін і трійка мали якнайширші повноваження «для ликвидации банды и проведения массовых крайних репрессивных мер по отношению [населения] сочувствующего и поддерживающего бандитских элементов».

Не маючи достатніх сил, щоб подолати могутній повстанський рух, більшовицька влада все частіше вдавалася до методів роботи з таємною агентурою. Так на повітській військовій нараді, яка зібралася 14 липня 1921 року, було вирішено: «Запропонувати Завполітбюро і Уповноваженому особливого відділу в якнайкоротший термін налагодити агентурну розвідку взагалі, а зокрема негайно вислати найкращі сили Політбюро для агентурної роботи до Савинської, Сорочинської й суміжних з ними

волостей Гадяцького і Зіньківського повітів, а також беззаперечно влити до банди Христового і Антоненка по 1 – 2 секретних співробітники для роботи серед бандитів» [134].

Керівник повстанців Л.Христовий бився проти червоної орди аж до свого загину в 1921 році. Існує кілька версій загибелі легендарного отамана. Одну з них повідомив миргородський більшовик В.Бокітько, запеклий учасник боротьби з повстанцями. Не спроможні впоратися з отаманом лише силою зброї, чекісти заслали до його загону вивідувачів, які детально вивчили розклад його дня і звички. Якось, коли отаман Левко вмивався вранці, один із тих засланих агентів, зливаючи воду на руки Христовому, тут таки забив його фінським ножом [102, с. 8]. Загін Потапа Антоненка було знищено восени 1921 року неподалік від Ковалівки після загибелі в бою отамана.

Села Зуївці й Черевки стали ареалом дії загону **Фурси** (він же Фурсенко, Хурса). Після розгрому дубчаківського повстання став «лісовиком» **Демид Непокупний-Голодний** – сподвижник, земляк і однопумець Василя Ярового, разом із яким створив загін, що контролював територію в районі сіл Березової Луки й Остапівки та Мелешкового хутора [210].

З кінця 1919 та протягом 1920 року в лісі поблизу Комишні завдавали алярму більшовикам загони **Тимофія Виборного та Андрія Калениченка** – колишніх офіцерів Армії УНР (про них ішлося в попередньому розділі).

Не стояли осторонь боротьби й жінки. Загадковою постаттю в історії повстанського руху Миргородщини до сьогодні залишається отаманка **Маруся**, яка діяла під українськими патріотичними гаслами в районі Попівки й Комишні. До нашого часу про неї збереглися лише деякі обмежені відомості. Ось як, зокрема, згадує загін Марусі комуніст Д.Заславський у розповіді про свого брата Семена Абрамовича Заславського, миргородського чекіста, який очолював загін із вилучення хліба в селян і відповідав за придушення груп опору: «Однажды брат приходит и говорит отцу (отец был председателем Продкома): «Как дело обстоит с продовольствием и хлебом для фронта?» – «Надо усилить охрану. Ч то с Поповкой связь прервана, придется выезжать туда». Взяв с собой группу чекистов, уехал. Вернулся примерно через неделю. Мать говорит: «Где это ты неделю гулял?» – «Да гулял, так гулял, что чуть головы не потерял, но ничего, мы целы, а «Маруся Богуславка» свою голову уже не подымет». (Мався на увазі повстанський загін Марусі) [91]. Проте

тоді під Попівкою сили Марусі ще не були розбиті дощенту, і її загін діяв до 1920 року.

Дуже скупі й дещо суперечливі дані збереглися про загін **Зінаїди Морачевської** (1900–1922), молодій українській дворянці, діячці освіти в с. Сенчі Полтавської губернії. 1920 року вона жила в Полтаві, де була заарештована 29 грудня й засуджена колегією Полтавської губернської Надзвичайної Комісії 13 січня 1921 року до розстрілу «за належність до підпільної петлюрівської організації і розголошення таємниць держави». Дані про виконання вироку відсутні. Можливо, їй удалося якимось чином уникнути страти. За деякими даними, в 1920–1922 роках вона керувала повстанською антибільшовицькою групою, яка діяла спочатку в районі селища Чорнух, 1921 року в районі між Ромоданом і Миргородом, згодом між Миргородом і Полтавою. Зінаїда Морачевська мала псевдонім Лісова Квітка, ймовірно, за свою молодість і красу. Вона загинула в бою з більшовиками. Реабілітована посмертно 1994 року [44, с. 1648; 146, с. 310].

До лав збройної опозиції стала й родина козаків із села Попівки – **Тимонів**, яких по-вуличному прозивали Січовенками. В сім'ї було чотири брати – Лука, Семен, Ілля й Дмитро. Лука пішов до загону Зеленого, за що згодом відбув покарання, а його сина Михайла, який навчався на курсах червоних комісарів, засудили тільки за те, що він приховав біографічний факт про свого репресованого батька [51]. Брат Луки, **Семен Тимін** керував у лісі в районі Попівки повстанським загonom, у якому налічувалося 60 одиниць кавалерії та 100 чоловік піхоти. Не всі повстанські загани витримували боротьбу з радянською Червоною армією і більшовицькою владою. Восени 1921 року, либонь, усвідомивши неможливість продовження подальшої боротьби і намагаючись зберегти людей, загін С.Тимона здався радянській владі й перейшов на бік червоних. Як писав у листі до родичів один із земляків – Феодосій Тимошенко, «Семен Тимін із своїм отрядом партизанським пристає в Миргородський комуняльний [тобто комуністичний – Л.Р.] отряд, це він щоб прийти і без ніякої потері» [215].

Об'єктом особливого занепокоєння більшовицької влади протягом 1920–1922 років був досить потужний повстанський загін отамана **Семена Мусієнка**, дії якого спрямовувала Миргородська підпільна петлюрівська організація [234, с. 51], хоча миргородська міліція протягом

Загін ЧОП. Миргородщина, 1920 р.

тривалого часу називала його «бандой неустановленной окраски». Загін виник навесні 1920 року в Миргородському повіті й діяв, здебільшого, на теренах Баранівської, Шишацької й Сорочинської волостей [197]. Але, якщо загони ЧОП його переслідували, то він відступав до сусідніх Зіньківського чи Гадяцького повітів [93]. Кілька разів Мусієнко зазнавав вагомих поразок під Баранівкою й Мареничами [119], але щоразу його загін відроджувався. Кілька разів комуністи вже рапортували про знищення його «банди», однак гірко розчаровувалися, коли Мусієнко знову «воскресав». Не раз він діяв спільно з іншими місцевими повстанськими загонами. Під Баранівкою навесні 1920 року об'єднаний загін Мусієнка й отамана **Ляхна** зазнав поразки від переважних комуністичних сил, куди входили баранівський загін ЧОП під командуванням Д.Яроша, комуністичний і комсомольський актив, загони повітового військового комісара Лякса й голови Баранівського волревкому Л.Холода.

Улітку 1921 року загін Семена Мусієнка досить рішуче заявив про себе в Попівських лісах. Він поставив перед собою завдання не допустити проведення більшовиками виборів волосної й повітової рад на з'їзді в Попівці. «Лісовики» розгромили Попівський волвиконком і безслідно

зникли. Миргородська міліція, ЧОП, комсомольський актив полювали на загін Мусієнка, але той був невловимий. У переддень виборів мусієнківці обстріляли й змусили посланого з Миргорода члена парткому директора банку Капусту повернутися до міста ні з чим. Тоді комуністи вирішили провести з'їзд і вибори під грізним прикриттям двох взводів червоноармійців на чолі з командиром батальйону ЧОП Володимиром Зауральцем. Майже всі 35 делегатів з'їзду теж були озброєні. Під час доповіді Зауральця забряжчали шибки від кулеметних пострілів: приміщення школи, де проходив з'їзд, було оточене повстанцями. Але другий взвод, завбачливо залишений червоними в засаді, напав із тилу. Хлопці Мусієнка змушені були відступити, втративши убитих і полонених. Більшовики раділи, гадаючи, що серед загиблих був і сам отаман [1, с. 4]. Але вони помилилися. Загін, залікувавши рани, на чолі з С.Мусієнком продовжив визвольну боротьбу проти червоної орди.

Володимир Зауралець.

З хоробрим отаманом радянська влада змогла остаточно розправитися лише після того, як до його загону було заслано кілька червоних вивідувачів, які дізналися про місце його перебування [102; 195; 202]. Хоча обставини загибелі самого Семена Мусієнка, за різними джерелами, дещо відрізняються. 7 травня 1922 року група повстанців у кількості 19 чоловік, серед яких було кілька вершників, несподівано з'явилася біля села Баранівки. Влаштувавши засаду, вони обстріляли п'ятьох червоноармійців окремого батальйону ЧОП, взяли кулемет, тачанку, пару коней. Для ліквідації було послано кавалерійський загін повітової міліції й загін ЧОП. В результаті бою п'ятеро хлопців Мусієнка були вбиті, серед них і сам отаман, решта розсіялися [217]. Згідно з розповіддю учасника цих подій Степана Сухині (з боку червоних), військовий комісар Миргородського повіту Крутін поставив кулемет на клуні й коли Мусієнко вийшов на піщаний курган, перерізав його кулеметною чергою [119]. Цей факт підтверджують також інші джерела [93].

Після загибелі свого отамана мусієнківці розійшлися, але найваж-

ливішу зброю, як от кулемет, зарили в землю. Загін ЧОП продовжував пошуки повстанців, і йому вдалося знайти в сосновому лісі табір Мусієнка. То була добре облаштована значна за площею місцина з колодязем, землянкою для житла, їдальнею, складом харчів, де був чималий запас, із куренем для отамана та іншими необхідними для життя й боротьби речами [142].

Після завершення операції проти загону Мусієнка, внаслідок допиту полонених штаб ЧОП прийшов до висновку, що в Мусієнка був зв'язок із якоюсь особою в штабі або в батальйоні ЧОП, котра надавала отаманові секретні відомості про зброю, яка мала використовуватися проти «лісовиків» [127]. Отже, навіть серед більшовицьких спецчастин були люди, які співчували повстанцям.

Помітне протистояння насадженню більшовицької влади чинили жителі села Зубівки, в околицях якого 1920 року діяли повстанські загони отаманів **Твердохліба й Голого** [229]. Один із загонів у Зубівській волості очолив **Григорій Мельченко**, нащадок козацького роду колишньої Миргородської сотні. Миргород, Почапці, Білики, Зубівка – саме в цих населених пунктах у 1920 – 1921 роках Г.Мельченко боровся з комуністичною владою, яка з небаченою жорстокістю чинила на селах продрозверстку й часто позбавляла трудівників села останнього хліба. Г.Мельченко до 1917 року служив у царській армії, мав невисокий офіцерський чин. Його батько, сільський староста, був убитий червоними [59]. Нахабна, агресивна й дедалі жорстокіша політика більшовицької влади з викачування в селян хліба змусила Григорія від початкового пасивного опору вдатися до збройного протистояння. До нього приєдналися й інші хлопці з сусідніх сіл і хуторів. Проте сили Мельченкової бойової групи були слабкі, тому він через деякий час приєднався до великого повстанського загону отамана Дмитра Пищалки, який оперував у Попівському лісі. Однак загін Г.Мельченка частково зберіг свою автономність і іноді діяв самостійно, завдаючи постійного клопоту органам радянської влади й комуністичним продзагонам.

Навесні 1921 року загін Мельченка був розбитий у селі Біликах переважними силами миргородського волосного більшовицького загону під керівництвом голови волосного виконкому Івана Лищенка [197]. Після цього розгрому отаманові довелося втікати й переховуватися. Він переплив річку Хорол і подався на Захід. Йому вдалося виїхати до Польщі й

**Оксана Симонова (Мельченко)
– дружина отамана Григорія
Мельченка.**

тільки згодом подати про себе звістку рідним. Але його подальша доля невідома. Г.Мельченко був другом, земляком і свояком українського патріотичного діяча Костя Курила (про нього див. нижче, у довіднику). Дружина отамана Мельченка – молода вчителька Оксана була донькою Євграфа Симонова, диякона Покровської церкви села Грем'ячої. Вона залишилася сама з дворічною дитиною Наталею й невдовзі, щоб не потрапити під репресії, виїхала з Миргородщини [180, с. 6].

У сусідньому з Зубівкою селі Хомутці в 1920 – 1921 роках діяв виходець із місцевого козацького роду отаман **Гилюн**, загін якого знищував більшовицьких активістів і комсомольців. На схід від Миргорода, в районі сіл Марченків і Мареничів хоробро, до загибелі в 1922 році бився з червоними повстанський загін петлюрівської орієнтації під орудою **Андрія Марченка**. Глухोї листопадової ночі, потрапивши в хуторі Мелашенковому під міліцейську облогу, отаман Марченко довго відбивався, був поранений у бою й загинув від руки міліціонера-кавалерійця [23]. На цих самих землях ходив і загін отамана **Мелашенка** з однойменного хутора.

Уродженець села Ковалівки **Феодосій Матюха**, на прізвище Глиняник, 1923 року створив невеликий, але дуже мобільний загін, який тримав під контролем Ковалівку, Романівку, Семереньки та інші сусідні села й хутори. Характер діяльності цієї групи був неоднозначний: напівідейний, напівкримінальний. Міліція довго не могла його вистежити. Лише завдяки добре відпрацьованій чекістами практиці засилань до повстанських загонів таємних вивідувачів їм удалося оточити й захопити Матюху-Глиняника [71, с. 2-3]. В Шишацькій і Баранівській волостях

у 1921 – 1923 роках не давали спокою місцевим комуністам **Семен Луговий, Барабаш, Коляда, Линник, Коверда** й інші діячі національного визволення.

Крім названих вище, на території Миргородського повіту функціонували також інші озброєні групи незгодних і повстанські загони різної потужності, якими керували мало відомі на сьогодні отамани петлюрівської орієнтації **Рак, Коломієць, Черкес, Штаня**. [13; 128].

Північні й східні волості Миргородського повіту досить часто потрапляли до зони впливу й дії повстанських загонів із сусідніх повітів. Це загони **Галайди, Олексія Дмитренка, Максима Мандика, Василя Довгого, Олександра Коваля, Андрія Левченка, Д. Линника**, та інших. Так, наприклад, отаман М. Мандик із Зіньківського повіту двічі, в березні й жовтні 1921 року, кількісно невеликим загonom (10 – 15 бійців) ліквідував органи радянської влади в селі Семереньках Савинської волості, щоразу швидко повертаючись до свого Зіньківського повіту.

Повстанська повінь на Миргородщині тривала протягом шести років – із 1918 до 1923 року. Навіть по знищенні радянською владою останніх осередків українського національного опору відлуння повстанської епопеї довго не стихало серед миргородської людності. Перекази про героїчний чин українських месників додавали патріотичного натхнення багатьом наступним поколінням миргородців.

ПІСЛЯ РОЗГРОМУ ПОВСТАННЯ ДУБЧАКА

ПІСЛЯ арештів, репресій і страти учасників повстання під проводом С. Дубчака наляканий Миргород, наводнений силою-силенною чекістів, на якийсь час припинив. Миргородська військова караульна частина була роззброєна як ненадійна, тому через місяць сюди прислали нову караульну частину. Згодом до бунтівного міста спрямовувалися для підкріплення ще нові червоні підрозділи.

Із 7 по 13 червня 1919 р. в Миргороді було оголошено мобілізацію до Червоної армії. Однак масового ентузіазму серед населення не спостерігалося. Коли комуністи вирішили організувати добровольчий курінь Червоного козацтва, то охочих виявилось всього дванадцятаро [153, с. 260]. У Миргороді було багато дезертирів із фронту і тих, хто не з'являвся за мобілізацією. Голова Миргородської мобілізаційної комісії

звідомлював: «Мною замечено, что со стороны Врачебной комиссии было злоупотребление, так как было освобождено 80 проц.» [100]. До речі, в військовій медичній комісії в цей час працював, зокрема, лікар І.А.Зубковський, як він зазначав у спогадах, «конечно, бесплатно» [66, с. 90].

Вирував неспокоєм і весь повіт. 26 червня миргородський повітвоєнком Ферапонтов для втихомирення ситуації в повіті надіслав із Миргорода (де вже був надлишок більшовицьких сил) до Ромодану караульну роту (30 чекістів), 70 міліціонерів і 15 піших червоноармійців. У місті залишилися миргородська караульна рота в складі 144 бійців, перший колісний транспорт і евакуаційний шпиталь № 1.

За півроку жорсткої більшовицької політики продрозверстки, станом на 1 липня 1919 року, в Миргородському повіті було зібрано понад півмільйона пудів хліба та інших продовольчих товарів, які зберігалися на зсипних пунктах повітового продовольчого комітету. Коли з півдня розпочався наступ білогвардійських військ і в червні вони захопили Харків, стало зрозуміло, що незабаром вони дійдуть до Миргорода. На залізничних станціях повіту – в Сагайдаку, Яреськах, Гоголевому, Миргороді й Кибинцях – поспіхом, удень і вночі вантажилися вагони з зерном і відправлялися до міст більшовицької Росії. Ось як згадував про ці події один із керівників миргородських комуністів Іван Бабич, на той час заступник повітового продовольчого комісара М. Копотя: «Когда пала Полтава и нужно было готовиться к отходу и из Миргорода, был организован подарок в Москву от имени миргородцев в виде эшелона с продовольствием, главным образом мукой. На крупной механизированной миргородской мельнице рабочие в течение нескольких дней приготовили 25 вагонов первосортной крупчатки, на крупорушке 5 вагонов крупы, со складов Упродкома отгружено 6 вагонов сахара-песка, 4 вагона свиного сала и два вагона хлопчатобумажной мануфактуры (была прислана для стимулирования заготовок хлеба), и таким образом составилась эшелон в 42 вагона ценнейшего продовольственного груза». В супроводі начальника ешелону І.Бабича та його помічника комуніста Захара Яценка й 5 озброєних бійців цей «подарунок миргородців» було відправлено до Москви [12].

Тимчасом у дні мирного затишшя в Миргороді тривало звичайне життя. Так, наприклад, 19 липня в місті розпочав роботу Народний універ-

ситет, який було створено з ініціативи лікаря Івана Зубковського. До нього був залучений також Опанас Сластьон та інші інтелігенти міста. Однак діяв університет протягом нетривалого часу, близько одного місяця, й припинив діяльність у зв'язку з приходом денікінців.

ДЕНІКІНЩИНА

17 СЕРПНЯ 1919 р. о 3 годині ночі Миргород захопила білогвардійська частина генерала Денікіна. Повітовий більшовицький комітет, органи радянської влади й комуністичний загін на той час евакуювалися до м. Новгород-Сіверська й до м. Брянська, куди вивезли цінності й майно [197]. В Новгород-Сіверську Миргородський комуністичний загін увівся до складу 46-ї Червоної дивізії, де з нього сформували загороджувальний загін [94].

Перебування денікінців на Миргородщині позначене небувалою жорстокістю. Вони накладали контрибуції, грабували, вбивали навіть жінок, напали на будинок миргородського лікаря І.А.Зубковського. Чинили єврейські погроми й грабунки міщан, торговців. Своїх політичних супротивників вони вішали в центрі міста на телеграфних стовпах, знущалися над селянами повіту. Білогвардійці стали повертати поміщикам землі, худобу, реманент, при цьому жорстоко караючи селян, які свого часу розбирали панське майно. Все постачання Добровольчої армії – транспортні перевезення, забезпечення продовольством і фуражем – було покладене на селянські плечі.

А надто лютував Конотопський каральний загін. У листопаді він прибув на територію Петрівської волості й за ініціативою начальника міліції І.Кушка, призначеного денікінцями, вчинив жорстоку фізичну розправу над селянами. В селі Єрках денікінцями була закатована ціла селянська родина Андрія Рогочого, із них троє дітей. Під руку карателів потрапили не тільки радянські активісти, а й прості селяни. Денікінці замордували не лише секретаря Павелківщинської сільради Захарка Кожушка і начальника волосної міліції Гліба Сергієнка, а й братів останнього – Івана та Григора, які втікали від денікінської мобілізації. Були схоплені й жителі інших сіл: Мирон Бойко з Гаркушинців, Мусій Денисенко й Федот Мовчан із Слобідки та інші. Всього 11 осіб були тоді замордовані ледве не до смерті й розстріляні в Миргороді на єврейському цвинтарі

[37, арк. 5, 7, 20, 107 – 109]. Денікінці розстрілювали приречених також на північній околиці Миргорода, на Вільхівщині й на полі за Троїцьким цвинтарем. На розстріл вели людей, зв'язавши їх колючим дротом і вірвовками [214].

Активізувалися й кримінальні елементи. Зокрема, в Миргороді діяла бандитка-шпигунка на ймення Васька [24]. Залізнична станція Ромодан була переповнена спекулянтами й злодіями, а також жителями міст, які намагалися розжитися на селах хоч якими-небудь харчами.

Білогвардійська влада заборонила використання української мови в офіційній сфері й освіті, закривала українські школи по селах, чинила всілякі утиски місцевому населенню, що викликало його невдоволення й спротив.

У 1919 році в місті діяв політичний осередок «Набату» – Конфедерації анархістських груп України. Восени миргородська група навіть видавала газету «Набат». Анархісти на той час відверто заявили про своє протистояння більшовизму, і напевно, саме тому білогвардійці, які захопили Миргородщину, терпіли існування анархістського осередку й їхнього видання.

Комуністи залишили для підпільної роботи в тилу Денікіна Григорія Костяного (в В.Сорочинцях, де він був убитий восени під час виконання оперативного завдання) і Петра Парьоху (в Бакумівці, яка була головною більшовицькою базою). Згодом із евакуації повернувся Г.Радченко, який очолив роботу підпільників.

Із жовтня 1919 р. більшовики готували повстання проти денікінців, згуртували й сяк-так озброїли червоний загін. В приватній друкарні Когана й Роднянського в центрі міста друкувалися звернення до населення з закликком протидіяти білогвардійцям [205].

Петлюрівські загони Пищалки, Яценка, Ярового та інші, що дислокувалися в комишнянських і попівських лісах, теж узгоджували між собою спільні дії проти денікінців і готувалися до захоплення влади в Миргороді й повіті. Ці загони мали добру стрілецьку зброю, шаблі й навіть кілька кулеметів «Максим», чого не мали миргородські більшовики. Тому комуністична верхівка повіту була не проти того, щоб у боротьбі з денікінцями ситуативно, на певному етапі, об'єднати свої сили з загонами петлюрівського спрямування. Наскільки підступною була більшовицька тактика, свідчить такий промовистий факт. Григорій Радченко під час

засідання підпільного більшовицького комітету в Бакумівці планував: будь-що залучити загони Пищалки, Ярового, Яценка на свій бік, «влить их бойцов со всем вооружением в наш отряд, а командному их составу дать командные должности в нашем отряде. Когда мы возьмем власть, тогда с ними будет особый разговор» [205].

Олексій Нехворосний і Петро Парьоха налагодили зв'язок із цими трьома загонами й провели з їхніми керівниками кілька перемовин у х. Двірці й у с. Бакумівці в явочній хаті Григорія Давискиби. Лісовики не згоджувалися на спільні дії з комуністами, посиляючись на свій зв'язок із С.Петлюрою й маючи намір самостійно брати владу. Більшовики ж наполягали, акцентуючи на тому, що Денікін – їхній спільний ворог, бо він, мовляв, стояв за «единую неделимую», а ви, хлопці-петлюрівці, – за самостійну Україну.

Ситуація на Миргородщині була складною, суперечливою й дуже неоднозначною. Часто траплялося, що сусіди-односельці або й члени однієї сім'ї ставали на різні боки в жорстокій борні. Так було й у Бакумівці. Житель села Григорій Давискиба гаряче підтримував більшовиків, його хата постійно була місцем їхніх зборів і нарад. Єлисей же Давискиба, народний маляр, належав до самостійників, за що більшовики його заарештували, навіть вели на розстріл, але він утік. Згодом не раз був заарештовуваний радянськими органами, засуджений, двічі втікав, двічі його ловили. Подальша його доля невідома [32].

Тож нерідко будь-які рішення двох ідейно протилежних сил приймалися після тяжких роздумів, а наслідки цих рішень були кривавими. Під час бурхливих перемовин комуністів із лісовиками один із керівників більшовицького повстанського комітету Григорій Радченко власною рукою застрелив члена Центральної Ради Федора Івашину [205]. Після тривалих суперечок та довгих вагань більшовики й лісові загони дійшли певної згоди: спільне повстання проти денікінців таки треба підіймати.

На світанку 12 грудня 1919 року червоний загін вирушив із Бакумівки маршем на Хомутець, де ліквідував денікінську сторожу. Того таки дня, ближче до ночі, підтягнулися добре оснащені загони повстанських отаманів Пищалки, Яценка й Ярового. Об'єднані сили націоналістів і комуністів із боєм підійшли до Зубівки й стояли там протягом доби. Більшовики поновили в селі своїх коней, набрали в господарів харчів (звично реквізували «как излишнее имущество»). Наступної ночі, з 13

на 14 грудня, через хутір Почапці спільна потуга вирушила до Миргорода. На світанку зняли денікінські застави, зчинився кількогадинний бій із білогвардійською частиною й Конотопською сторожею. Все закінчилося вуличними боями й перемогою над денікінцями, було взято багаті трофеї. Червона армія в цей час йшла на Ромодан і Кременчук. Денікінці, відступаючи, чинили в Миргороді масові розстріли, а трупи навіть не давали ховати [214].

14 грудня (нов. ст.) влада в Миргороді перейшла до революційного комітету на чолі з Григорієм Радченком. Через кілька днів місто зайняли регулярні частини Червоної армії.

Поки радянську владу встановлювали в інших населених пунктах Миргородського повіту, загони лісовиків як «союзників» ніхто не чіпав. Але як тільки більшовицька влада зміцніла, то за вказівкою повітревкому й повітового партійного комітету підступно було заарештовано й посаджено до в'язниці всіх трьох керівників «банд» – Пищалку, Яценка і

***Мітинг у Миргороді з нагоди звільнення міста від денікінців.
20 грудня 1919 р.***

Ярового, силами яких, власне, й була забезпечена спільна перемога над денікінцями [205]. Рядові повстанці-лісовики розійшлися по домівках, дехто, побачивши безвихідь, згодився служити в червоному війську.

Схожа ситуація, в якій теж яскраво проявилася підступність більшовиків, сталася за рік перед цими подіями, в листопаді 1918 року, під час правління П.Скоропадського, коли більшовицький антигетьманський загін кінноти під керівництвом Івана Федорченка, що діяв у районі Полтави, влився в Диканьці в петлюрівське з'єднання командира Несерви. Але, коли Несерва пішов на Зіньків, Федорченко зрадив його, розбив, а Несерву заарештував [87, с. 3]. Через таку хижу підступність комуністів українські патріотичні сили їм не довіряли й уникали спільних дій.

В другій половині грудня 1919 року червоний антиденікінський загін, створений більшовиками в Бакумівці, було реорганізовано. На його базі створили ЧОП (частину особливого призначення), караульну роту (підрозділ ЧК) й загороджувальний загін.

Отже, в грудні 1919 року на Миргородщині втретє було відновлено владу більшовиків, і відтоді вже надовго.

1920-Й РІК

НА ПОЧАТКУ 1920 року в Миргородському повіті безпрецедентно жорсткими діями більшовицьких організацій було зібрано для Росії й Донбасу 18617 пудів хліба, 6382 пуди фуражу, 5589 пудів борошна [130, с. 2]. Згодом губерньська більшовицька влада силоміць мобілізувала навіть викладачів полтавських шкіл для добування хліба й харчів по селах, зокрема, в Миргородському повіті [118, с. 165].

В середині лютого 1920 р. комендантом Миргорода й повіту був призначений комуніст Василь Бокітько, уродженець В.Сорочинців, заповзятий виконавець наказів партії, відомий своєю непримиренною позицією щодо національно-визвольного руху українців [14]. Він із небаченою затятістю заходився біля вирішення продовольчих проблем і викорінення «націоналістичних банд». Одним із найважливіших більшовицьких центрів боротьби з повстанськими селянськими загонами Миргородщини був повітовий військовий комісаріат, який розміщався на розі вулиць Свидницької й Дворянської в колишньому Дворянському Будинку.

На початку 1920 року в місті утворилася ініціативна група зі створення комсомольської організації на чолі з М.Федоренком. До її складу увійшли Х.Ізраїліт, А.Бродський, С. Радовільський. Їх підтримав голова повітового парткому більшовиків О.Нехворосний, виділивши велику кімнату в реквізованому будинку дворянина Івашини-Надтоки, де стояв рояль колишнього господаря. Але насолоджуватися грою на роялі комсомольцям не довелося, адже старші брати-комуністи одразу ж залучили юнаків до частин особливого призначення (ЧОП). Хлопці часто змушені були жити на казармовому становищі (в дворі повітового парткому), бо постійно ходили на нічне патрулювання та на інші завдання [196].

Відбулися зміни в політичній структурі міста й повіту. В середині березня 1920 р. партія боротьбистів у Миргороді саморозпустилася, а її члени влилися до складу комуністичної партії. Лідер боротьбистів В.Легкий тоді очолював оборону Миргорода (1921 року він був редактором миргородської газети «Селянська правда» – органу Миргородського повітвиконкому і комітету КП(б)У) [197].

В.Г.Короленко в щоденнику від 3/22 квітня 1920 р. писав про тогочасну жахливу ситуацію на Полтавщині: безлад, нерозуміння людьми подій, загальна паніка, страх, епідемія тифу – й зазначав, що, за твердженням його знайомого, миргородського діяча й кооператора Олександра Моргуна, «настроение ... всюду антибольшевистское, благоприятное скорее Петлюре» [81]. Промовистими є й інші нотатки письменника цього року: «Всем в Миргороде распоряжается доктор Радченко»; «А советская власть бессильна. Она не может оградить даже внешнюю безопасность жителей».

2 травня 1920 р. в Миргороді було створено перший осередок повітової комсомольської організації, де налічувалося 24 чоловіки [122, с. 2]. Згодом стали створюватися осередки в волосних центрах – Комишні, Бакумівці, Хомутці. Миргородська волосна комсомольська організація, створена пізніше, в січні 1921 року, складалася з 4 осередків – Медведівського, Личанського, Портянківського й осередку на Держмліні (колишній млин купця Виноградова). Останній осередок був найпотужнішим чисельно й мав залізну дисципліну. З перших днів комсомольців залучали до створення комун, викачування хліба в населення, до ліквідації лісових селянських загонів. Коли виникала термінова

***Бюро Медведівського осередку
комсомолу в Миргороді. 1920-і роки.***

потреба виїздити на бій із «петлюрівським» загonom, на Держмліні починали давати умовні алярмові гудки. Тоді комсомольці, які всі були членами загону ЧОП, вмиг покидали свої справи, хапали вдома зброю, притомом бігли до збірного пункту в повітовому комітеті партії й негайно виїздили «на банду» [93]. Миргородським комсомольцям навіть

членські квитки видавали тільки після того, як вони в складі ЧОП проходили випробування в боях із повстанськими загонами [89].

МАХНОВЦІ НА МИРГОРОДЩИНІ

9 СЕРПНЯ 1920 року підрозділи армії анархістів Нестора Махна здобули рішучу перемогу над червоними частинами в м. Зінківці, отримавши чималі трофеї. 15 серпня вони несподівано швидким темпом вирушили звідти на Миргород і увійшли до нього 16 серпня. Згідно з виробленою Махном тактикою раптовості, його загін увірвався до міста зненацька з боку села Комишні, негайно дав три гарматних постріли, вдарив із кулемета по скляному куполу Гоголівської школи. Щонайперше бійці загону захопили на околиці миргородську тюрму, або, як називали її комуністи, допр («дом общественных принудительных работ»). Це була велика двоповерхова кам'яниця з церквою всередині, зі влаштованим водогоном. Нападники в шапках із червоними верхами швидко заметушилися по тюремному подвір'ї, випускаючи з камер усіх ув'язнених, а саме приміщення в'язниці негайно спалили. Невільники хутко порозбігалися врізнобіч сусідніми городами [31; 183, с. 267 – 268]. Випущено на волю було й арештантів місцевої міліції. Махно, як анархіст за переконаннями, вбачав у тюрмах символ насильства над особистістю й тому руйнував їх.

Нестор Махно.

У місті махновці пробули недовго, всього кілька годин. Місцевий гарнізон, який налічував близько півтори тисячі червоноармійців, міліції й охорони, був заскочений зненацька, тому навіть не чинив опору. Керівник оборони Миргорода В.С.Легкий у розпал подій виїхав до Лубен і вже звідти одержував інформацію про розвиток ситуації в місті. Повітовий військовий комісар Василь Волощенко ледве встиг підняти й вивести з-під удару червоний загін під командуванням Шелепи, що в цей час розташувався для відпочинку у дворі Гоголівської школи. Червоні відступили по

вулиці Гоголя до залізничного мосту, де об'єдналися з залізничним батальйоном [197]. Загін Махна намагався захопити й висадити в повітря міст через залізницю як важливий стратегічний об'єкт, що давав можливість контролювати залізничні комунікації. Махновці вдалися до кількох енергійних атак, але оволодіти мостом не змогли й невдовзі покинули місто. Втрати з обох боків були порівняно невеликі. Анархісти забили кількох комуністів і червоноармійців, зокрема, біля Троїцької церкви зарубали на паркані радянського активіста Павла Гилюна [189]. Були розгромлені продуктові й майнові склади червоноармійської військової частини, вилучене звідти добро роздавали людям, а необхідне брали для свого загону. Махновці захопили легковий автомобіль, 20 тисяч набоїв, обмундирування та інше. Під впливом агітації анархістів миргородська біднота почала розбирати харчі зі складів повітпродкому [18]. Того самого дня махновці вирушили рейдом на південь від Миргорода.

1920 року загін Нестора Махна партизанськими методами діяв у районі Великої Багачки, Устивиці, Яресьок. У жовтні села Багачку, Вовнянку і хутір Бутове злагоджено атакували загони Левченка, Марусі й «осколок Махна» [206]. Їм протистояв зведений комуністичний загін під командою М.Шастуна, який спеціалізувався саме на ліквідації повстанців. Ці дві протилежні сили не раз стикалися в селах В.Багачанської, Устивицької, Яреськівської, Шишацької волостей, у Балясному, Яновщині, Решетилівці, Сагайдаку, в хуторі Бардаках [211].

Невдовзі після нападу махновців на Миргород у серпні 1920 року стався такий випадок. Якось уночі до міста ввійшла червона військова частина й розмістилася на ночівлю в школі Данилевського (поряд із чоловічою гімназією). Тієї ж таки ночі прибув ще один загін Червоної армії. У безладді, темряві, сум'ятті й шарпанні війни, за відсутності доброго зв'язку, через непорозуміння між двома червоними загонами розпочався бій. Внаслідок перестрілки були жертви [46, с. 205].

Повітова влада, оговтавшись, через кілька днів видала наказ, яким зобов'язувала всіх в'язнів, котрі були відпущені махновцями, добровільно з'явитися до відділу юстиції й погрожувала покарати непокірних розстрілом [131]. Але охочих прибути для повторного ув'язнення виявилось небагато.

Спершу розпочалося слідство й щодо тих бідаків, котрі під час наскоку махновців розбирали склади повітпродкому. Але ухвалою Миргородського повітового відділу юстиції від 16 грудня 1920 року та у зв'язку з амністією ВУЧК щодо цих осіб було прийнято рішення: «от отбывания наказания освободить и поступок предать забвению» [18].

Махновці навідалися на північно-східні терени Миргородського повіту також у травні 1921 року. Тримавши курс із Лохвицького повіту на Опішню, вони зачепили крилом села Обухівку, Сакалівку, Панасівку, знищуючи на своєму шляху радянські установи [225, с. 338]. В село Семереньки махновці ввійшли, видавши себе за більшовицький загін: на першій тачанці підняли червоний прапор і співали революційну пісню. Навчені життєвим досвідом, семереньківці зустріли їх насторожено й обережно. Лише двоє зраділи «своїм». Одного з них махновці стратили на місці, а другого змусили до схожої хитрості, що й допомогло їм ліквідувати червоний загін «по боротьбі з бандитизмом» у сусідньому селі Ковалівці [72, с. 2].

Влітку 1921 року загін Махна захопив села Попівку й Черевки, а червоний загін – сусідню Бакумівку. Між супротивниками стався бій. Житель Бакумівки Іван Іванович Максютя служив скарбником у Нестора Івановича. В глухому хуторі Двірці, що за 1 кілометр від Бакумівки, у своїй хаті Максютя зберігав різні документи Н.Махна. Ті документи згоріли, бо садибу місцеві більшовики двічі палили, а самого І.Максюту розстріляли чекісти [28].

Про перебування Н.Махна в Миргороді 16 серпня 1920 року серед

населення збереглося чимало переказів. Причому враження в жителів склалися неоднозначні. Одні розповідали, як вулицею Чумацькою промчали кілька вершників-махновців, на ходу попереджаючи жителів: «Ховайтеся, стрілятимемо!». А невдовзі вулицею й справді пройшли озброєні вояки Н.Махна [213]. До двору родини Курячих-Овчаренків, що жили на Малій Приліпці, махновці принесли 20 крадених гусей і змусили хазяйку скубити їх, а батька родини побили [49]. Одна з перших працівниць Миргородського курорту Марія Григорівна Рогоча (в шлюбі Сітко), яка надавала хворим лікувальні процедури, згадувала, як на початку 1920-их років її відвідувачем був сам Нестор Іванович. Недужий, він інкогніто прибув на курорт, бо потребував лікувальних ванн. Марія, певна річ, не знала його в обличчя. Надавши хворому необхідні процедури, вона ненадовго вийшла з кімнати, а коли повернулася, його вже не було, тільки на столі лежала купюра «керенка» й записка: «Дякую. Батько Махно» [188]. Інший миргородський переказ стверджував, нібито Н.Махно, який був охочий до всіляких містифікацій, власною персоною, аби непомітно довідатися від людей про ситуацію в місті, ходив по миргородському базарі, навіть, кажуть, продавав там сметану й сир. Але то вже, напевно, плід бурхливої фантазії місцевих вигадників...

ПІД ЧЕРВОНИМ ТЕРОРОМ

РАДЯНСЬКА влада продовжувала жорстоко грабувати українське населення, відбираючи в нього хліб для губерній Росії й пролетарського Донбасу. Так 8 лютого 1920 року зі станції Миргород на Донбас було відправлено ешелон із хлібом, маслом, салом, яйцями та іншими харчами, теплим одягом, а крім того, 608000 карбованців [141]. За спогадами сучасників, такі ешелони відправляли з Миргорода майже щомісяця [199].

На Миргородщині тривали жорсткі мобілізаційні заходи як військового, так і трудового та майнового характеру. 5 квітня 1920 р. Миргородський повітовий комісар видав наказ про негайну мобілізацію в повіті всіх ветеринарних лікарів і фельдшерів: більшовицьким військам гостро бракувало коней, втрачених чи скалічених у боях. Не вистачало зброї, обмундирування, одягу, взуття. Оголошувалася трудова мобілізація

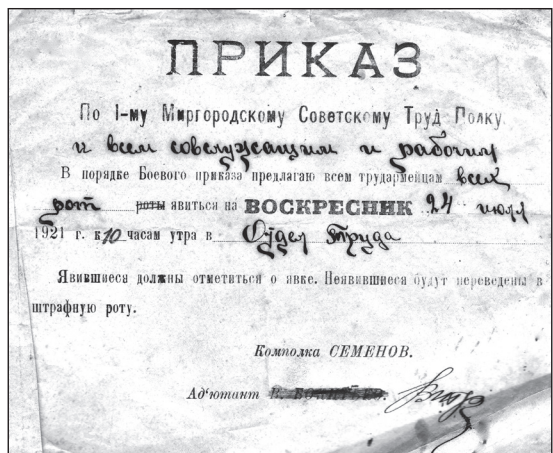
людей будівельних професій. Наприкінці 1920 року в повіті було створено перший трудовий полк, до якого мобілізовано 2228 чоловік.

У січні 1921 року Миргородський повітовий відділ ради народного господарства своїм наказом зобов'язав усі підприємства, організації й приватних осіб здати на облік до відділу одягу при повітовому раднаргосі всі швейні машини й запчастини до них, а також голки, ножиці, праски тощо. За невиконання наказу передбачалася суворі відповідальність і конфіскація машинок.

У квітні вийшло розпорядження («в порядку бойового наказу») всім закладам і відомствам здати на облік повітовому будівельному відділу всі будівельні матеріали, які є в їхньому розпорядженні (цег-

Діаграма виконання хлібної розверстки у волостях Миргородського повіту. 1921 р.

Наказ по Миргородському трудполку. 1921 р.

лу, черепицю, цемент, толь, вапно, алебастр тощо), і витратити їх тільки з дозволу відділу [110].

Жителі Миргородщини масово намагалися уникати призову до Червоної армії. В повіті було створено «комдез» – комітет із виявлення дезертирів. Згідно з черговим рапортом начальника міліції повіту, було «затримано й направлено в комдез» велику кількість дезертирів: 148 осіб із Кибинської волості, 70 – із Миргородської, по 20 – із Попівської й Зубівської волостей [101, с. 3].

Всі військовополонені імперіалістичної війни, які поверталися з полону, мали обов'язково ставати на військовий облік. Вівся реєстр підозрілих осіб. За всім цим невинно, суворо й зірко стежив повітовий військовий комісаріат на чолі з російським більшовиком Крутіним, що 1921 року розмістився в Миргороді на Базарній площі, в будинку колишнього купця Письменного [132].

Продовольча політика на Миргородщині, як і в усій Україні, чинилася безкомпромісно-немилосердними методами. Навіть самі учасники й керівники продзагонів, не приховуючи суті, називали цей процес «викачуванням хліба». За те, що миргородські комуністи одними з найперших в Україні успішно виконували продподаток, голова Всеукраїнського центрального виконавчого комітету Г.І.Петровський вручив «трудящим Миргородщини» перехідний червоний прапор, наголосивши, що він окроплений кров'ю і побажавши «здійснити нові подвиги і виконати до кінця продподаток» [78]. Тож «нові подвиги» не забарилися.

Практика репресій проти міцних селян-господарів, так званих «куркулів», розпочалася з перших років приходу до влади більшовиків. Особливого резонансу на Миргородщині набула справа про страту 10 осіб із числа заможних селян у Зубівці. Наприкінці 1920 року по дорозі з Зубівки на Довгалівку був убитий (задушений) більшовик Сергій Богиня – член зубівського комнезаму, член волосного земельного відділу. Він був страчений повстанцями отамана Л.Христового [151, с. 145]. Через це вбивство було заарештовано понад три десятки осіб, над якими тривало слідство. 1921 року Миргородська повітова військова нарада («трійка») дала санкцію на розстріл 10 осіб – заможних жителів Зубівки й сусіднього села Малих Сорочинців [36, арк. 47].

Червоний терор, методи роботи органів Надзвичайної Комісії ставали дедалі лютішими. Згідно з постановою Ради Народних Комісарів УСРР

від 23 квітня 1921 року, в зв'язку з почастішанням нападів збройних загонів на радянські господарства, відповідальність за розграбування покладалася на місцеве населення, а надто на заможні верстви. Зазначалося, що «все кулацкое население в случае разгрома советских хозяйств отвечает всем своим имуществом за расхищение народного достояния»; «все расходы на восстановление разрушенных грабежом государственных хозяйств возложить на кулацкие слои». У випадках псування залізниці, нападів на потяги, пошкодження телеграфних і телефонних ліній губернська ЧК брала заручників із місцевих «куркулів». Якщо ж випадки псування повторювалися, заручників мали розстрілювати [17].

У серпні 1921 року при Миргородському повітвиконкомі було створено комісію для допомоги голодуючим Поволжя, оголошено про збір пожертв грошима, хлібом, речами. З Поволжя на Миргородщину прибуло 300 дітей. Незважаючи на те, що дітям Миргородщини жилося не набагато ліпше, всі організаційні сили було кинуто на виконання партійного завдання більшовиків. Розміщення голодних із Росії, обладнання приміщень для них, забезпечення полотном і ріднами для постелей, столами, мисками, ложками тощо було покладено на волосні виконкоми повіту та комітети незаможних селян, причому передбачалося «провести эту кампанию гладко и в самом срочном порядке» [113, арк. 10]. Прибульців розміщали в дитячих притулках Миргорода, В.Сорочинців, Олефірівки, Шахворостівки та інших сіл. Дитячі будинки й притулки влада використовувала для виховання памолоді в дусі комуністичної ідеології, саме там створювалися перші піонерські організації.

Наказом секретаря Миргородського повітового партійного комітету Павла Нечеса від 1 вересня 1921 року оголошувалося, що всі члени й кандидати в члени КП(б)У і КСМУ на території повіту повинні перебувати в загонах (частинах) особливого призначення. Штаб 3-го батальйону ЧОП у Миргороді розміщався на Пісках – на правобережжі міста, в реквізованому будинку Гаркушенка, колишнього члена міської управи. Командиром батальйону ЧОП був воєнком В.Зауралець [34, арк. 49].

Керівна верхівка вимагала, щоб (хоч би про людське око) їхні дії мали «пристойний» вигляд. Місцеві чекісти одержували з Москви накази, де зазначалося, які відомості є таємними і не підлягають розповсюдженню. До таких належали, наприклад, повідомлення про збурення

*Дитбудинок «Бджілка» в с. Шахворостівці. 1922 р.
Світлина з «Полтавіки».*

*Перші піонери Миргорода в міському дитбудинку
імені Жовтневої революції. 1920-і роки.*

у військових частинах, про зіткнення органів влади з селянами при збиранні продподатку тощо [224].

Попівські ліси протягом тривалого часу залишалися предметом неспокою для радянської влади. На засіданні Миргородської повітової військової наради 3 березня 1922 р. був присутній командир Окремої Червоно-Гусарської Заволзької бригади Решетніков, який надав інформацію про те, що в Попівських лісах усе ще орудують окремі «бродячі бандити». Нарада ухвалила: начальникові повітової міліції та начальникові особливого відділення Червоно-Гусарської Заволзької бригади з метою ліквідації загрози в Попівських лісах «посилити й поживити агентурну розвідку і використовувати місцеві апарати для цього» [135].

Але, незважаючи на всі вжиті заходи, вже наступна військова нарада 20 квітня констатувала: «...протягом останніх 2-3 місяців розвинувся кримінальний бандитизм настільки, що приводить населення до відчаю, ...бандитизм набуває організованого характеру». Тому вирішено було просити губернські органи дати розпорядження «про застосування якнайсуворіших заходів покарання аж до розстрілу на місці, без чого боротьба неможлива» [136].

За умов розрухи й масового зубожіння населення по селах і хуторах набув поширення специфічний злочинський промисел – так зване лопатництво: вимагачі приходили темної пори до більш-менш заможних господарів, вибивали шибку, просовували туди лопату й, погрожуючи хазяїнові ще більшими збитками або підпалом, вимагали плати. Безсила радянська влада нічого не могла вдіяти проти цього [81, запис від 25 грудня 1920 р.].

Для збільшення ефективності роботи міліції в травні 1922 року Радою Народних Комісарів була прийнята постанова про запровадження апарату сільських сотенних. Це був допоміжний орган радянської міліції, склад якого призначався сільрадою з місцевого населення й затверджувався начальником міліції. Завданням сільських сотенних було суворо стежити за виконанням усіх декретів і розпоряджень радянської влади, притягувати громадян до виконання різних повинностей, брати участь у стягненні податків тощо.

За офіційними зведеннями комуністичної влади, в травні 1922 року на Миргородщині було закінчено ліквідацію всіх «банд». Однак насправді опір, зокрема, збройний, тривав ще не один рік. Особливо навесні

1922 р. в повіті посилювався повстанський рух, у зв'язку з чим від весни до літа діяв воєнний стан. На залізничних мостах через річки Псьол і Хорол виставлялися озброєні вартові – відповідно 7 і 4 чоловіки. Ходити містом дозволялося тільки до 2 години ночі [137].

Помітна подія – «петлюрівська змова» сталася 1922 року в Шишаках. На її придушення з Миргорода посилали спеціальний загін, яким керував затятий більшовик М.Шастун [209]. У серпні владними органами повіту було взято на облік усі антирадянські політичні угруповання та підозрілих осіб, серед яких було 5 поодиноких меншовиків та 4 анархісти й їхні прихильники. Проте це була явно применшена кількість, либонь, із метою прикрасити загальний стан речей.

1922 року поширилася злочинність і безкарність у владному середовищі, зловживання посадами, крутість, різноманітні крадіжки за участю міліціонерів, агентів кримінального розшуку, працівників місцевих виконкомів та інших радянських співробітників. Чекісти теж часто сприяли кримінальним елементам, маючи від того хабарі. Миргородець Борис Костянтинович Єфимов згадував про тогочасний Миргород: «На ринку владарював Сахун – спекулянт із Харкова. У ЧК в нього були свої люди. Пам'ятається його фокус із вивезенням хліба-зерна на Ромодан, а звідти – до Росії» [46, с. 210].

Сількор с. Кибиців Семен Ребрик у своїх дописах до газети «Червона Лубенщина» 1924 року викривав зловживання голови Кибицької сільської ради Мартиненка, через що останній, щоб дискредитувати дописувача, заявив до ДПУ про нібито контрреволюційну діяльність Ребрика [112]. Цікаво, що за сталінщини, в 1932 і 1937 роках, С.Ребрика радянська влада двічі позбавляла волі [147, с. 85]. Такі самі події, як пам'ятаємо, знайшли відображення в відомому романі А.Головка «Бур'ян». У с. Бакумівці такий собі Степан Парьоха, член партії більшовиків, систематично займався злодійством, уночі лазив по чужих помешканнях, брав участь у пограбуванні Черевківського кооперативу, однак до відповідальності його ніхто не притягнув [42].

На Миргородщині формувалася новий тип керівника радянської доби – жорстокого, безчесного, всевладного й безкарного. Населення не сприймало такої влади, і опір – чи то активний, повстанський, чи то пасивний, у вигляді глухого обурення й підтримки повстанців – тривав після остаточного встановлення радянської влади ще досить довго.

Попри поразку української національної потуги в боротьбі з червоною навалою, в ґрунт народної свідомості глибоко запало добре зерня – розуміння необхідності боротьби за незалежність своєї держави. Те зерня не зітліло ні за часів жакливиx сталінських репресій, ні за років реалізації маячних ідей будівництва комунізму й витворення «нової історичної спільноти – радянського народу». Те зерня швидко й благодатно проросло в другій половині 80-их років ХХ століття і стало міцною кореневою системою для відродження й побудови нової Незалежної України.

ДІЯЧІ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917 – 1921 РОКІВ НА МИРГОРОДЩИНІ ПОЧАТКИ ДО БІОБІБЛІОГРАФІЧНОГО ДОВІДНИКА

Заувага від авторки. Часто повторювані джерела подаються після довідкових гасел-статей у скороченому вигляді. Повний список джерел див. у кінці довідника.

Антоненки Потап і Семен – брати, родом із с. Ковалівки. В 1920 – 1921 рр. керували селянським повстанським загonom, який діяв у районі сіл Ковалівки, Романівки, Сорочинців, Семереньків, Олефірівки. Що переважало в діяльності загону – політичні чи дрібно-кримінальні мотиви – нині остаточно з'ясувати не можливо. Антоненки мали зв'язок із повстанським селянським загonom отамана М. Мандика. Названим братом Потапа Антоненка був отаман Семен Луговий (див.). Потап помер після смертельного поранення в голову в бою біля х. Водяної (поблизу с. Ковалівки), який стався 6 листопада 1921 р. Загін Потапа було розбито.

Дж.: Клименко В. Їх водила молодість / В.Клименко // Прапор перемоги. – 1988. – 7 жовтня. - № 161; Ревезук В. Отамани Полтавського краю. – С. 159.

Антонов М. – влітку 1917 р. був головою виконкому Миргородської ради робітничих і солдатських депутатів. У листопаді 1917 р. був головою комісії при виконкомі Миргородської ради, яка в часи різкого невдоволення місцевого населення займалася унормуванням складних проблем, ціною політикою, вирішувала питання забезпечення продовольством. Миргородська рада тоді підтримувала Українську Центральну Раду.

Дж.: Миргородський краєзнавчий музей. Науковий архів (далі: МКМ. НА).

Бабенко Іван – учасник повстання Дубчака в Миргороді 1919 р. Жив на Пожежі, біля Воскресінської церкви. В день повстання чергував на телефонній станції.

Дж.: МКМ. НА. – Копія з документа Державного архіву Полтавської області (далі: ДАПО).

Базилевич Олександр Михайлович (15.03.1891 – раніше 1932) – підполковник Армії УНР. Виходець із Полтавщини. Базилевичі – старо-

винний священицький рід із м-ка Комишні. Служив штабс-капітаном у царській армії. 1918 р. – значковий військового міністра УНР і військового міністра Української Держави. Із січня 1919 р. полковник для особливих доручень Військового міністерства УНР, у його складі був у Вінниці. Після 1920 р. на еміграції. Помер у м. Брест-Литовському (на той час у складі Польщі).

Дж.: Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917 – 1921) / Я.Тинченко. – Кн. І. – К.: Темпора, 2007. – Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.rulit.me/books/oficerskij-korpus-armii-ukrainskoi-narodnoi-respubliki-1917-1921-read-227989-9.html>

Бакало Анатолій Михайлович (бл. 1900 – після 1929) – син миргородців Михайла Максимовича Бакала і Євдокії Варфоломіївни Гиренко, жив у Миргороді на Ведмедівці. 1911 р. навчався в Миргородській чоловічій гімназії. Служив у корпусі Січових Стрільців, у війську С. Петлюри, згодом переїхав до Польщі. Збереглося його фото, датоване 2 січня 1919 р. у Миргороді. Помер не раніше 1929 р. (останній лист від нього родичі одержали 1929 р.).

Дж.: Звідомлення Тамари Василівни Козакової, жительки Миргорода. – Запис авторки 1997 р.; МКМ. НА. – Тека «Архів родини Козакових».

Бакало Іван Іванович (31.01 (12.02) 1898 – 08.04.1972, м. Нью-Йорк) – учасник визвольних змагань доби УНР, економіст, педагог, радянолог. Походив із селянської родини, що жила поблизу Миргорода. Навчався в приватній київській гімназії М. Стельмашенка, де його вчителем був Іван Огієнко, майбутній митрополит УАПЦ. За часів Директорії УНР Бакало був комендантом залізничної станції Миргород і міста Миргорода. 1922 р. закінчив економічний факультет Київського комерційного інституту. З 1922 р. викладав економічну географію в Миргородському соціально-економічному технікумі. Створив і очолив у Миргороді приватну торговельно-промислову школу (1923 – 1925). Від 1926 р. його життя пов'язане з Харковом, де працював на різних посадах у галузі економіки й статистики, на наукових і викладацьких посадах у

харківських вишах, зокрема, був науковим співробітником науково-дослідного інституту сільського господарства України, доцентом Харківського зоотехнічного ін-ту та ін. У 30-х роках зазнав утисків від влади з політичних мотивів. Працював учителем у школах, методистом (1936 – 1941). Під час нацистської окупації жив у Миргороді, де був директором Миргородського музею, інспектором початкових шкіл районного відділу освіти. У квітні 1943 р. був одним із ініціаторів створення в

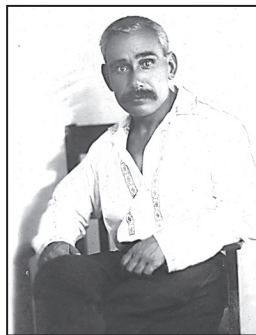

місті благодійного товариства «Братерство», яке опікувалося допомогою стражденним людям. Від 1944 р. – на еміграції в Німеччині, був головою управи Обласного представництва української еміграції. Від 1961 р. жив у США. Відомий як церковний діяч УАПЦ на еміграції, друг священника Деміда Бурка. Знаний радянолог, перший заступник директора і директор Інституту для вивчення СРСР (1954 – 1961), дійсний член Української вільної академії наук у США. Співробітник радіо «Свобода». Автор праць на теми сільськогосподарської економіки, аналізу радянської педагогіки, політології, історії СРСР. Автор кількох підручників. Співпрацював у «Енциклопедії українознавства» (статті з питань освіти в Україні). Мав псевдонім Іван Мар'єнко.

Дж.: Миргородські вісті. – 1943. – Ч.ч. 3, 9, 42; Енциклопедія українознавства. – Тт. 6,8,10,11; Білокінь С. Бакало Іван Іванович / С.Білокінь // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2003. – Т. 2. – С. 110; Козак С. Історія української діаспори. – К., 2017. – Т.2. – С. 221, 227.

Бакало Семен Дем'янович (ймовірні дати життя: 1895 – 1941) – громадський і політичний діяч, український соціал-демократ. Народився в Миргороді, в Ліску, в родині козака. Навчався в Миргородській художньо-промисловій школі. Мав удома добру бібліотеку. Публікував свої замітки з миргородського життя в газеті «Маяк» (1913). У його будинку збиралося миргородське «Українське робітничє товариство» (19 членів, на чолі з Є.Нероновичем і В.Ярошенком). Під час трусу в грудні 1913 р. в нього було виявлено нелегальну літературу (пресу УСДРП), листування українською мовою. В січні 1914 року виключений із школи. Протягом 2 років перебував під наглядом поліції, через що виїхав до

Катеринослава в пошуках служби, але з часом повернувся до Миргорода. У січні 1916 р. був заарештований за причетність до української патріотичної організації «Юнацької спілки». В грудні 1916 р. був делегатом від Миргорода на всеукраїнській конференції «Юнацьких спілок» у Полтаві. Мав зв'язки з композитором Леонтовичем. За часів С.Петлюри був головою управи в Миргороді. У 20-их – 30-их роках завідував міською книгарнею. З 1924 року жив у Миргороді на вулиці Садовій, 16. Кореспондент газети

«Червона Лубенщина». 1934 р. був заарештований нібито за зберігання петлюрівської літератури. Уникаючи подальших переслідувань, у другій половині 30-их рр. змушений був виїхати до Баку, на нафтові промисли, але й там не врятувався. За даними нащадків, був репресований як український націоналіст наприкінці 30-х рр.

Дж.: Родинний архів О.К.Полив'яного (онука С.Бакала); Національний рух на Миргородщині / Підготував М.Марченко // Прапор перемоги. – 1996. – 3 липня; Ковган В., Ханко В. Миргородський державний керамічний технікум ім. М.Гоголя: Історичний нарис. – Миргород, 1996. – С. 15; Розсоха Л. За Україну ніс свій хрест (Семен Бакало) // Сторінки історії Миргородщини: Збірник наукових праць. – Вип. 1. – Полтава: Полтавський літератор, 2000. – С. 110 – 114.

Бакало – дівоче прізвище дружини Івана Шияна, лікаря з м-ка Березової Луки, свідомого українця. Вчителювала в Б.Луці, була активісткою «Просвіти», бібліотекаркою «Просвіти», грала в драматичному гуртку. Загинула 1919 р. від рук антиукраїнських сил: була замучена і вкинута до криниці разом із чоловіком.

Дж.: Кущинський Антін. Загибель села Березова Лука на Полтавщині / А.Кущинський / Електронний ресурс. Режим доступу: www.poltava-repres.narod.ru

Барабаш – керівник (разом із С.Луговим) повстанського загону, який 1923 р. діяв у Шишацькому районі проти більшовицької влади. Загинув 3 червня 1923 р. від рук кримінальних злочинців братів Харченків (які за завданням комуністів проникли до загону) під час військової операції в районі с. Товстого.

Дж.: Ревезук В. За волю України. – С. 235.

Бараш Олександр Ількович – син миргородського фельдшера, есера-інтернаціоналіста, 1918 р. увійшов до створеного батьком у Миргороді гуртка ліво-есерівської молоді. Не визнав радянської влади, пішов до повстанського загону.

Дж.: Листок соціал-демократа (Миргород). – 1917. – 16 ноября. - № 6; Пирогов А. Как создавалась Миргородская комсомольская организация: спогади, 1966. – Машинописна копія. – Архів авторки.

Безлюдько Павін – родом із с. Кибинців, служив коноводом-ординарцем і зв'язківцем у офіцера Павла Пасішніченка (див.), разом із яким у квітні 1919 р. перейшов до війська С. Петлюри.

Дж.: Спогади О.І.Чучмая. – С. 4.

Білоус – учасник селянського повстанського загону отамана Марченка (петлюрівської орієнтації), який діяв у 1920 – 1922 рр. в районі сіл Марченків і Мареничів. Загинув у бої в серпні 1922 р. під час ліквідації повстанців червоним загonom.

Бойко Василь – житель Миргорода, учасник повстання Дубчака 1919 р. Разом із Винниченком писав звернення до жителів Миргородщини античекістського і антирадянського змісту.

Дж.: МКМ. НА. – Тека «Архівні матеріали». – Копія з документа ДАПО. – Ф. 1502. – Оп. 1.- Спр. 151.

Бойко Іван Гаврилович – учитель у с. Малих Сорочинцях, 1905 р. допомагав Н.Калюжному (див.) створювати в селах Хомутецької волості революційні селянські комітети. Член партії есерів (боротьбистів). Мав українські патріотичні переконання. 4 лютого 1919 р. на першому повітовому з'їзді рад Миргородщини був обраний до складу повітового виконкому. В липні 1919 р. був завідувачем відділу освіти в Миргороді. Член КП(б)У. Один із ініціаторів створення в місті народного університету (разом із І.Зубковським). У 1920-их роках працював учителем історії в Довгалівській 7-річній школі. Ймовірно, його стосується наступна інформація:

Бойко Іван – виходець із с. Хомутця. Під час гетьманщини він разом із отаманами Д.Пищалкою та І.Тимоном став ініціатором створення підпільної антигетьманської організації, яка вела збройну боротьбу; у своїх діях об'єднувалися із повстанським загonom отамана Григорія П'явки.

Дж.: Червона Лубенщина. – 1925. – № 14. – С.5; Запис у щоденнику І.А.Зубковського від 19 липня 1919 р. – МКМ. НА.; Ревезук В. Полтавщина. Протибільшовицький Рух опору. – С. 64 – 65.

Бойко Семен Гаврилович (1891, с. Попівка - ?) – походив із селян, мав середню освіту. Колишній боротьбист, поручик царської армії та офіцер у війську С.Петлюри. В 1920-их роках був завідувачем 7-річної школи в с. Попівці. Жив у Миргороді, працював учителем середньої школи. Засуджений 11 лютого 1938 р. «за контрреволюційну діяльність» до 10 р. позбавлення волі. Звільнений 7 червня 1943 р. Реабілітований 1958 р.

Дж.: Миргородський керамічний технікум: Історія, діячі, навчальний процес. / Матеріали ювілейної наукової конференції. За редакцією мистецтвознавця В.Ханка. – Миргород, 1996. – С. 57, 58; Реабілітовані історією. Полтавська область. – Кн. 2. – Київ – Полтава: Видавництво АСМІ, 2004. – С. 112.

Бокітько Володимир Михайлович (14.01.1883 – ?) – підполковник Армії УНР. Уродженець м. Миргорода, освіту здобув у приватній гімназії. На військовій службі з 1900 р. 1905 р. закінчив військове училище та інженерний клас при Головному інженерному управлінні. В 1910 – 1914 рр. працював як військовий інженер у Віленській і Мінській військових округах. Із серпня 1918 р. – на військових інженерних посадах в Армії УНР. Із травня 1920 р. – командир 6-го технічного куреня 6-ї Січової стрілецької дивізії Армії УНР. Після 1923 р. на еміграції, жив у м. Каліші. Подальша доля невідома.

Можливо, його стосується інформація:

Бокітько – командир загону «Червоних козаків», який наприкінці квітня 1918 р. в Полтаві приєднав свій загін (200 багнетів) до Гордієнківського полку Українського війська.

В. Бокітько, член місії УНР в Парижі (1924).

Дж.: Тинченко Я. Офіцерський корпус; Петрів В. Військово-історичні праці. Спомини. – К., 2002. – С. 453.

Бондар Григорій Семенович (1907 – ?) – кобзар на Миргородщині, у с. Великих Сорочинцях. Кобзарював із 1917 року. Мав міцні переконання українського патріота. За характеристикою, даною йому секретарем Миргородського райкому КП(б)У, «пропагандирував націоналістические песни, за что был осужден к 6-ти годам тюремного заключения». Це привело його до думки про необхідність боротьби з такою владою.

Під час німецької окупації, сподіваючись на відродження України, пішов служити до миргородської поліції. 1943 року разом із дружиною виїхав до Німеччини. 1945 року повернувся до Великих Сорочинців, бо не бачив за собою великої провини. Але влада вважала інакше, і 1946 року Г.Бондар був засуджений до 25 років таборів. 1948 року його дружина Варвара Олександрівна з малолітньою донькою Ганною стала «кандидатом, подлежащим к выселению в соответствии с Указом от 21 февраля 1948 года». Подальша доля кобзаря і його родини невідома.

Дж.: ДАПО. – Ф. 46. – Спр. 206.

Борзаківський Петро – житель с. Березової Луки, колишній офіцер російської царської армії, в 1917 – 1921 рр. прихильник С.Петлюри. В листопаді 1921 р. за свої переконання був заарештований більшовицькою владою.

Дж.: Ревезук В. За волю України. – С. 208.

Борисенко – керівник повстанського селянського загону, який 1920 р. діяв у північній частині Миргородського повіту проти радянської влади; протягом деякого часу об'єднувався з загоном Леонтія Хрестового. Козацько-дворянські роди Борисенків щонайбільше були поширені в Сорочинській і Баранівській волостях.

Дж.: Полтавська Петлюріана. – Число 4. – Полтава, 2001. – С. 183.

Бочаров Микола Павлович – учасник миргородського повстання С.Дубчака 1919 р., за що був покараний позбавленням права займати командні посади і 2 роками примусових робіт.

Дж.: Лист голови Полтавської губернської ЧК.

Буасло Василь Олександрович – походив із роду Буасло (Боасло), дрібних дворян Миргородського повіту. 1918 р. служив у гетьманській армії. Хорунжий, 17 листопада 1918 р. був призначений до складу 4-го піхотного ім. Б.Хмельницького полку. З 1920 р. був на особливому обліку більшовицької влади в Україні. За спогадами миргородського більшовика Василя Бокітька, «прапорщик Бугаслов» був застрелений у с. В.Сорочинцях, коли намагався захищати приватну землю.

Дж.: ДАПО. – Ф. 1011. – Оп.1. – Спр. 185. – Арк. 20; Матеріали до 50-річчя заснування Радянської влади: Спогади В.Бокітька. – МКМ. Основний фонд. – Інв. № 2232 / р-223. – Машинопис. – С. 1 – 15; Учасники Білого движения в России. – Інтернет-ресурс.

Бутенко Василь Онисимович (8.02.1896, за ін. даними, 9.03.1896, с. Рашівка Гадяцького повіту – 27.01.1940, м. Самара) – начальник канцелярії Головного отамана УНР Симона Петлюри; журналіст, мистецький і кіно-театральний критик, більше знаний за псевдонімом Василь Хмурий. Походив із багатодітної родини селян середніх статків. Освіту здобув у В.Сорочинській учительській семінарії, однокласник Олександра Даценка (див.). Близько 1914 р. був виключений із 4 класу за гру на кобзі (навчався в сорочинського кобзаря М.Кравченка); семінарію закінчив 1915 р. З того таки року на службі в царській армії, навчався в Чугуївському військовому училищі, воював на австрійському фронті. Навесні 1917 р., коли почалася українізація армії, служив на Вінниччині в 2-му Українському полку. 1918 р. став начальником канцелярії Головного отамана УНР Симона Петлюри. Член партії есерів. Після поразки українських визвольних змагань опинився в польському м. Каліші, в таборі для інтернованих. Восени 1921 р. вступив до Варшавського університету. Згодом переїхав до Відня, звідки, за наполяганням Юрія Коцюбинського, 1922 р. повернувся до України, прибув до Харкова. У 1920 – 30-их рр. працював у ж. «Нове Мистецтво», у вид-ві «Рух», друкувався в газ. «Вісті ВУЦВК» і в тижневому додатку «Культура і Побут», ж. «Червоний Шлях», «Сільський Театр» та ін. Автор монографій і статей з питань театру, кіно й мистецтва. Писав під псевдонімом Хмурий. Був заарештований (за деякими даними, викрадений енкаведистами) 1933 р., але йому вдалося звільнитися. Вдруге заарештований 1937 р., 8 грудня судова «трійка» винесла йому як колишньому петлюрівцеві вирок – 10 р. таборів ГУЛАГу. Помер у Самарському таборі. Реабілітований 1989 р.

Дж.: Енциклопедія українознавства. Словникова частина. — Париж, Нью-Йорк, 1984. — Т. 10; Майстренко І. Історія мого покоління. — С. 13-14; Дениско Т. Василь Хмурий (Бутенко) з Рашівки — «ентузіаст національного руху» / Ел. ресурс. Режим доступу: www.uamedia.visti.net/

Бутенко – 1923 р. став членом підпільної організації петлюрівського спрямування у с. Березовій Луці.

Дж.: МКМ. НА. — Копія з документа ДАПО. — Ф. 1286. — Оп. 0. — Спр. 810.

Вергелес Микола Мартинович (21.10.1864 – ?) – військовий діяч. Православний, навчався в Харківській гімназії. На військовій службі з 1882 р. Закінчив Єлисаветградську кавалерійську юнкерську школу, офіцерську

кавалерійську школу. Ротмістр (1900), підполковник (1912). Учасник Першої світової війни. Полковник (1916). Із серпня 1917 р. командир 9-го драгунського Казанського полку. Мав численні бойові нагороди, ордени. 1919 р. – командир 6-го Миргородського Січового полку (сформованого значною мірою з миргородців, які перейшли з Червоної армії) у складі Корпусу Січових стрільців Дієвої армії УНР. Був командиром цього полку, либонь, після Тимофія Виборного (див.).

Дж.: Тинченко Я. Офіцерський корпус.

Верещака – з 1913 р. учень В.Сорочинської учительської семінарії. Навесні 1918 р., коли українське військо ввійшло до Сорочинців, він із однокласником Ф.Твердохлібом вступив до українського війська.

Дж.: Майстренко І. Історія мого покоління: Спогади учасника революційних подій в Україні. – Едмонтон, 1985. - С. 28.

Вертелецький Петро Іванович (1902 – ?) – син заможного козака, жив у с. Портянках Баранівської волості Миргородського повіту. Петлюрівець, через що 1922 р. був позбавлений виборчого права.

Дж.: Дані краєзнавця В.Козоріза.

Виборний Тимофій (Тиміш) – уродженець с. Комишні, зі старовинного козацького роду. Молодший офіцер у царській армії. За часів гетьмана Скоропадського був учасником повстанського загону. На початку 1919 р. – командир 1-го батальйону 29 Миргородського стрілецького полку у складі Червоної армії (за ін. даними, командиром Миргородського куреня 5-го советського полку), заступник командира полку з стройової частини. Мав самостійницькі, національно-патріотичні переконання. 18 квітня 1919 р. підняв у полку повстання проти більшовиків, разом із 5 іншими командирами-миргородцями (серед яких брати Пасішніченки, див.) під станцією Шепетівкою перевів свій курінь на бік Дієвої армії УНР, привівши з собою більшу частину полку. З Миргородського куреня було сформовано 6-й Миргородський Січовий піхотний полк у складі Корпусу Січових Стрільців, що діяв під орудою Є.Коновальця. Т.Виборний очолив Миргородський полк, командував ним із початку травня

1919 р. до жовтня 1919 р. (Із липня по жовтень 1919 р. полк називався 33-ім Січовим). Брав участь у безперервних боях. З кінця 1919 р. до 1920 р. Т.Виборний – керівник повстанського селянського загону, який діяв на Миргородщині, в районі Комишні, проти комуністів. Відомий своїм нападом на волосну управу в Комишні, розправою з місцевими більшовиками. Діяв спільно з загонами отаманів А.Калениченка (його давнього соратника) та Г.Мельченка.

Дж.: Кучабський В. Корпус Січових стрільців. – Чікаго, 1969. – С. 242; Золоті Ворота: Історія Січових стрільців. – К., 1992; Тинченко Я. Офіцерський корпус; Спогади О.Чучмая; Спогади С.Ксьонзенка; Спогади М.Шастуна.

Винниченко – уродженець В. Сорочинців, учасник повстання Дубчака 1919 р. Разом із Василем Бойком складав звернення до жителів Миргородщини античечістського змісту.

Дж.: МКМ. НА. – Копія з документа ДАПО: Ф. 1502. – Оп. 1. – Спр. 151.

Витюгов-Невежин Микола – учасник і один із керівників миргородського повстання під проводом С.Дубчака 1919 р. За вироком надзвичайного військово-революційного трибуналу від 8 квітня 1919 р. розстріляний у Миргороді між 8 і 10 квітня. Похований на Вільхівщині. (Прізвище подається за прочитанням дослідника М.Марченка. У дослідника В.Ревеука прізвище діяча – Витюков).

Дж.: Лист голови Полтавської губернської ЧК; Ревеук В., Кочерга Н. Миргородське повстання 1 – 4 квітня 1919 р. // Полтавська Петлюріана. – Число 3. – Полтава, 1999. – С. 72.

Власенко – заступник отамана селянського повстанського загону петлюрівської орієнтації Семена Мусієнка, який діяв 1922 р. у районі с. Великих Сорочинців. Загинув 7 березня 1922 р. (разом із Мусієнком) у бою з більшовицьким загonom під с. Баранівкою.

Дж.: Ревеук В. За волю України. – С. 214.

Волошко Григорій – за активну участь у керівництві повстанням С. Дубчака (квітень 1919 р.) рішенням військового трибуналу був засуджений до розстрілу. Страчений у Миргороді між 8 і 10 квітня 1919 р. Похований у Миргороді на Вільхівщині.

Дж.: МКМ. НА. – Тека «Архівні матеріали». – Копія з архівного документа: Ф. 3978. – Оп. 1. – Спр.5.

Гаврилко Михайло Омелянович

(5.10.1882, Козацькі хутори, поблизу с. Рунівщини, Полтавщина – 1920, м. Полтава) – український скульптор, художник, поет. У 1899 – 1904 рр. навчався в Миргородській художньо-промисловій школі в О.Сластьона. Член Револьюційної Української Партії (РУП). 3 жовтня 1906 р. був заарештований поліцією за участь у Полтавській губернській партійній конференції УСДРП. У тюрмі він написав відозву «До новобранців», яку видрукували в підпільній партійній друкарні.

Переїхавши до Петербурга, зазнав арештів за громадську діяльність. Жив у Львові, Кракові. Автор скульптурних портретів і композицій. Під час Першої світової війни вступив до сотні Українських Січових Стрільців, мав звання сотника. 1918 р. служив у м. Конотопі; був у полоні в Чернігові. З 1919 р. жив у Полтаві. 1920 р. керував повстанським загonom у районі Божкове – Диканька. 1920 р. його вистежили чекісти і розстріляли в Полтаві. (За іншими даними, Гаврилка живцем спалили в печі локомотива більшовики). За життя знав багатьох миргородців, зокрема, листувався із О.Сластьоном. Був другом М.Токаревського (див.), який мав намір доручити М.Гаврилкові керівництво Миргородським художньо-промисловим інститутом ім. М.В.Гоголя. Автор портретів миргородців Павла й Софії Пишимух, написаних 1906 р. Знайомий і з іншими миргородцями: Захаром Левовичем Майлатом-Демидовичем, Надією Василівною Пекур. Автор поетичної збірки «На румовищах» (Краків, 1909), де знайшли відображення, зокрема, події 1905 р. на Миргородщині. Був добрим співаком.

Літ.: Соловей Д. Розгром Полтави. – Вінніпег, 1974. – С. 172 – 173; Ханко В. Скульптор Михайло Гаврилко і його трагічна доля в період розгрому УНР / В.Ханко // Полтавська Петлюріана. – Число 2. – Полтава, 1996. – С. 90 – 105; Розсоха Л. Невідомі портрети художника Михайла Гаврилка / Л.Розсоха // Миргород – гоголівський край. – 2003. – 1 жовтня. – № 40. – С.9; Розсоха Л. Миргородські історичні етюди / Л.Розсоха. – Гадяч: «Гадяч», 2014. – С. 232 - 236; Граб В. Переслідуваний кооператор (за матеріалами кримінальних справ) / В.Граб // Полтавський краєзнавчий музей: Зб. наукових статей 2004 р. – Полтава, 2005. – С. 279 – 280.

Галайда – отаман, керівник селянського повстанського загону, який 1921 року діяв проти більшовицької влади в районі с. Чорнух. У складі його загону була також відома отаманка Маруся. Згодом поріділий загін Галайди перейшов до лісу біля с. Попівки Миргородського повіту. Ймовірно, Галайда – це псевдонім отамана, взятий ним за йменням героя з поеми Т.Шевченка «Гайдамаки».

Дж.: Ревезук В. Полтавщина в огні. – С. 368.

Ганус Олександр – із козаків Березової Луки, служив у Гетьманській Варті. В березні 1919 р. загинув у Миргороді – був по-нелюдському замордований і жорстоко посічений шаблями більшовиків по дорозі з тюрми до місця страти біля єврейського цвинтаря.

Дж.: Куцинський Антін. Загибель села Березова Лука на Полтавщині / А.Куцинський / Електронний ресурс. Режим доступу: www.poltava-repres.harod.ru

Гарасюта (Герасюта) Мина (нар. бл. 1897) – родом із Шишаків, лівий український есер (боротьбист). Влітку – восени 1918 р. був одним із керівників антигетьманського підпілля в Шишаках. Активіст місцевої «Просвіти». Голова Шишаківського волосного ревкому, був проти відбирання хліба в селян для більшовиків. 1919 р. червоноармієць караульної роти в Миргороді. Взяв участь у повстанні Дубчака в Миргороді 1919 р. Разом із Дубчаком їздив до Києва шукати підпільний петлюрівський штаб. Учасник розстрілу ЧК під час дубчаківського повстання в Миргороді; обстрілював лаву більшовиків, які відступали. Мав рідного брата – більшовика. Зазнав арешту за участь у повстанні, але справу було припинено.

Дж.: ДАПО. – Ф. 1502. – Оп. 1. – Спр. 151; Витяг із протоколу № 9 чергового засідання повітпарткому Миргородської організації від 1 лютого 1920 р. – МКМ. НА. – Тека «Архівні матеріали». Копія з документа ДАПО.

Генбачів (Генбачов) Володимир Йосипович (10.07.1872 – 08.01.1957) – походив із дворян, православний. Рід Генбачів – старовинний козацький рід Миргородського полку, відомий з XVIII ст. 1890 р. В.Генбачов закінчив Петровський Полтавський кадетський корпус. 1892 р. закінчив 3-є військо Олександрівське училище, служив підпоручиком у батареї Новогеоргіївської фортечної артилерії, згодом у 3-й запасній артилерійській бригаді. Поручик (1895), штабс-капітан (1899). 1903 р.

закінчив Миколаївську академію Генерального штабу, одержав звання капітана, до січня 1905 р. командував ротою в 141 піхотинському Можайськом полку. Брав участь у російсько-японській війні 1904 – 1905 рр., служив старшим ад'ютантом штабу 36-ї піхотинської дивізії (1904 – 1908). Викладав військові науки в Олексіївському військовому училищі (1908 – 1912). Підполковник (1908), полковник (1911). Начальник штабу 2-ї стрілецької бригади (1913 – 1914). З кінця 1917 р. – генерал-майор, начальник піхотної дивізії.

1918 року служив у складі гетьманської Армії Української Держави, генеральний хорунжий. Був на військових посадах у Полтаві: начальник штабу Полтавського губернського коменданта, начштабу 6-го корпусу в Полтаві. З грудня 1918 р. служив у Українській Галицькій армії, командувач 3-го і 4-го Галицьких корпусів у боях проти польських військ. У липні – листопаді 1919 р. був начальником тилу УГА. У грудні 1919 р. перейшов до Збройних Сил Півдня Росії. Дані про його подальшу долю суперечливі. Згідно з одними, він емігрував 1920 р., але повернувся до України 1922 р. і жив у Єлисаветграді (Зінов'євську) до 1926 р. За іншими даними, перебував у еміграції в Константинополі, 1923 р. переїхав до Франції – до Орлеану, служив у конторі Орлеанського хімічного заводу. Похований на Великому Орлеанському цвинтарі. Син Сергій був репресований 1938 р.

Дж.: ЦДІАУК. – Ф. 736. – Оп. 1. – Спр. 92. – Арк. 18; Тинченко Я. Офіцерський корпус. – С. 104.

Герасименко Матвій Степанович (1898, м. Миргород – 20.05. 1938) – походив із селян, освіта середня. Колишній офіцер царської армії. Жив у с. Марченках Миргородського району. Завуч Марченківської неповної середньої школи. Звинувачений органами НКВС у контрреволюційній діяльності, в тому, що вербував до миргородської військово-повстанської організації. 1938 р. засуджений до розстрілу. Реабілітований 1959 р.

Дж.: Реабілітовані історією. Полтавська область. – Кн. 2. – Київ – Полтава: Видавництво АСМІ, 2004. – С. 259.

Гилюн – керівник повстанського селянського загону, який діяв у с. Хомутці в 1920–1921 рр. проти більшовицької влади, знищував місцевий актив, комсомольців. Був убитий М.М.Кирпосенком, миргородським більшовиком, секретарем Миргородського райкому компартії.

Дж.: Спогади Яценка.

Гирченко – виходець із козацького роду м-ка Великої Багачки. Учасник повстання Дубчака в Миргороді 1919 р., був заступником начальника штабу повстанців.

Дж.: МКМ. НА. – Копія документа з ДАПО: Ф. 1502. – Оп. 1. – Спр. 151.

Глиняник (Глиняний) – див.: Матюха Феодосій.

Гмиря Іван – колишній офіцер російської армії, учасник миргородського повстання Дубчака 1919 р. (на той час був учителем вищого початкового училища в м-ку Шишаках). Як повстанець активно діяв у Шишаках, Яреськах, Сагайдаку. Під його орудою загін шишацьких добровольців зайняв оборону вздовж залізниці за два кілометри від Яресьок, щоб не пустити чекістів із Полтави до Миргорода. Після поразки повстання був допитаний чекістами.

Дж.: МКМ. НА. – «Архівні матеріали»; Ревезук В., Кочерга Н. Миргородське повстання 1 – 4 квітня 1919 р. // Полтавська Петлюріана. – Число 3. – Полтава, 1999. – С. 69.

Годлевський Іван – учень художника Ф.С.Красицького, з яким він у першій половині 20-х рр. XX ст. спілкувався в Миргороді. Згодом, за спогадами художника і священника Миколи Сарми-Соколовського, був заарештований за контрреволюційну діяльність.

Дж.: Спогади Миколи Сарми-Соколовського. – С. 172.

Голий – керівник повстанського селянського загону, який 1920 р. діяв у Миргородському повіті, в районі села Зубівки.

Дж.: Червона трибуна. – 1960. – 19 листопада. - № 137.

Голодний (див.: Непокупний).

Горбань – родом із м-ка Комишні. До весни 1919 року служив командиром 2-го батальйону 29-го Миргородського стрілецького полку в складі червоної армії. 18 квітня 1919 року поблизу станції Шепетівки ра-

зом із іншими командирами-миргородцями – Т.Виборним, П.Єщенком, Калениченком та іншими – перейшов до петлюрівського війська.

Дж.: Спогади О.І.Чучмая.

Горіздра Іван Миронович (1881, м. Полтава – 29.11.1937, м. Полтава) – нащадок шишацького сотника Миргородського полку. В 1897 – 1921 рр. працював у Полтавській казенній палаті, міській управі, губернському фінансовому відділі. Був членом товариства «Просвіта», членом УСДРП. У 1928 – 1930 рр. працював у крайовому історичному архіві. 1937 р., коли вже був інвалідом-пенсіонером, заарештований за участь у націоналістичній організації, засуджений до розстрілу. Вирок було виконано в Полтаві. Реабілітований 1958 р. Збирав матеріали про родину Рудченків та її оточення.

Дж.: Архівний збірник. – С. 284 – 285; Реабілітовані історією. – Кн. 2. – С. 309.

Горонескул Борис – санітарний полковник у армії УНР. Нащадок роду Горонескулів – козацько-старшинського роду волоського походження в Миргородському полку.

Дж.: Тинченко Я. Офіцерський корпус. Кн. 2; Розсоха Л. Волох Горонескул – сорочинський сотник // Прапор перемоги. – 2010. – 15 жовтня. - № 41 (12013). – С. 11.

Гошко Савка – 1919 р. разом із Дмитром Черненком (див.) був керівником селянського повстанського загону петлюрівського спрямування в с. Черевках. Загін діяв із січня по серпень 1919 р., був ліквідований об'єднаним загоном більшовика М.Шастуна й інтернаціональним Башкирським полком. Ймовірно, його стосується наступна інформація:

Гошко Сава Петрович (1895 – ?) – хлібороб, працював у власному господарстві, був репресований за сталінщини.

Дж.: «Спогади про участь у революційному русі в 1918 по 1922 р. Пригоди Гр. Ів.»: рукопис. 1959 р. – МКМ. ОФ; Повернуті імена // Прапор перемоги. – 1990. - № 89.

Гришко Андрій Павлович (1896, с. Попівка. – 1948, м. Григоріополь) – син кравця, який жив у Попівці на кутку Тимонівці. 1914 р. пішов добровольцем на Першу світову війну, служив поручиком у царській армії. Після 1917 р. повернувся до України, командував сотнею у війську С.Петлюри. Після поразки українського війська приїхав на Полтавщину. Протягом деякого часу служив у Червоній армії. У 20-х рр. член «Просвіти»

в с. Попівці. Працював бухгалтером у Комишнянському лісгоспі. У 20-х – 30-х рр. кілька разів заарештовуваний за політичні погляди й участь у петлюрівській армії. 1937 р. був службовцем колгоспу в с. Попівці. Вчергове заарештований 23 жовтня 1937 р. Засуджений Особливою трійкою УНКВС 30 листопада 1937 р. до 8 р. позбавлення волі. В 1937 – 1945 рр. відбував покарання у м. Маріїнську Кемеровської області. Реабілітований посмертно 1989 р. Був одружений із Ганною Григорівною Філянською.

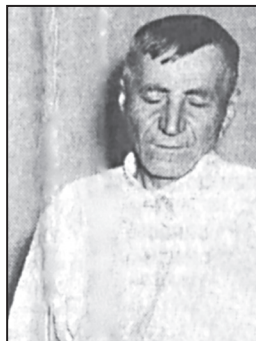
**Гришко Андрій з родиною.
Попівка, 1928 р.**

Дж.: Родинний архів Ю.А.Гришка (сина А.П.Гришка), жителя м. Миргорода; Реабілітовані історією. – Кн. 2. – С. 340; Л.Розсоха. Миргородська старовина. – С. 363.

Гуглинський Михайло Анастасович – український патріот, походив із священицького роду. Український соціал-демократ. Викладач української мови на підготовчих курсах у Миргороді та профшколі при керамічному технікумі (1920). 1938 р. перебував під слідством НКВС як підозрювана й неблагонадійна особа.

Дж.: ДАПО. – Ф. 9083. – Оп. 1. – Спр. 225. – Арк.16; Миргородський керамічний технікум: історія, діячі, навчальний процес. – Миргород, 1996. – С. 57.

Гузь Петро Іванович (19 (7).10. 1895, с. Лютенька Гадяцького повіту – 2.05.1959, там само) – бандурист, автор дум і пісень. Походив із селянської родини. Із трьох років невидющий унаслідок хвороби. З 15-річного віку навчався в кобзаря М.Кравченка. Учасник Миргородської капели бандуристів. Автор і виконавець «Думи про Христового», в якій йшлося про трагічні події – спалення радянською владою с. Лютеньки, батьківщини повстанського отамана Леонтія Христового й П.Гузя. Автор пісень «Ночі темної»,

«Про героїв, що полягли за свободу», «Про Лютеньку та Христового». Кобзарював протягом 40 років.

Дж.: Сарма-Соколовський М. Анафема: поема-дума. – Дрогобич, 1998. – С. 18; Чайка І. Дзвони над Лютенькою: документальний роман. – Гадяч: Гадяч, 2001. – С. 173; Розсоха Л. Миргородські кобзарі й бандуристи. – С. 137 – 138.

Гусак – член Шишацького волревкому (1919), учасник повстання Дубчака.

Дж.: Миргородський краєзнавчий музей. Науковий архів.

Давискиба Єлисей – народний маляр, жив у с. Бакумівці в першій половині ХХ ст. Належав до самостійників, за що більшовики його заарештували, вели на розстріл, але він утік. За років нацистської окупації під час Другої світової війни служив у с. Бакумівці, за це після війни був заарештований радянськими органами, засуджений, двічі втікав, двічі його ловили. Подальша його доля невідома. Був автором пейзажів «Похмарило», «Річка в лісі», «Над річкою» та ін.

Дж.: Звідомлення З.А.Харечко, жительки с. Бакумівки. – Запис авторки, 2005 р.

Даценко Олександр (25.08.1897, х. Семереньки Миргородського повіту. – 7.06.1941, м. Краків) – український військовий діяч, історик, журналіст. (В деяких матеріалах його прізвище подається як Доценко. Краєзнавець із с. Семереньків В.Клименко вказував ім'я по батькові О.Даценка – Сергійович, проте останнє твердження потребує уточнення). Походив із старовинного козацького роду Даценків, який згадується з 1699 р. Олександр 1915 р. закінчив Великосорочинську вчительську семінарію (за деякими даними, середню освіту здобув у Полтавській духовній семінарії). Був добрим співаком, солістом у хорі (бас). Вступив на юридичний факультет університету Св. Володимира в Києві. Учасник Першої світової війни. Закінчив Віленську військову школу, яка 1915 р. була евакуйована до Полтави. Служив у складі російського війська (107-й піхотний Троїцький полк, старшина, підпоручик). Із початком Української революції 1917 року вступив до

Українського війська. Осавул, підполковник армії УНР, у 1919 – 1920 рр. старший ад'ютант Головного отамана Симона Петлюри, разом із ним емігрував до Польщі. Жив у Тарнові, Варшаві, Львові. Коли 1920 р. Головний отаман переїхав до Парижу, Даценко через фінансову скруту змушений був залишитися у Львові, проте не покидав сподівань перейти до Франції. 1926 р. він уже отримав візу на виїзд, але надійшла звістка про вбивство С. Петлюри. На початку 30-х рр. жив у м. Каліші, заробляв приватною працею. 1939 р. Даценко з дружиною і донькою переїхав до Кракова. Там він захворів на невиліковну хворобу й помер 7 червня 1941 р., похований на Раковіцькому цвинтарі. Протягом життя Д. написав чимало творів як історик і журналіст, друкувався в українських періодичних виданнях; значна частина творів залишилася неопублікованою. Даценко – автор історичних праць, написаних на багатому документальному архіві українського війська і власних спогадах, автор циклу статей про повстанські рейди, інших матеріалів із історії українських визвольних змагань. Зокрема, відомі його праці:

1. Літопис Української революції. Матеріали і документи до історії Української революції, 1917 – 1923 рр. – В 3-х т. – Т. II. – Кн. 4. – Київ – Львів, 1923; Кн. 5. – Львів, 1924. – 398 с.

2. Стаття «Під московським ярмом» // Новий час. – Львів, 1925. – Ч. 28.

3. Зимовий похід (6.XII.1919 – 6.V.1920) // Праці Українського Наукового Інституту. – Т. 13. – Варшава, 1932.

4. Історія Звенигородського коша Українського Вільного Козацтва // Історичний календар-альманах «Червоної Калини» на 1933 рік. – Львів, 1932.

5. Невідома сторінка з легенди про Українських Січових Стрільців // Історичний календар-альманах «Червоної Калини» на 1934 р. – Львів, 1934.

6. Цикл статей «Чотири повстанські рейди та їх ліквідація» – про рейди повстанських отаманів Сагайдачного, Залізняка, Мірошніченка, Ю.Тютюнника, опубліковані в «Літописі Червоної калини» 1932 – 1933 рр.

7. Стаття «Визвольні змагання 1917 – 1923: Армія УНР, 1917 – 1921» // УЗЕ. – Т.3.

Дж.: Загородський О. В 25-і роковини смерті О.Доценка / О.Загородський // Газ. «Свобода». – 1966. – 21 червня. – Ч. 113; Доценка О. Зимовий похід (6.XII.

1919 – 6.V.1920) / О.Доценко. – К.: Вид-во Олени Теліги, 2001. – 379 с.; Білокінь С. Доценко Олександр / С.Білокінь // Довідник з історії України. – К., 2001. – С.224.

Дзябенко Онисим Мусійович (1900, с. Матяшівка Миргородського повіту, нині Великобагачанського району – 1929; інші дати життя: 1902 – січень 1930) – діяч Української революції, діяч УАПЦ. Народився в заможній селянській сім'ї. Навчався в Яреськівській гімназії, але не закінчив її, 1918 р. пішов до війська С.Петлюри, брав участь у боях проти більшовицьких загонів. Після відступу українського війська став активним учасником Дубчаківського повстання в Миргороді 1 – 4 квітня 1919 р. На початку 20-х рр. навчався на богословських курсах УАПЦ при Андріївській парафії в Києві. Був висвячений на диякона, 1922 р. повернувся до Матяшівки, займався одноосібним господарством. Брав участь у виступах проти продовольчо-каральних загонів радянської влади, 1923 р. був у складі місцевого повстанського загону Дорофія Линника, що діяв у Шишацькому районі проти більшовицької влади і мав зв'язки з підпіллям Миргорода. Дзябенко виготовляв листівки для загону, за що протягом 2 років зазнав ув'язнення. Перебував під наглядом ДПУ. У другій половині 20-х років служив у церкві с. Матяшівки, підпорядкованій УАПЦ. 17 квітня 1929 р. був заарештований Полтавським відділом ДПУ, звинувачений у антирадянській агітації, а 26 серпня того таки року колегія ОДПУ ухвалила рішення про розстріл Дзябенка. Розстріляний у Полтаві. Реабілітований 22.08.1989 р.

Дж.: Реабілітовані історією. – Кн. 2. – С. 400; Пустовіт Т. У боротьбі за українську церкву (Пам'яті Онисима Дзябенка) / Т.Пустовіт. // Полтаврухінформ. – 2001. – Травень-червень. – Число 2 (20).

Дзябенко Яків Мартинович – 1918 р. працював у міністерстві військових справ Центральної Ради. Адміністративний сотник у війську УНР.

Дж.: Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки. – Кн. 2.

Димар (Дімаров) Федір Олексійович (7.10.1888 – 1970-і рр.) – уродженець м. Миргорода, син Олексія Григоровича Дімарова, священника Успенської церкви в с. Довгалівці Хомутецької волості. Брат Ганни Олексіївни Дімарової, дружини миргородського священника Миколи Базилевського. Служив у царській армії капітаном інженерних військ. У

1919 – 1923 рр. служив у Армії УНР: 1919 р. – помічником командира Окремої інженерної сотні Корпусу Січових Стрільців Дієвої армії УНР, в 1920 – 1923 рр. – старшиною інженерного куреня 3-ї Залізної дивізії, згодом – в інженерному курені 6-ї Січової дивізії Армії УНР. У 1920-их роках опинився в Польщі, де став священиком. За деякими даними, жив також у Чехії. З 1950 р. жив у США, де й помер у 1970-их рр.

Дж.: Дімаров А. Прожити й розповісти: Повість про сімдесят літ / А.Дімаров. – К.: Дніпро, 1997. – С. 40-41; Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки.

Дінець (Донець) – отаман селянського повстанського загону, який улітку 1921 р. діяв у районі Попівських і Комишнянських лісів.

Дж.: Ревезук В. Отамани полтавського краю. – С. 47.

Дмитренко Олексій – керівник повстанського селянського загону, який 1920 р. діяв на території Гадяцького, Зіньківського й Миргородського повітів разом із загонами Христового, Мандика і Максюті. Загинув 7 вересня 1920 р. у бою в х. Панченках (біля с. Остапівки) на Миргородщині, де його загін разом із загonom Л. Христового зазнав поразки від червоного Гадяцького батальйону.

Дж.: Чайка І. Дзвони над Лютеньою. – С. 168 – 169; Звідомлення письменника Анатолія Олексійовича Сивирини, уродженця с. Остапівки, краєзнавця. – Запис авторки, 2001 р.

Довгий Василь – отаман, керівник селянського повстанського загону, який діяв у районі сіл Ковалівки і Романівки, а також північно-східних теренів Миргородського повіту. На початку червня 1922 р. в ньому налічувалося 18 чоловік, добре озброєних (у кожного – гвинтівка й револьвер; кулемети «Максим» і ручний). Восени 1922 р. в загін Довгого влилися рештки розгромленого чекістами загону отамана Василя Яцуна.

Дж.: МКМ. НА. – Копія з архівного документа: Ф. 7458. – Оп. 1. – Спр. 75; Ревезук В. Отамани полтавського краю. – С. 162.

Долгополов Олександр Васильович – за активну участь у повстанні С. Дубчака (квітень 1919 р.) та розстріл членів ЧК в Миргороді під час повстання – рішенням військового трибуналу був засуджений до розстрілу. Страчений у Миргороді між 8 і 10 квітня 1919 р. Похований у Миргороді на Вільхівщині.

Дж.: Лист голови Полтавської губернської ЧК.

Донченко – штабс-капітан, із дворян Комишні. Під час повстання С. Дубчака в квітні 1919 р. був у загоні Д.Пищалки (див.). Наприкінці 1919 р. був у складі об'єднаного загону (ним керували повстанець Д.Пищалка та комуністи Г.Радченко й О.Нехворосний), який ліквідовував владу денікінців у Миргородському повіті. В 1930-их рр. родина Донченків зазнала репресій.

Дж.: Якименко І. Розвиток освіти у Комишні. – С. 4; Реабілітовані історією. Кн. 2. – С. 421; Ревезук В. Полтавці – поборники державної незалежності України. – С. 209.

Дорош – керівник повстанського загону, який 1923 р. разом із загonom Д.Линника діяв у Шишацькому районі проти непоманів і корумпованих комуністів. Проводив операції спільно з Л.Христовим. Дія його загону сягала також теренів Миргородського району.

Дж.: Ревезук В. За волю України. – С. 232.

Дорошенко Василь Якович (бл. 1903 – 1920) – походив із селян, був сином Якова Степановича Дорошенка, волосного старшини Хомутецької волості. Протягом деякого часу жив у Полтаві, де був сусідом Степана Івановича Скрипника (Владики Мстислава), з родиною якого приятелював. Служив у війську С.Петлюри. При відступі війська з України загинув у бою під Фастовом.

Дж.: Листи Т.О.Конькової (нащадка хомутецьких Дорошенків) до авторки від 31.05.2004 р. та 22.12.2010 р. – Архів авторки.

Дорошенко Михайло Якович (нар. бл. 1900 р.) – старший брат Василя. Сусід і приятель родини Скрипників у Полтаві. Служив у війську С. Петлюри. Після поразки українських сил переїхав до Польщі, одружився там із полькою Ядвігою, мали сина Василя. У 60-х роках жив у Австрії, мешкав на околиці Відня, працював електрозварником. Намагався налагодити листування з сестрою Софією, але вона побоялася продовжувати ці зв'язки.

Дж.: Листи Т.О.Конькової (нащадка хомутецьких Дорошенків) до авторки від 31.05.2004 р. та 22.12.2010 р. – Архів авторки.

Доценко Олександр (див.: Даценко).

Дубовик Григорій Карпович – працівник Миргородської повітової міліції, учасник і один із керівників повстання Дубчака в Миргороді в квітні 1919 р., член повстанського штабу. Розстріляний у Миргороді за рішенням трибуналу між 8 і 10 квітня 1919 р. Похований у Миргороді на Вільхівщині.

Дж.: Спогади В.Д.Новикова; Спогади В.М.Волощенка; ДАПО. – Ф.1502. – Оп. 1. Спр. 151; Лист голови Полтавської губернської ЧК.

Дуброва Гриць – хорунжий артилерії, сотник у війську УНР. Походив із козацького роду Миргородського полку (хутір Дуброви був поблизу м-ка Сорочинців).

Дж.: Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки. – Кн. 2.

Дубчак Сергій Устимович – керівник протибільшовицького й протичекістського повстання в Миргороді 1 – 4 квітня 1919 р. В минулому – офіцер царської армії. До початку квітня 1919 р. служив у Миргороді офіцером, помічником командира червоноармійського батальйону в гарнізоні, який був залишений у Миргороді для допомоги в хлібозаготівлях. За переконаннями – петлюрівець. Усвідомивши антинародну, антиукраїнську суть продовольчої політики більшовиків, зокрема, злочинні дії ЧК, очолив і керував повстанням у Миргороді. Його штаб під час повстання розташовувався в міській поліклініці. Після поразки повстання одержав присуд надзвичайного військово-революційного трибуналу від 8 квітня 1919 р. – розстріл. Страчений між 8 і 10 квітня. За спогадами очевидців, дубчаківців розстріляли в Миргороді за цвинтарем на Вільхівщині. Дубчак був зарубаний конвоем, коли на цвинтарі намагався втекти з місця страти.

Дж.: Лист голови Полтавської губернської ЧК; Бабич І. З історії боротьби комуністів. – С. 131-135; Ревезук В., Кочерга Н. Миргородське повстання 1 – 4 квітня 1919 р. – С. 63 - 74; Розсоха Л. Дубчаківці // Миргород – гоголівський край. – 2004. – 31 березня. - № 14. – С.9; 7 квітня – № 15. – С.9; 14 квітня. - № 16. – С.9.

Дяченко Віктор Гаврилович (14.03.1892, м-ко Березова Лука Миргородського повіту – 26.04.1971, штат Вісконсин, США) – походив із козаків. Учасник Першої світової війни в царській армії в званні штабс-капітана. Сотник Дієвої армії УНР. З 1920 р. в Польщі, командир 2-го куреня Кінного полку Чорних Запорозжців Армії УНР. Помер у США.

Дж.: Тинченко Я. Офіцерський корпус.

Дяченко Петро Гаврилович (30.01.1895, м-ко Березова Лука Миргородського повіту – 23.04.1965, м. Бавнд-Брук, США) – військовий діяч Армії УНР. Брат Віктора Дяченка. Закінчив курс реальної школи в Миргороді. Учасник Першої світової війни. 1918 р. брав участь у визволенні Полтави й Криму. З 23 листопада 1918 р. – сотник 2-ї сотні 2-го Запорізького кінного полку. В 1919 р. – курінний, а потім отаман Окремого кінного полку Запорізького корпусу. Із червня 1919 р. по 1920 р. – отаман 1-го Кінного полку Чорних запорозжців («чорношличників»), з лютого 1920 р. – отаман 3-ї Окремої кінної бригади Запорізької групи. З 1928 р. служив у складі Війська

Польського. З червня 1941 р. був начальником штабу Поліської Січі УПА, з 1945 р. – командир 2-ї дивізії Української Національної Армії. Похований на українському цвинтарі в Бавнд-Бруку.

Дж.: Тинченко Я. Офіцерський корпус.

Євдак Антон Іванович – учасник миргородського повстання 1919 р. під проводом С.Дубчака проти ЧК. Через це за вироком ревтрибуналу був позбавлений права протягом року працювати в радянських організаціях та засуджений до примусових робіт на 3 місяці.

Дж.: Лист голови Полтавської губернської ЧК.

Ещенко Павло Данилович – родом із Березової Луки Миргородського повіту. Служив командиром роти в 29-му Миргородському стрілець-

кому полку в складі Червоної армії. 18 квітня 1919 р. поблизу станції Шепетівки разом із братами Пасішниченками та іншими командирами-миргородцями перейшов на бік Армії УНР. Ймовірно, його стосується наступна інформація: Єщенко – колишній офіцер, 1938 р. був заарештований органами НКВС за звинуваченням у сфальсифікованій справі як член Миргородського повстанського комітету.

Єщенко Трохим, Пилип, Іван, Андрій – жителі с. Березової Луки, загинули за самостійність України в 1-й чверті ХХ ст.

Дж.: Спогади О.І.Чучмая; Лошицький О. Лабораторія-2; Кущинський А. Загибель села Березова Лука.

Жаботинський – житель м-ка Шишак, 1918 р. був уже старим. У листопаді 1918 р. підтримував лівих українських есерів (боротьбистів), які повстали проти гетьманського режиму. Був убитий околоточним у Шишаках під час збройного виступу повстанців.

Дж.: Ревегук В. Повстанський рух на Полтавщині / Електронний ресурс: www.poltava-repres.narod.ru

Заєць Микола Мартинович (1902, м. Миргород – весна 1938) – походив із родини ветеринарного фельдшера. Протягом деякого часу навчався в Харківській духовній семінарії. У 1919 – 1920 рр. служив у війську УНР писарем 1-го Запорізького полку. З 1920 р. був у вимушеній еміграції, в Польщі керував хором у таборі інтернованих. Бандурист. 1923 р. повернувся до України. Брав участь у Харківській, Шишацькій, Миргородській і Лубенській капелах бандуристів. Кілька разів заарештовувався органами НКВС, після чого в 30-их роках під їхнім тиском став співпрацювати як інформатор. Однак це його не врятувало. У січні 1938 р. він був заарештований у Лубнах як керівник «контрреволюційної націоналістичної організації», проходив у справі разом із шишацьким бандуристом Никифором Чумаком. В березні 1938 р. засуджений за ст. 54 до розстрілу. Вирок було виконано навесні 1938 р. Реабілітований посмертно 1959 р.

Дж.: Реабілітовані історією. Кн 4. – С. 611; Ревегук В. Трагедія полтавських кобзарів // Рідний край. – 2012. - № 2. – С. 244.

Заливчий Андрій Іванович (14.10.1892, с. Млини, нині Гадяцького району – 13.12.1918, м. Чернігів) – український політичний діяч і письменник. Член Української Центральної Ради; належав до Української партії

соціалістів-революціонерів; один із організаторів молодіжної організації «Юнацької Спілки», зокрема, в с. В.Сорочинцях (1914). Бував у Миргороді. Загинув у бою під час повстання проти гетьмана П.Скоропадського.

Дж.: Енциклопедія українознавства. Словникова частина. Перевидання в Україні. – Т. 2. – Львів: Молоде життя, 1993. – С.730; Мусієнко О. Андрій Заливчий / О. Мусієнко // Літературна Україна. – 1992. – 17 грудня; Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. – С. 95-96.

Здор – житель с. Зубівки, походив із заможного козацького роду. Штабс-капітан царської армії; у квітні 1919 р. взяв участь у протибільшовицькому повстанні Дубчака в Миргороді. 1921 р. в нього в Зубівці таємно збиралися невдоволені радянською владою колишні офіцери, дворяни та інші (понад 10 осіб).

Дж.: ДАПО. – Ф. 2113. – Оп. 1. – Спр. 311. – Арк. 48; ДАПО. – Ф. 1501. – Оп. 1. – Спр. 151.

Зіма Павло – хорунжий піхоти, сотник у армії УНР. Рід Зім поширений у районі сіл Ромодану, Милюшок, Ярмків на Миргородщині. Представники цього роду в 1920-их рр. належали до УАПЦ.

Дж.: Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки. – Кн.2; Терор проти церков / Електронний ресурс: www.poltava-repres.narod.ru

Зубко Павло – миргородський маляр, близько 1903 р. очолював у Миргороді підпільний гурток у художньо-промисловій школі, який розповсюджував заборонену літературу. Либонь, його стосується наступна інформація: Зубко П.П. – лівий есер (боротьбист) у Миргороді, з 4 лютого 1919 р. член Миргородського повітвиконкому. Був прихильний до повсталих дубчаківців. Близько 1928 – 1932 рр. керував відділом освіти в Миргороді.

Дж.: Кучма В. Витоки могутнього таланту // Прапор перемоги (м. Миргород). - 1995; Зубковский И. Дни моей жизни. – С. 88, 96.

Зуй – член повстанського селянського загону отамана Максима Мандика, який 1921 р. діяв на Зіньківщині й досягав Миргородщини.

Дж.: Чайка І. Дзвони над Лютенською. – С. 429.

Іванько Йосип – житель с. Березової Луки, загинув за самостійність України в 1-й чверті XX ст.

Дж.: Кущинський А. Загибель села Березова Лука.

Івашина Федір – уродженець с. Бакумівки, із дрібнодворянського роду. Член Української Центральної Ради. Восени 1919 р., під час денікінщини, був застрелений у Бакумівці Г.Радченком, головою підпільного більшовицького комітету.

Дж.: Спогади П.М.Парьохи.

Іващенко Іван Дмитрович (бл. 1896 - ?) – житель м. Миргорода, учасник повстання С. Дубчака 1919 р. Походив із селян Петрівської волості. 1914 р. закінчив Миргородське повітове училище. До 1915 р. служив у канцелярії мирового судді. Під час Першої світової війни був мобілізований на фронт, закінчив школу прапорщиків, служив до 15 грудня 1917 р. Повернувшись до Миргорода, служив у міліції. За гетьманщини був писарем у канцелярії повітового старости. З приходом більшовиків служив командиром караульної роти при миргородському повітовому військомі. Під час повстання Дубчака в Миргороді на початку квітня 1919 р. був начальником штабу повстанців. Дубчак оголосив його своїм ад'ютантом. Після поразки повстання Іващенко встиг утекти ще до розгрому штабу Дубчака, переховувався. За Петлюри був мобілізований, служив завгоспом при комендатурі. За денікінщини, з листопада 1919 р. служив офіцером у Сибірському полку в Армавірі, дезертирував. Був заарештований 1920 р. Полтавською губернською ЧК за участь у Дубчаківському повстанні, з приводу чого велося слідство, але справу було припинено. Одружений із Євдокією Короленко (жила в Миргороді по вул. Гоголя, мала братів Івана і Федора), яка під час повстання Дубчака була нареченою Іващенко. Ще за царського режиму вона працювала на телефонній станції в Миргороді, згодом – у книжковому складі. З початком повстання Дубчака Д.Пицалка доручив їй чергувати на телефонній станції. Коли червоні карателі ввійшли до Миргорода, вона попередила свого нареченого, разом із ним переховувалася в Єрках, Петрівцях, Слобідці. У травні 1920 р. перебувала під слідством ЧК.

Дж.: ДАПО. – Ф. 1502. – Оп. 1. – Спр. 151; Спогади В.М.Волощенка.

Імшенецький Петро – в травні 1917 р. був обраний до складу Центральної Ради від Полтавщини. Рід Імшенецьких відомий у с. В.Сорочинцях.

Дж.: Ревезук В. Полтавщина в перший рік Української революції: доба Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918 рр.) / В.Ревезук. – Полтава: АСМІ, 2007. – С. 38.

Ірклієвський П. – у 1920 – 1921 рр. служив їздовим у повстанському загоні Леонтія Христового (див.). Рід Ірклієвських від часів козацтва належав до Сорочинської сотні Миргородського полку. Син П.Ірклієвського – В.П.Ірклієвський виїхав за кордон. Він зберіг рукописні матеріали про загін Христового.

Дж.: Присяга Миргородського полку 1718 року / Опрацювали Д.Вирський і Р.Москаленко. – К.: Інститут історії України НАН України, 2012. – С. 86; Чайка І. Дзвони над Лютьенькою. – С. 5-6.

Ірченко – учасник протибільшовицького повстання Дубчака в Миргороді у квітні 1919 р.

Дж.: ДАПО. – Ф. 1502. – Оп. 1. – Спр.151.

Іщенко – військовий полковий старшина, був миргородським повітовим комендантом (початок 1918 – початок 1919 р.). Палкий прихильник УНР.

Дж.: Миргородське життя. – 1918. – 29 грудня. - № 1.

Калениченко Андрій – уродженець с. Попівки. До весни 1919 р. служив командиром роти 29-го Миргородського стрілецького полку в складі Червоної армії. У квітні 1919 р. у районі Шепетівки разом із іншими командирами-миргородцями перейшов до війська С.Петлюри. Коли навесні 1920 р. більшовики захопили владу на більшій частині лівобережної України, а натомість активізувався повстанський рух, А.Калениченко разом із земляком Г.Мельченком, як кадрові старшини Армії УНР, у квітні були послані на Миргородщину для зміцнення боротьби повстанських селянських загонів. Прибулі командири влилися до загону отамана Д.Пищалки з метою посилення організаційної роботи. Згодом, коли загін Пищалки припинив існування, Калениченко став керівником селянського повстанського загону, який 1921 р. діяв на Миргородщині проти більшовицької влади. Воював у попівських і

комишнянських лісах разом із загоном свого земляка й колишнього командира-петлюрівця Тимофія Виборного. За деякими даними, загін А.Калениченка існував ще й 1922 року.

Дж.: Спогади О.І.Чучмая; Ревезук В. За волю України. – С. 213.

Калюжний (справжнє прізвище Шайтельман) Наум Михайлович (8.03.1886, м-ко Устивиця Миргородського повіту – 17.11.1937) – журналіст, політичний діяч, дипломат. Походив із багатодітної єврейської вчительської родини. 1902 р. закінчив школу в м. Ромнах, 1904 р., склавши іспит при Полтавській гімназії, одержав звання народного вчителя. Розпочинав діяльність як приватний учитель у с. Хомутці Миргородського повіту. 1905 р. очолив підпільний гурток, куди входили жителі Хомутця й Бакумівки (близько 40 чел.). Вів пропаганду в с. Зуївцях. Був організатором маївки в с. Хомутці 1903 р., закликав селян до конфіскації поміщицької землі. Член Української партії соціалістів-революціонерів. Під час революційних подій 1905 р. займався на Полтавщині нелегальною діяльністю, створенням селянських комітетів у селах Хомутецької волості, гуртків українських есерів. Належав до крила боротьбистів. У 1916 – 1917 рр. служив у російській армії. 1917 р. стояв на чолі хомутецької «Просвіти», яка діяла дуже активно. На початку 1919 р. обраний до Хомутецької сільської ради селянських депутатів. 17 січня 1919 р. 3-й селянський з'їзд Миргородського повіту обрав його членом виконавчого комітету Ради селянських депутатів (рада була утворена з Селянської спілки). 3 20 лютого 1919 став першим редактором газети «Вісник Миргородської повітової ради робітничих, селянських та вояцьких депутатів». Під час повстання Дубчака (квітень 1919 р.) схвалював дії повстанців проти ЧК. Після саморозпуску партії боротьбистів, із 1920 р. став членом КП(б)У. Обирався членом ВУЦВК. Працював у Харкові. Був редактором газет «Робітник і селянин», «Пролетарська правда», «Селянська правда», журналу «Червоний шлях». Автор статей на політичні теми. У Харкові завідував соціально-культурною секцією Наркомату робітничо-селянської інспекції УСРР. У 1921 – 1929 рр. (із перервами) працював у Празі в посольствах УСРР і СРСР. У 30-х рр. працював в Україні в секторі літконтролю Наркомату освіти, на видавничій роботі в Наркоматі юстиції УСРР. Заарештовувався 1933 р. 23 березня 1937 р. здав патрійний квиток і вийшов із КП(б)У, мотивуючи свою заяву хворобою. Був заарештований у Харкові 18 вересня 1937 р. Йому було висунуте

звинувачення в належності до української військової організації. Помер у харківській в'язниці, не визнавши своєї провини.

Дж.: Миргородське життя. – 1919. – 29 січня; Сторож І. Революційний рух в 1905 р. в с. Бакумівці / І.Сторож // Червона Лубенщина. – 1925. - № 14. – С. 5; Смолич Ю. Мозаїка. З тих років (курйози) / Ю. Смолич // Спадщина. Літературне джерелознавство. Текстологія. – К.: ВД «Стилос», 2010. – Т.5. – С. 239 – 351; Московець Є. Спомини про революційні події в м. Полтаві / Є.Московець // Архівний збірник до 80-річчя Державного архіву Полтавської області: матеріали наукової конференції. – Полтава, 1998. – С. 260.

Кириленко Григорій Овсійович – учасник повстання під проводом С.Дубчака в Миргороді у квітні 1919 р., член повстанського штабу. Був у складі сотні, висланої Дубчаком у бік Кибинців проти червоного загону. Після поразки повстання за рішенням військкревтрибуналу розстріляний у Миргороді між 8 і 10 квітня 1919 р. Похований у Миргороді на Вільхівщині.

Дж.: Лист голови Полтавської губерньської ЧК.

Кириченко Олексій Трохимович (5.03.1899, Миргород – 23.11.1921) – житель Миргорода, із селян. Одержав початкову освіту, працював писарем. Із 1920 р. – вояк 4-ї Київської дивізії Армії УНР. Розстріляний червоноармійцями як військовополонений армії УНР під селищем Базар Волинської губернії.

Дж.: Список військовополонених – повстанців армії УНР, розстріляних 23 листопада 1921 р. під селищем Базар Волинської губернії / Електронний ресурс / Режим доступу: unknownwar.info/

Кирпотенко Сергій Антонович (14. 06. 1875 - ?) – нащадок козацько-старшинського роду Миргородського полку. Освіту здобув у Полтавській класичній гімназії. На службу вступив 17.08.1893 р. 1895 р. закінчив курс Київського піхотинського юнкерського училища. Підпоручик, поручик 7-ї артилерійської бригади. 1901 р. закінчив Миколаївську академію Генштабу, 1903 р. – капітан. З 1907 р. у званні підполковника, 1911 – полковник. У жовтні 1914 р. – начальник штабу 15-ї піхотної дивізії. З 25.05.1916 р. – генерал-майор, командував кількома дивізіями і штабами армії. Мав численні нагороди. 1913 р. – особистий дворянин, постійно жив у м. Сімферополі; у Миргородському повіті мав 52 десятини землі. Із березня 1918 р. в Армії УНР (на посаді отаман-квартирмей-

стра Генерального штабу), того самого року – в.о. начальника 5-ї пішої дивізії, генеральний хорунжий Армії Української Держави. З кінця 1918 р. його доля невідома.

Дж.: Тинченко Я. Офіцерський корпус; Списки лиц, имеющих право участия в избирательных собраниях. – С. 1 – 6; Залесский К. Кто был кто в Первой мировой войне / К.Залесский. – М.: АСТ: Астрель, 2003 / Электронный ресурс / Режим доступа: http://militera.lib.ru/ens/zalessky_ka03/index.html

Клименко Іван – писар сільської управи в с. Березовій Луці. Займався питаннями мобілізації українського війська. Був застрелений у жовтні чи листопаді 1918 р. поблизу с. Остапівки ворожими Україні силами.

Дж.: Куцинський А. Загибель села Березова Лука.

Климко Онисько Васильович (бл. 1896, с. Петрівці – 1980-і рр., с. Милушки) – житель с. Петрівців, учасник Першої світової війни, воював у складі війська УНР (1918 – 1919). Жив у с. Духовій Балці, звідки була його дружина. Служив у миргородській міліції їздовим, був причетний до повстання під проводом Дубчака. Учасник Другої світової війни в складі Радянської Армії, був поранений 1943 р., лікувався в миргородському госпіталі. Служив ковалем на миргородському аеродромі.

Дж.: Дані Михайла Васильовича Климка (м. Миргород), небожа О.Климка. – Запис авторки, 2013 р.

Коваль Олександр – керівник повстанського селянського загону, який діяв 1920 р. у Гадяцькому й Миргородському повітах проти більшовицької влади. Член партії боротьбистів. Діяв спільно з отаманом Іваном Крупським.

Дж.: Спогади О.Чучмая; Коротенко В. Отаман Іван Крупський // Полтавська Петлюріана. – Матеріали IV Петлюрівських читань.. – Полтава, 1999. – С. 81.

Коверда – нащадок заможних козаків с. Баранівки Сорочинської сотні Миргородського полку. 1922 р. – отаман, керівник невеликого селянського повстанського загону (16 чол.) петлюрівського спрямування, що діяв проти більшовицької влади в Баранівській волості, базувався в урочищі Кут.

Дж.: Швидько Г. *Компут і ревізія Миргородського полку 1723 р.* – Дніпропетровськ, 2004. – С. 176; Ревезук В. *За волю України.* – С. 218.

Козельські – заможний козацький рід із містечка Комишні, власники десятків десятин землі. Антибільшовицький загін Козельських близько 1919 р. діяв у районі Комишні.

Дж.: *Списки лиц, имеющих право участия в избирательных собраниях.* – С. 1 – 6.; Комишня. – Електронний ресурс: <http://www.slavia.do.am>

Козинець Пантелеймон Якович (18.06.1879 – пізніше 1945) – походив із козаків Сорочинської сотні Миргородського полку, згодом дрібних дворян. Освіту здобув у Петровському Полтавському кадетському корпусі. 1898 р. закінчив 3-є військове Олександрівське училище. Поручик (1902), штабс-ротмістр (1906). Закінчив офіцерську кавалерійську школу. 1913 р. служив у драгунському Казанському полку, 1916 р – підполковник цього полку, 1917 р. – полковник. Із 7 грудня 1917 р. був зарахований до політичного відділу Генерального Військового Секретаріату Центральної Ради. 1918 р. служив у складі Генеральної ради Українського козацтва. 3 5 січня 1919 р. керував 1-ю кінною дивізією армії УНР. Згодом перейшов на бік білогвардійських військ (ВСЮР – «Вооруженные силы Юга России»), служив у кавалерії. Емігрував до Сербії. В 1941 – 1945 рр. служив у Російському корпусі (з колишніх білогвардійців) на Балканах.

Дж.: ЦДІАУК. – Ф.127. – Оп. 1014. – Спр. 124. – Арк. 226, 232 зв. та ін.; *Список дворян, внесенных в Дворянскую родословную книгу Полтавской губернии.* – Полтава, 1898. – С. 359; Тинченко Я. *Офіцерський корпус.*

Козинцев Андрій Георгійович (10.10.1883 – ?) – уродженець Полтавщини. Освіту здобув у Чугуївському піхотному юнкерському училищі (закінчив 1908 р.). Учасник Першої світової війни, мав бойові нагороди. У царській армії дослужився до звання підполковника. З початку жовтня 1917 р. служив у Українській армії помічником командира 1-го Українського запасного полку. 1918 р. служив у армії Української Держави. 3 серпня 1919 р. служив при військовому міністрі УНР В.Петріві, зай-

мався справами військовополонених. Його доля після 1920 р. невідома. Козацько-дворянський рід Козинців був знаний у с. В.Сорочинцях.

Дж.: Тинченко Я. Офіцерський корпус.

Колесник (Колісник) Микола Якович (1893, м. Миргород - ?) – походив із селян, мав середню освіту. Служив у війську С. Петлюри, за що зазнав переслідувань від радянської влади, яка відібрала його садибу. Житель Миргорода, учитель профшколи (при керамічному технікумі), в середині 20-х рр. викладав там мистецтво майоліки. 6 березня 1928 р. був заарештований, засуджений до 3 р. заслання в Казахстан. Реабілітований 1989 р. Ймовірно, ця особа ідентична миргородцеві, жителеві правобережної частини Миргорода (куток Мочар) Миколі Колісникові, який після Другої світової війни виїхав до Канади.

Дж.: Спогади М.Сарми-Соколовського. – МКМ. НА; Реабілітовані історією. – Кн. 3. – С. 52; Свідчення жителів Миргорода Н.І.Сидоренко та А.П.Жижки. – Запис авторки, 2003 р.

Колісник (Колесник) Панас Михайлович (1895, сел. Шишаки – 11.12.1938) – житель містечка Шишаків, походив із селян. Лівий український есер (боротьбист). Активіст місцевої «Просвіти». З 1917 р. служив в Українському Богданівському полку, був членом його полкової ради, згодом перейшов на бік більшовиків. Член Шишаківського волосного ревкому. Був рішуче налаштований проти політики комуністів у справі вилучення хліба в селян. За гетьманщини влітку – восени 1918 р. став одним із керівників антигетьманського підпілля в Шишаках, отаманом повстанського полку. За Директорії УНР служив начальником миргородської повітової міліції, де керував кінною сотнею, був на цій посаді й на час повстання Дубчака (квітень 1919 р.), в якому взяв участь. Під час повстання його сотня захопила миргородську ЧК, Колісник брав участь у розстрілі чекістів, у бою проти більшовицьких військ: його сотня була послана Дубчаком проти червоного загону в бік Кибинців. Після поразки повстання утримувався в миргородській тюрмі, був засуджений ревтрибуналом до смерті, але зміг утекти (за іншими даними, був відпущений за амністією). Вдруге притягався в тій самій справі 1920 року, був допитуваний у ЧК м. Полтави. 7 грудня 1930 р. був засуджений Особливою нарадою при колегії ДПУ за антирадянську агітацію до 3 р. позбавлення волі. 1937 р. жив у Миргороді, працював теслею на станції

Миргород. Наступний арешт – 2 листопада 1937 р. Був засуджений Особливою трійкою при УНКВС Полтавської області 2 грудня 1937 р. за ст. 54 до розстрілу. Реабілітований посмертно 1958 і 1990 рр.

Дж.: *Спогади В. Волощенка; ДАПО. – Ф. 1502. – Оп. 1. – Спр. 151; Реабілітовані історією. Кн. 3. – С. 54 – 55; Витяг з протоколу № 9 чергового засідання повітового парткому Миргородської організації від 1 лютого 1920 р. – МКМ. НА. – Копія з документа ДАПО; Ревезук В., Кочерга Н., Миргородське повстання 1 – 4 квітня 1919 р. – С. 66.*

Колесник Петро – уродженець м. Миргорода, полковник Армії УНР. У 1940-их рр. активний учасник українського націоналістичного підпілля на Волині, головний редактор часопису «Український хлібороб» (Рівне, 1942).

Дж.: *Радчик Р. Улас Самчук як редактор газети «Волинь» / Електронний ресурс. Режим доступу: <http://journlib.univ.kiev.ua/>*

Коломієць – керівник селянського повстанського загону «петлюрівського забарвлення», який на початку 20-х рр. XX ст. оперував у Миргородському повіті проти більшовицької влади. Діяв до весни 1923 р.

Дж.: *Ревезук В. Протибільшовицькі селянські повстання на Полтавщині в 1920 – 1923 рр. // Полтавська Петлюріана. – Число 2. – Полтава, 1996. – С.165.*

Коляда – керівник невеликого повстанського загону, який діяв проти більшовицької влади на початку 20-х рр. XX ст. на території між Миргородом і Шишаками. Його загін функціонував також у складі загону Семена Лугового (див.). За даними миргородського більшовика В.Бокітька, бл. 1923 р. їхній об'єднаний загін чисельністю 120 чол. був ліквідований, решта його розпущена по домівках.

Дж.: *Автобіографія В.І.Бокітька: Машинописна копія. – МКМ. НА. – С.3; Бокітько В. Спогади. – 1967. – МКМ. НА.*

Комишан – учасник повстання С.Дубчака в Миргороді на початку квітня 1919 р.

Дж.: *ДАПО. – Ф. 1502. – Оп. 1. – Спр. 151.*

Кононець Іван Григорович – військовий керівник («воєнрук») Миргородського повітового військкомату, учасник миргородського античехістського повстання під проводом С.Дубчака 1919 р. Дії Кононця під час повстання були розцінені більшовицькою владою «как крайне тяжелое нарушение служебного долга, особенно недопустимое со стороны

коммуниста». Був засуджений військово-революційним трибуналом до розстрілу, але вирок замінили на примусові роботи протягом року, а також на заборону займатися радянською і громадською роботою.

Дж.: Лист голови Полтавської губерньської ЧК.

Копійка – житель с. Гаркушинців, не визнав радянської влади, після 1918 р. був членом повстанського загону.

Дж.: Звідомлення жителя м. Миргорода О.М.Панасенка. – Запис авторки, 2001 р.

Корицький Михайло Іванович (1891 – 1920/1921) – уродженець і житель Миргорода, прапорщик. Був розстріляний більшовицькою владою в Криму.

Дж.: Абраменко Л. Последняя обитель: Крым, 1920 – 1921 годы. – Ч. III. – Электронный ресурс / Л.Абраменко. – Режим доступа: <http://www.fedy-diary.ru>

Корицький Яків Іванович (27.10.1895, м. Миргород – 29.01.1942, Архангельська обл.) – кераміст, діяч доби УНР. Походив із міщан, які займалися хліборобством. Навчався в Миргородській художньо-промисловій школі. З 1913 р. працював учителем у Нових Санжарах. Учасник Першої світової війни (з 1916 р.), закінчив школу прапорщиків. Воював у складі Армії УНР (1918 – 1919), служив у школі старшин. Із листопада 1919 р. жив у Миргороді, з 1920 – у с. Опішному. Там працював учителем і директором семирічки, згодом – інструктором і директором у опішнянських керамічних школах. 7 вересня 1937 р. був заарештований органами НКВС за звинуваченням у контрреволюційній агітації, 25 жовтня 1937 р. був засуджений до 10 р. позбавлення волі. Покарання відбував у таборах Півночі. Помер у лазареті Архангельської області. Реабілітований 1962 р. Художник, автор декоративних тарелів із портретами Т.Шевченка, М. Гоголя (обидві 1911 р.), які зберігаються у фондах Миргородського краєзнавчого музею.

Дж.: Міщанин В. Корицький Яків Іванович / В.Міщанин. / Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.opishne-museum.gov.ua>; Миргородський краєзнавчий музей. – Інвентарна картотека основного фонду; Реабілітовані історією. Кн.3. – С. 79.

Котляревський Іван Павлович – походив із дрібного дворянсько-священицького роду м-ка Комишні. Близько 1919 р. очолював антибільшовицький «Котлярів загін», який діяв поблизу м-ка Комишні.

Дж.: Справи Миргородського повітового училища за 1840 р. – Миргородський краєзнавчий музей. Бібліотечний фонд. – Інв. № 2080.; Комишня. – Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.slavia.do.am>

Кравченко Олексій – учасник миргородського повстання С.Дубчака (1919); був у складі караульної роти, стояв на варті на території від парафіяльної школи до земства (колишнього будинку Шершевицького). У травні 1920 р. був допитуваний полтавськими чекістами.

Дж.: МКМ. НА. – Тека «Архівні матеріали».

Крем'янський Федір Євграфович (1893 – 1920/1921) – уродженець с. Хомутця, син псаломщика. Був розстріляний більшовицькою владою в Криму.

Дж.: Абраменко Л. Последняя обитель: Крым, 1920 – 1921 годы. – Ч. III / Л.Абраменко. / Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.fedy-diary.ru>

Криворучко Василь Павлович – учасник миргородського повстання С.Дубчака (1919), через що за вироком військкрєвтрибуналу був назавжди позбавлений права займати будь-які посади в армії й радянських установах.

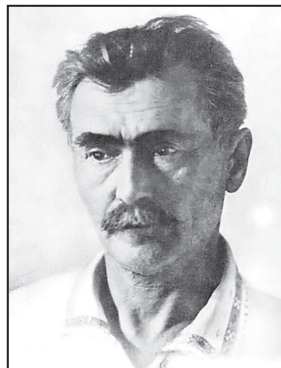
Дж.: Лист голови Полтавської губернської ЧК.

Кривченко Кузьма – житель с. Комишні, позапартійний, прихильник «Селянської спілки». 17 січня 1919 р. був обраний від селянства 3-ім селянським з'їздом Миргородщини депутатом до Трудового конгресу України – найвищого законодавчого органу УНР часів Директорії. Ймовірно, його стосується інформація: Кривченко Кузьма – 1944 р. священик на Миргородщині, в селах комишнянського куща.

Дж.: Миргородське життя. – 1919. – 29 січня. - № 4; Надписи на євангелії роду Самойловичів (с. Попівка). – Родинний архів Ірини Василівни Литки (м. Миргород).

Кривевський Василь Григорович (31.12. 1872, с. Ворожба Лебединського повіту Харківської губ. – 15.11.1952, м. Каракас, Венесуела, поховано в Бавнд-Бруку, США) – український художник, архітектор, знавець народного мистецтва. Автор проекту будинку Полтавського

земства. Автор ескізів Великого і Малого державних гербів України, грошових знаків УНР. 1908 р. купив під дачу будинок у Яреськах у вдови М.Дмитрієва. З серпня 1918 р. до липня 1919 р. жив у Миргороді, очолював Миргородський художньо-промисловий інститут. Приятель О.Сластьона. Був заарештований секретарем Миргородського повітового комітету КП(б)У Нечесом і утримувався в миргородській тюрмі за те, що не пустив червоноармійців на постій до інституту. 1919 р. виїхав до Києва. Професор Київського художнього і архітектурного інституту. Автор проекту музею Т.Шевченка в Каневі. У 1938 – 1939 рр. працював у В.Сорочинцях над створенням першого українського кольорового фільму «Сорочинський ярмарок» (за повістю М.Гоголя). 1943 р. переїхав до Львова, де був на посаді ректора Вищої Мистецької української школи. З 1944 р. перебував у еміграції.

Дж.: Ханко В. Василь Кричевський / В.Ханко // НТЕ. – 1973. - № 1. – С.74 – 76; Його ж. Художньо-промисловий інститут у Миргороді // Архівний збірник до 80-річчя Державного архіву Полтавської області. – Полтава, 1998. – С. 131 – 146; Лебедєв Г. Творець українського стилю Василь Кричевський / Г.Лебедєв. // Київська старовина. – 1997. - № 6. – С. 118 – 131; Ротач П. Розвіяні по чужині. – С. 76 – 78; Галян Г. Полтавський земський дім (краєзнавчий музей) і родина Кричевських / Г.Галян // Полтавський краєзнавчий музей: 3б. наукових статей 2004 р. – Полтава, 2005. – С. 557.

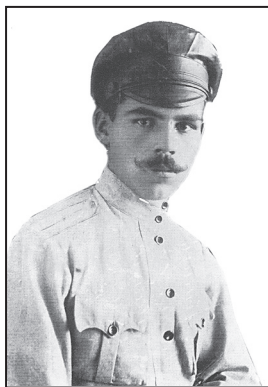
Крутько Микола Порфирович (1899 – 23.03.1938) – бандурист, учасник Шишацької капели бандуристів. Народився в с. Великому Перевозі Миргородського повіту, нині Шишацького району, в бідній селянській родині. З 1918 року став членом місцевої «Просвіти», де навчився гри на бандурі, набув патріотичних поглядів. На початку 1919 року вступив до Першого Миргородського полку (під командуванням червоного командира А.П'явки), який мав протигетьманське спрямування, але невдовзі перейшов на бік українських патріотичних сил. Із 1920 року – член «Просвіти» в с. Баранівці, виступав як бандурист, учасник хорового й драматичного гуртків. 1925 року мандрував із Харківською капелою бандуристів, з Шишацькою капелою під орудою кобзаря Н.Чумака. Мав

зв'язок із миргородськими й сорочинськими бандуристами. 1931 року створив капелу бандуристів у с. Диканьці. Голодного 1932 року виїхав до м. Маріуполя, де 1932 року був заарештований і ув'язнений на 4 місяці. Повернувся до Великого Перевозу. Вдруге був заарештований 1 лютого 1938 р. «За участь у контрреволюційній організації» був засуджений до розстрілу, страчений. Реабілітований посмертно 1959 року.

Дж.: Черемський К. *Шлях звичаю* / К. Черемський. – Харків: Глас, 2002.; Реве-гук В. *Трагедія полтавських кобзарів*. – С. 246.

Ксьонзенко (Ксьонзенкова) Одарка Павлівна – дворянка с. Зубівки. Освіту одержала в Зіньківській жіночій прогімназії. З 1894 р. на службі в Миргородському повіті, на посаді помічниці вчителя Зубівського народного училища. 1911 р. учителька в с. Зубівці. 1921 р. брала участь у таємних зборах заможних осіб села, налаштованих проти радянської влади.

Дж.: ДАПО. – Ф. 2113. – Оп. 1. – Спр. 311. Арк. 48; *Отчет Миргородской уездной земской управы за 1903 г.* – Миргород, 1903. – С. 75.

Ксьонзенко Павло Михайлович (15.12.1896 – 2-а пол. XX ст., м. Гартфорд, штат Коннектикут, США) – учасник Української революції 1917 – 1921 рр. Походив із заможних козаків Миргорода. Хрещений у Воскресінській церкві м. Миргорода. Жив за нинішньою адресою – вул. Андреева, № 4 (будинок зберігся досі). Освіту здобував у Миргороді – у вищій початковій школі, потім у Миргородській чоловічій гімназії, звідки був виключений «за малоросійское мышление». Служив прапорщиком у царській армії. 1915 р. закінчив бухгалтерські курси Київського навчального округу. Працю-

вав токарем Путіловського заводу в Петербурзі, де його застала лютнева революція 1917 року. Путіловці призначили його комісаром Нарвського району. В липні 1917 року став учасником української демонстрації моряків Петербурга. Після цього повернувся до Миргорода, де створив Гайдамацький козацький загін, який діяв до 1918 р., а потім влився до 2-го Запорізького полку під орудою Петра Болбочана (Ксьонзенко слу-

жив старшиною). Поранений, залишився в Харкові, де за гетьманщини був призначений на посаду коменданта Державної Варти на Харківщині. Радянською владою був двічі засуджений, востаннє 1921 року – на довічне заслання в Соловки. Звідти йому вдалося втекти. Повернувся на Полтавщину, служив на посаді переписувача. На початку 20-их років працював рахівником на харківському заводі «Електросила». В 1928 – 1930 роках працював у харківських видавництвах у справі розповсюдження преси, на інших роботах. Під час Другої світової війни став дієвим учасником українського життя в Києві, за що його мордували німці в гестапо, але відпустили. Виїхав до Німеччини, а 1951 р. – до США. Жив у м. Гартфорд, де був активним діячем УАПЦ. Його донька Людмила зберегла архів батька.

Дж.: Особистий архів П.М.Ксьонзенка. – Копії документів зберігаються в родинному архіві Олександра Ксьонзенка, жителя Миргорода; Розсоха Л. «На мою долю припало здобувати волю» / Л.Розсоха // Миргород – наш дім. – 2014. – 13 листопада. – Ч. 46. – С. 4.

Кулинич Роман Наумович – козак, освічений житель с. Березової Луки, волосний старшина Березово-Луцької волості (1904 – 1908), миргородський повітовий гласний (1904). Член партії хліборобів-власників, прихильник С.Петлюри. Восени 1921 р. був заарештований більшовицькою владою за політичні переконання.

Дж.: Адрес-календарь и справочная книжка Полтавской губернии на 1904 год. – Полтава, 1904. – Миргородский уезд. – С. 15; Ревезук В. За волю України. – С. 208.

Кулиничі Микита, Іван, Н – жителі с. Березової Луки, загинули за самостійність України в 1-й чверті ХХ ст.

Дж.: Куцинський А. Загибель села Березова Лука.

Куличенко Яків Іванович (1888 – не раніше 1939) – громадський і політичний діяч Миргородщини. Походив із селян, 1911 р. член Миргородського сільськогосподарського товариства. 1914 р. – службовець Миргородської повітової земської управи; з 1911 р. перебував під наглядом поліції, за свідченням якої, він на той час був близький за політичними поглядами до українських соціал-демократів. 8 серпня 1917 р. обраний від Миргородського повіту до складу Української Центральної Ради. У вересні 1917 р. обраний головою земських зборів у Миргородсько-

му повіті й головою Миргородської ради селянських депутатів (на виборах тоді перемогли українські есери у блоці з Селянською спілкою). В цей самий час був обраний до Всеросійських Установчих зборів від Полтавського виборчого округу за списком від блоку Української Селянської спілки й українських соціалістів-революціонерів. Миргородський міський голова (16 листопада 1917 р.), підтримував Центральну Раду. В 1930-их роках жив у м. П'ятигорську. 9 березня 1939 р. був засуджений Орджонікідзевським крайовим судом за статтю 58-10 КК РРФСР до 10 р. виправно-трудоих таборів. Подальша доля невідома.

Дж.: Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. – С. 213; ДАПО. – Ф. 83. – Оп. 1. – Спр. 72; Листок соціал-демократа (м. Миргород). – 1917. – 16 ноября. - № 6; Книга памяти Ставропольского края / Электронный ресурс / Режим доступа: <https://ru.openlist.wiki>

Курдиновський Борис – походив із священицького роду Миргородського повіту. Співробітник міністерства закордонних справ УНР, влітку 1919 р. очолював українську місію в Польщі. Член «Українського національного комітету» в Парижі.

Дж.: Архів Української Народної Республіки. Міністерство закордонних справ. Дипломатичні документи від Версальського до Ризького мирних договорів (1919 – 1921) / Упоряд.: Валентин Кавунник. – К.: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського, 2016 / Електронний ресурс.

Курило Кость Миколайович (17.07.1888, с. Грем'яча Миргородського повіту - ?) – український патріот, військовий і культурний діяч. Походив із заможної козацької родини. Навчався в реальній школі в м. Ромнах, яку закінчив 1908 р., згодом – у Петербурзькому Лісовому інституті, з якого був звільнений за участь у революційному русі. Протягом деякого часу навчався в Новоолександрійському інституті сільського господарства і лісівництва. Недовго працював землевпорядником у Миргородському повіті. Під час Першої світової війни потрапив до австрійського полону, де займався просвітницькою діяльністю серед полонених українців. Воював у складі Армії УНР, був начальником штабу 1-го Сірого полку, мав звання хорунжого. Після поразки військ УНР жив у Варшаві. 1924 р. його бойові друзі прохали про прийняття його до української господарської академії в Варшаві в порядку винятку (мав вік 35 р.). Був одружений із Марією Євграфівною Симоною, донькою диякона з с. Грем'ячої, яка

залишилася в Україні й із 1937 р. відбувала 15-річне покарання за своє походження та за діяльність чоловіка. К.Курило – свояк повстанського отамана Г.Мельченка (див.).

Дж.: Матеріали родинного архіву Тетяни Миколаївни Почапської. – Записи авторки, 2010 р.; Курило Кость Миколайович /Електронний ресурс. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>

Кушніренко Яків (бл. 1885 – 1920) – помічник начальника миргородської повітової міліції, комуніст. Став членом миргородської підпільної патріотичної («петлюрівської») організації, викритої в травні 1920 р. Розстріляний за рішенням Полтавської ЧК.

Дж.: Ревезук В. Протибільшовицьке національно-патріотичне підпілля на Полтавщині 1920 – 1923 років / В.Ревезук // Полтавська Петлюріана. – Число 6. – Полтава, 2005. – С. 284.

Кущенко Микола – у березні 1923 р. організував у Березовій Луці (тоді Роменської округи) підпільну організацію петлюрівського спрямування в кількості 11 осіб. Група ставила перед собою завдання – придбання зброї з метою нападів на парткоми, виконками і радянських працівників. Збиралися в помешканні Кущенко. Він виготовив печатки і штампи з заклик до повалення комуністичної партії. Долучилися також Тимофій і Федір Кущенки (останній, який був комсомольцем, видав усю організацію). Учасників цієї групи 22 і 23 грудня 1923 р. судила виїзна сесія Полтавського губернського суду.

Дж.: МКМ. НА. – Копія з документа ДАПО: Ф. 1286. – Оп. 0. – Спр. 810.

Лазур Митрофан – житель с. Березової Луки, загинув за самостійність України в 1-й чверті ХХ ст.

Дж.: Кущинський А. Загибель села Березова Лука.

Лапенки Василь і Пилип – жителі с. Березової Луки, загинули за самостійність України в 1-й чверті ХХ ст.

Дж.: Кущинський А. Загибель села Березова Лука.

Лаппо-Данилевський (Лаппа-Данилевський, Лапа-Данилевський) Георгій Миколайович (26.04.1880, м-ко Сорочинці – 15.08.1922, Тулон, Франція) – юрист, земський діяч Миргородського повіту. Походив із старовинного козацько-старшинського роду. 1899 р. закінчив гімназійне відділення Імператорського ліцею в пам'ять цесаревича Миколая в

**Г. Лаппо-Данилевський
із І. Зубковським. 1918 р.**

Москві, згодом закінчив університетські курси цього самого ліцею за фахом юриста. З 1901 по 1905 р. навчався в Петербурзькому університеті. Предводитель дворянства Миргородського повіту (на початку XX ст.). 1910 р. земський начальник 1-ї ділянки в повіті (Миргородська, Петрівська, Кибинська, Багачанська волості). Почесний мировий суддя Миргородського повіту (1905 – 1907), повітовий земський гласний (1907 – 1911). Член економічної ради Миргородського повіту.

Голова Шахворостівського сільськогосподарського товариства (1911). Голова правління Миргородської повітової земської управи (1916). Був причетний до створення Миргородського курорту. Жив у с. Шахворостівці, де мав 150 десятин землі (1913), кінний завод. Після Лютневої революції 1917 р. – голова Миргородського Тимчасового комітету (органу Української Центральної Ради), який був анульований більшовицькими військами 10 січня 1918 р. За часів гетьмана П.Скоропадського (1918) був призначений на посаду миргородського повітового старости. 1919 року разом із родиною виїхав до Франції, де й помер.

Дж.: Лаппо-Данилевський К.Ю. Семья Лаппо-Данилевского: истоки и традиции // Клио. - 2013. - № 12. - С. 83 – 94; Список дворян, 1898. - С.383; Аббасов А. Герасименко О. Миргород. - Харків, 1967. - С.36–37; Ревезук В. Полтавщина в огні. - С. 194; Списки лиц, имеющих право участия в избирательных собраниях. - С. 1 – 6; Зубковский И. О миргородском минеральном «гоголевском» источнике / И. Зубковский // Ваше превосходительство! – К., 2008. - С. 138; Розсоха Л. Миргородщина козацька і гоголівська. - С. 85 – 240; Розсоха Л. Останній голова Миргородської повітової земської управи / Л. Розсоха // Прапор перемоги. - 2017. - 3 листопада. - № 44. - С. 5.

Левченко Андрій Іванович (1895 – 1923) – родом із Кобеляцького повіту, петлюрівець, керівник повстанського селянського загону на Полтавщині. 1920 р. діяв, зокрема, на території Миргородського повіту (в Великобагачанській, Устивицькій, Яреськівській, Шишацькій волостях).

Частина його загону була ліквідована спецзагоном під керівництвом комуніста М.П.Шастуна за допомогою червоноармійської частини. Левченко продовжив боротьбу в інших повітах Полтавщини. Розстріляний за рішенням губернського ревтрибуналу.

Дж.: Спогади В.Волощенко; Спогади М.Шастуна; Спогади П.Парьохи.

Легкий В.С. – керівник партійного осередку боротьбистів у Миргороді (1919 – 1920). 1 лютого 1919 р. увійшов до складу Миргородського повітвиконкому. Боротьбисти вели агітацію за усунення Надзвичайної Комісії в Миргороді, схвалили й підтримали повстання Дубчака у квітні 1919 р. У середині березня 1920 р., коли партія боротьбистів саморозпустилася, її члени влилися до складу комуністичної партії. Легкий стояв на чолі оборони Миргорода в серпні 1920 р., коли увійшов загін Махна, але в розпал подій виїхав до Лубен. 1921 р. був редактором миргородської газети «Селянська правда» – органу Миргородського повітвиконкому і комітету КП(б)У.

Дж.: Спогади В.Волощенко; Бабич І. З історії боротьби комуністів за Радянську владу. – С. 132 – 134.

Леонтович Володимир Миколайович [5.08 (24.07) 1866, х. Оріхівщина, нині Хорольського району. – 10.12.1933, Прага] – український громадсько-культурний і земський діяч, письменник. Походив зі старовинного козацько-старшинського роду. Закінчив юридичний факультет Московського університету (1888). Член Київської Старої Громади. Член Полтавського губернського земського зібрання. Видавав і редагував журнал «Нова громада» (1906), газети «Громадська думка» і «Рада» (1906 – 1914; разом із В.Симиренком і Є.Чикаленком). Власник маєтностей у Хорольському та, частково, в Миргородському повіті. Один із засновників і член Центральної Ради. 1918 р. був міністром земельних справ у уряді гетьмана Скоропадського. З 1919 р. жив у Болгарії, Сербії, Німеччині, Чехії. Автор повістей та інших прозових творів. Підтримував численні зв'язки з миргородськими діячами.

Дж.: Довідник з історії України. – Вид. 2-е. – К.: Генеза, 2001. – С. 403.

Линник Дорофій – керівник збройного загону. Спершу служив слідчим із особливих справ у Гадяцькому повіті, згодом – уповноваженим ДПУ в Миргородському повіті. Ортодоксальний комуніст, не сприйняв політики непу, через що навесні 1923 р. створив свій загін, який боровся проти корумпованого апарату радянської влади в Шишацькому й Ковалівському районах. Мав псевдонім Чорний. Його гаслом було: «Хай живе радянська влада – геть неп!». Загинув 5 вересня 1923 р. у бою з загonom чекістів в районі м-ка Яресьок.

Дж.: Ревезук В. Протибільшовицькі селянські повстання на Полтавщині в 1920 – 1923 рр. // Полтавська Петлюріана. – Ч.2. – Полтава, 1996. – С. 165; Його ж. За волю України. – С. 232 – 233.

Лисенко Григорій – учасник і один із керівників миргородського повстання під проводом С.Дубчака 1919 р. За вироком надзвичайного військово-революційного трибуналу від 8 квітня 1919 р. розстріляний у Миргороді між 8 і 10 квітня. Похований на Вільхівщині.

Дж.: Лист голови Полтавської губернської ЧК.

Лисенко Микола – житель с. Березової Луки, загинув за самостійність України в 1-й чверті ХХ ст.

Дж.: Кущинський А. Загибель села Березова Лука.

Личко Денис Іванович (1885, с. Ганжі, нині Решетилівського району – 23.07.1938) – діяч доби Української революції. Походив із селян, мав середню освіту, член Української партії соціалістів-революціонерів. Єфрейтор 49 мортирного парку Московського військового округу, 8 серпня 1917 р. був обраний до Всеукраїнської ради військових депутатів, яка входила до складу Української Центральної Ради. Жив у Миргороді, працював учителем географії в Миргородській середній школі № 3. За сфальсифікованими даними органів НКВС, у 30-х рр. ХХ ст. керував у Миргороді контрреволюційним підпіллям, був членом повстанського комітету. 1937 р. був заарештований органами НКВС прямо на уроці як «ворог народу». Засуджений 31 березня 1938 р. до розстрілу. Реабілітований посмертно 1956 р.

Дж.: Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради: Біографічний довідник. – К., 1998. – С. 217; Альбом «Спогади М.Сидоренка про школу № 2». – МКМ. НА; Миргородський керамічний технікум: Історія, діячі, навчальний процес. – С. 57.

Лисовський – 1920 р. один із командирів підрозділів у загоні повстанського отамана Л.Христового; у серпні 1920 р. здійснював рейд селами Зіньківського й Миргородського повітів; керівник повстанських селянських груп (близько 1000 чол.), які 1921 р. діяли проти влади більшовиків на території Гадяцького і частково Миргородського повітів.

Дж.: Ревезук В. За волю України. – С. 127.

Лобурець Пилип (бл. 1899 – 1920) – закінчив Миргородську художньо-промислову школу. Став членом української підпільної патріотичної організації в Миргороді, викритої чекістами у травні 1920 р. Розстріляний за рішенням Полтавської ЧК.

Дж.: Ревезук В. Протибільшовицьке національно-патріотичне підпілля. – С. 284.

Лоза – учасник повстання Дубчака в Миргороді у квітні 1919 р., член повстанського штабу.

Дж.: МКМ. НА. – Копія з документа ДАПО: Ф. 1502. – Оп. 1. – Спр. 151.

Ломиковський Сергій Олександрович – підполковник Армії УНР. Походив із старовинного козацько-старшинського роду, що мав осідок на Миргородщині. Розпочинав службу в царській армії. 1910 р. корнет драгунського Каргопольського полку. Дослужився до підполковника. До лютого 1919 р. жив у Києві, був мобілізований до Червоної армії. В перших числах серпня 1919 р. у Вінниці перейшов на бік Дієвої армії УНР, де служив начальником штабу 3-ї окремої кінної бригади. Був інструктором верхової їзди для українського юнацтва, керував комісією з постачання коней для Армії УНР, у червні 1920 р. демобілізований у зв'язку з розформуванням комісії. 1921 р. жив у Варшаві. Подальша доля невідома.

Дж.: Тинченко Я. Офіцерський корпус.

Лубенець Яків Григорович (1897, с. Попівка – 20.05.1938) – із селян, житель Попівки, 1919 р. був коноводом офіцера Тимофія Виборного, який перейшов до Армії УНР. Згодом – завгосп школи в с. Попівці. 1938 р. був заарештований, засуджений до розстрілу. Реабілітований по-смертно 1958 р.

Дж.: Спогади О.І.Чучмая; Реабілітовані історією. Кн.3. – С. 263.

Луговий Семен – керівник (разом із Барабашем) повстанського селянського загону, який на початку 1920-их рр. діяв на території Ши-

шацького і Гадяцького повітів проти більшовицької влади. В загоні налічувалося близько 200 чоловік. За даними більшовицького діяча В.Бокітька, його загін на 80% складався із селян-середняків, решта – з міцних середняків і «куркулів». Загін був добре озброєний, дислокувався в лісах за с. Пришибом, робив рейди також на територію Миргородського району. Об'єднувався і з іншими повстанськими загонами (Коляди та ін.). За даними дослідника В.Ревеґука, Луговий загинув 6 листопада 1921 р. у бою проти чекістів і міліції на х. Водяна біля с. Ковалівки (бився разом із отаманом П.Антоненком). За іншими даними, Луговий був заарештований каральними органами радянської влади 14 червня 1923 р. під час облави. За звідомленням В.Бокітька, об'єднаний загін отаманів Лугового й Коляди числом 120 чоловік був ліквідований, решта розпущена по домівках.

Дж.: Автобіографія В.І.Бокітька. – С. 3; Бокітько В. Спогади. – С. 4; Ревеґук В. Отамани Полтавського краю. – С. 159.

Лукаш – у грудні 1918 р. був у Миргороді комендантським осавулом (це посада при повітовому коменданті Іщенкові за часів Директорії УНР).

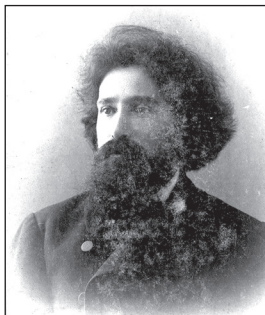
Дж.: Миргородське життя. – 1918. – 29 (16) грудня. - № 1.

Луценко Яків – козак (либонь, із Комишні). Служив у Миргородському курені 5-го радянського полку. 18 квітня 1919 р. під ст. Шепетівкою разом із Т.Виборним (див.), братами Пасішниченками (див.) та іншими миргородськими старшинами перевів свій курінь до Корпусу Сізових Стрільців. Став одним із найкращих старшин 6-го Миргородського полку Сізових Стрільців.

Дж.: Спогади О.Чучмая. – С. 4; Кучабський В. Корпус Сізових Стрільців. – С. 242.

Ляхно Панас Петрович (1877, с. Великі Сорочинці – бл. 1943) – український державний і церковний діяч. Походив із дрібнодворянського роду козацького походження. Навчався в Полтавській духовній семінарії (курсу не закінчив, виключений за українофільство), був знайомий із С.Петлюрою. Із 1896 р. на службі в Миргородському повіті на посаді вчителя. В 1901 – 1902 рр. псаломщик і регент Покровської церкви с. Мальців. В 1903 – 1905 р. – дяк у церкві с. Зубівки і вчитель Зубівської церковнопарафіяльної школи. 1906 р. учитель початкового народного училища в с. Слобідці. Згодом – священик у Миргородській церкві Іо-

ана Богослова і в церквах сіл Миргородщини. Протягом деякого часу жив у с. Великих Сорочинцях. Під час революції 1905 – 1907 рр. перебував під наглядом поліції за створення «Селянських спілок» на Миргородщині. Закінчив богословські курси при Полтавській духовній семінарії, служив священиком у Роменському й Гадяцькому повітах. Голова «Просвіти» в с. Хитцях на Гадяччині. Був обраний членом Української Центральної Ради від Гадяцького повіту.

Працював заступником голови Гадяцької повітової ради робітничих, селянських і вояцьких депутатів. За часів гетьмана П.Скоропадського очолював Гадяцьку повітову селянську спілку, яка виступила проти гетьманщини. За це Ляхно протягом 3 місяців відсидів у тюрмі. Під час денікінщини був ув'язнений у Полтавській тюрмі. На початку 20-их рр. працював у споживчій кооперації й одночасно служив священиком. Став ініціатором автокефального руху на Миргородщині. Протоіерей УАПЦ з 1921 р. 1922 р. – священик УАПЦ в с. Пришибі Шишацького району. Делегувався вірними церкви до Першого Всеукраїнського Православного собору УАПЦ (жовтень 1921 р.). В 1922 р. був переведений священиком до с. Малих Сорочинців, служив там до 1925 р; трохи пізніше створив громаду УАПЦ в Котельві. 1929 р. був священиком УАПЦ в Миргородській Троїцькій церкві. Чекісти вважали його ідейним натхненником автокефального руху в с. Довгалівці й розглядали його справу в зв'язку зі справою антибільшовицької організації в с. Довгалівці, хоч Ляхно не був її членом. Він був заарештований 23 жовтня 1929 р., а 15 лютого 1930 р. за вироком Особливої наради при колегії ДПУ УСРР засуджений до 10 р. позбавлення волі. Перебував у таборах на Соловках і поблизу м. Архангельська. Повернувся до Миргорода паралізований. Похований у Миргороді на Личанському цвинтарі, неподалік від церкви Іоанна Богослова. Могила не збереглася. Реабілітований 1989 р.

Дж.: Пристайко В., Шаповал Ю. Справа «Спілки Визволення України»: невідомі документи і факти. – К.: Інтел, 1995; Бухарева І., Даниленко В., Окіпнюк В., Преловська І. Репресовані діячі. – С. 67-68; Постановления Миргородского уездного земского собрания 1899 г. – Миргород, 1899. – С. 82; Отчет Миргородской уездной земской управы за 1901 г. – Миргород, 1902. – С. 87; Клировая книжка Полтавской епархии на 1902 год. – Полтава, 1902. – С.

404; Ревезук В., Кочерга Н. *Справа миргородських «ображених»* // *Рідний край*. – 2012. – № 1. – С. 200 – 201; Із щотижневого зведення Секретного відділу ДПУ УСРР № 32/42 за час з 7 до 13 серпня 1927 р. // *З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ*. – 2005. – № 1/2 (24/25). – С. 142; *Родинний архів М.В. Ігнатюка, жителя Миргорода; Дані Олени Іванівни Ігнатюк (1928 р.н.), онуки Панаса Ляхна. Запис авторки 1994 р.; Розсоха Л. Український державний діяч і священник УАПЦ Панас Ляхно / Л.Розсоха* // *Прапор перемоги*. – 2017. – 24 листоп. – № 47. – С. 4.

Ляхно – керівник повстанського загону, який 1920 р. діяв проти радянської влади в районі сіл В.Сорочинців, Баранівки. Об'єднався з повстанським загonom Мусієнка (див.).

Дж.: Німич К. Деякі питання історії села Зубівки.

Ляшок Костянтин Гнатович – походив із селян, учасник повстання С. Дубчака 1919 р. Ухвалою Надзвичайного військово-революційного трибуналу від 8 квітня 1919 р. за активну участь у повстанні був засуджений до позбавлення права працювати в радянських військових і цивільних установах, а також до 3 років громадських примусових робіт.

Дж.: Лист голови Полтавської губернської ЧК.

Майстренко Іван Васильович (28.08.1899, м-ко Опішня –18.11.1984, м. Мюнхен) – науковець, публіцист, політичний і громадський діяч. Брат письменника Якова Майстренка. 1918 р. закінчив Великосорочинську вчительську семінарію. На-лежав до партії українських есерів (боротьбистів). Учасник українського повстанського руху 1919 – 1920 років. 1925 р. закінчив інститут народного господарства в Харкові, займався українізацією преси на Півдні України. 1936 року він, професор Інституту журналістики в Харкові, зазнав сталінських репресій і заслання до Сибіру. 1942 року був директором капели бандуристів ім. Т.Шевченка в Києві, тоді ж таки за антинімецькі висловлювання разом із капелою був вивезений окупаційною владою до Німеччини як остарбайтер. По закінченні Другої Світової війни, залишившись на еміграції, видав кілька публіцистичних праць та книжок із радянознавства, зокрема, «Національна політика більшовиків». Іван Майстренко – один із засновників (разом із І.Багряним) у Німеччині

Української революційно-демократичної партії, в 1949 – 1950 рр. редактор газети «Вперед», згодом професор і ректор Українського технічно-господарського інституту в Мюнхені. Похований на цвинтарі Острфідгоф у Мюнхені. По смерті Майстренка вийшла книжка його спогадів «Історія мого покоління. Спогади учасника революційних подій в Україні».

Дж.: Майстренко І. Історія мого покоління. – С. 13 – 30; Українська революційно-демократична партія (УРДП – УДРП): зб. матеріалів і документів. – Чикаго – Київ, 1997. – С. 555 – 557; МКМ. Основний фонд. – Інв. № 9916/р-7822.

Максюта Іван Іванович – житель с. Бакумівки. Служив скарбником у Нестора Махна. В глухому хуторі Двірці, за 1 кілометр від Бакумівки, у своїй хаті Максюта зберігав різні документи Н.Махна. Ті документи згоріли, бо садибу місцеві більшовики двічі палили, а самого І.І.Максюту розстріляли чекісти.

Дж.: Дані Любові Іванівни Максюті, праправнуки І.І.Максюти. – Запис авторки, 2005 р.

Маляр Григорій Іванович – заможний господар у Миргороді. Брат репресованого радянською владою миргородця Микити Маляра, дядько українського письменника Павла Маляра. Мав українські патріотичні погляди, підтримував УНР. 1920 р. приєднався до військової частини махновців. На початку 30-х рр. був розкуркулений (на його землі в Миргороді за радянських часів збудували профтехучилище № 14). Через кілька років виїхав із України до Канади, мав там невеликий бізнес. Його дружина Килина залишилася в Миргороді з сином Іваном.

Дж.: «Згадка про родину Малярів»: спогади Галини Махтеївни Бойко, небоги письменника Павла Маляра. – Запис 2007 р. – Миргородський краєзнавчий музей. Науковий архів; Звідомлення жительки Миргорода Олександри Олексіївни Лисенко. – Запис авторки, 2010 р.; Розсоха Л., Джунь В. Павло Маляр: До 100-річчя від дня народження. – Миргород: ТОВ «Видавництво «Миргород», 2010. – С. 4-5.

Мальченко – значковий, за часів Директорії УНР був на посаді старшого осавула Миргородського повіту. За власною заявою був звільнений з посади наказом Миргородського повітового коменданта 26 грудня 1918 р.

Дж.: Миргородське життя. – 1918. – 29 грудня. - № 1.

Мальченко Андрій – завідувач Миргородської телефонної станції. Член миргородської патріотичної (петлюрівської) підпільної організації,

викритої чекістами у травні 1920 р. Розстріляний за рішенням Полтавської ЧК.

Дж.: Ревезук В. *Противішовицьке національно-патріотичне підпілля*. – С. 284.

Мандик Максим – керівник селянського повстанського загону, який у 1920 – 1922 роках діяв проти більшовицької влади на території Зіньківського й Гадяцького повітів, а також на північно-східних волостях Миргородського повіту. Двічі, в березні й жовтні 1921 року, він кількісно невеликим загonom (10 – 15 бійців) ліквідовував органи радянської влади в селі Семереньках Савинської волості, щоразу швидко повертаючись на Зіньківщину. Протягом деякого часу вів

боротьбу спільно з загonom Л.Христового. Загинув 1922 року.

Дж.: Козаченко А. *Історичні часи на Полтавщині* / А.Козаченко // *Полтавщина: збірник*. – Т. II. / Упор. М.Філянський, Я.Риженко. Під загальним редагуванням М.Криворотченка. – Полтава, 1927. – С. 211; Чайка І. *Дзвони над Лютьенкою*. – С. 429; Дмитренко-Думич Ю. *Повстанці*. – Полтава: *Полтавський літератор*, 2003. – С. 50 – 66; Ревезук В. *Кочерга Н. Отаман Максим Мандик* // *Полтавська Петлюріана*. – Число 4. – Полтава, 2001. – С. 183 – 188.

Марковський – керівник антикомуністичного загону, який діяв за перших років радянської влади в районі м-ка Комишні. Походив із старовинного козацько-старшинського роду Комишанської сотні. Загин був розбитий 1919 р., Марковського розстріляно.

Дж.: ЦДІАУК. – Ф. 736. – Оп.1. – Спр. 948. – Арк 299; *Комишня*. – *Електронний ресурс* / Режим доступу: <http://www.slavia.do.am>

Маруся – отаманка, в 1919 – 1920 рр. очолювала повстанський селянський загін, який боровся проти радянської влади в Миргородському й частково Лохвицькому повітах. Діяла, здебільшого, в районі сіл Попівки й Комишні. Загин був невеликий, але мобільний. Протягом деякого часу об'єднувалася з загonom отамана Галайди. Її загін ліквідований 1920 р. об'єднаними силами радянської влади, зокрема, комуністичним загonom М.Шастуна. За деякими даними, що потребують перевірки, її прізвище – Симоненко. За місцевим переказом, Маруся помстилася

комуністам за вбивство ними свого чоловіка й сина: позбавила життя чотирьох винних у цьому вбивстві, зокрема, місцевих комуністів Литвишка й Литвина.

Дж.: Спогади М.Шастуна; Лист Д.А.Заславського до М.І.Щербаня; Історія міст і сіл УРСР. Полтавська область. – К., 1967. – С. 703; Історія комсомолу Миргородщини; МКМ. НА. – Тека «Комсомол»; Розсоха Л. Про бандитів дум не складають. – С. 152; Комишня / Електронний ресурс / Режим доступу: <http://www.slavia.do.am>

Марченко Андрій – отаман, керівник повстанського селянського загону петлюрівської орієнтації, який діяв на території Миргородського повіту в 1920 – 1922 рр., здебільшого в районі хуторів Марченків і Мареничів. Імовірно, був вихідцем із с. Марченків. Завдяки двом секретним агентам більшовицькій владі вдалося викрити загін і в серпні 1922 р. боєм знищити його. 12 учасників загону були спіймані, також було взято 17 заручників, які співчували і переховували повстанців. У ніч на 24 листопада 1922 р. кавалерійський взвод миргородської міліції вчинив облаву на отамана, оточивши його ще з одним повстанцем у х. Мелашенковому Миргородської волості (згодом Біликівської сільради) у клуні громадянина Івана Мелашенка і прагнучи взяти їх живими. Але ті, за словами керівника миргородської міліції, «отбивались, как дикие звери», намагаючись вирватися з оточення. Командир кавалерійського взводу Стуконоженко не давав їм вийти через двері. Під час бою Марченко був поранений. Міліціонер кавалерійського взводу Линник під'їхав до нього верхи і впритул убив отамана.

Дж.: Протокол № 13; Протокол № 14; Выписка из приказа по Советской Рабоче-Крестьянской милиции Миргородского уезда от 29 ноября 1922 г. – МКМ. НА; Пом'янський Л. Люди героїчної слави; Ревезук В. За волю України. – С. 124-125.

Матюха Феодосій (мав псевдо Глиняний, Глиняник) – керівник невеликого селянського загону, який у 1920 – 1921 рр. діяв по течії річки Грунь-Ташань, у районі сіл Ковалівки, Романівки, Семереньок. Відомості про Матюху-Глиняного-Глиняника дуже суперечливі. За даними миргородського краєзнавця В.Клименка, його угруповання мало напівідейний-напівкримінальний характер. Феодосій Матюха родом із с. Ковалівки, де спочатку очолював загін самооборони, згодом створив у лісах свій загін. Мав жорстку, гоноровиту вдачу, довго був невловимим. На

боротьбу з ним посилали комсомольців Миргорода. Зазнав поразки лише після того, як до його загону було заслано трьох агентів – семереньківських селян. Вистежений у с. Семереньках чекістами, оточений у хаті селянина Марка Клименка, він із невеликою групою здався червоним. За місцевим переказом, Матюха, навіть здаючись чекістам, не втратив бравати, співав «Інтернаціонал». Суд над ним стався в с. Ковалівці, де Матюха був засуджений до страти. (За іншими даними, його вислано до Сибіру, де він залишився й по відбутті терміну покарання. За свідченням односельців, його бачили під час Другої світової війни у чині радянського офіцера). Дослідник повстанського руху на Полтавщині В.Ревегук називає його Віктором. За його версією, Віктор Матюха (Глиняний) в минулому був червоним партизаном, свій загін створив у вересні 1923 р., боровся проти непманів і корумпованих владних комуністів; його загін було ліквідовано 9 листопада 1923 р., отаман і члени його загону здалися міліції. Як стверджує В.Ревегук, Матюха у своїй боротьбі з більшовицьким режимом спирався на підпільну петлюрівську організацію в Зінькові. Автор документального роману «Дзвони над Лютенькою» (Гадяч, 2001) Іван Чайка звідомлює про керівника селянського загону Потапа Глиняника, який діяв у районі сіл Ковалівки, Портянок, Баранівки, Перевозу (либонь, у І.Чайки сталася своєрідна контамінація двох різних керівників загонів, що діяли на одних теренах: Потапа Антоненка й Матюхи-Глиняника). За даними І.Чайки, наприкінці літа 1921 р. агент ГПУ Яцун, який був у повстанському загоні Л.Христового, привів загін ЧОП (частини особливого призначення) на хутір між Сорочинцями й Ковалівкою, де ті захопили п'яного отамана Глиняного і його невеликий загін.

Дж.: Біографія Г.П.Гмирі; Клименко В. Кінець осинового гнізда // Прапор перемоги (м. Миргород). – 1987. – 17 жовтня. – С. 2-3; Ревегук В. За волю України. – С. 232-234; Чайка І. Дзвони над Лютенькою. – Гадяч, 2001; Дані краєзнавця В.П.Клименка, за розповідями його діда Марка Клименка. – Запис авторки, 1989 р.

Мелашенко – керівник селянського повстанського загону, який 1922 р. боровся проти більшовицької влади в Миргородському повіті в районі хутора Мелашенкового. Протягом деякого часу діяв спільно з загонами Мусієнка й Марченка.

Дж.: Ревегук В. За волю України. – С. 125.

Мельченко Василь – член загону штабс-капітана Кирпоти, який діяв у Миргородському повіті за гетьманщини. Розстріляний миргородськими чекістами у березні 1919 р. як контрреволюціонер.

Дж.: Спогади В. Волощенко.

Мельченко Григорій – керівник селянського повстанського загону, який у 1920 – 1921 рр. діяв проти більшовицької влади в Миргородській і Зубівській волостях. Мав невисокий офіцерський чин. Батько Григорія був старостою в селі, убитий червоними. Спочатку Г.Мельченко не вів збройної боротьби, тільки переховувався в лісах, рятуючись від мобілізації до Червоної армії. Згодом його загін увлився до загону отамана Дмитра Пищалки (див.) у Попівському лісі. Загін Г. Мельченка був ліквідований навесні 1921 р. у с. Біликах силами миргородського волосного більшовицького загону під керівництвом голови волосного виконкому І.Лищенка. Після розгрому загону Мельченко виїхав до Польщі. Подальша доля невідома. До еміграції був одружений із Оксаною Євграфівною Симоновою (див.). Г.Мельченко – свояк Костя Курила (див.).

Дж.: Матеріали родинного архіву Т.М. Почапської, родички Г.Мельченка. – Записи авторки, 2009 р.; Пом'янський Л. Люди героїчної слави; Спогади В.Волощенко; Ревезук В. За волю України. – С. 65; Звідомлення жителя Миргороду Сергія Васильовича Бакала. – Запис авторки, 2011 р.; Розсоха Л. Повстанський загін Григорія Мельченка // Прапор перемоги. – 2015. – 30 жовтня. – № 44. – С. 6.

Мизь Іван – причетний до миргородського повстання Дубчака. Родом із Шишаків. Був допитаний чекістами 1920 року в справі повстання.

Дж.: МКМ. НА. – Тека «Громадянська війна».

Миколаєнко – агітатор петлюрівської орієнтації, який був пов'язаний із миргородським підпіллям, навесні 1920 р. проводив агітацію в с. Попівці, де був заарештований.

Михайлів Юхим Спиридонович (15 (27).10.1885, м-ко Олешки Таврійської губ. – 15.07.1935, м. Котлас Архангельської обл.) – український політичний і культурний діяч, художник, педагог. Учасник Першої світової війни. Від 1917 р. працював у департаменті мистецтв Міністерства освіти уряду Центральної Ради. 1918 р., за часів гетьмана П.Скоропадського, виїхав до Миргорода, де працював учителем у художньо-керамічному

інституті. Гетьманського режиму не сприйняв, став членом повстанського комітету на чолі з М.Проскурою (див.). Після ліквідації гетьманської влади протягом кількох днів був комісаром Миргорода, згодом повернувся до Києва. Став членом партії боротьбистів. Займався мистецькою й пам'яткоохоронною діяльністю. Підтримував зв'язки з Миргородом. 1934 р. був засуджений до 3 років заслання в Північний край за звинуваченням його в причетності до «Української військової організації». Помер на засланні.

Дж.: П'ядик Ю. *Згадаймо це ім'я: Юхим Михайлів / Ю.П'ядик // Вітчизна. – 1988. - № 5; Нестуля О. Біля джерел української культури (Михайлів Юхим Спиридонович) / О.Нестуля // Реабілітовані історією. – Київ-Полтава, 1992. – С. 117 – 123.*

Морачевська Зінаїда (1900, ін. дані 1901 – 1922) – українка, походила з дворян, діячка освіти в с. Сенчі Полтавської губернії. 1920 р. жила в Полтаві, де була заарештована 29 грудня 1920 р. Засуджена колегією Полтавської губернської Надзвичайної Комісії 13 січня 1921 р. «за належність до підпільної петлюрівської організації і розголошення таємниць держави» до розстрілу. Відомості про виконання вироку відсутні. За іншими даними, в 1920 – 1922 рр. керувала повстанською антибільшовицькою групою, яка діяла спочатку в районі с. Чорнух, 1921 р. в районі між Ромоданом і Миргородом, згодом між Миргородом і Полтавою. Її загін налічував понад 250 осіб. Мала псевдонім Лісова Квітка. Загинула в бою з більшовиками. Реабілітована посмертно 1994 р.

Дж.: *Енциклопедія українознавства. Словникова частина. – Перевидання в Україні. – Т. 5. – Львів, 1996. – С. 1648; Реабілітовані історією. Кн.3. – С. 310.*

Москаленко Степан – керівник антикомуністичного формування в м-ку Комишні (грудень 1918 р.).

Дж.: *Комишня / Електронний ресурс / Режим доступу: <http://www.uk.wikipedia.org/wiki>*

Моспан Яків – житель с. Попівки, офіцер у війську С.Петлюри. Член сільського осередку «Просвіти». Родич патріотичної родини Філянських. Був репресований.

Дж.: Звідомлення Ю.А.Гришка, родича Філянських. – Запис авторки, 1996 р.; Л.Розсоха. Миргородська старовина. – С. 363.

Мусієнко – виходець із козацького роду, учасник повстання під проводом С.Дубчака, прибічник рішучих дій. Доля його невідома. Ймовірно, його стосується наступна інформація (див. далі: Мусієнко Семен).

Дж.: Ревезук В., Кочерга Н., Миргородське повстання. – С. 70.

Мусієнко Семен – керівник повстанського селянського загону петлюрівської орієнтації, який близько 1920 – 1922 рр. діяв проти більшовицької влади в районі сіл В.Сорочинців, Баранівки, Шишаків, а також Попівки, Зубівки. Миргородська міліція називала цей загін «бандой неустановленной окраски». Загін налічував понад 20 повстанців, мав власну базу в лісі поблизу Баранівки: землянки для житла, курінь для отамана, їдальню, склад харчів, колодязь. Протягом деякого часу загін Мусієнка об'єднувався з повстанським загonom Ляхна. С.Мусієнко загинув у бою 7 травня 1922 р. під час ліквідації його загону з'єднаними силами більшовиків (кавалерійський загін повітової міліції і ЧОП) поблизу с. Баранівки. Крім отамана, було вбито 4 повстанці, 3 заарештовано. Решта учасників загону, заховавши зброю в землю, розсіялися.

Дж.: Рапорт інспектора ЧОП; Телеграма начальника Миргородської повітової міліції Бодні; Поштотелеграма до штабу ЧОП; Спогади В.Волощенка; Спогади К.О.Ляхна; Лист Слуцького, колишнього комсомольця, до А.Ф.Баки; Спогади В.Бокітька; Спогади Степана Дмитровича Москаленка; Аббасов А. Комбат ЧОП; Німич К. Деякі питання історії села Зубівки; Прапор перемоги. – 1967. – 28 лютого; Шупик Д., Білан С., Ошека В. Дорога до рідного дому. – С. 32; Яненко З. «Настрій селян петлюрівський...». – С.51; Розсоха Л. Про бандитів дум не складають. – С. 149.

Муха Іван Олексійович, за іншими даними Олександрович (1890, с. Великі Сорочинці – 31.01.1938, за іншими даними 31.05.1938) – походив із селян, мав середню освіту. Офіцер царської армії. Жив у Великих Сорочинцях, де в 30-х рр. працював учителем. Був звинувачений у націоналізмі та участі в контрреволюційній організації. Репресований, розстріляний. Реабілітований посмертно 1958 р.

Дж.: Реабілітовані історією. Кн.3. – С. 405.

Навроцький Володимир Миколайович (5.08.1875 – ?) – полковник Армії УНР. Уродженець Полтавщини. Навроцькі – відомий розгалужений

ний священницький рід Миргородського повіту. Закінчив Петровський Полтавський кадетський корпус, офіцерську артилерійську школу. Служив у Полтаві, учасник Першої світової війни, мав звання полковника, численні нагороди. 3 травня 1918 р. командир гарматної бригади Армії Української Держави. 1919 р. служив у Катеринославському коші Дієвої армії УНР, займався постачанням у військовому міністерстві УНР. З 1920 р. на еміграції в Польщі.

Дж.: Тинченко Я. Офіцерський корпус.

Наливайко В. – політичний діяч, отаман, керівник повстанського загону, який діяв проти більшовицької влади в Миргородському повіті, в Попівських лісах протягом 1919 – 1922 рр. За даними дослідника В.Ревеуга, загін мав петлюрівську орієнтацію, складався з амністованих повстанців і невдоволених радянською владою колишніх службовців Кременчуцької й Полтавської ЧК. У своїй боротьбі об'єднувався з повстанським загonom Д.Пищалки. Не виключено, що Наливайко – це псевдонім, придбаний на честь українського героя, керівника козацького повстання кінця XVI ст. Северина Наливайка. За спогадами жителів с. Попівки, місцева сільська інтелігенція початку 20-их років співала первісний текст українського гімну «Наливайко і Павлюк, і Тарас Трясило із могили кличуть нас на святе діло», вкладаючи в імена козацьких героїв України новітній зміст, зокрема, прізвище Наливайко асоціювалося з однойменним повстанським ватажком села Попівки.

Дж.: Звідомлення Юрія Андрійовича Гришка, уродженця с. Попівки. – Запис авторки, 1996 р.; Розсоха Л. Миргородська старовина. – С. 364; Розсоха Л. Про бандитів дум не складають. – С. 145; Ревеуг В. За волю України. – С. 214.

Науменко Михайло Прокопович (1897, с. Бутова Долина Великобагачанського району – 1930) – священник УАПЦ. Навчався в Миргородському художньо-керамічному інституті, згодом – у Київській академії мистецтв. Був старшиною Армії УНР. Діяч УАПЦ на Полтавщині, священник громади УАПЦ в с. Кротівщині Великобагачанського району. Був заарештований 17.10.1929 р., засуджений до 10 р. ув'язнення. Перебував у концтаборі ст. Сорока над Білим морем, звідки не повернувся. Реабілітований 1989 р.

Дж.: Електронний ресурс / Режим доступу: http://www.repres.poltava.ws/viazni/ua/n_ua.htm

Неживий – учасник повстання Дубчака в Миргороді у квітні 1919 р. Розстріляний за рішенням ревтрибуналу 1919 р. Рід Неживих на Миргородщині спостерігається від часів козацтва в селах Малих Сорочинцях і Комишні.

Дж.: Ревезук В., Кочерга Н., Миргородське повстання. – С. 72; ДАПО. – Ф. 1011. – Оп.1. – Спр. 153. – Арк 1 зв.; ЦДІАУК. – Ф. 127. – Оп. 1014. – Спр. 133. – Ар. 13 зв.

Непокупний Демид Гнатович (псевдонім Голодний) – повстанський отаман, родом із с. Березової Луки Миргородського повіту. Учасник повстання Дубчака в Миргороді у квітні 1919 р. Після поразки повстання пішов із Василем Яровим (див.) у ліси, де вони створили повстанський загін. Останній було знищено чекістами в урочищі Мелешках.

Дж.: Спогади О.Чучмая.

Неронович Євген Васильович [6.04 (23.03) 1890, інші дані 1888, с. Лукашівка Золотоніського повіту, за іншими даними біля м. Пирятин. – 24.03.1918, с. В.Сорочинці] – син дякона. Закінчив гімназію в Києві, 1908 р. вступив до Петербурзького політехнічного університету. Під час навчання в Петербурзі був учасником українського студентського руху, головою українського земляцтва. Під його керівництвом і редагуванням виходили студентські видання «Відродження» (1907) та «Український студент» (1913); за цю діяльність був виключений з останнього курсу університету. Діяч Української Соціал-Демократичної Робітничої партії. 1913 р. разом із Володимиром Ярошенком організував у Миргороді таємне Українське робітниче товариство. 1914 р. мобілізований на війну. В 1917 – 1918 рр. був членом Української Центральної Ради від військових. Стояв на чолі лівої фракції УСДРП, підтримував ідею створення незалежної української радянської держави. Згодом вийшов із УСДРП, став на бік більшовиків. У березні 1918 р. у складі більшовицького уряду в Україні мав посаду народного секретаря військових справ. У квітні 1918 р. розстріляний українськими військами (загоном під командою Шаповала) у с. Великих Сорочинцях Миргородського повіту, де й похований. Був одружений із донькою сорочинського священика Павловського. В 1925 – 1931 рр. с. Великі Сорочинці мало назву Нероновичі.

Дж.: Спогади В.Бокітька; Дучинський А. З студентських літ Євгена Нероновича. – С. 285; Довідник з історії України. – Т. 2. - К., 1995. – С. 282.

Несевра (рідше – Несерва) Григорій (бл. 1890, с. Кованьківка біля Полтави – 4.04.1919, Миргород) – один із керівників античечістського повстання під проводом С.Дубчака в Миргороді 1 – 4 квітня 1919 р. В минулому – офіцер царської армії. Перекопаний петлюрівець. Організатор повстанців під час гетьманщини. У листопаді 1918 р. очолював петлюрівське з'єднання, яке складалося з селян села Стасів та інших сіл Полтавського і Зіньківського повітів. Служив у Полтавському гарнізоні, був членом і інструктором Полтавського підпільного губернського комітету Української партії соціалістів-революціонерів (правих есерів). Під час повстання Дубчака був надісланий із Полтави для підтримки миргородських повстанців. У розпал подій разом із Шарудою мобілізував у Шишаках і Яреськах загін, який мав підтримати повстання. Убитий уранці 4 квітня 1919 р. в Миргороді при спробі втекти, коли чекістами було заарештовано штаб Дубчака.

Дж.: Спогади В.Волощенка; Московець Є. Спомини про революційні події. – С. 242; ДАПО. – Оп. 1. – Спр. 151; Копоть М., Бабич І., Волощенко В. В битвах з силами контрреволюції; Лежепеков Г. Кавалер ордена Червоного Прапора. – С. 3.

Нікітенко – учасник повстання Дубчака в Миргороді на початку квітня 1919 р. Розстріляний за присудом трійки ВЧК у квітні 1919 р.

Дж.: Спогади В.Волощенка.

Обідний Михайло Георгійович (11 (23).07.1889, за іншими даними, 24.06.1889, м. Миргород – 7.01.1938, м. Мукачеве) – український поет, етнограф, пам'яткознавець, музеолог, організатор українського культурного життя в еміграції. Мав літературний псевдонім М.Мочарський. Народився в сім'ї селянина. Родина жила на Мочарі (нині вул. Троїцька, № 29). Закінчив чотирикласну школу, згодом середню школу № 1, далі – Армавірське педагогічне училище. З 1907 до 1910 р. учителював у аулі Хатукаївському та в станиці Устьлаба на Кубані. Збирав місцевий фольклор. Протягом деякого часу був співробітником Катеринославського музею ім. О.Поля, Київського мистецько-промислового музею та інших музейних установ. З пієтетом ставився до історика Д.І.Яворницького, присвятив йому вірша. В 1911 – 1913 рр. служив у 6-му Гренадерському полку в Москві, мав звання поручика. Учасник Першої

світової війни, був тяжко поранений, після чого приїхав у відпустку до Миргорода, де займався літературно-культурною діяльністю. Із 1917 р. — учасник Української революції. Сотник армії УНР. В Києві керував роботою Військово-історичного відділу (згодом музею) в складі Генерального штабу української армії. Внаслідок поразки українських сил із 1920 р. опинився в Польщі, згодом у Чехословаччині. На еміграцію вивіз основні матеріали свого музею. У липні 1921 р. в м. Тарнові був призначений на посаду начальника Головного військово-історичного музею-архіву Армії УНР. У вересні 1921 р. у Тарнові створив літературно-мистецьке товариство «Сонцезвіт», яке 1922 р. видало однойменний альманах. У м. Ченстохові влаштував літературні збори в Українській читальні. У липні 1922 р. зустрічався з Головним Отаманом С.Петлюрою в справі збереження військово-історичних пам'яток. Переїхавши з Тарнова до Праги, перевіз із собою й Військово-історичний музей-архів, який склав основу Українського національного Музею-архіву. У 1923 — 1924 рр. був завідувачем цього архіву в Празі, а 1925 р. — його кустосом (зберігачем фондів), дієво дбав про його поповнення. В 1930 — 1933 рр. був на посаді референта Українського історичного кабінету при Міністерстві закордонних справ ЧСР. Навчався в Празькому університеті ім. Драгоманова, де здобув ступінь доктора філософії в галузі народознавства. 1933 р. переїхав на Закарпаття, де 1935 р. став одним із ініціаторів створення Етнографічного товариства Підкарпатської Руси й Етнографічного музею Закарпаття. Викладав у гімназії в Мукачеві. Крім історико-етнографічної праці, займався літературною діяльністю. У Миргороді 1917 р. видав дві збірки поезій «Під саямом волі» та «Левко Кобзаренко: Козацька дума». Публікував свої твори в часописах «Рідний край», «Маяк», «Дніпрова хвиля», «Літературно-науковий вісник», «Універсальний журнал» (виходив у Києві з 1918 р). 1923 р. видав збірку поезій «Нерозцвілі ранки». Автор численних статей на етнографічно-музейні та літературно-мистецькі теми: «В обороні могил поляглих лицарів» (Тарнів — Львів, 1921), «Як охоронялися пам'ятки» (ж-л «Нова Україна», Прага, 1925), «Наші завдання в охороні пам'яток» («Вісник Українського

національного музею-архіву при Українському інституті громадознавства в Празі», 1928), «Графіка українських грошових знаків» («Стара Україна», Львів, 1925) та ін. На еміграції приятелював із поетами-земляками з Миргородщини: Я. Доленком, П.Тенянком, В. Самійленком. Автор книжки «Володимир Самійленко на терезах поетичної думки» (Тарнів, 1921) і статті «Яків Доленко (В п'ять років по смерті поета)» («Нова Україна», 1923). Вів щоденник. Одруженим не був. Помер від туберкульозу легень, похований у Мукачеві; цвинтар не зберігся.

Дж.: ІР НБУВ НАНУ. – Ф. 1. – Спр. 34.655, 3721/Д441; Родинний архів Андрія Балтіна (м. Миргород), внучатого небожа М.Обідного; Тулуб О. Матеріали до життяпису Володимира Самійленка. – С. 295 – 314; Енциклопедія українознавства. – Т. 5. – С. 1802; Розсоха Л. До життяпису українського патріота миргородця Михайла Обідного. – С. 251 – 256; Розсоха Л. Дружба двох миргородських поетів. – С. 6; Палієнко М. Пам'яткоохоронна діяльність Михайла Обідного в Україні, Польщі та Чехословаччині / М.Палієнко // Пам'ятки України. – 2005. - № 2. – С. 93 – 111.

Огородній Михайло Іванович – політичний діяч Полтавщини. Член Миргородської земської управи. Член УСДРП. Улітку 1917 р. став членом Української Центральної Ради від Полтавщини за квотою територіального представництва. Входив до складу комісій з реорганізації Комітету Центральної Ради і для розробки проекту статуту автономії України.

Дж.: Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. – С. 222; Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.studfiles.ru/preview/5259972/page:28/>

Орел Андрій – житель с. Попівки, офіцер у війську С.Петлюри. Член сільського осередку «Просвіти». Репресований у 1930-их роках.

Дж.: Спогади Ю.А.Гришка. Запис авторки 1996 р. – Архів авторки; Л.Розсоха. Миргородська старовина. – С. 363.

Остроградський-Апостол Михайло Михайлович (21.12.1870 – 30.10.1923), військовий діяч, контр-адмірал військово-морського флоту УНР. Нащадок старовинного козацько-старшинського роду Миргородського полку. Народився на Полтавщині, закінчив військово-морську академію. Восени 1917 р. перейшов на службу до війська УНР. 1918 р. був комендантом Севастополя, командувачем українського військово-морського флоту. Представник Української держави в Криму. В 1919 – 1920 рр. був на посаді товариша військово-морського міністра. На по-

чатку 1920-х рр. – військово-морський представник УНР у Румунії. Помер у м. Бухаресті, де й похований.

Дж.: Тинченко Я. Офіцерський корпус.

Осьмак Кирило Іванович (27.04 (9.05) 1890, м-ко Шишаки Миргородського повіту – 16.05.1960, м. Владимир, Росія) – діяч українського національно-визвольного руху. Закінчив Шишацьку народну й Миргородську повітову школи (навчався тут із 1902 по 1906 рр.), Полтавське Олександрівське реальне училище. З 1910 р. навчався в Московському сільськогосподарському інституті. Автор статей у часописі «Рілля» за 1914 р. Член Української Центральної Ради від Київського губерньського земства. З 1917 р. працював у Генеральному Секретаріаті земельних справ, у Центральній кооперативній спілці. З листопада 1921 р. працював у Миргородському районному союзі сільськогосподарських кооперативів агрономом-інструктором, згодом – завідувачем агрономічного відділу (до лютого 1923 р.). З 1925 р. – в Інституті української наукової мови ВУАН (редактор відділу сільськогосподарської термінології). У 20 – 30-х рр. кілька разів був заарештований, зокрема, у зв'язку із справою СБУ. Із січня 1941 до 1943 р. жив у Києві, працював у галузі кооперації, мав зв'язки з ОУН, був членом Української Національної Ради, вів агітацію проти нацистського режиму. З вересня 1943 р. жив у Західній Україні, брав участь в організації збройних сил УПА. 15 липня 1944 р. обраний на посаду Президента Української Головної Визвольної Ради. 12 вересня того самого року заарештований радянськими спецслужбами. 1948 р. засуджений до 25 р. ув'язнення. Помер у Володимирській тюрмі. Реабілітований 1994 р.

Дж.: Довідник з історії України. – К.: Генеза, 2001. – С.544 – 545; Шаповал Ю. Осьмак Кирило Іванович // Політична енциклопедія. – К., 2011. – С. 527; Проць Я. Страдницький шлях Кирила Осьмака // Миргород – гоголівський край. – 2002. – 30.04. - № 24. – С.9.

Отченаш Дмитро Лукич – член Української Центральної Ради, обраної 8 серпня 1917 р. Рід Отченашів був поширений у північних волостях Миргородського повіту.

Дж.: Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. – С. 220.

Отченаш Степан Митрофанович (1895, с. Березова Лука Миргородського повіту – 23.07.1938), походив із селян, освіта початкова. У 30-х рр. – житель Миргорода, службовець контори «Заготзерно». Над ним велося слідство органів НКВС. За сфабрикованим протоколом його звинувачували як колишнього уповноваженого штабу УНР і керівника націоналістичного осередку в Миргороді. 1938 р. був засуджений до розстрілу, страчений. Реабілітований 1958 р.

Дж.: Миргородський керамічний технікум. – С. 58; Реабілітовані історією. Кн. 3 – С. 505; Лошицький О. «Лабораторія-2».

Охріменко Левко – керівник антикомуністичного формування в містечку Комишні (грудень 1918 р.). Походив із заможного козацького роду. Працював учителем у Комишні. 1920 року допоміг повстанцям із загону Д.Пищалки знищити Б.Лупандіна – секретаря комишнянського комуністичного осередку. Приєднався до повстанців.

Дж.: Ревезук В. Полтавці – поборники державної незалежності України. – Полтава: Полтавський літератор, 2016. – С. 208; Комишня / Електронний ресурс / Режим доступу: <http://uk.wikipediaorg/wiki/>

Оченаші (Отченаші) Михайло, Самсон, Микола – жителі с. Березової Луки, загинули за самостійність України в 1-й третині ХХ ст.

Дж.: Кущинський А. Загибель села Березова Лука.

Павелко Василь – член Української Центральної Ради, обраний від фракції націонал-революціонерів 8 квітня 1917 р. на Всеукраїнському Національному конгресі. Походив зі старовинного козацько-старшинського роду Миргородського полку.

Дж.: Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. – С. 210, 222.

Пазенко – начальник міліції в м-ку Яреськах, підтримав миргородське повстання під проводом С.Дубчака у квітні 1919 р. Ймовірно, його стосується наступна інформація:

Пазенко Ісаак Йосипович – брав активну участь у керівництві повстанням С.Дубчака. За ухвалою надзвичайного військово-революційного трибуналу був розстріляний у Миргороді між 8 і 10 квітня 1919 р. Похований у Миргороді на Вільхівщині.

Дж.: ДАПО. – Ф. 1502. – Оп. 1. – Спр. 151; Лист голови Полтавської губернської ЧК.

Панащатенко Василь Михайлович (1881 - ?) – житель Миргорода, за деякими даними, лікар миргородської лікарні, за іншими даними, ветеринарний лікар. Чоловік лікарки Петрової-Панащатенко Любові Олександрівни (1878 – 1952). Жили на розі вулиць Гоголя і Троїцької (в кінці вулиці Троїцької, поряд із будинком Вірських), де з 1911 р. протягом 12 років орендували половину будинку (3 кімнати) у Костянтина Володимировича Єфимова, з яким приятелювали. Згодом жили на провулку Хорольному, № 4. Як ветлікар працював на беконній фабриці на Полтавщині. Звинувачувався органами ДПУ в тому, що був у Петлюрівській армії заступником начальника ветуправління, а за радянської влади нібито очолив на беконній фабриці контрреволюційний шкідницький осередок. 18 червня 1931 р. Василь Михайлович був засуджений до 7 р. позбавлення волі. Реабілітований 1989 р. Його нащадки живуть у Будапешті.

Дж.: Дані родинних архівів Ірини Лукач (м. Будапешт, Угорщина) й Ірини Стасевської (м. Тампере, Фінляндія), нащадків В.М.Панащатенка. – Записи й листування авторки, 2004 р. – Архів авторки; Реабілітовані історією. – Кн.1. – С. 211; Реабілітовані історією. Кн. 3. – С. 524.

Паночині Сергій Сергійович (Каракаш; 1891 – ?) – виходець із дворянської родини с. Слобідки на Миргородщині, український військово-політичний діяч, літератор, філолог, публіцист, видавець, бібліограф, лексикограф, зоолог, перекладач. Співробітник харківської газети «Сніп» (1912), член харківського просвітянського товариства ім. Г. Квітки-Основ'яненка (1912). Підпоручик 151-го пішого запасного полку Казанського військового округу, 8 серпня 1917 р. від фракції української національно-революційної партії був обраний до Всеукраїнської Ради військових депутатів, яка входила до складу Української Центральної Ради. Із червня 1917 по квітень 1918 р. брав участь у роботі Малої Ради. З 1917 р. – один із фундаторів і співвласників видавничого товариства «Час» у Києві, секретар цього видавництва, член редколегії критико-бібліографічного щомісячного журналу «Книгарь». Досліджував проблему видання українських підручників, автор статей на цю тему. Був знайомий з Д.Яворницьким, Є.Чикаленком. Співробітничав із Культпросвітною комісією Всеукраїнської Ради Військових депутатів, для якої перекладав російськомовні документи. 1917 р. редагував у Києві гумористичний тижневик «Будяк». Автор стислого життєпису Т.Шевченка у

виданні: «Кобзар» (К.: Час, 1925, т.1). Уклав («злагодив») кілька видань «Кобзаря» Т.Шевченка, які вийшли в товаристві «Час» в 1926 – 1927 рр. Секретар Зоологічної секції УАН, співробітник Інституту Української Наукової Мови та друкованого органу цього інституту «Вісник» у 1928 – 1930 рр. Протягом певного часу жив у Лубнах. Автор рецензій на літературу природничої тематики. Упорядник «Словника зоологічної номенклатури» (спільно з І.Щоголевым, 1928), «Словника біологічної термінології» (Харків, 1931, знищений 1933 р.). Його прізвище фігурувало в судовій справі «Спілки Визволення України». У 30-х роках за свою українську лексикографічну діяльність зазнав утисків від НКВС. Подальша доля невідома.

Дж.: Енциклопедія українознавства. Т.5. – С. 1931; Епістолярна спадщина ак. Д.І. Яворницького. – Вип. 1. – С. 415 – 418; Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. – С. 217, 233; Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського. 1798 – 1923: бібл. покажчик. Т.2. К., 2003; Ревуцький Д. Микола Лисенко. Повернення першоджерел. – К., 2003. – С. 159; Розсоха Л. Паночині – благодійна родина зі Слобідки // Розсоха Л. Миргородські історичні етюди. – Гадяч: Гадяч, 2014. – С. 179 – 185.

Пархомович – учасник повстання С.Дубчака в Миргороді на початку квітня 1919 р., член повстанського штабу.

Дж.: ДАПО. – Ф. 1502. – Оп.1. – Спр.151. – Копія документа в МКМ. НА.

Пасішниченко (Пасічниченко) Сергій Климович (бл. 1872 – бл. 1920) – миргородський громадсько-політичний і культурний діяч, український патріот. Походив із козаків Кибинської волості. 1885 р. закінчив навчальний заклад. Бл. 1903 – 1905 рр. служив у Миргороді помічником бухгалтера, організував у місті драматичний гурток, часто грав на сцені. Приязнював із письменником Володимиром Самійленком, який згадував про Пасішниченка як «щирого українського громадянина». Член Української Демократичної партії (1905). Брав участь від Миргорода у з'їзді представників українських громад усієї України, який відбувся в Полтаві в липні 1905 р. Був кандидатом на виборах до першої Державної Думи від Полтавської губернії (14 квітня 1906 р.), але не пройшов за кількістю голосів. Секретар Миргородського сільськогосподарського товариства (1911). В 1908 р. – обліковець Миргородської повітової земської управи, в 1908 – 1914 рр. був завідувачем агрономічного діловодства в Миргороді. Член музично-драматичного гуртка (1908). 1914 р. – служ-

бовець Миргородської повітової земської управи. Цікавився творчістю Т.Шевченка. У Миргороді жив за адресою: вулиця Больнична, 12 (нині – вулиця В.Лазоренка, 10). Був під наглядом поліції як український соціал-демократ (1914). Учасник повстання Дубчака в Миргороді 1- 4 квітня 1919 р., член повстанського штабу. 1919 р. заарештовувався миргородською ЧК, але був випущений. Воював у українському війську. Повертаючись із фронту, С.Пасішніченко заразився сипним тифом і через кілька днів помер у Миргороді. За волю України загинули також його сини Павло і Володимир. Один із родини Пасішніченків був кобзарем.

Дж.: Матеріали родинного архіву Валентина Леонідовича Пасішніченка (м. Миргород), онука С.К.Пасішніченка. – Записи авторки, 2009 р.; Іваненко Д.А. Записки и воспоминания. 1888 – 1908 гг. – Полтава, 1909. – С. 278; Местный агрономический персонал, состоявший на правительственной и общественной службе 1 января 1911 г.: Справочник. – СПб., 1911. – С. 115; Жеплинський Б. Реєстр народних співців, які були знищені у 30-х роках // Українська культура. – 1992. - № 6. – С. 26; Листування Опанаса Сластьона. – Запоріжжя, 2010. – С. 114, 119; Тулуб Олександр. Матеріали до життєпису Володимира Самійленка - С. 310; ДАПО. - Ф. 83. – Оп.1. – Спр. 72; Спогади Яценка; Спогади Костянтина Даниловича Самойловича; Розсоха Л. Забуті герої – батько й сини Пасішніченки: До 100-річчя Української революції 1917 – 1921 років // Прапор перемоги. – 2016. – 11 березня. – № 11. – С.6.

Пасішніченко (Пасішніченко) Павло Сергійович (1894 - ?) – учасник визвольних змагань українського народу. Родом із Миргорода. Навесні 1919 р. був командиром 3-го батальйону 29-го Миргородського стрілецького полку в складі Червоної армії (також мав назву Миргородський Курінь 5-го советського полку). 18 квітня 1919 р. разом із молодшим братом Володимиром (1897 – ?), командиром роти цього самого полку, та іншими командирами-миргородцями в районі між містами Шепетівкою й Полонним перейшов до Корпусу Січових Стрільців. Один із найкращих старшин 6-го Миргородського полку Січових Стрільців. За свідченнями сусідів-миргородців, обидва брати Пасішніченки були в бою «зарубані червоними».

Дж.: Спогади О.І.Чучмая. – С.4; Звідомлення Василя Олексійовича Білоуса, сусіди Пасішніченків. – Запис авторки, 2011 р.; Кучабський В. Корпус Січових Стрільців / В.Кучабський. – Чікаго, 1969. – С. 242; Розсоха Л. Забуті герої – батько й сини Пасішніченки: До 100-річчя Української революції 1917 – 1921 років // Прапор перемоги. – 2016. – 11 березня. – № 11. – С.6.

**Оксана Пасішніченко,
мати братів
Павла і Володимира
Пасішніченків.**

Пасішніченко (Пасішник) Володимир Сергійович (1897 – ?) – молодший брат Павла. Спершу, разом із братом, служив у Червоній армії; 18 квітня 1919 р. перейшов до Січових Стрільців; служив командиром роти 6-го Миргородського полку Січових Стрільців. У списковій старшин війська УНР, складеному близько 1920 – 1923 рр., Володимир Пасішник записаний як сотник. Подальша доля невідома, за свідченням миргородських сусідів, загинув у бою з червоними.

Дж.: Спогади О.І.Чучмая. – С.4; Звідомлення Василя Олексійовича Білоуса, сусіди Пасішніченків. – Запис авторки, 2011 р.; Кучабський В. Корпус Січових Стрільців / В.Кучабський. – Чикаго, 1969. –

С. 242; Список старшин УНР 1920 – 1923 рр. / Електронний ресурс / Режим доступу: <http://www.eshopinbox.com>

Пасько Корній – отаман, керівник повстанського селянського загону, що діяв у Миргороді й поблизу Миргорода в 1918 – 1919 рр. Ще на початку 1918 р. він із земляком із Миргородщини Григорієм П'явкою (див.) приєднався на території Харківської губернії до Гайдамацького коша Слобідської України (петлюрівської орієнтації). Разом служили в Богданівському полку УНР. Під час гетьманщини, з весни 1918 р., не сприйнявши вступу німців на українські терени, повстали проти цього режиму. Наприкінці березня 1919 р. повстанський загін Паська боровся проти «комунії» на Миргородщині.

Дж.: Ревегук В. Полтавщина. Протибільшовицький рух опору. – С. 218; Електронний ресурс / Режим доступу: http://www.narodnaviyna.org.ua/images/putivnyk_stend_20.pdf

Пашенко Варвара (1902 – 1920) – член миргородської підпільної патріотичної петлюрівської організації, викритої чекістами у травні 1920 р. Розстріляна за рішенням Полтавської ЧК.

Дж.: Ревегук В. Протибільшовицьке національно-патріотичне підпілля. – С. 284.

Пашенко Василь Григорович (9.03.1868, х. Пашенки Яреськівської волості – 20.04.1932, за ін. даними 1923) – генеральний значковий Армії Української Держави та Армії УНР. Рід Пашенків – знаний у Миргородському повіті дворянсько-офіцерський рід козацького походження. В.Пашенко закінчив Петровський Полтавський кадетський корпус, Михайлівське артилерійське училище, Михайлівську артилерійську академію в Санкт-Петербурзі. Служив у царській армії, з 1907 р. – полковник, 1914 – ге-

нерал-лейтенант. Керував укріпленнями Кронштадтом, Свеаборгом. Із грудня 1917 р. – помічник начальника Українського Генерального штабу. 3 вересня 1918 р. – інспектор артилерії 1-го Волинського корпусу Армії Української Держави. 1919 р. – т.в.о. інспектора артилерії Дієвої армії УНР. 1921 р. емігрував до Словаччини, викладав математику в Російській реальній гімназії м. Моравська-Тршебова, де й закінчилося його життя.

Дж.: Тинченко Я. Офіцерський корпус.

Пашенко – значковий, 26 грудня 1918 р. наказом миргородського повітового коменданта (від УНР) був призначений на посаду старшого осавула Миргородського повіту.

Дж.: Миргородське життя. – 1918. – 29 грудня. - № 1.

Пашенко-Пасько (Пашенко) Андрій Іванович (7.07.1887, м. Миргород – не раніше 1930) – український державний і церковний діяч. Походив із селян, успішно закінчив церковнопарафіяльну школу. До 1908 р. навчався в Миргородській художньо-промисловій школі, згодом закінчив Миргородський художньо-промисловий інститут, педагогічні курси. Вчителював в Україні й Литві. 1916 р. закінчив Псковську школу прапорщиків, служив у царській армії. Був обраний членом Всеукраїнської ради військових депутатів та членом Української Центральної Ради. Працював у Генеральному секретаріаті освіти (з осені 1917 р.). Закінчив курси українознавства в Києві. 1918 р., щоб уникнути мобілізації до гетьманської армії, переїхав до Миргорода, де переховувався на його околицях. Створив загін для боротьби з німцями та гетьманцями, став його командиром. Повернувшись до Києва, навесні 1922 р. висвятив-

ся на священика УАПЦ, служив у м. Ромнах, жив у с. Пісках Лохвицького району, де в Успенській церкві 1924 р. отримав сан протоієрея. У жовтні 1929 р. був заарештований органами ДПУ, 27 березня 1930 р. засуджений за контрреволюційну агітацію до 10 р. позбавлення волі. Відбував покарання в таборі в Ухті, де працював на бурових установках. Реабілітований 1989 р.

Дж.: Бухарева І., Даниленко В., Окіпнюк В., Преловська І. Репресовані діячі Української Автокефальної Православної церкви (1921 – 1939): біографічний довідник. – К.: Смолоскип, 2011. – С. 76-79; Реабілітовані історією. – Кн.3. – С. 540, 542.

Пелих – житель с. Попівки, офіцер у війську С.Петлюри. Член сільського осередку «Просвіти» у 20-их роках. Репресований у 1930-их роках.

Дж.: Спогади Ю.А.Гришка; Л.Розсоха. Миргородська старовина. – С. 363.

Пищалка Дмитро Федорович (1890 – 18.05.1929) – уродженець с. Попівки, син заможних селян, висланих до Сибіру. Закінчив гімназію в Тобольській губернії, вчителював. В 1914 – 1917 рр. служив офіцером у російській армії. З поверненням до України став членом партії боротьбистів. Був переконаним прихильником С.Петлюри. За часів П. Скоропадського виступив проти гетьманського режиму, в Попівських лісах створив загін. У боротьбі об'єднувався з антигетьманським загonom Григорія П'явки (див.). Коли об'єднані повстанські сили 4 грудня 1918 р. витіснили гетьманців із Миргорода, Д.Пищалка був призначений Г.П'явкою на посаду коменданта Дібрівського кінного заводу. Д.Пищалка був учасником античечістського повстання Дубчака в Миргороді 1– 4 квітня 1919 р., членом повстанського штабу. Під час повстання командував загonom, під його керівництвом повсталі червоноармійці захопили телефонну станцію й телеграф. Після поразки повстання Дубчака був заарештований більшовиками, але відпущений ними як член партії боротьбистів. Пищалка знову створив протибільшовицький загін, який діяв у районі сіл Попівки й Хомутця, Почапців, згодом села Кибинців. Вів боротьбу проти комуністів спільно з загонами отаманів В.Наливайка, Л.Христового, Яценка і Ярового. У грудні 1919 р. Пищалка пішов на ситуативне об'єднання з комуністичним загonom Г.Радченка заради вигнання спільними силами денікінців. За спогадами комуніста П.Парьохи, Григорій Радченко підступно планував: будь-що залучити загони Пищал-

ки, Ярового, Яценка на свій бік, «влисть их бойцов со всем вооружением в наш отряд, а командному их составу дать командные должности в нашем отряде. Когда мы возьмем власть, тогда с ними будет особый разговор». Так і сталося: після вигнання денікінців всі три отамани, силами яких, власне, й була забезпечена перемога, були посаджені до в'язниці. Але їм, напевно, тоді якимось чином вдалося звільнитися, бо пізніше, 1920 року, Пищалка знову продовжив боротьбу в лісі. Після розгрому його військового угруповання червоними загонами в серпні 1920 р. отаманові вдалося втекти. Його було оголошено поза законом, тому почалися роки переховувань, життя під чужим прізвиськом у Кременчуцькому повіті. Але довго ховатися не міг: його бунтарська натура протестувала проти дій чекістів, згодом – проти колективізації. Пищалка був заарештований. 1929 р. його справу розглядала надзвичайна сесія Лубенського окружного суду, яка засудила вічного повстанця до розстрілу. Його рідня на Миргородщині зазнала репресій; членів його родини, зокрема, сестру Євдокію, захищав від переслідувань письменник Володимир Короленко. Український письменник-миргородець Павло Мальяр у романі-трилогії «Золотий дощ» згадує керівника повстанського загону Пищалю, який діяв на Миргородщині, – напевно, це трансформоване в пам'яті автора прізвисько Пищалка.

Дж.: Спогади В.Волощенко; Спогади П.Парьохи; Спогади М.Шастуна; Спогади Г.І.Пригоди; ДАПО. – Ф. 1502. – Оп.1. – Спр. 151; Короленко В. Письма к Луначарскому. – С. 198 – 218; Петлюрівця покарано // Червона трибуна. – 1929. – 24 травня; Мальяр П. Золотий дощ: роман-трилогія. – Кн. 1. – Детройт, 1965; Розсоха Л. Про бандитів дум не складають. – С. 145 – 146; Ревезук В. Полтавці – поборники державної незалежності України. – С. 207 – 209.

Пищик – керівник повстанського загону, який 1923 р. діяв у Комишниському районі проти непманів і «закуркулених» (корумпованих) комуністів, але визнавав радянську владу.

Дж.: Ревезук В. За волю України. – С. 232.

Плескач Іван Якович (1.11.1889 – після 1930, м. Лубни)– художник, музейний працівник, краєзнавець, громадський, військовий і церковний діяч. Народився, ймовірно, в Миргороді. Дійсний член Московського Археологічного інституту. З початком Першої світової війни служив добровольцем у війську; навесні 1917 р. ініціював створення на базі старої царської армії українських національних військових одиниць.

1920 р. очолив новостворене Лубенське наукове товариство при ВУАН. Зі створенням Миргородського повітового художньо-промислового і наукового музею став його першим офіційним завідувачем. Разом із етнографом і художником О.Сластьоном активно займався збором експонатів у Миргородському повіті. Захоплювався малярством. Був причетний до діяльності УАПЦ в Миргороді. 1923 р. був безпідставно засуджений на 1,5 року в справі викрадення цінних експонатів із Миргородського музею. Після виявлення справжнього викрадача і повернення експонатів І.Плескача було звільнено від несправедливого покарання. Близько 1924 р. його було призначено на посаду директора Лубенського окружного музею. Тяжко хворів, помер у досить молодому віці.

Дж.: Додаток до біографії першого завідувача Миргородського краєзнавчого музею І.Я.Плескача / Публікація Л.Розсохи // Сторінки історії Миргородщини: збірник наукових праць. – Вип. 1. – Полтава: Полтавський літератор, 2000. – С. 176 – 177; Бондаренко С. Мої зустрічі з О.Г.Сластьоном / С.Бондаренко // Миргородський керамічний технікум: історія, діячі, навчальний процес. – Миргород, 1996. – С. 94; Савчук В. Полтавська школа краєзнавства (початок 20-их рр. ХХ ст.) / В.Савчук // Історія України: збірник статей. – Вип. 12. – К., 2001. – С. 116, 121.

Помазан Петро – 1918 року служив у званні хорунжого в 1-ій Запорізькій дивізії Українського війська (під орудою полковника Івана Дубового, помічника полковника П. Болбочана); у березні 1918 р. дивізія діяла проти більшовицьких військ в районі селища Ромодану. Помазани – давній миргородський козацько-дрібнодворянський рід, відомий із XVII ст.

Дж.: Реєстра всего Войска Запорожского. – С. 263; Спис лицарів ордена «Залізного Хреста». – Арк. 1.

Правдюк Олексій – син заможного козака з м-ка Опішнього, власника парового млина. В 1913 – 1917 рр. навчався в В.Сорочинській учительській семінарії. Мав українську революційну свідомість. Член управи В.Сорочинської «Юнацької спілки», впливав на юного Івана Майстренка (див.). З 1917 р. навчався в Полтавському учительському інституті. Актив-

ний український діяч у Полтаві й Опішньому. Прихильник української партії соціалістів-федералістів. Уникаючи нагляду ГПУ, виїхав до Харкова, де викладав українську мову й літературу в школі. Подальша доля не відома.

Дж.: Майстренко І. Історія мого покоління. – С. 16-17.

Проскура Михайло – член Української партії соціалістів-революціонерів (боротьбистів). 1918 р., за гетьмана М.Скоропадського, очолив у Миргороді Комітет повстанців проти гетьманського режиму. Миргородський повітовий комісар, підтримував Директорію. 17 січня 1919 р., на 3-му повітовому з'їзді селянства Миргородщини, був обраний депутатом до Трудового конгресу України від селянства – головного законодавчого органу УНР часів Директорії. 1 лютого 1919 р. увійшов до складу Миргородського повітвиконкому, був заступником голови виконкому. У лютому 1919 р. – комісар Миргородської земельної управи. На початку квітня 1919 р. схвалював повстання Дубчака проти ЧК.

Дж.: Миргородське життя. – 1919. – 29 січня. - № 4; Вістник Миргородської повітової ради робітничих, селянських і вояцьких депутатів. – 1919. – 20 лютого. - № 1; Бабич.І. З історії боротьби комуністів. – С. 132-134; Нестуля О. Біля джерел української культури (Михайлів Юхим Спиридонович) / О.Нестуля // Реабілітовані історією. – Київ - Полтава: Рідний край, 1992. – С. 119.

Процун Григорій Самсонович – активний учасник миргородського повстання під проводом С.Дубчака у квітні 1919 р. За участь у повстанні й розстрілі членів миргородської ЧК рішенням надзвичайного військово-революційного трибуналу був розстріляний у Миргороді між 8 і 10 квітня 1919 р., похований на Вільхівщині.

Дж.: Лист голови Полтавської губернської ЧК.

Пузь Левко – житель с. Березової Луки, загинув за самостійність України в 1-й чверті ХХ ст.

Дж.: Куцинський А. Загибель села Березової Луки.

Пучко Григорій – миргородський міліціонер, комуніст. Член миргородської підпільної патріотичної петлюрівської організації, викритої ЧК у травні 1920 р. Розстріляний за рішенням Полтавської ЧК.

Дж.: Ревезук В. Протибільшовицьке національно-патріотичне під-пілля. – С. 284.

П'явка Григорій Дмитрович (? – 10.12.1918, Миргород) – діяч повстанського руху на Миргородщині 1918 р. Ймовірно, походив із с. Комишні. Мав петлюрівську орієнтацію. На початку 1918 р. він вступив у Харківській губернії до Гайдамацького коша Слобідської України, служив у Богданівському полку УНР. Отаман Г.П'явка очолював Миргородський курінь у складі Армії УНР. З початком гетьманщини, не змирившись із приходом німців на територію України, створив загін, який діяв у лісі в районі села Попівки. Його збройне угруповання об'єднувалося для спільних дій проти гетьманців із місцевими отаманами Д.Пищалкою, І.Тимоном і І.Бойком. У грудні 1918 р. внаслідок каральної експедиції, очолюваної князем Черкаським, Г.П'явка був узятий в полон. Після нелюдських катувань був розстріляний разом із братом та іншими повстанцями на вокзалі в Миргороді. Похований, імовірно, на правобережжі Миргорода, на території парку «Дружба».

Рід П'явок із с. Комишні під час Української революції 1917 – 1921 рр. дав кількох осіб, які воювали на абсолютно протилежних політичних позиціях, наприклад, П'явка Андрій Дмитрович на початку 1919 р. став командиром новосформованого 14-го Миргородського радянського полку, який згодом став 29-им Миргородським полком у складі Червоної армії. А. П'явка був убитий 18 квітня 1919 р. поблизу м. Полонного за нез'ясованих обставин, коли група командирів-миргородців (див.: Т.Виборний, П.Пасішніченко, А.Калениченко), у супереч позиції А.П'явки, перейшла до Армії УНР.

Ще один представник роду – П'явка Роман Дмитрович був розстріляний 1938 р.

Дж.: Спогади О.І.Чучмая; Реабілітовані історією. Кн. 4. – С. 71; Ревезук В. Полтавщина. Протибільшовицький рух опору. – С. 64 – 65, 218; Звідомлення Т.О.Конькової. Запис авторки 2011 р. – Архів авторки.

Рак – керівник повстанського загону петлюрівського спрямування, який діяв 1920 р. у Миргородському повіті й був ліквідований загоном ЧОП Миргородського повітового військкомату.

Дж.: Біографія Г.П.Гмирі.

Ранюки Григорій, Йосип, Ранюк (Захарків) – жителі с. Березової Луки, загинули за самостійність України в 1-й чверті ХХ ст.

Дж.: Кущинський А. Загибель села Березова Лука.

Рахуба Михайло – житель с. Березової Луки, загинув за самостійність України в 1-й чверті ХХ ст.

Дж.: Кущинський А. Загибель села Березова Лука.

Ребрик Дмитро – учасник миргородського повстання під проводом С.Дубчака в квітні 1919 р., роззброїв начальника ЧК в Миргороді Анатолія Литвина. Ймовірно, його стосується наступна інформація: Ребрик Дмитро Михайлович, за ін. даними Макарович (1891, с. Кибинці – 20.05.1938), колгоспник у с. Кибинцях. 1938 р. засуджений до розстрілу. Реабілітований 1959 р.

Дж.: Миргородське повстання 1919 року. – С. 7; Реабілітовані історією. Кн. 4. – С. 85.

Рибалко (Рибалка) Іван Дмитрович (1898, ін. дані 1895, м. Миргород – 1930) – походив із службовців, мав середню освіту, яку здобув у Миргородській гімназії. В березні 1917 р. закінчив Київське військове училище, служив прапорщиком. Наприкінці 1917 р. повернувся до Миргорода. 1918 р. за мобілізацією служив у армії гетьмана П.Скоропадського. В січні 1919 р. був мобілізований до армії С.Петлюри. Разом із армією був інтернований до Польщі. В жовтні 1922 р. повернувся до Миргорода. 1924 р. був висвячений на священника УАПЦ, служив у церкві с. Матяшівки Шишацького району. Священик громади УАПЦ у с. Великій Багачці (з 1928 р.). Був заарештований у жовтні 1929 р., у січні 1930 р. засуджений до розстрілу, розстріляний у в'язниці в м. Лубнах. Реабілітований 1989 р.

Дж.: Реабілітовані історією. Кн.4. – С. 96; Бухарева І., Даниленко В., Окіпнюк В., Преловська І. - С. 85.

Рибалка – учасник миргородського повстання С.Дубчака. 1920 р. служив у Миргородському повітвійськомі.

Дж.: ДАПО. – Ф. 1502. – Оп.1. – Спр. 151.

Різник Федір (1899 – 1920) – співробітник ЧК. Став членом Миргородської підпільної патріотичної петлюрівської організації, викритої чекистами в травні 1920 р. Розстріляний за рішенням Полтавської ЧК.

Дж.: Ревезук В. Протибільшовицьке національно-патріотичне підпілля. – С. 284.

Ромодан Антін – житель с. Попівки, офіцер у війську С.Петлюри. Член сільського осередку «Просвіти» у 20-их роках. Репресований у 1930-их роках.

Дж.: Спогади Ю.А.Гришка; Л.Розсоха. Миргородська старовина. – С. 363.

Ростовський Іван Павлович (1865 – ?) – хлібороб-середняк у с. Портянках Миргородського повіту. Походив із старовинного старшинсько-священницького роду Миргородського полку. Петлюрівець. За свою діяльність був позбавлений 1922 р. виборчих прав.

Дж.: Дані краєзнавця В.П.Козоріза.

Ростовські Тетяна (1865 р. н.), Оришка (1878 р. н.) і Марина (1903 р. н.) – жительки с. Портянків Миргородського повіту, петлюрівки, за що 1922 р. були позбавлені виборчих прав.

Дж.: Дані краєзнавця В.П.Козоріза.

Ростовський – член селянського повстанського загону отамана Максима Мандика, який 1921 р. діяв на території Зіньківського й частково Миргородського повітів.

Дж.: Чайка І. Дзвони над Лютелькою. – С.429.

Ростовський Роман – 1920 р. писар у штабі повстанського загону Леонтія Христового.

Дж.: Чайка І. Дзвони над Лютелькою. – С.72.

Рябцев Володимир (бл. 1896 – червень 1919) – учасник миргородського повстання під проводом С.Дубчака. Походив із Зіньківського повіту. 1916 р. був актором Українського театального товариства. 1918 р. служив у червоногвардійському полку. Під час гетьманщини – учасник повстанського загону, згодом вояк у Армії УНР, потім знову в Червоній армії. За даними дослідника В.Ревегука, Рябцев після знайомства в Полтаві з Г.Несеврою вступив до протибільшовицької підпільної організації. За участь у миргородському повстанні С.Дубчака через 3 місяці був розстріляний.

Дж.: Ревегук В. Селянство Полтавщини в добу Української революції 1917 – 1921 рр. – Полтава: Полтавський літератор, 2017. – С. 178.

Савченко-Більський Михайло Олександрович – український громадсько-політичний діяч. Виходець із Чернігівської губернії. Мав фах агронома. З 1 червня 1909 р. по 9 липня 1910 р. був на посаді вченого

агронома Миргородського повітового земства – в Миргородській і Сорочинській дільницях. Активний учасник кооперативного руху Полтавщини. Служив на посаді повітового агронома в Борзнянському повіті Чернігівської губернії. Викладав кооперацію в вищих навчальних закладах. Член Української партії соціалістів-революціонерів. Із 21.08. 1917 р. протягом нетривалого часу (до середини листопада) був на посаді генерального секретаря земельних справ в уряді УНР. Пішов у відставку з цієї посади через свою незгоду з проголошеними III Універсалом принципами земельної реформи. Після перевороту, вчиненого П.Скоропадським, Савченка-Більського було обрано членом президії Всеукраїнського земельного союзу. В жовтні 1918 р. він став директором середньої загальнокооперативної школи в Києві. Його брат – Володимир Савченко-Більський (1867 – 1955) – генерал-хорунжий Військово-морського флоту УНР.

Дж.: Отчет об агрономической помощи населению Миргородского уезда в 1910 г. – Миргород, 1911; Журналы второго съезда представителей кооперативных учреждений мелкого кредита Полтавской губернии 13 – 14 сентября 1909 года. – Полтава, 1910. – С.8; Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. – С. 154 – 155, 235; Довідник з історії України. – К., 2001. – С. 708; Тинченко Я. Офіцерський корпус.

Сакало Володимир Якович (1892, м. Миргород – 28.05. 1938) – із селян, освіта неповна середня. Служив офіцером у війську С.Петлюри. Жив у Миргороді, бухгалтер електростанції. Звинувачений у контрреволюційній діяльності. Його далекий родич Михайло Денисович Галущенко на допиті у відділенні НКВС під тортурами показав, що Сакало залучив його до військово-повстанської організації в Миргороді. 1938 р. Сакало засуджений до розстрілу. Реабілітований 1956 р.

Дж.: Миргородський керамічний технікум. – С.58; Реабілітовані історією. Кн.4. – С. 149.

Сальський Костянтин Костянтинович – один із активних керівників миргородського повстання під проводом С.Дубчака у квітні 1919 р., начальник повстанського штабу. Керував сотнею, яку Дубчак вислав у бік с. Кибинців проти червоного загону. За рішенням надзвичайного військово-революційного трибуналу розстріляний у Миргороді між 8 і 10 квітня 1919 р. Похований на Вільхівщині.

Дж.: Лист голови Полтавської губернської ЧК.

Самійленко Володимир Іванович [22.01. (3.02) 1864, м-ко В.Сорочинці. – 11 (інші дані 12).08.1925, с. Будаївка, поблизу Боярки] – працівник уряду Центральної Ради, поет, прозаїк, драматург, мовознавець, перекладач, публіцист. Був сином селянської дівчини Олександри Самійленко й багатого діда Івана Лисевича. Виховувався в маєтку поміщика Олексія Михайловича Трохимовського в с. Михайлівці (за 18 верст від Сорочинців), де мати служила управителькою. В 1875 – 1884 рр. на-

вчався в Першій Полтавській чоловічій гімназії, в 1885 – 1890 рр. – на історико-філологічному факультеті Київського університету, де зблизився з громадським гуртком К.Арабажина, був членом літературного гуртка «Плеяда». Працював у Києві, Чернігові, Катеринодарі. 1902 р. із Кубані знову переїхав до Миргорода, де служив секретарем повітової земської управи. Належав до Української Демократичної партії. Займався літературною та культурною діяльністю. З 1905 р. перебував на різних службах у Києві й Чернігові. Після Лютневої революції 1917 р. працював у Києві при уряді, сформованому Центральною Радою, начальником інформаційного відділу, у міністерстві фінансів. У січні 1919 р. разом із міністерством виїхав до Вінниці. Влітку 1919 р. у Кам'янці-Подільському редагував друкований орган Директорії – газету «Україна»; тут таки служив у міністерстві сповідань (під орудою І.Огієнка) в перекладацькій комісії. 1919 р. разом із міністерством виїхав до Галичини, де жив до 1924 р.: в Станіславі, Тарнові, де зблизився з земляком-миргородцем Михайлом Обідним, який підтримував його. Влітку 1924 р. одержав дозвіл на повернення в Україну. В.Самійленко помер, живучи на дачі свого знайомого агронома В.Ващенка в с. Будаївці, похований на цвинтарі біля сільської церкви. За життя вийшли книжки: «З поезій Вол. Самійленка» (1890), «Україні» (1909, 1919), «Дбаймо про фонетичну красу мови» (1918), «Чужомовні слова в українській мові» (1918), «Роля діалектів в українській літературі» (1919). Вірші й статті публікувалися в численних часописах.

Дж.: Дорошкевич О. Володимир Іванович Самійленко // В.Самійленко. Вибрані твори. – К.: Книгоспілка, 1925; Тулуб Олександр. Матеріяли до життєпису

Володимира Самійленка // За сто літ: Матеріали з громадського й літературного життя України XIX і початків XX століття. – Кн.3. – Державне вид-во України. – 1928. – С. 295 – 314; Листування Опанаса Сластьона. – Запоріжжя, 2010. – С. 111 – 122; Розсоха Л. Миргородські історичні етюди. – С. 246 – 248.

Самойлович – миргородський адвокат, український патріот, із ініціативи якого 1918 року в Миргороді було створено національну молодіжну організацію «Січ».

Дж.: Спогади О.Пирогова.

Сергієнко Василь – учасник миргородського повстання проти ЧК 1919 р. під проводом С.Дубчака. Житель м. Миргорода, мешкав у Ліску (нині вул. Грушевського, № 10-а). Згодом працював у Миргороді бухгалтером і касиром. Помер у Миргороді в 80-х рр. XX ст.

Дж.: Звідомлення Валентина Явтушенка, жителя Миргорода. – Запис автотурки, 2010 р.

Сердюк Яким Андрійович – учасник античечістського повстання під проводом С.Дубчака в Миргороді на початку квітня 1919 р. Родом із м-ка Шишаків. Служив у червоноармійській частині Миргородського гарнізону. Був заступником командира сотні в складі повстанців. Після поразки повстання засуджений військово-революційним трибуналом до розстрілу «как безземельный крестьянин, изменивший делу трудового народа, но, принимая [во внимание] его темноту и невежество, его наказание смягчается до 5 лет принудительных работ».

Дж.: Лист голови Полтавської губернської ЧК.

Сибірцев Василь П. – син крамаря з с. В.Сорочинців. У 1914 – 1918 рр. навчався в В.Сорочинській учительській семінарії, однокласник Івана Майстренка (див.). За словами останнього, був «вдумливим ідеалістом», палким українським патріотом. Сибірцев і Майстренко навесні 1918 р. мали намір вступити в Миргороді до українського війська, але їх не взято, бо вони невдовзі мали закінчувати навчання. В 1920-их рр. Сибірцева заарештували як петлюрівця. Майстренко: «Гадаю, що він входив до якоїсь підпільної організації». Рід Сибірцевих відомий у Миргороді й повіті як купецький рід із кінця XVIII ст.

Дж.: Майстренко І. Історія мого покоління. – С. 27-28; МКМ. Основний фонд. – Фото випуску В.Сорочинської вчительської семінарії 1918 р. - Інв. № 9916/р-7822.

Симоненко Маруся (див.: Маруся).

Симонова (Курило) Марія Євграфівна (1887 – ?), народилася в с. Грем'ячій. Була донькою Євграфа Максимовича Симонова, диякона Покровської церкви с. Грем'ячої. Українська патріотка. Одружена з хорунжим армії УНР Костем Миколайовичем Курилом (див.). Своячка повстанського отамана Г.Мельченка (див.). Після від'їзду чоловіка до Польщі залишилася в Україні. З 1937 р. протягом 15 р. відбувала покарання у зв'язку зі своїм походженням та діяльністю чоловіка.

Дж.: Матеріали родинного архіву Т.М. Почапської (родички Симонових). – Записи авторки, 2010 р.; Реабілітовані історією. Донецька область. – Кн. 5. – Донецьк: Вид-во КП «Регіон», 2008. – С. 62; Розсоха Л. Загадки Попівського лісу: дві Марусі // Прапор перемоги. – 2015. – 13 листопада. – № 46. – С.6.

Сестри Симонови. Ліворуч друга – Марія Симонова-Курило, третя – Оксана Симонова (Мельченко).

Симонова (Мельченко) Оксана Євграфівна (1893, с. Грем'яча – ?) – дружина отамана Григорія Мельченка (див.), керівника селянського повстанського загону, що діяв у Зубівській волості. Була донькою Євграфа Максимовича Симонова, диякона Покровської церкви с. Грем'ячої. 1912 р. закінчила Полтавське єпархіальне училище, одержала звання вчительки. Працювала в школі. За радянського часу зазнавала політичних

утисків. Мали доньку Наталю (1919 р.н.). Щоб уникнути репресій, виїхала з Миргородщини.

Дж.: Матеріали родинного архіву Т.М. Почапської. – Записи авторки, 2010 р.; Розсоха Л. Повстанський загін Григорія Мельченка // Прапор перемоги. – 2015. – 30 жовтня. – № 44. – С.6.

Сліпченко Віктор – 1919 р. служив у червоній військовій частині в Миргороді, командував кулеметною сотнею. Під час повстання під проводом С.Дубчака в Миргороді на початку квітня 1919 р. сотня Сліпченка приєдналася до повстанців. Був членом повстанського штабу, брав участь у роззброєнні членів ЧК.

Дж.: ДАПО. – Ф. 1502. – Оп.1. – Спр. 151.

Соколик Павло – учасник миргородського повстання під проводом С.Дубчака (квітень 1919 р.). Брав участь у захопленні приміщення ЧК.

Дж.: Миргородське повстання 1919 року. – С. 7.

Стасевський Іван Іванович (бл. 1870 – ?) – священик, із роду потомствених священнослужителів Миргородського повіту. Освіту одержав у Полтавській духовній семінарії. В 1900 – 1912 рр. служив священиком Зубівської церкви Архістратиґа Михайла, законовчитель Зубівського початкового народного училища. Член Зубівського сільськогосподарського товариства (1911). Жив у хуторі біля села Зубівки. Знавець і любитель місцевої старовини. 1920 р. в його будинку таємно збиралися зубівські жителі – інтелігенція й селяни (близько 30 осіб), невдоволені радянською владою. Хутір Стасевського був знищений у 1930-их роках, після чого Іван Іванович жив у Миргороді (вул. Троїцька, 22). Був репресований.

Дж.: ДАПО. – Ф. 213. – Оп.1. – Спр. 311; Дані Н.І.Макодзюби, жительки Миргорода, сусідки Стасевських. – Запис авторки, 2001 р.; Звідомлення миргородського краєзнавця М.М.Долгопятова. – Запис авторки, 2005 р.; Лист Ірини Петрівни Стасевської (онуки І.І.Стасевського, жительки Фінляндії) до авторки від 28.07.2004 р. – Архів авторки.

Стасенко Іван Михайлович (26.09.1891, м. Миргород – 25.06.1963, м. Буффало, США) – підполковник армії УНР. Мав козацьке коріння від часів Миргородського полку. В Миргороді родина Стасенків жила на Ведмедівці. Освіту одержав у Роменському реальному училищі й Тверському кавалерійському училищі (закінчив 1910 р.). Учасник Першої світової війни в складі 7-го драгунського Кінбурнського полку. Мав численні бойові нагороди, зазнав поранень. Службу в російській армії закінчив у званні ротмістра. З осені 1917 р. займався українізацією війська, був представником Центральної Ради при

7-й кавалерійській дивізії; у листопаді з українців цієї дивізії сформував 1-й Український Запорізький полк у складі військ Центральної Ради. Із вересня 1918 р. служив у складі Корпусу кордонної охорони Української Держави командиром кінного загону Курської бригади. З травня 1919 р. був командиром 1-го запасного кінного полку, який згодом увійшов до 2-го кінного Переяславського полку Дієвої армії УНР; командир дивізіону цього полку. В грудні 1919 р. воював у складі Української Галицької армії. З 13 квітня 1921 р. тимчасово виконував обов'язки командира бригади 1-ї Окремої кінної дивізії Армії УНР. 1923 р. емігрував до Польщі, жив у м. Каліші. Від 1950 р. жив у США. Займався активною діяльністю на ниві української православної церкви.

Дж.: Стасенко Іван Михайлович / Електронний ресурс / Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>; Дані Антоніни Павлівни Жижки, жительки Миргорода. – Запис авторки, 2000 р.

Степура Іван – із роду заможних селян із Степуриноного хутора, що на південній околиці Миргорода. Велика родина була розкуркулена більшовицькою владою й зазнала репресій. Під час I світової війни Іван служив унтер-офіцером канцелярії Головного начальника постачання 11-ї армії Південно-Західного фронту. В серпні 1917 р. був обраний до Всеукраїнської Ради військових депутатів, яка входила до складу Української Центральної Ради. Його родич – Панас Степура (? Миргород – бл. 1993, Канада), родом із Степуриноного хутора, після Другої світової війни емігрував до Канади. Панас – український церковний діяч у Торонто, діяч кредитової спілки. Дружина Панаса – із миргородського роду Шелюгів.

Дж.: Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. – С. 218; Списки лиц; Розсоха Л. Нашого цвіту по всьому світу / Л.Розсоха // Миргород. – 1995. – 12 серпня. - № 50-51.

Страшко Михайло Захарович (1888, с. Черевки - ?) – селянин-одноосібник у с. Черевках. Засуджений Колегією Миргородського політбюро 18 грудня 1921 р. за видачу повстанському селянському загонові (за радянською термінологією, «банді») радянського працівника – до 6 місяців позбавлення волі. Реабілітований 1995 р.

Дж.: Реабілітовані історією. Кн.4. – С. 271.

Сулятицький Павло Митрофанович (1884, с. Великі Сорочинці – 1932, м. Варшава) – український громадський і політичний діяч, юрист.

Походив із священницько-учительського роду Миргородського повіту. Член Революційної Української партії. У 1914 – 1916 рр. служив мировим суддею в м. Маріуполі, згодом у Катеринодарі, де був також заступником голови місцевої «Просвіти». В 1917 – 1920 рр. був членом управи Кубанської Української Національної Ради та міністром юстиції в уряді Кубанської Народної Республіки. Після 1920 р. емігрував, жив у Чехословаччині й Польщі. Його праці: кілька статей у «Кубанському краї»; «Нариси з історії революції на Кубані» (Прага, 1926); нарис «Кубань» (польською мовою); стаття «Московська преса про українську справу за часів Добармії» (опубліковано в збірнику «За державність. Матеріали до історії Війська Українського». – 36. 7. – Варшава, 1937. – С. 226 – 229).

Дж.: На зов Києва: Український націоналізм у II світовій війні: збірник статей, спогадів і документів. – К.: Дніпро, 1993. – С. 130, 188; Електронний ресурс / Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

Суржко Матвій – козак у війську УНР. Суржки – козацько-старшинський рід Устивицької сотні Миргородського полку, згодом – дрібнодворянський рід. Матвій служив поручиком у корпусі Січових Стрільців. Нагороджений Хрестом Симона Петлюри.

Дж.: Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії УНР (1917 – 1921). – Кн 2; Список дворян, внесених в Дворянскую родословную книгу Полтавской губернии. – Полтава, 1898. – С. 618.

Таненко Семен Захарович – активний учасник миргородського античехістського повстання під проводом С.Дубчака 1919 р. Після розгрому повстання військово-революційний трибунал засудив його до смертної кари, але згодом йому як вихідцю з бідних селян, котрий мав велику родину, було присуджено 5 років примусових робіт з позбавленням громадянських прав.

Дж.: Лист голови Полтавської губернської ЧК.

Таран Іван Митрофанович (1901, с. Шарківщина - ?) – відомий діяч УАПЦ. Походив із селян, мав незакінчену вищу освіту. Воював у армії УНР. З 1923 р. – священник УАПЦ, був настоятелем Святовоскресінського кафедрального собору в Полтаві. Наприкінці 20-х рр. навчався в Московській богословській академії й Московському університеті, жив у Полтаві. Заарештований у жовтні 1929 р., у березні 1930 р. засуджений до 10 р.

позбавлення волі. Спершу був засуджений до розстрілу, але потім вирок замінено на ув'язнення в концтаборі. Покарання відбував у Північно-східному таборі НКВС. Після звільнення працював на підприємствах Далекого Сходу. Реабілітований 1989 р.

Дж.: Реабілітовані історією. Кн. 4 – С. 292; Бухарєва І., Даниленко В., Окіпнюк В., Преловська І. – С. 165.

Твердохліб Ісаак – керівник невеликого селянського повстанського загону, який улітку 1920 р. діяв у Зубівській волості. Походив із заможного козацького роду с. Почапців. Спершу об'єднував селян, які уникали мобілізації до Червоної армії, згодом увівся до повстанського загону отамана Д.Пищалки в Попівському лісі. Подальша доля невідома. Члени роду Твердохлібів зазнали репресій 1937 р.

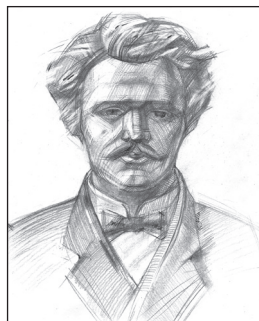
Дж.: Прапор перемоги. – 2000. – 18 лист. – № 89. – С. 2; Реабілітовані історією. Кн. 4. – С.304; Ревезук В. За волю України. – С. 65.

Твердохліб Федір – родом із с. Міські Млини біля Опішного. 1914 р. вступив до В.Сорочинської учительської семінарії. Політичний вихованець земляка Андрія Заливчого, вождя боротьбистів. 1918 р. в Сорочинцях вступив до українського війська. Згодом разом із боротьбистами влився до КП(б)У в м. Костянтинограді. Закінчив Харківський технологічний інститут, став інженером, їздив до Німеччини та США вивчати новітню техніку, через що за років єжовщини зник, імовірно, був розстріляний.

Дж.: Майстренко І. Історія мого покоління. – С. 28.

Тенянка Петро Володимирович [27.06 (9.07).1884, с. Великі Сорочинці – 1957, Канада, пров. Манітоба] – діяльний прихильник ідеї української національної держави, поет, перекладач, педагог. У рідному селі закінчив двокласову школу, розпочав навчання в Великосорочинській учительській семінарії, але через участь у підпільному гуртку змушений був перервати навчання. Лише згодом він одержав освіту в Новобузькій учительській семінарії. 1905 р. працював учителем у с. Нехайках (нині Драбівського району Черкаської області), вів агітацію проти самодержавства по селах, зокрема, і в рідних Сорочинцях. За це був заарештований і під конвоєм спроваджений до повітової в'язниці м. Пирятина. Перебував під слідством до суду (23 жовтня 1906 р.). Відпущений під заставу під негласний нагляд поліції, він проте не припинив своєї діяльності. Друку-

вався в альманасі «Вільне слово» (Радомисль, 1910). Протягом 1911 – 1915 рр. учителював у Диканьці, Каневі. 1911 р. був секретарем Великосорочинського сільськогосподарського товариства, організатором «Селянської спілки», за що зазнав репресій. За деякими даними, був висланий до Сибіру, із заслання повернувся 1917 року. Член Українських установчих зборів; член Київської губерніяльної народної управи (1918), де головою був С.Петлюра. Опікувався розвитком української освіти, дбав про вшанування пам'яті Т.Шевченка, про впорядкування його могили. 1920 р. емігрував з України, жив у Польщі, Чехословаччині, Німеччині (був директором Української гімназії в м. Новому Ульмі), Канаді. На еміграції знався з земляком-миргородцем поетом Михайлом Обідним. 1921 р. в м. Тарнові (Польща) входив до створеного М.Обідним літературно-мистецького товариства «Сонцецвіт», взяв участь у виданні однойменного альманаху (1922). Удосконалював свою освіту в Українському високому педагогічному інституті імені М.Драгоманова, який діяв у Празі в 1923 – 1933 роках. Мав літературний псевдонім П.Сорочинський. Автор збірок «Перша ластівка» (1905), «До раю злotosяйного» (Черкаси, 1917). Друкувався в часописах «Рідний край», «Слово», «Полтавщина», «Шлях», «Літературно-науковий вісник» та ін. Автор поетичних перекладів. Протягом останніх років жив у Канаді. 1964 р. за редакцією д-ра П.Тенянка вийшла праця: С.Килимник. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. – Т.І. – Праці інституту дослідів Волині. – Вінніпег, Торонто, – присвячена культурі предків передхристиянської доби. П.Тенянка покінчив життя самогубством.

Петро Тенянко.
Малюнок художника
О. Шолухи.

Дж.: ІР НБУВ НАНУ. – Ф. Х. – Од. зб. № 6435 – 6436; Енциклопедія українознавства; Ротач П. Розвіяні по чужині: полтавці на еміграції. – Полтава, 1998. – С.138; Розсоха Л. Миргородські історичні етюди. – С. 261-264.

Тимін (Тимин) Лука Григорович (1899, с. Попівка - ?) – український повстанець, походить із селян, мав початкову освіту. Близько 1919 р. був у складі загону отамана Зеленого. У 30-х рр. – колгоспник колгоспу ім. Молотова в с. Попівці. 1937 р. був засуджений за ст. 54 до 10 р. поз-

бавлення волі за участь у загоні Зеленого. Реабілітований 1989 р. Мав братів Семена й Ілька.

Дж.: Реабілітовані історією. Кн 4. – С. 317; Спогади Ю.А.Гришка.

Ті́мін Семен Григорович – керівник повстанського селянського загону, який бл. 1920 – 1921 рр. діяв у районі с. Попівки, мав 60 осіб кавалерії та 100 чоловік піхоти. Наприкінці літа 1921 р. загін С.Тимона в повному складі, щоб не втратити своїх людей, перейшов на бік Червоної армії.

Дж.: Спогади Ю.А.Гришка; Лист Івана Тимошенка, жителя с. Зубівки, до свого брата Феодосія Тимошенка від 12 жовтня 1921 р. – Копія листа (фрагмент) із кримінальної справи особливої сесії нарсуду по Миргородському повіті, про звинувачення Ф.Тимошенка в зв'язку з бандитами. – МКМ. НА. Документ знайдений миргородським краєзнавцем Миколою Марченком.

Ті́мін (Тимон, Тімон) Іван – житель с. Попівки. Під час гетьманського правління П.Скоропадського (1918) разом із отаманами Дмитром Пищалкою й Григорієм П'явкою та жителем с. Хомутця Іваном Бойком створили в лісах партизанське збройне об'єднання антигетьманського спрямування.

Дж.: Спогади Ю.А.Гришка; Ревезук В. Полтавщина. Протибільшовицький Рух опору. – Полтава, 2016. – С. 64 – 65.

Тимченко Микола – заможний житель с. Петрівців. Походив із козаків Тимченків, рід яких знаний у Миргородському полку ще від часів Хмельниччини. За гетьмана Скоропадського, навесні 1918 р., М.Тимченко був заступником Миргородського повітового старости. Після повернення радянської влади, 1918 р. керував загonom, який боровся проти більшовицької влади в районі сіл Петрівців і Кибинців.

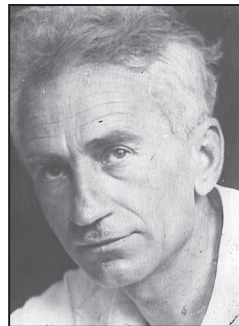
Дж.: Спогади В.Волощенка; Червона трибуна. – 1957. – 30 жовтня.

Товчак Костянтин Іванович (1882, ін. дані 1883 – 1930-і рр.) – відомий діяч доби УНР, діяч УАПЦ, правник, адвокат. Закінчив Полтавську духовну семінарію. Був приятелем С.Петлюри під час навчання в семінарії. 1904 р. – священник російської православної церкви, законовчитель Покровської церковнопарафіяльної школи в с. Великому Перевозі Миргородського повіту. Згодом відійшов від церковних справ. Закінчив юридичний факультет Харківського університету. 1916 р. жив у Полтаві на Павленківській площі. 1917 р. був членом адвокатської палати в Полтаві, головою 3'їзду мирових суддів Полтавської судово-мирової округи, чле-

ном губернської земської управи, головою Полтавської міської думи. Того самого року очолював полтавський осередок УПСФ. Навесні 1918 р. був призначений на посаду старшого прокуратора Київського апеляційного суду; в 1918 – 1919 рр. був генеральним суддею УНР. 1920 р. розпочав активну діяльність у справі відродження Української Автокефальної Православної Церкви, став одним із організаторів релігійної громади УАПЦ в Полтаві. 1929 р. зазнав арешту, 1930 р. був засуджений у справі СВУ (органи ДПУ вважали його керівником організації СВУ в Полтаві й пов'язаним із С.Єфремовим і В.Андрієвським). Був засуджений до 5 р. позбавлення волі. Загинув у Ярославському політичному ізоляторі, де відбував покарання.

Дж.: Отчет Миргородской уездной земской управы за 1904 г. – Миргород, 1905. – С. 176; Андрієвський В. З минулого. – Ч.І. – Берлін: Українське слово, 1921. – С. 29-31; Бабенко Л. Діяльність органів ДПУ на Полтавщині у 1920-их роках /Л.Бабенко // Реабілітовані історією. Полтавська область. – Книга І. – Київ – Полтава: АСМІ, 2009. – С. 87.

Токаревський Михайло Дмитрович [20.02.1882 (інші дані 19.02.1884), с. Машівка Костянтиноградського повіту Полтавської губ. – 28.03.1974, м. Львів] – кооперативний, політичний і громадський діяч. З 1895 р. жив у м-ку Попівці Миргородського повіту. Навчався в Переяславському духовному училищі, Полтавській духовній семінарії, Ярославському правничому ліцеї, Московському комерційному інституті. Став членом Революційної Української партії. Був активним учасником революційних заворушень у с. Попівці восени 1905 р.,

9 грудня був заарештований поліцією, після чого жителі Попівки і хуторів зібралися на масовий мітинг, вимагаючи його звільнення. В Полтаві вступив до Української соціал-демократичної робітничої партії, став одним із її лідерів, за що зазнавав переслідувань, арештів (1911 – 1913), перебував під наглядом поліції. Працював у структурах Полтавської кооперації, активним організатором якої він був. Один із засновників Українського Червоного Хреста. Член Полтавської губернської земської управи, гласний Полтавської міської думи (1917). З 8 квітня 1917 р. – член Української Центральної Ради. Із 21 грудня 1917 р. – голова Полтавської

губернської земської управи. Автор статей із економічних питань у журналі «Полтавський кооператор» та інших виданнях. Його зусиллями на початку 20-х рр. створено Полтавський агрокооперативний технікум. Працював у Харкові, Києві, був проректором Українського кооперативного інституту. Опікувався перспективами економічного й освітнього розвитку установ Миргорода – курорту й художньо-промислової школи. Не раз зазнавав арештів, тюрем (1920, 1936). З 1945 р. жив у Львові, де й помер.

Дж.: Повідомлення миргородського повітового справника полтавському губернаторові про український національно-патріотичний рух у повіті, від 16.03.1914 р. – ДАПО. – Ф. 83. – Оп. 1. – Спр. 72; Несвіцький О.О. Полтава у дні революції. – С. 22; Журнали позачергового Полтавського губернського земського зібрання студня 18 – 21 1917 р. – Полтава, 1918. – С. 14; Московець Є. Спомини про революційні події. – С.229; Розсоха Л. Михайло Токаревський – діяч доби українського національного відродження / Л.Розсоха // Полтавська Петлюріана. – Число 4. – Полтава, 2001. – С. 51 – 65; Розсоха Л. Деякі аспекти культурно-просвітницької діяльності кооператора Михайла Токаревського / Л.Розсоха // Полтавський краєзнавчий музей: збірник наукових статей 2004 р. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С. 298-312; Листи І.М.Кондевської (м. Львів), доньки М.Токаревського, до авторки. 2000 р. – Архів авторки.

Трибушний Василь (бл. 1880, Миргород – після 1839, Польща) – вихованець Миргородської художньо-промислової школи, кераміст. За часів УНР служив у Українській армії, на початку 20-х років емігрував до Польщі, згодом керував майстернею кераміки в Краківській Академії мистецтва (1926 – 1939).

Дж.: Ковган В., Ханко В. Миргородський державний керамічний технікум ім. М.Гоголя: історичний нарис. – Миргород, 1996. – С. 4, 31.

Тригубенко (Трегубенко) Василь Андрійович – великий землевласник («куркуль») у селі Комишні Миргородського повіту. Після жовтневого перевороту 1917 р. вся його родина зайняла різко негативну позицію щодо більшовицької влади. Мав 4 синів: Василя, Олександра, Івана, Андрія, які воювали проти більшовицької влади. Разом із синами був у загоні «лісовиків», який під орудою М.М.Яценка (див.) діяв у лісах поблизу Комишні. Після остаточного встановлення радянської влади сім'я евакуювалася. В.А.Тригубенко помер в Одесі.

Дж.: ДАПО. – Ф. 2113. – Оп.1. – Спр.74; Реабілітовані історією. Кн. 4. – С. 341, 345.

Тригубенко Василь Васильович – найстарший син В. А. Тригубенка (див.). Офіцер царської армії. Очолив дії родини Тригубенків проти радянської влади. 1918 р., під час гетьманщини, вступив до карального загону гетьманців, який знищував радянських діячів і червоних партизанів (на станції Миргород цим загоном було вбито 17 осіб). Перебував за це під арештом у Миргороді, але на початку 1919 р. був відпущений миргородськими чекістами за хабарі. Був у загоні М. Яценка (див.). Після встановлення радянської влади евакуювався. На час суду над іншими членами родини Тригубенків (вересень 1929 р.) він не був розшуканий каральними органами радянської влади.

Дж.: ДАПО. – Ф. 2113. – Оп.1. – Спр.74. – Копія в МКМ; Ревезук В., Кочерга Н. Миргородське повстання 1 – 4 квітня 1919 р. – С. 65.

Тригубенко Олександр Васильович (бл. 1899 - ?) – син Василя Андрійовича. Одержав середню освіту. 1918 р., за гетьманщини, брав участь у каральному загоні проти радянських активістів. Після відступу гетьманців пішов із батьком і братами до лісового загону М.Яценка (див.), з яким боровся проти вивезення з Миргородщини хліба і продуктів для Червоної армії. Зі встановленням радянської влади евакуювався. З початку 1921 р. служив на посаді склографіста служби зв'язку на телеграфі Південної залізниці на станції Харків. Позапартійний. Заарештований органами ДПУ 1929 р. 8 вересня 1929 р. Надзвичайна сесія Лубенського окружного суду засудила його за ст. 54, п.13 Кримінального кодексу УРСР до 10 років позбавлення волі з суворою ізоляцією, конфіскацією майна, позбавлення прав на 5 років після відбування терміну й заборону жити в Лубенській і сусідніх округах.

Дж.: ДАПО. – Ф. 2113. – Оп.1. – Спр.74. – Копія в МКМ. НА.

Тригубенко Іван Васильович (бл. 1900 - ?) – син В.А. Тригубенка. Середньої освіти здобути не встиг. 1918 р., за гетьманщини, жив у Комишні, де допомагав братам боротися з радянськими активістами. Після відступу гетьманців пішов до загону «лісовиків» М.Яценка. За денікінщини повернувся до Комишні. Вступив до денікінського карального загону під назвою «Конотопський каральний загін». Після встановлення радянської влади, 1920 р. пішов до повстанського загону Виборного, робив напади на радянських діячів. Потім потрапив до РККА (Робітничо-селян-

ської Червоної армії), закінчив військову школу, служив командиром взводу 5-го стрілецького полку 2-ї Білоруської дивізії. Заарештований органами ДПУ 1929 р. Надзвичайна сесія Лубенського окружного суду засудила його за ст. 54, п.13 Кримінального кодексу УРСР до 10 років позбавлення волі з суворою ізоляцією, конфіскацією майна, пораженням у правах на 5 років після відбування терміну й забороною жити в Лубенській і сусідніх округах.

Дж.: ДАПО. – Ф. 2113. – Оп.1. – Спр.74. – Копія в МКМ. НА.

Тригубенко Андрій Васильович (бл. 1902 - ?) – разом із батьком і братами різко виступив проти радянської влади, її активістів, допомагав гетьманцям. Був у загоні М.Яценка (див.). За денікінщини повернувся до Комишні, вступив до Конотопського карального загону. Згодом евакуювався до Одеси, звідти потрапив до Могилева-Подільського, 1927 р. був призваний до РККА; вигадавши собі нову автобіографію, вступив до ОСНАЗу ДПУ при Маріупольському окружному відділі ДПУ, де й був заарештований 1929 р. 8 вересня 1929 р. засуджений Надзвичайною сесією Лубенського окружного суду за ст. 54 КК УРСР до позбавлення волі на 6 р. 8 міс. із суворою ізоляцією.

Дж.: ДАПО. – Ф. 2113. – Оп.1. – Спр.74. – Копія в МКМ. НА.

Троневський Варфоломій Михайлович – житель м-ка Шишаків, працівник міліції Миргородського повіту. Лівий український есер (боротьбист). Влітку – восени 1918 р. був одним із керівників антигетьманського підпілля в Шишаках. Активіст місцевої «Просвіти». Один із керівників античекістського повстання під проводом С.Дубчака в Миргороді на початку квітня 1919 р. У Шишаках зібрав молодіжний загін на підтримку повстання й привів його до Миргорода. Після поразки повстання за ухвалою надзвичайного військово-революційного трибуналу розстріляний у Миргороді на Вільхівщині між 8 і 10 квітня 1919 р.

Дж.: Лист голови Полтавської губерньської ЧК; Ревезук В., Кочерга Н. Миргородське повстання. – С. 69.

Троневський Онисим – житель м-ка Шишаків, у середині 1920-их років був членом Шишацької капели бандуристів, очолюваної Никифором Чумаком. Члени родини Троневських були учасниками античекістського повстання в Миргороді під проводом С.Дубчака на початку квітня 1919 року.

Дж.: Реабілітовані історією. Кн 4 – С. 347-348; Ревезук В. Трагедія полтавських кобзарів. – С. 246.

Уступний Іван – служив у миргородській міліції, учасник повстання С.Дубчака 1919 р. У травні 1920 р. був під слідством Полтавської губернської ЧК.

Дж.: ДАПО. – Ф. 1502. – Оп.1. – Спр. 151.

Фурса (він же **Хурса, Фурсенко**) – син заможного селянина з с. Черевків, офіцер царської армії. Керівник селянського повстанського загону, який 1919 р. діяв проти більшовицької влади в лісах на Миргородщині, в селах Зуївцях і Черевках. Загін був добре озброєний, мав кулемет. Влаштував виступи селян кількох сіл проти більшовицької влади. Загін був ліквідований протягом одного дня 1919 р. об'єднаними силами червоних (комуністичним загonom М.Шастуна, батальйоном ЧОП, кавалерійським ескадроном башкирів і загonom хомутецького комнезаму). Члени родини Фурсенків зазнали репресій у 30-их роках.

Дж.: Спогади В.Волощенка; Чорноморець А. Боротьба за зміцнення радянської влади в селі Хомутці // Червона трибуна. – 1957. – 18 вересня. - № 111; Реабілітовані історією. Кн.4. – С. 397.

Химочка (Химочко) Сергій – сотник у Армії УНР. Рід Химочків був поширений у Миргороді й Багачанській волості Миргородського повіту.

Дж.: Тинченко Я. Офіцерський корпус. – Кн 2; Списки лиц. – С. 1-6; ДАПО. – Ф. 9083. – Оп. 1. – Спр. 224. – Арк. 2.

Хоха Микита – адміністративний хорунжий у Армії УНР. Рід Хох – давній козацький рід Сорочинської сотні Миргородського полку.

Дж.: Тинченко Я. Офіцерський корпус. – Кн. 2.

Христовий (Хрестовий) Леонтій Федорович (за деякими даними, Остапович; бл. 1896 – бл. 1920/1922 рр.) – керівник повстанського селянського загону, родом із с. Лютеньки Гадяцького повіту, син заможного селянина. В роки Першої світової війни служив у царській армії, з 1918 р. перебував на службі в армії УНР. У 1919 – 1920 рр. перебував у київському підпіллі, мав зв'язки з петлюрівськими організаціями. Був у Гадячі командиром загону караульної служби. Сформований ним загін мав понад 2 тисячі осіб і з 1920 р. діяв на території Гадяцького й північно-східної частини Миргородського повітів. У загоні служили, зокрема,

бийці з Миргорода. Христовий захищав місцеве населення від терору комуністів, а надто після спалення останніми села Лютеньки. Боровся з продзагонами, які викачували хліб у населення, з більшовицькими активістами. 1920 р. його загін увійшов до Миргорода з боку Попівки під виглядом червоних, узяв провіант і вийшов із міста. Основні сили загону Христового було ліквідовано об'єднаними силами комуністів у вересні 1920 р. в районі с. Остапівки Миргородського повіту. Але Христовий продовжував повстанську діяльність. Подальша доля вимальовується в суперечливих свідченнях. Лютенський кобзар Петро Гузь виконував «Думу про отамана Христового».

Дж.: Спогади В.Бокітька; Спогади М.Шастуна; Спогади Яценка; Пашко М. Повстанський ватажок Леонтій Хрестовий // Полтавська Петлюріана. – Полтава, 1993. – С. 53 – 57; Яненко З. «Настрій селян петлюрівський...» // Там само. – С. 50; Довідник з історії України. Вид. 2-е. – К., 2001. – С. 1028; Чайка І. Дзвони над Лютенською: Документальний роман. – Галяч, 2001; Розсоха Л. Про бандитів дум не складають. – С. 147 – 149.

Цимбалистий Федір (нар. бл. 1897) – помічник начальника кримінальної міліції Миргорода, комуніст. За даними дослідника В.Ревеуга, очолив підпільну патріотичну петлюрівську організацію, яку було розкрито чекістами у травні 1920 р. Розстріляний.

Дж.: Ревеуг В. Протибільшовицьке національно-патріотичне підпілля. – С. 284.

Черкес – керівник повстанського селянського загону, який 1920 р. діяв проти радянської влади на території Миргородського і сусідніх повітів. Козацький рід Черкесів здавна мав поширення, здебільшого, на території Сорочинської сотні Миргородського полку.

Дж.: Герасименко О. Боротьба за владу Рад на Миргородщині / О. Герасименко // Прапор перемоги. – 1966. – 19 лютого.

Черкас Кирило – житель с. Березової Луки, загинув за самостійність України в 1-й чверті ХХ ст.

Дж.: Кущинський А. Загибель села Березова Лука.

Чорненко (Черненко) Дмитро – повстанський ватажок. Був учителем у с. Черевках. У січні 1919 р. разом із жителем с. Черевків Савкою Гошком створив селянський повстанський загін петлюрівського спрямування, який діяв на Миргородщині (здебільшого, в Комишнянських

лісах) проти більшовиків до 12 серпня 1919 р. Загін Черненко й Гошка був ліквідований у лісі комуністичним загonom М.Шастуна (вихідця із с. Бакумівки) за допомогою частини інтернаціонального Башкирського полку.

Дж.: Спогади Г.І.Пригоди; Спогади М.Шастуна; Лист М.П.Шастуна до М.П.Шейка, 1959 р. – МКМ. ОФ. – Інв. № 1094/р-1044.

Чорний – псевдонім керівника повстанського загону (див.: Линник Дорофій).

Чумак Никифор Васильович (1892, м-ко Шишаки Миргородського повіту – 15.05.1938) – політичний і культурно-просвітницький діяч, бандурист, співак, художник, поет. Навчався в Миргородській художньо-промисловій школі ім. М.В.Гоголя, де став членом «Юнацької спілки», за що його виключено зі школи. Згодом працював учителем цього закладу. Жив у м-ку Шишаках, малював і продавав картини. Один із ініціаторів створення «Просвіти» в Шишаках у квітні 1917 р. Був членом КП(б)У, але невдовзі «механічно вибув». 1919 року брав участь у повстанні під проводом С.Дубчака в Миргороді, спрямованого проти засилля чекістів. Переконаний націоналіст. У 20-х роках створив при клубі в Шишаках капелу бандуристів, протягом деякого часу керував нею, навчав гри молодих хлопців. Мандрував із капелою селами Полтавської та сусідніх областей. Виступав із бандурою, виконував думи й пісні. Сам складав власні пісні, записував український фольклор. Приятелював із миргородськими кобзарями братами Складом і Я. Сітком. Як бандуриста його високо цінував письменник Андрій Головка. 11 червня 1931 р. Н.Чумак був заарештований, звинувачений у контрреволюційній діяльності (виступав проти колективізації), висланий з України. 21 лютого 1932 р. його звільнено, але заборонено проживати в 12 містах країни. Перебував під наглядом ДПУ-НКВС. Жив у Шишаках, працював як художник-кустар. У листопаді 1937 р. заарештований удруге. Його змусили зізнатися, що брав участь у Дубчаківському повстанні в Миргороді 1919 р. Засуджений 1938 р. за вироком «трійки», розстріляний. Місце поховання невідоме. Реабілітований 1989 р.

Дж.: Спогади М.Сарми-Соколовського. – С. 180; Реабілітовані історією. Кн.4. – С.481; Соловей Д. Розгrom Полтави. – С. 75; Проць Я. Андрій Головка називав його скарбом // Миргород – гоголівський край. – 2002. – №№ 56, 57. – С.9; Розсоха Л., Марченко М. «Присягаю на досмертну вірність» (Українська

ідея: від миргородського кобзарства до оунівського підпілля) // Полтавська Петлюріана. – Число 5. – Матеріали Шостих Петлюрівських читань. – Полтава, 2003. – С. 180.

Чумак Петро І. – на початку лютого 1919 р. на першому повітовому з'їзді рад Миргородщини був обраний до складу повітового виконкому; позапартійний. Учасник античехістського повстання під проводом С. Дубчака в Миргороді 1919 р., командував ротою. Після поразки повстання рішенням ревтрибуналу був позбавлений права займати посади в Червоній армії й радянських установах, а також йому було заборонено перебувати в Полтавській губернії протягом 2 років.

Дж.: ДАПО. – Ф.1502. – Оп.1. – Спр. 151. – Копія в МКМ. НА; Лист голови Полтавської губерньської ЧК.

Чумак («другий») – учасник повстання Дубчака (1919). Член Миргородського повітового виконкому. Після поразки повстання рішенням ревтрибуналу був позбавлений права займати посади в Червоній армії й радянських установах, а також йому було заборонено перебувати в Полтавській губернії протягом 2 років.

Дж.: Лист голови Полтавської губерньської ЧК.

Шапочников Трохим – учасник миргородського повстання Дубчака в Миргороді 1 – 4 квітня 1919 р. Був у складі сотні, посланої Дубчаком у бік Кибинців проти червоного загону.

Дж.: ДАПО. – Ф.1502. – Оп.1. – Спр. 151. – Копія в МКМ. НА.

Шаруда – житель м-ка Шишаків, служив у війську С.Петлюри. Брат Катерини Шаруди – дружини Дмитра Солов'я (1888 – 1966), українського історика, економіста, публіциста, культурного діяча.

Дж.: Проць Я. Андрій Головка називав його скарбом // Миргород – гоголівський край. – 2002. – №№ 56, 57. – С.9.

Шаруда Устим (? – 1919) – лівий український есер (боротьбист). Влітку – восени 1918 р. був одним із керівників антигетьманського підпілля в Шишаках. Активіст місцевої «Просвіти». Учасник протибільшовицького повстання Дубчака в Миргороді 1 – 4 квітня 1919 р. Колишній офіцер російської армії. У час підготовки повстання, в середині березня 1919 р. приїхав до Миргорода разом із Г.Несеврою (див.). Був посланий до Шишаків і Яресьок агітувати за підтримку повстання, разом

із Г.Несеврою мобілізував там загін. Після розгрому повстання був розстріляний 1919 р. за вироком ревтрибуналу. На його захист ставав (без успіху) В.Г.Короленко.

Дж.: ДАПО. – Ф. 1502. – Оп.1, спр.151. – Копія в МКМ. НА; Короленко В.Г. Дневник. 1917 – 1921 г.г. – Примітки й коментарі до щоденника за 1919 р.; Ревегук В., Кочерга Н. Миргородське повстання. – С. 66, 72.

Шаруда Олександр (1901, м-ко Шишаки – 15.01.1970, м. Торонто, Канада) – український військово-політичний діяч. Навчався в Миргородській і Полтавській гімназіях. Учасник Першої світової війни. Організував осередок Вільного козацтва в Шишаках. За років Української революції 1917 – 1920 рр. добровольцем служив у війську С. Петлюри, у Чорних Запорозжцях під командою полковника П.Дяченка, мав звання бунчужного. Емігрував до Франції; 1941 р., заітований Б.Коником, повернувся на Полтавщину, став членом підпілля ОУН (мельниківців) у Полтаві. 1942 р. був начальником політичного відділу полтавської поліції. Після розгрому гестапівцями українського підпілля в Полтаві, повернувся до Шишаків, де став старостою. Згодом переїхав до Канади (м. Торонто).

Дж.: Спогади Миколи Сарми-Соколовського. – С. 177; Сарма-Соколовський М. Моя причетність до ОУН / Електронний ресурс/ Режим доступу: <http://ruthenos.org.ua/HTML/Biblioteka/sarma.html>; Ревегук В. Діяльність українського національно-патріотичного підпілля в Полтаві (1941 – 1943) // Полтавський краєзнавчий музей: збірник наукових статей. – Полтава, 2004. – С. 202 – 204.

Шелудченко (Шелудько) Кіндрат – діяч часів Української революції 1917 – 1921 рр. Житель с. Устивиці, позапартійний, активіст «Селянської спілки» в Миргородському повіті. 17 січня 1919 р. на повітовому з'їзді селян був обраний депутатом до Трудового конгресу України – найвищого законодавчого органу УНР часів Директорії. 1919 р. рятував євреїв від погромів у Миргороді й с. Устивиці.

Дж.: Миргородське життя. – 1919. – 29 січня. - № 4; Ревегук В. Полтавщина. Протибільшовицький Рух опору. – С.236.

Шиян – в середині грудня 1918 р. призначений на посаду помічника Миргородського повітового коменданта. Підтримував УНР.

Дж.: МКМ. Науковий архів.

Шиян Іван – походив із козаків Березової Луки. Висококультурна, шанована в селі людина. Був головним лікарем сільської лікарні. Організував

у селі «Просвіту», брав участь у виставах аматорського гуртка. Загинув 1919 р. за самостійність України. Був замучений більшовиками і вкинутий у криницю разом із дружиною (з дому Бакало) – вчителькою сільської школи, бібліотекаркою «Просвіти».

Дж.: Кущинський А. Загибель села Березова Лука.

Шиян Микола Пилипович (1901 – 23.11.1921) – житель м-ка Березової Луки Миргородського повіту, вояк УНР. Розстріляний червоноармійцями як військовополонений Армії УНР під селищем Базар Волинської губернії.

Дж.: Список військовополонених – повстанців армії УНР, розстріляних 23 листопада 1921 р. під селищем Базар Волинської губернії / Електронний ресурс: Режим доступу: <http://www.unknownwar.info/>

Шиян Степан – освічений селянин із с. Березової Луки, український патріот, прихильник С. Петлюри. В листопаді 1921 р. був заарештований більшовицькою владою. Загинув за свої переконання.

Дж.: Кущинський А. Загибель села Березова Лука; Ревезук В. За волю України. – С. 208.

Шиян Павло Тимофійович (нар. 1903) – заможний козак, житель с. Березової Луки, безпартійний, мав початкову освіту. У березні 1923 р. став членом підпільної організації петлюрівського спрямування в с. Березовій Луці, очолюваної Миколою Кущенком. Того самого року був засуджений Полтавським губернським судом.

Дж.: МКМ. НА. – Копія з документа ДАПО: Ф. 1286. – Оп. 0. – Спр. 810.

Шияни Андрій, Н – жителі с. Березової Луки, загинули за державну волю України в 1-й чверті ХХ ст.

Дж.: Кущинський А. Загибель села Березова Лука.

Школьний (Школьник?) – за деякими усними зведеннями, петлюрівський полковник, керівник повстанського загону на Полтавщині під час Української революції 1917 – 1921 рр. Родом із Миргородщини (з с. Попівки або с. Комишні). Козацький рід Школьних простежується в с. Попівці з I пол. XVIII ст.

Шпак Яків (1901 – 1920) – помічник начальника кримінального розшуку Миргорода, комуніст. Став членом миргородської підпільної патріотичної петлюрівської організації, викритої ЧК у травні 1920 р. Роз-

стріляний полтавськими чекістами. Козацькі роди на прізвище Шпак щонайбільше поширені в районі сіл В.Сорочинців і Попівки.

Дж.: Ревезук В. Протибільшовицьке національно-патріотичне підпілля. – С. 284.

Штакельберг (бл. 1893 – 1918) – барон. Походив із роду «лівонських рицарів». Був останнім представником миргородського відгалуження роду Штакельбергів: родич (за жіночою лінією) знаменитого гетьманського роду Апостолів; предки Штакельберга володіли маєтностями в с. Бакумівці на Миргородщині й на Лубенщині. На час Української революції жив у м. Лубнах із матір'ю і 2 сестрами в невеликому будинку із садком (либонь, то були залишки колись великого спадку їхніх предків Апостолів). Закінчив кадетський корпус, військову школу, служив штаб-ротмістром у царській армії. На час лютневої революції 1917 р. був удома, де лікувався від ран. За словами його сучасника Всеволода Петріва, «у громовиці та хуртовині революції він кинувся формувати територіальний загін, який його і потягнув до українців». Хоча Штакельберг і не мав чіткої національно-української орієнтації, однак був добрим вояком, служив в Українському війську як помічник командира в «Полтавських партизанах», котрі 1918 року влилися до Гордієнківського полку як 3-я сотня. Ш. керував нею як сотник, був витривалим, енергійним. Разом зі своєю сотнею брав участь у Ромоданській операції (на підступах до Ромодану з боку Лубен) 22 – 24 березня 1918 р. Прикметно, що німецькі офіцери з вищого командування сприймали присутність Штакельберга в українському війську як доказ «правдивості українських змагань». Коли наприкінці 1918 р. було змінено командний склад 3-ї сотні, Ш. опинився без діла. Тому пішов на службу до охорони гетьмана П.Скоропадського. Там він служив недовго: загинув, за припущенням В.Петріва, від української кулі під час антигетьманського повстання 14 грудня 1918 р. в Києві.

Дж.: Петрів Всеволод. Військово-історичні праці. Спомини. – К.: Поліграф-книга, 2002. – С. 371 – 373, 437.

Штаня – керівник озброєного селянського загону, який діяв 1920 р. у Миргородському повіті проти радянської влади. Ймовірно, мав петлюрівське спрямування. Знищений загоном ЧОП.

Дж.: Біографія Г.П.Гмирі.

Шуба – за даними, які потребують уточнення, отаман Шуба (либонь із Миргородщини) 1925 року перебував під слідством у Полтаві. Рід Шуб – заможний козацько-дрібнодворянський рід села Малих Сорочинців, що біля Миргорода. Представники цього роду в 1937 – 1938 рр. були репресовані.

Дж.: ДАПО. – Ф. 1011. – Оп.1. – Спр. 153. – Арк. 1 зв.; Швидько Г. Миргородський полк за переписом 1738 року // Січеславський альманах. – Вип. 2. – Дн., 2006. – С. 87, 99; Списки лиц. – С. 1 – 6; Реабілітовані історією. Кн. 4. – С. 548.

Шуліка – прихильник селянських повстанських загонів, агітував за них у с. Бакумівці, де 1919 р. був застрелений місцевим більшовицьким активістом Григорієм Пригодою. Шуліки – рід селян середніх статків у с. Бакумівці.

Дж.: Спогади П.М.Парьохи.

Шульга Дмитро Іванович (1880 – 1937) – активний діяч доби українського відродження, українського патріотичного руху, організатор української кооперації, педагог. За звітним даним далеким родичів, походив з Миргородщини. Закінчив Полтавське міське училище. З 1898 р. на службі в Миргородському повіті. 1901 р. учитель Шахворостівського початкового народного училища. Після 1905 р. – учитель у с. Кибинцях, учасник сільського таємного гуртка інтелігенції. На початку жовтня 1917 р. був заступником голови Полтавського губернського продовольчого комітету. В 1917 – 1920 рр. – голова Полтавської Спілки споживчих товариств, очолював Надзирну Раду союзу «Хуторянин». Чимало уваги приділяв національній освіті, книговиданню. У січні 1920 р. став одним із ініціаторів створення в Полтаві товариства «Український театр». Член Української партії соціалістів-федералістів. За свідченням родичів, служив офіцером у війську С.Петлюри. Близький до кола петлюрівських офіцерів осередку «Просвіти» в с. Попівці (був одружений із Лідією Дмитрівною Токаревською, жителькою Попівки). 1920 р. був членом повстанського комітету підпільної української патріотичної організації в Полтаві, до складу якої входили, здебільшого, керівники кооперативних товариств міста. Восени 1920 р. був заарештований разом із усім правлінням Полтавської Спілки споживчих товариств, відвезений до харківської тюрми, згодом був звільнений. Працював завідувачем фінансового відділу Всеукраїнського фотокіноуправління в Києві. Був заарештований 1930 – 1931 рр. у справі Українського національного центру. Помер від сухот.

Дж.: ІР НБУВ НАНУ. – Ф. 290. – Спр. 2319. – Арк. 203; Отчет Миргородской уездной земской управы за 1901 г. – Миргород, 1902. – С. 92; Спогади Ю.А.Гришка; Звідомлення Ірини Токаревської-Кондевської. – Запис авторки, 1999 р.; Соловей Д. Розгром Полтави. – С. 115, 147; Несвіцький О. Полтава у дні революції. – С. 258 (прим.); Щербаківський В. Український університет у Полтаві: спогади. – Полтава, 1994. – С. 6, 23; Історичний нарис про комсомольську організацію села Кибинець: рукописний зшиток. – МКМ. НА. Тека «Комсомол»; Розсоха Л. Михайло Токаревський – діяч доби українського національного відродження // Полтавська Петлюріана. – Ч.4. – Полтава, 2001. – С. 57-58.

Шульженко Олександр Архипович (1895, с. Великі Сорочинці – 12.10.1929, м. Лубни) – офіцер царської армії, учасник Першої світової війни. З 1918 р. офіцер армії УНР. Походив із дворянського роду з козацьким корінням. Мав незакінчену вищу освіту. В 20-их роках жив у с. Горошиному Семенівського району, за часів українізації працював завідувачем Горошинської сільськогосподарської (агрономічної) школи. Здобував освіту в інституті. Діяч УАПЦ в Великих Сорочинцях. 1925 р. увійшов до горошинського гуртка невдоволених радянською владою, створеного земляком із В.Сорочинців Ф.Матвійком, за що 1929 р., після розгрому підпільної організації в Сорочинцях, був засуджений до розстрілу. Страчений у Лубенському відділенні ДПУ. Похований на міському цвинтарі, сліди поховання знищені. Реабілітований 1989 р.

Дж.: Реабілітовані історією. Кн. 4. – С. 551 – 552; Миргород – гоґолівський край. – 2004. – 30 черв. - № 27. – С. 9; Ревезук В. Отамани Полтавського краю. – С. 241 – 242.

Явтушенко (за даними дослідника В.Ревеґука, також Явтух-Павличевський) **Симон Тимофійович** (1890, ін дані: 3.01.1893 – 1946) – протоієрей Української Автокефальної Православної церкви. Уродженець Богодухівського повіту Харківської губернії. Походив із селян. Батько – Тимофій Йосипович, мати – Марфа Іванівна. Мав брата Олександра, сестер Наталю і Мотрону. Освіта вища – закінчив педагогічний факультет Харківського університету; незакінчена музична освіта. Колишній офіцер царської армії. Брав участь у визвольних змаганнях українського народу 1917 – 1921 рр. Учасник повстання проти гетьмана Скоропадського 1918 р. на ст. Ромодан. Служив у Армії УНР. Із 1922 р. – благовісник, протоієрей УАПЦ. 1922 р. переїхав до Миргорода. У 20-х рр. ХХ ст. був настоятелем Воскресінської і Троїцької церков м. Миргорода, зробив ці церкви автокефальними. Палкий патріот України, талановитий і самозречений

проповідник. У 1922 – 1926 рр. був шість разів заарештований ЧК, перебував у тюрмах у Миргороді, Полтаві, Лубнах, Харкові. Зокрема, був заарештований 7 березня 1927 р., засуджений Особливою нарадою при Колегії ДПУ УСРР за ст. 58-10 Кримінального кодексу УСРР до 2 р. позбавлення волі. Покарання відбував на Соловках. Особливою нарадою при Колегії ДПУ 29 березня 1929 р. засланий до Уралу терміном на 3 роки. Всього в ув'язненні перебував протягом 14 років. Власного житла не мав, у Миргороді жив у найманих помешканнях. Зокрема, 1924 р. квар-

тирував у Мотрі Іванівни Демидовської (жила поблизу Воскресінської церкви, нині провулок Заливний, 12). Після звільнення 1933 року жив на Донбасі. Під час німецької окупації займався створенням парафій УАПЦ на Сході та Півдні України: в 1941 – 1942 рр. – у м. Нікополі, у селищі Велика Лепетиха Херсонської області, 1943 р. – в Первомайському районі Миколаївської області. За спогадами миргородців, близько 1941 р. приїздив до Миргорода, розповідав, що живе в автокефальному монастирі й уже посвячений у єпископи. Виїхав на Захід у березні 1944 р. Тяжко хворів, лікувався в госпіталі в Чехії. Радянською владою був силоміць репатрійований до Радянського Союзу. Життя діяча закінчилося на Харківщині. Реабілітований 1989 р.

Дж.: Звідомлення жителів м. Миргорода: В.С.Панащатенко (1907 р. н., запис авторки 1995 р.), Т.В.Козакової (1913 р. н., запис авторки 1998 р.), Н.І.Сидоренко (1915 р.н., запис авторки 1995 р.). – Архів авторки; Бухарева І., Даниленко В., Окіпнюк В., Преловська І. Репресовані діячі УАПЦ. – С. 112 – 113 /Електронний ресурс/ Режим доступу: http://poltava-repres.narod.ru/cerkva/biogr_dovid.htm; Реабілітовані історією. Кн. 4. – С. 574; Ревезук В. З історії УАПЦ на Полтавщині в перші роки її існування // ПЕВ. – 1998 / 1999. – Число 5. – С.43; Розсоха Л. Отець Симон Явтушенко // Розсоха Л. Миргородські історичні етюди. – Гадяч: Видавництво «Гадяч», 2014. – С. 265 – 271.

Яровий Василь Дем'янович (бл. 1893 – 1920) – виходець із села Березової Луки Миргородського повіту. Один із організаторів Дубчаківського повстання в Миргороді, спрямованого проти терору з боку ЧК і більшовицької влади (квітень 1919 р.). Напередодні повстання служив у

червоноармійській частині в Миргороді, керував новостворюваною 3-ю сотнею. Миргородське повстання почалося стихійно з того, що В.Яровий під час мітингу в солдатській казармі побив більшовицького агітатора, а солдати Ярового роззброїли продармійців. Яровий роззброїв також штаб полку. В розпал подій став помічником отамана С.Дубчака. Один із підрозділів під його керівництвом розібрав залізничну колію пообіч Миргорода, щоб унеможливити підмогу червоним із боку Полтави й Ромодану. Зі слів комісара В.Волощенка, В.Яровий устиг утекти з Миргорода ще до розгрому штабу Дубчака. Навесні 1919 року він створив у лісі поблизу Комишні свій загін, який паралізував заготівлю хліба більшовиками в Комишнянській і Остапівській волостях. Збройна група Ярового зміцніла настільки, що для боротьби з нею із Полтави було прислано цілий полк, якому вдалося розігнати загін Ярового, а його розрізнені сили відтиснути вглиб лісів, тим самим позбавивши їх активності. В.Яровий розстріляний чекістами 1920 р. в Полтаві. Члени родини Ярових із Березової Луки 1938 р. зазнали репресій.

Дж.: Спогади В.Волощенка; Спогади О.Чучмая; Спогади М.Шастуна; Несвіцький О. – С. 182; Короленко В.Г. Дневник. – Запис від 21 серпня 1920 р.; Ревезук В., Кочерга Н. Миргородське повстання. – С. 73; Розсоха Л. Про бандитів дум не складають. – С. 144 – 145; Реабілітовані історією. Кн. 4. – С. 593.

Ярош Ф. – житель Миргорода. У квітні 1914 р. в його будинку збирався місцевий гурток Української соціал-демократичної робітничої партії, у якому читалися заборонені владою газети й журнали українською мовою. (До гуртка входили Семен Бакало, Михайло Токаревський, Микола Кропивний та інші миргородські діячі часів Української революції 1917 – 1921 рр.).

Дж.: ЦДІАУК. – Ф. 321. – Оп.1. – Спр. 195. – Арк. 19.

Яценко Матвій Маркович – повстанський отаман. Походив із м-ка Комишні, з козацько-старшинського роду, відомого ще з XVIII ст. (Яценків хутір на початку XX ст. існував біля с. Грем'ячої, що неподалік від Комишні). Після поразки Миргородського повстання під проводом С.Дубчака (див.) 1919 р. керував загonom «лісовиків» петлюрівського спрямування, який діяв у Комишнянських і Попівських лісах. Миргородські комуністи називали Яценка «максималістом». Був близький до В.Ярового (див.). Загін Яценка боровся проти більшовицьких діячів, здійснював напади на

транспорту з хлібом, який вивозили з України до більшовицької Росії та для Червоної армії. Активними членами загону була родина Тригубенків (див.). Коли в Комишню увійшли денікінці, загін Яценка було розпущено, а самого керівника призначено на посаду комишанського волосного старшини. Подальша доля М.Яценка не відома. У вересні 1929 р., коли велося слідство Лубенським окружним судом над учасниками повстанських загонів, М.Яценко не був розшуканий.

Дж.: ДАПО. – Ф. 2113. – Оп. 1. – Спр. 74. – Копія справи в МКМ; Спогади В.Волощенко; Спогади М.Шастуна; Розсоха Л. Про бандитів дум не складають. – С. 144.

Яцун Василь – отаман селянського повстанського загону, який протягом 1921 – 1922 рр. діяв у районі с. Лютеньки Гадяцького повіту. Загін базувався в урочищі Дубина біля Лютеньки, до сфери його дії потрапляли також північно-східні терени Миргородського повіту. Ліквідація загону Яцуна сталася 13 серпня 1922 р. Отаманові вдалося врятуватися. Але наприкінці вересня 1922 р. його заарештували чекісти на станції Голеве Миргородського повіту, подальша доля невідома. Уцілілі рештки його загону приєдналися до повстанського отамана Василя Довгого (район сіл Ковалівки й Романівки).

Дж.: Ревегук В. Отамани Полтавського краю. – С. 147, 162.

ЛІТЕРАТУРА І ДЖЕРЕЛА

1. Аббасов А. Комбат ЧОП / А. Аббасов // Прапор перемоги. – 1968. – 23 січня. – № 10.
2. Абраменко Л. Последняя обитель: Крым, 1920 – 1921 годы. – Ч. III / Електронний ресурс / Л.Абраменко. – Режим доступу: <http://www.fedy-diary.ru>
3. Автобіографія В.І.Бокітька: машинописна копія. – Миргородський краєзнавчий музей. Науковий архів (далі – МКМ. НА.)
4. Автобіографія В.І.Лисенка. – МКМ. НА. Тека «Громадянська війна», ч. III.
5. Адрес-календарь и справочная книжка Полтавской губернии на 1904 год. – Полтава, 1904. – Миргородский уезд.
6. Альбом «Спогади М.Сидоренка про школу № 2». – МКМ. НА. Тека «Освіта».
7. Андрієвський В. З минулого. – Ч.І. – Берлін: Українське слово, 1921.
8. Архівний збірник до 80-річчя Державного архіву Полтавської області: матеріали наукової конференції. – Полтава, 1998.
9. Архів Української Народної Республіки. Міністерство закордонних справ. Дипломатичні документи від Версальського до Ризького мирних договорів (1919 – 1921) / Електронний ресурс / Упоряд.: Валентин Кавунник. – К.: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського, 2016.
10. Бабенко Л. Діяльність органів ДПУ на Полтавщині у 1920-их роках /Л.Бабенко // Реабілітовані історією. Полтавська область. – Книга І. – Київ – Полтава: АСМІ, 2009.
11. Бабич І. З історії боротьби комуністів за Радянську владу в Миргородському повіті на Полтавщині в 1919 р. / І.Бабич // Український історичний журнал. – 1959. – № 1.
12. Бабич І.Н. Подарок миргородцев Москве в 1919 году: машинопис статті. – МКМ. Осн. фонд. – Інв. № 848/р–529.
13. Біографія Г.П.Гмирі. – МКМ. НА. – Тека «Громадянська війна», ч. І.
14. Бокітько В. Автобіографія: машинопис, 2 арк. Без дати. – МКМ. НА.
15. Бокітько В. Спогади. – 1967. – МКМ. НА.
16. Бухарева І., Даниленко В., Окіпнюк В., Преловська І. Репресовані діячі Української Автокефальної Православної церкви (1921 – 1939): біографічний довідник. – К.: Смолоскип, 2011.
17. Бюлетень офіційних розпоряджень Миргородського повітового виконкому та його відділів. – 21 грудня 1920 р. – № 2. – Копія документа з Державного архіву Полтавської області (далі – ДАПО). – МКМ. НА.
18. Бюлетень офіційних розпоряджень Миргородського повітового виконкому та його відділів. – 28 грудня 1920 р. – Копія документа. – МКМ. НА.
19. Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради: біографічний довідник. – К., 1998.
20. Вісник Миргородської повітової ради робітничих, селянських та вояцьких депутатів. – 1919. – 20 лютого. – № 1.

21. «Воспоминания о бое с бандой Христового» Мусія Йосиповича Заряжка: рукопис, 1 арк. – Без дати. – МКМ. НА. – Тека «Громадянська війна», ч. 1.
22. Воспоминания С.Н. Мотовиловой / Электронний ресурс / Режим доступу: www.famhist.ru
23. Выписка из приказа по Советской Рабоче-крестьянской милиции Миргородского уезда от 29 ноября 1922 года № 30: рукописна копія з документа. – МКМ. НА.
24. Герасименко О. Боротьба за владу Рад на Миргородщині / О.Герасименко // Прапор перемоги. – 1966. – 12 лютого.
25. Дані краєзнавця Віктора Павловича Клименка (с. Семереньки), за розповідями його діда Марка Клименка. – Запис авторки, 1989 р.
26. Дані Михайла Васильовича Климка (м. Миргород), небожа О.Климка. – Запис авторки, 2013 р.
27. Дані Надії Іванівни Макоджуби, жительки Миргорода. – Записи авторки, 1997р., 2000 р.
28. Дані Любові Іванівни Максюті, праправнуки І.І.Максюті. – Запис авторки, 2005 р.
29. Дані Антоніни Михайлівни Марченко, онуки І.Панащатенка. – Запис авторки, 2016 р.
30. Дані Олени Олексіївни Савченко, родички С.Зубенка. – Запис авторки, 2014 р.
31. Дані Любові Панасівни Сітко (1907 р. н.), жительки Миргорода. – Запис авторки, 2000 р.
32. Дані Зінаїди Андріївни Харечко, жительки с. Бакумівки. – Запис авторки 2005 р.
33. Державний архів Полтавської області (далі – ДАПО). – Ф.5. – Оп. 4. – Спр. 66.
34. ДАПО. – Ф. П-96. – Оп.1. – Спр. 1.
35. ДАПО. – Ф.1502. – Оп. 1. – Спр. 151.
36. ДАПО. – Ф. 2113. – Оп. 1. – Спр. 311.
37. ДАПО. – Ф. 2113. – Оп. 1. – Спр. 715.
38. Дімаров А. Прожити й розповісти: Повесть про сімдесят літ / А.Дімаров. – К.: Дніпро, 1997.
39. Довідник з історії України. – К.: Генеза, 2001.
40. Доценко О. Зимовий похід (6.XII. 1919 – 6.V.1920). – К.: Вид-во Олени Теліги, 2001.
41. Дучинський А. З студентських літ Євгена Нероновича / А.Дучинський // За сто літ. – Кн. 3. – Державне видавництво України, 1928.
42. Еженедельный обзор Лубенского ООГПУ на 7 апреля 1925 г. – ДАПО. – Ф. 2068. – Оп. 2. – Спр. 1.
43. Електронний ресурс / Режим доступу: history-poltava.org.ua
44. Енциклопедія українознавства. Словникова частина. – Перевидання в Україні. – Т. 5. – Львів, 1996.
45. Епістолярна спадщина академіка Д.І.Яворницького. – Вип. 1. – Дніпропетровськ: Гамалія, 1997.
46. Єфимов В. Це все – ми: Рід Єфимових / В.Єфимов. – Дніпропетровськ: Пороги, 2004.

47. Журнал засідання економічної ради 26 листопада 1917 р. при Миргородській повітовій народній управі. – ДАПО. – Ф. 610. – Оп. 2. – Спр. 6.
48. Залесский К. Кто был кто в Первой мировой войне / К.Залесский. – М.: АСТ: Астрель, 2003 / Електронний ресурс / Режим доступу: http://militera.lib.ru/ens/zalessky_ka03/index.html
49. Звідомлення Євдокії Михайлівни Анцибор (1913 р. н.), онуки Курячих-Овчаренків. – Запис авторки, 2004 р.
50. Звідомлення жителя Миргорода Василя Олексійовича Білоуса. – Запис авторки, 2011 р.
51. Звідомлення Юрія Андрійовича Гришка, уродженця с. Попівки, сусіди Тимонів. – Запис авторки, 1997 р.
52. Звідомлення Антоніни Павлівни Жижки, жительки Миргорода (вул. Ведмедівка). – Запис авторки, 2000 р.
53. Звідомлення Тамари Василівни Козакової (1913 р. н.), жительки Миргорода. – Запис авторки, 1997 р.
54. Звідомлення Олександри Олексіївни Лисенко, жительки Миргорода. – Запис авторки, 2010 р.
55. Звідомлення професора Бориса Григоровича Марченка за розповідями його діда Бориса Дмитровича Шелюга й дядька Василя Борисовича Шелюга, жителів Миргорода (куток Стадня), свідків страти. – Запис авторки, 2001 р.
56. Звідомлення Ганни Дмитрівни Обідної (1916 р. н.). – Запис авторки, 1992 р.
57. Звідомлення О.М.Панасенка, жителя м. Миргорода. – Запис авторки, 2001 р.
58. Звідомлення Валентини Степанівни Панащатенко (1907 р. н.), жительки м. Миргорода. – Запис авторки, 1995 р.
59. Звідомлення Тетяни Миколаївни Почапської (м. Черкаси), онуки Григорія Мельченка. – Запис авторки, 2009 р.
60. Звідомлення Олексія Антоновича Северина (1927 р. н.), жителя с. Остапівки. – Запис авторки.
61. Звідомлення Анатолія Олексійовича Сивирини, уродженця с. Остапівки, письменника, краєзнавця. – Запис авторки, 2001 р.
62. Звідомлення Наталі Іванівни Сидоренко (1915 р. н.), жительки Миргорода. – Запис авторки, 1995 р.
63. «Згадка про родину Малярів»: спогади Галини Махтеївни Бойко, небоги письменника Павла Маляра. – Запис 2007 р. – МКМ. НА.
64. Здоровець Д. Комуна в Юр'івці: спогад / Д.Здоровець // Прапор перемоги. – Газетна витинка без дати. – МКМ. НА.
65. Золоті Ворота: Історія Сіових стрільців. – К., 1992.
66. Зубковский И.А. Дни моей жизни (Воспоминания) / И.А.Зубковский // Ваше превосходительство! Автобиография и другие документы из архива основателя Миргородского курорта – земского врача, действительного статского советника, генерала – Ивана Андреевича Зубковского. – К.: СМП «АВЕРС», 2008.
67. Історія міст і сіл Української РСР. Полтавська область. – К., 1967.
68. История комсомола Миргородщины: рукописний зшиток. – МКМ. НА. – Тека «Комсомол».

69. Києвлянин. – 1917. – 13 января.
70. Клименко В. Ад'ютант Петлюри – наш земляк / В.Клименко // Прапор перемоги. – 2002. – 18 грудня. – № 102.
71. Клименко В. Кінець осинового гнізда / В.Клименко // Прапор перемоги. – 1987. – 17 жовтня. – № 167.
72. Клименко В. Нестор Махно в Семереньках / В.Клименко // Прапор перемоги. – 1996. – 19 жовтня.
73. Ковган В., Ханко В. Миргородський державний керамічний технікум ім. М.Гоголя: історичний нарис. – Миргород, 1996.
74. Козак С. Історія української діаспори. – К., 2017. – Т.2.
75. Козаченко А. Історичні часи на Полтавщині / А.Козаченко // Полтавщина: зб. – Т. 2. – Полтава, 1927. – С. 159 – 220.
76. Комишня / Електронний ресурс / Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
77. Комишня / Електронний ресурс / Режим доступу: <http://www.slavia.do.am>
78. Коммунист. – 1921. – 18 декабря. – № 286.
79. Копоть М., Бабич И. Борьба коммунистов за Советскую власть в Миргородском уезде на Полтавщине в 1919 году: Воспоминания старых большевиков. – МКМ. НА. – Архів краєзнавця О.Герасименка. Конволют «Матеріали з історії Миргорода і Миргородщини».
80. Копоть М., Бабич І., Волощенко В. В битвах з силами контрреволюції // Зоря Полтавщини. – 1958. – 24 січня. - № 17.
81. Короленко В.Г. Дневник. 1917 – 1921 г.г. / Електронний ресурс / Режим доступу: http://histpol.pl.ua/ru/?option=com_content&view=article&id=4950
82. Короленко В. Письма к Луначарскому // Новый мир. – 1988. – № 10.
83. Коротенко В. Отаман Іван Крупський / В. Коротенко // Полтавська Петлюріана. Матеріали ІV Петлюрівських читань. – Полтава, 1999.
84. Кучабський Василь. Корпус Січових стрільців: воєнно-історичний нарис. – Ювілейне видання. 1917 – 1967 / В.Кучабський. – Чікаго, 1969.
85. Кущинський Антін. Загибель села Березова Лука на Полтавщині / А.Кущинський / Електронний ресурс / Режим доступу: www.poltava-repres.harod.ru
86. [Лазуренко Степан]. Богданівський полк. Написав Степан Лазуренко, полк. Армії УНР // Календар «Свободи» на 1960 рік / Видання Українського Народного Союзу. – [Нью-Йорк].
87. Лежелепов Г. Кавалер ордена Червоного Прапора / Г.Лежелепов // Зоря Полтавщини. – 1957. – 1 листопада. - № 217.
88. Лист голови Полтавської губернської ЧК І.П.Барсукова до редакції газети «Миргородський вістник» від 10 квіт. 1919 р. – МКМ. НА. – Копія з документа ДАПО: Ф. 3978. – Оп.1. – Спр. 5.
89. Лист А.В.Бродського, колишнього комсомольця, до комсомольців Миргородщини. Жовтень 1968 р. – МКМ. НА.
90. Лист Д.А.Заславського, брата колишнього чекіста, до директора Миргородського краєзнавчого музею М.І.Щербаня від 2.10. 1967 р. – МКМ. НА.

91. Лист Дм. Заславського до письменника Левка Пом'яньського від 26.07.1983 р. – МКМ. НА. – Тека «Громадянська війна в радянській інтерпретації». Частина І.
92. Лист Павла Ксьонзенка до Преосвященного Владики Іоана, від 28 липня 1957 р., з м. Гартфорда (США). – Архів миргородця Олександра Ксьонзенка.
93. Лист А.Слущкого, колишнього комсомольця, до секретаря Миргородського райкому ЛКСМУ А.Ф.Баки. Без дати, близько 1967 р. – МКМ. НА. – Тека «Комсомол».
94. Лист М.П.Шастуна до голови Миргородського райвиконкому М.П.Шейка, 1956 р. – МКМ. Основний фонд. – Інв. № 1094/р-1044.
95. Листи Т.О.Конькової (нащадка хомутецьких Дорошенків) до авторки від 31.05.2004 р. та 22.12.2010 р. – Архів авторки.
96. Листок соціал-демократа (Миргород). – 1917. – 16 ноября. - № 6.
97. Лошицький О. «Лабораторія-2»: Полтава. Документальні матеріали про масові репресії в Полтавській області у 1937 – 1938 рр. / О.Лошицький / Електронний ресурс / Режим доступу: <http://yandex.ua/yandsearch?text>
98. Майстренко І. Історія мого покоління: Спогади учасника революційних подій в Україні. – Едмонтон, 1985.
99. Маляр Павло. Золотий дощ: роман-трилогія / П.Маляр. – Кн. І. – Детройт, 1965.
100. Марченко М. Квітень – грудень 1919 року / М.Марченко // Прапор перемоги. – 1987. – 7 листопада. – № 179 – 180.
101. Марченко М. Вересень – грудень 1920-го / М. Марченко // Прапор перемоги. – 1988. – 29 червня.
102. Матеріали до 50-річчя заснування Радянської влади: Спогади В.Бокітька. – Машинопис. – МКМ. Основний фонд. – Інв. № 2232 / р-223.
103. Мельник Е. Гетьманщина і проблеми забезпечення української школи підручниками / Е.Мельник // Етнічна історія народів Європи: Зб. наук. праць. – Вип. 24. – К.: УНІСЕРВ, 2008.
104. Миргородське життя. – 1918. – 29 (16) грудня. - № 1.
105. Миргородське життя. – 1919. – 29 січня. - № 4.
106. Миргородське повстання 1919 року під проводом С.Дубчака: до 90-ї річниці повстання. – Миргород: ТОВ Видавництво «Миргород», 2008.
107. Миргородський керамічний технікум: історія, діячі, навчальний процес / Матеріали ювілейної наукової конференції. За редакцією мистецтвознавця В.Ханка. – Миргород, 1996.
108. МКМ. – Інвентарна картотека основного фонду.
109. МКМ. НА. – Тека «Архів родини Козакових».
110. МКМ. НА. – Тека «Архівні матеріали». Копія документа з ДАПО (Ф. 3978. – Оп. 1. – Спр. 5), надана М.Марченком.
111. МКМ. НА. – Тека «Архівні матеріали». – Копія з архівного документа: Ф.96. – Оп. 1. – Спр. 3.
112. МКМ. НА. – Копія з документа ДАПО (ф. 2083). Матеріал зібраний М.М.Марченком.

113. МКМ. НА. – Копія з документа ДАПО: Ф. 3311. – Оп. 1. – Спр. 1.
114. МКМ. НА. – Рукописна копія з документа ДАПО (Ф. 3978. – Оп. 1. – Спр. 5). Копія надана краєзнавцем М.М.Марченком.
115. Мороз В., Вацєба О. Петро Болбочан – герой національно-визвольних змагань 1918 – 1919 років // Полтавська Петлюріана. – Число 2. – Полтава, 1996.
116. Московець Є. Спомини про революційні події в м. Полтаві / Є.Московець // Архівний збірник до 80-річчя Державного архіву Полтавської області. – Полтава: Полтава, 1998.
117. Національний рух на Миргородщині / Підготував М.Марченко // Прапор перемоги. – 1996. – 3 липня.
118. Несвіцький О.О. Полтава у дні революції та в період смуту 1917 – 1922 рр.: щоденник / О.О.Несвіцький. – Полтава, 1995.
119. Німич К. Деякі питання історії села Зубівки на Миргородщині: машинопис, 1960. – МКМ. НА. – Тека «Архів О.Герасименка».
120. Нотатки К.І.Зубковської про освіту в Миргороді: рукопис. – МКМ. НА. – Тека «Історія освіти».
121. Петрів Всеволод. Військово-історичні праці. Спомини. – К.: Поліграфкнига, 2002.
122. Пирогов А. Как создавалась Миргородская комсомольская организация: спогади. – Машинописна копія, 1966. – Архів авторки.
123. Повернуті імена // Прапор перемоги. – 1990. – № 89.
124. Полумесячные сведения о числе коммунистов и сочувствующих в Миргородском охранном батальоне // МКМ. НА. (Матеріали М.Марченка).
125. Пом'янський Л. Люди героїчної слави / Л. Пом'янський // Червона трибуна. – 1957. – 25 вересня.
126. Постановления Миргородского уездного земского собрания 1915 р. – Миргород, 1916.
127. Пошталеграма до штабу ЧОП Полтавської губернії від 15 травня 1922 р. – МКМ. НА. – Копія з архівного документа: Ф. 7458. – Оп. 1. – Спр. 3. (Матеріали М.Марченка).
128. Прапор перемоги. – 1966. – 19 лютого.
129. Прапор перемоги. – 1987. – 21 жовтня. – № 169.
130. Прапор перемоги. – 1988. – 15 жовтня. – № 165.
131. Приказ № 17 Миргородского уездного отдела юстиции 24 августа 1920 года: копія з документа. – МКМ. НА.
132. Приказ № 56 Миргородского уездного военного комиссара 24 февраля 1921 года. – МКМ. Основний фонд. – Інв. № 5939/р-4990.
133. Пристайко В., Шаповал Ю. Справа «Спілки Визволення України»: невідомі документи і факти. – К.: Інтел, 1995.
134. Протокол № 3 Повітвійськнаради від 14 липня 1921 року. – МКМ. НА. – Рукописна копія з документа ДАПО, надана науковим співробітником Миргородського краєзнавчого музею М.Марченком.
135. Протокол № 8 засідання Миргородської повітової військової наради 3 березня 1922 р. – МКМ. НА. – Копія з документа ДАПО: Ф. 1631. – Оп. 1. – Спр. 358. – Матеріал наданий науковим співробітником музею М.М.Марченком.

136. Протокол № 9 засідання Миргородської повітової військової наради 20 квітня 1922 р. – Миргородський краєзнавчий музей. – Науковий архів. – Копія з документа ДАПО. – Ф. 1631. – Оп. 1. – Спр. 358. – Матеріал наданий науковим співробітником музею М.Марченком.
137. Протокол № 10 засідання Миргородского уездвоенсовещания 28 июня 1922 г.: Копія. – МКМ. НА.
138. Протокол № 13 засідання Миргородского уездного военсовещания 5 августа 1922 года. – МКМ. НА. – Копія документа.
139. Протокол № 14 засідання Миргородского уездного военного совещания 19 декабря 1922 г. – МКМ. НА. – Копія документа.
140. Проць Я. Андрій Головка називав його скарбом / Я.Проць // Миргород – гоголівський край. – 2002. – 11 грудня, № 56; 18 грудня, № 57.
141. Радянська влада (м. Полтава). – 1920. – 11 травня. - № 104.
142. Рапорт інспектора ЧОП Полтавської губернії командирі ЧОП Полтавської губернії від 12 травня 1922 р. – МКМ. НА. – Копія з архівного документа: Ф. 7458. – Оп. 1. – Спр. 3.
143. «Рассказ о расстреле в период мятежа Дубчака»: спогади жителя Миргород-а Яценка (нар. бл. 1909 р.). Запис 1970-их років. – МКМ. НА. – Тека «Громадянська війна», ч. 1.
144. Реабілітовані історією. Полтавська область. – Книга перша. – К. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2009.
145. Реабілітовані історією. Полтавська область. – Кн. 2. – Київ – Полтава: Видавництво АСМІ, 2004.
146. Реабілітовані історією. Полтавська область. – Книга третя. – Київ – Полтава: Видавництво АСМІ, 2005.
147. Реабілітовані історією. Полтавська область. – Книга четверта. – Київ – Полтава: Видавництво АСМІ, 2006.
148. Ревегук В. Діяльність українського національно-патріотичного підпілля в Полтаві (1941 – 1943) / В.Ревегук // Полтавський краєзнавчий музей: збірник наукових статей. – Полтава, 2004.
149. Ревегук В. За волю України: нариси історії повстансько-партизанської боротьби на Полтавщині в 1917 – 1923 рр.: монографія / В.Ревегук. – Полтава, 2007.
150. Ревегук В., Кочерга Н. Миргородське повстання 1 – 4 квітня 1919 р. // Полтавська Петлюріана. Число 3: Матеріали Четвертих Петлюрівських читань. – Полтава: Рік, 1999.
151. Ревегук В. Отамани Полтавського краю – борці за волю України: нариси з історії / В.Ревегук. – Полтава: Дивосвіт, 2011.
152. Ревегук В. Полтавці – поборники державної незалежності України / В.Ревегук. – Полтава: Полтавський літератор, 2016.
153. Ревегук В. Полтавщина в огні Української революції (1917 – 1921 рр.): монографія / В.Ревегук. – Полтава: ПП Шевченко Р.В., 2014.
154. Ревегук В. Полтавщина в перший рік Української революції: доба Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918 рр.) / В.Ревегук. – Полтава: АСМІ, 2007.

155. Ревегук В. Полтавщина. Протибільшовицький рух опору 20-30-х років ХХ століття: Нариси історії / В.Ревегук. – Полтава: Полтавський літератор, 2016.
156. Ревегук В. Протибільшовицьке національно-патріотичне підпілля на Полтавщині 1920 – 1923 років / В.Ревегук // Полтавська Петлюріана. Матеріали сьомих Петлюрівських читань. – Число 6. – Полтава: Рік, 2005.
157. Ревегук В. Трагедія полтавських кобзарів // Рідний край. – 2012. - № 2.
158. Реестра всего Войска Запорожского после Зборовского договора с королем польским Яном Казимиром, составленные 1649 года, октября 16 дня и изданные по подлиннику О.М.Бодянским. – Издание Императорского общества истории и древностей российских при Московском университете. – М., 1875.
159. Родинний архів Андрія Вікторовича Балтіна (м. Миргород).
160. Родинний архів Юрія Андрійовича Гришка (м. Миргород).
161. Родинний архів Михайла Васильовича Ігнатюка (м. Миргород).
162. Родинний архів Тамари Василівни Козакової (м. Миргород).
163. Родинний архів Ірини Михайлівни Кондевської (Токаревської, м. Львів).
164. Родинний архів Тамари Олександрівни Конькової (м. Київ).
165. Родинний архів Олександра Вікторовича Ксьонзенка (м. Миргород).
166. Родинний архів Ірини Василівни Литки (м. Миргород).
167. Родинний архів Ірини Лукач (м. Будапешт, Угорщина).
168. Родинний архів Валентина Леонідовича Пасішниченка (м. Миргород).
169. Родинний архів Олексія Кириловича Полив'яного (м. Миргород).
170. Родинний архів Тетяни Миколаївни Почапської (м. Черкаси).
171. Родинний архів Ірини Стасевської (м. Тампере, Фінляндія).
172. Розсоха Л. До життєпису українського патріота миргородця Михайла Обідного / Л.Розсоха // Полтавська Петлюріана. Матеріали сьомих Петлюрівських читань. – Число 6. – Полтава, 2005.
173. Розсоха Л. Дружба двох миргородських поетів / Л. Розсоха // Прапор перемоги. – 2014. – 7 лютого. - № 6.
174. Розсоха Л. Дубчаківці // Миргород – гоголівський край. – 2004. – 31 березня. – № 14; 7 квітня – № 15; 14 квітня. – № 16.
175. Розсоха Л. Миргородська старовина: Дослідження. Статті. Нариси. Розвідки / Л.Розсоха. – Кобеляки: Кобеляки, 2002.
176. Розсоха Л. Миргородські історичні етюди / Л.Розсоха. – Гадяч: видавництво «Гадяч», 2014.
177. Розсоха Л. Миргородські кобзарі й бандуристи / Л.Розсоха. – Миргород: ТОВ «Видавництво Миргород», 2015.
178. Розсоха Л. Михайло Токаревський – діяч доби українського національного відродження / Л.Розсоха // Полтавська Петлюріана. – Ч.4. – Полтава, 2001. – С. 51 – 65.
179. Розсоха Л. Нашого цвіту по всьому світу / Л.Розсоха // Миргород. – 1995. – 12 серпня. – № 50-51.
180. Розсоха Л. Повстанський загін Григорія Мельченка / Л. Розсоха // Прапор перемоги. – 2015. – 30 жовтня. – № 44.

181. Розсоха Л. Про бандитів дум не складають (Повстанський рух на Миргородщині у перші роки радянської влади) / Л.Розсоха // Полтавська Петлюріана. – Число 5. – Матеріали Шостих Петлюрівських читань. – Полтава, 2003.
182. Розсоха Л. Села і хутори Миргородщини XVII – XX століть: матеріали до історико-топонімічних студій / Л.Розсоха. – Миргород: Вид-во «Миргород», 2008.
183. Розсоха Л. Як махновці спалили миргородську тюрму / Л.Розсоха // Сторінки історії Миргородщини: Збірник наукових праць. – Вип. 2. – Полтава: Рік, 2001.
184. Ротач П. Розвіяні по чужині: полтавці на еміграції. – Короткий біобібліографічний довідник / П.Ротач. – Полтава: Верстка, 1998.
185. Рябокін Х.С. Відступ Армії УНР з Харкова в 1919 р.: Матеріали до історії визвольної боротьби / Передмова Дм. Солов'я, 1963 / Передрук із журналу «Вільна Україна» (Нью-Йорк), 1963 / Передмова О.Юренка // Полтавська Петлюріана. Число 6. Матеріали сьомих Петлюрівських читань. – Полтава: ТОВ «Рік», 2005.
186. Сергійчук В. Симон Петлюра і єврейство: Документи / Електронний ресурс / Режим доступу: <http://ukrlife.org/main/prosvita/document.htm>
187. Свідчення жительок Миргорода Наталі Іванівни Сидоренко та Антоніни Павлівни Жижки. – Запис авторки, 2003 р.
188. Свідчення Миколи Павловича Сітка, жителя Миргорода. – Запис авторки, 2000 р.
189. Свідчення Марії Григорівни Яценко, жительки с. Хомутця. – МКМ. НА. – Тека «Громадянська війна», ч. 1.
190. Соловей Д. Розгром Полтави / Д.Соловей. – Полтава: Криниця, 1994.
191. Список лицарів ордена «Залізного Хреста» 1-ї пішої Запоріжської дивізії і кінного полку Чорних Запорожців // Архів Товариства Запорожців в Америці. – Копія в діаспорній бібліотеці ім. Г.Король (м. Миргород): рукопис. – 6 арк.
192. Список військовополонених – повстанців армії УНР, розстріляних 23 листопада 1921 р. під селищем Базар Волинської губернії / Електронний ресурс / Режим доступу: unknownwar.info/
193. Список дворян, внесених в Дворянскую родословную книгу Полтавской губернии. – Полтава, 1898.
194. Списки лиц, имеющих право участия в избирательных собраниях и съездах для выбора земских гласных по Миргородскому уезду на трехлетие с 1913 года. Составлены Миргородской уездной земской управой. Исправленные по постановлению земской управы 31 мая 1913 года // Полтавские губернские ведомости. – 1913. – 13 июля. - № 56.
195. Спогади В.Бокітька. – МКМ. Основний фонд. – Інв. № 2232/р-223.
196. Спогади А.В.Бродського: рукопис, 1968. – МКМ. НА. – Тека «Комсомол».
197. Спогади В.Волощенко. – Назва документа: «Воспоминания о революционной деятельности в 1918 – 19 – 20 и 21 г.г. на Миргородщине Волощенко

- Василя Никитича, бувший уездвоенком 1919 – 1920 г.г., член уревкома и уисполкома 1919 – 1920 г.г.: рукописний зшиток. Без пагінації. – МКМ. НА. – Тека «Громадянська війна».
198. Спогади Юрія Андрійовича Гришка (уродженця с. Попівки, родича Філянських), жителя м. Миргорода. Запис авторки 1996 р. – Архів авторки.
 199. Спогади М.Кашченка: машинописна копія. Без дати. – МКМ. НА.
 200. Спогади С.П.Ксьонзенка: рукопис. – МКМ. НА. – Тека «Громадянська війна».
 201. Спогади К.О.Ляхна. – МКМ. НА. – Тека «Громадянська війна». Ч.І.
 202. Спогади Степана Дмитровича Москаленка. – МКМ. НА. – Тека «Громадянська війна».
 203. Спогади Василя Дмитровича Новикова (про повстання Дубчака). 1959 р. – МКМ. НА.
 204. Спогади Івана Миколайовича Пазинича, жителя Миргорода, записані за свідченнями його батька. Запис 1999 р. – МКМ. НА.
 205. Спогади П.М.Парьохи. – Назва документа: «Воспоминания члена большевистского подпольного уездного комитета Парехи Петра Михайловича о рев. движении и борьбе с бандитизмом в 1918 – 1922 годах в Миргородском уезде. О работе подпольного большевистского комитета во время денкинской реакции. 28.X.1959 г.»: Рукописний зшиток. – 15 арк., без пагінації. – МКМ. НА. – Тека «Громадянська війна», ч. III.
 206. Спогади Г.І.Пригоди. – Назва документа: «Спогади про участь у революційному русі в 1918 по 1922 р. Пригоди Гр. Ів.»: рукописний зшиток, 1959 р. – МКМ. Основний фонд. – Без інв. №.
 207. Спогади Костянтина Даниловича Самойловича. – МКМ. НА. – Тека «Громадянська війна». Ч.І. – Запис у зашиті «Спогади Яценка».
 208. Спогади Миколи Сарми-Соколовського // Полтавська Петлюріана. Число 5. Матеріали Шостих Петлюрівських читань. – Полтава, 2003. – С. 168 – 182.
 209. Спогади Якова Івановича Черненка. Без дати. – МКМ. НА.
 210. Спогади О.І.Чучмая: машинопис. – МКМ. НА. – Тека «Громадянська війна в радянській інтерпретації». Ч. 1.
 211. Спогади М.Шастуна. – Назва документа: «Воспоминания члена КПСС 1919 года о революционном движ. и борьбы з бандамы та борьбы за хлеб 1918 – 1922 годы. Шастун Митрофан Прокофьевич»: рукописний зшиток, 1959 р. Без пагінації. – МКМ. НА. – Тека «Громадянська війна», ч. III.
 212. Спогади миргородця Луки Якимовича Шевченка (1890 р. н.) – Запис спогадів зроблений його онуком Віталієм Івановичем Яроцьким: рукопис, 4 січня 2016 р. – Архів авторки.
 213. Спогади Івана Гнатовича Швеця. Переказав син Борис Іванович Швець. – Запис авторки, 2013 р. – Архів авторки.
 214. Спогади Яценка: рукописний зшиток. – МКМ. НА. – Тека «Громадянська війна». Ч. 1. – Фрагмент запису, зроблений рукою краєзнавця А.Аббасова.
 215. Справа про звинувачення гр. Тимошенка Ф.М. в зв'язку з «бандитами». – Матеріали справи знайдені миргородським краєзнавцем М.М.Марченком. Виписки з документа зберігаються в науковому архіві Миргородського краєзнавчого музею.

216. Телеграма від 29 березня 1919 р. – МКМ. НА. – Матеріал зібраний М.Марченком.
217. Телеграма начальника Миргородської повітової міліції Бодні до начальника губернської міліції від 8 травня 1922 р. – Копія з архівного документа : Ф. 1631. – Оп. 1. – Спр. 383. – МКМ. НА.
218. Терор проти церков / Електронний ресурс/ Режим доступу: www.poltava-repres.narod.ru
219. Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917 – 1921). – Кн. І. – К.: Темпора, 2007. / Електронний ресурс / Режим доступу: <http://www.rulit.me/books/oficerskij-korpus-armii-ukrainskoi-narodnoi-respubliki-1917-1921-read-227989-9.html>
220. Тулуб Олександр. Матеріали до життєпису Володимира Самійленка // За сто літ: Матеріали з громадського й літературного життя України XIX і початків XX століття. – Кн.3.– (Без м. вид.): Державне вид-во України, 1928.
221. Українська революційно-демократична партія (УРДП – УДРП): зб. матеріалів і документів. – Чикаго – Київ, 1997.
222. Химниця Н. Парамілітарні організації української молоді періоду Центральної Ради. – 2011. /Електронний ресурс / Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua>
223. Хома І.Я. Бої за Шепетівку у квітні 1919 р. / І.Хома / Електронний ресурс/ Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua>
224. Циркуляр заступника голови ВЧК під грифом «Цілком таємно»: копія документа. – МКМ. НА.
225. Чайка Іван. Дзвони над Лютенською: документальний роман / І.Ф.Чайка. – Гадяч: Гадяч, 2001.
226. Червона Лубенщина. – 1925. – № 14.
227. Червона трибуна (м. Миргород). – 1930. – 9 грудня. - № 28.
228. Червона трибуна. – 1957. – 30 жовтня.
229. Червона трибуна. – 1960. – 19 листопада. - № 137.
230. Чорноморець А. Боротьба за зміцнення Радянської влади в селі Хомутці / А.Чорноморець // Червона трибуна. – 1957. – 18 вересня. - № 111.
231. Чудан І. Гартовані в боях / І.Чудан // Прапор перемоги. – 1987. – 3 листопада. – С. 3.
232. Шупик Д., Білан С., Ошека В. Дорога до рідного дому: історія села Попівки Миргородського району Полтавської області. – Полтава: ПП Праведник С.В., 2013.
233. Щербаківський В. Український університет у Полтаві: спогади / В.Щербаківський. – Полтава, 1994.
234. Яненко З. «Настрій селян петлюрівський...» / З.Яненко // Полтавська Петлюріана. Матеріали II Петлюрівських читань, проведених у Полтаві 15 серпня 1993 р. – Полтава: Полтавський літератор, 1993.

СПИСОК АБРЕВІАТУР І СКОРОЧЕНЬ

Арк. – аркуш
ВУАН – Всеукраїнська Академія Наук
ВУЦВК – Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет
ВУЧК – рос. абрєвіатура: Всеукраинская Чрезвычайная комиссия
ВЧК – рос. абрєвіатура: Всероссийская Чрезвычайная комиссия
ДАПО – Державний архів Полтавської області
ДемПУ – Демократична партія України
Дж. – джерело, джерела
ДПУ – Державне політичне управління
КП(б)У – Комуністична партія (більшовиків) України
КСМУ – Комуністична Спілка Молоді України
МКМ – Миргородський краєзнавчий музей
МКМ. НА. – Миргородський краєзнавчий музей. Науковий архів.
МКМ. ОФ. – Миргородський краєзнавчий музей. Основний фонд.
НКВС – Народний комісаріат внутрішніх справ
ОДПУ – Об'єднане державне політичне управління
Оп. – опис
ОСНАЗ – рос. абрєвіатура: [підрозділи] «особого призначення» ДПУ
ОУН – Організація українських націоналістів
ПП – приватне підприємство
РККА – рос. абрєвіатура: Рабоче-крестьянская Красная армия
РУП – Револуційна українська партія
СВУ – Спілка визволення України
ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю
УАН – Українська академія наук
УАПЦ – Українська Автокефальна Православна Церква
УНР – Українська Народна Республіка
УПА – Українська повстанська армія
УПСФ – Українська партія соціалістів-федералістів
УРДП – Українська революційно-демократична партія
УСДРП – Українська соціал-демократична робітничка партія
УСРР – Українська Соціалістична Радянська Республіка
Ф. – фонд
ЧК – рос. абрєвіатура: чрезвычайная комиссия
ЧОП – частини особливого призначення

БІОГРАФІЧНА ДОВІДКА ПРО АВТОРКУ

Людмила Розсоха – це творчий псевдонім Людмили Олександрівни Россохи (з дому Боровок) – дослідниці-краєзнавця, історика, літературознавця, генеалога, музейного працівника, педагога, журналістки, громадської діячки.

Народилася 21 жовтня 1947 року в селі Козаччі Зміївського району на Харківщині. Батько був головою Козачанської сільської ради, мати – вчителькою сільської школи. З 1965 до 1970 року навчалася на філологічному факультеті Харківського державного університету (відділення української мови й літератури). 1969 року одружилася із харківським поетом Станіславом Россохою (1943 – 2003), через якого зблизилася з дисидентськими колами м. Харкова, що сприяло формуванню її національно-патріотичних і демократичних поглядів.

По закінченні університету працювала вчителькою української мови та літератури в селі Мажарці Кегичівського району на Харківщині. Через загрозу політичних репресій 1972 року подружжя Россох змушене було виїхати з Харкова до Миргорода, де зазнало утисків і переслідувань із боку КДБ і комуністичної влади.

Протягом чотирьох десятиліть Людмила Олександрівна працювала в музеях Миргорода: науковим співробітником Миргородського літературно-меморіального музею Д.Гурамівшілі, методистом із музейної роботи, заступником директора з наукової роботи Миргородського краєзнавчого музею. Здобула досвід педагогічної й журналістської роботи.

Окремими виданнями вийшли книжки Л.Розсохи:

«Миргородський літературно-меморіальний музей Давида Гурамівшілі» (1977).

«Миргородська старовина: дослідження, статті, нариси, розвідки» (2002).

«Грузини в Україні. Шляхами Давида Гурамівшілі» (2005).

«Козацькі місця на Миргородщині» (2007).

«Сорочинський Святомихайлівський монастир» (2008).

«Села і хутори Миргородщини XVII – XX століть» (2008).

«Миргородщина козацька і гоголівська» (2009).
«Павло Маляр» (2010, у співавторстві з В. Джунем).
«З історії миргородських вулиць» (2012).
«Миргородські історичні етюди» (2014).
«Миргородські кобзарі й бандуристи» (2015).

Брошури:

«Перекази про Тараса Шевченка на Миргородщині» (2014).
«Миргородська трагедія 1941 року» (2016).
«З історії села Попівки доби Української революції 1917 – 1921 років» (2017).

Л.Розсоха – укладачка збірників спогадів і документів:

«Іван Гурин» (2010).
«Антон Шевченко» (2015).

Л.Розсоха є авторкою понад 500 статей, розвідок, повідомлень, публікацій у численних наукових збірниках, альманахах, енциклопедичних довідниках, періодичних виданнях України й Грузії, в регіональній пресі.

2007 року вийшов біобібліографічний покажчик «Людмила Розсоха» (укладач Віталій Ханко).

Людмила Олександрівна – активна учасниця боротьби за Незалежність України в 1989 – 1991 роках. Створювала й очолювала перші національно-демократичні організації на Миргородщині (Товариство української мови, Народний Рух України, ДемПУ), ініціювала випуск незалежної преси, редагувала першу миргородську демократичну газету «Майдан». Одна із співзасновників і перших співробітників першої загальноміської газети «Миргород» (1994). Виборола звання «Людина року-1999» загальноміського рейтингу популярності в номінації «Журналіст року». В 1994 – 2001 роках була членом виконкому Миргородської міської ради.

Член Народного Руху України з 1989 року, член Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Союзу Українок, Миргородського районного козацького товариства «Миргородський полк Українського козацтва» (від часу його створення 1998 року), в якому має звання булавного.

Заслужений працівник культури України (2009). Має вищу нагрудну відзнаку Народного Руху України «За заслуги перед українським народом» II ступеня (2011). Лауреат премій ім. Антона Шевченка (2005), ім. Володимира Малика (2012), ім. Самійла Величка (2013).

ЗМІСТ

Від авторки.....	5
Початок революції.....	7
Гетьманщина.....	16
За часів Директорії. «Двовладдя» в Миргороді.....	20
Комуни.....	29
Повстання під проводом С.Дубчака.....	31
Перехід миргородців на бік Армії УНР.....	38
Селянські повстанські загони.....	41
Після розгрому повстання Дубчака.....	53
Денікінщина.....	55
1920-й рік.....	59
Махновці на Миргородщині.....	61
Під червоним терором.....	64
Діячі Української революції 1917 – 1921 років на Миргородщині (Початки до біобібліографічного довідника).....	72
Література і джерела.....	171
Список аббревіатур і скорочень.....	182
Біографічна довідка про авторку.....	183

Науково-довідкове видання

Людмила Олександрівна Розсоха

МИРГОРОДСЬКА ПОВІНЬ

**(МИРГОРОДЩИНА В УКРАЇНСЬКІЙ РЕВОЛЮЦІЇ
1917 – 1921 РОКІВ)**

*До 100-річчя Миргородського повстання
1919 року під проводом Сергія Дубчака*

У авторській редакції
Верстка – Р.М. Попик
Обкладинка – Р.П. Прохоров

Фото на звороті обкладинки: біля пам'ятника дубчаківцям у Миргороді.